

AZ ESÉLYTEREMTÉS ÚJ ÚTJAI:
KORTÁRS ÉS SORSTÁRS
SEGÍTÉssel SZERZETT TAPASZTALATAINK

NEMZETI DROGMEGELŐZÉSI INTÉZET

SZAKMAI FORRÁS SOROZAT

KUTATÁSOK ??????

Sorozatszerkesztő: Demetrovics Zsolt és Buda Béla

AZ ESÉLYTEREMTÉS ÚJ ÚTJAI:
KORTÁRS ÉS SORSTÁRS SEGÍTÉSSEL
SZERZETT TAPASZTALATAINK

Szerkesztette: Rác József

Nemzeti Drogmegelőzési Intézet
National Institute for Drug Prevention
1134. Budapest, Tüzér u. 33–35.
Tel: (+36 1) 465-5003, Fax: (+36 1) 465-5002

L'Harmattan France
7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
T.: 33.1.40.46.79. 20

L'Harmattan Italia SRL
Via Bava, 37
10124 Torino–Italia
T./ E.: 011. 817.13. 88

© Szerzők, 2008
© Rácz József, 2008
© L'Harmattan Kiadó, 2008

ISBN 978 963 236 086 7

A kiadásért felel Gyenes Ádám
A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezménnyel
megvásárolhatók: L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: 267-5979
harmattan@harmattan.hu
www.harmattan.hu

Olvasószerkesztő: Tiszóczy Tamás.
A borítóterv Pacher Nóra, a nyomdai előkészítés Kardos Gábor munkája.
A nyomdai munkákat a Robinco Kft. végezte, felelős vezető Kecskeméthy Péter.

TARTALOM

Bevezető (<i>Rácz József</i>)	7
A kortárs és a sorstárs segítés módszere (<i>Rácz József – Szabó Gabriella</i>)	12
A kortárs segítés céljai, haszna	12
Kortárs támogató szerepek	13
A kortárs segítés szociálpszichológiai analógiái	13
A kortárs segítés hatótényezői	14
A kortárs segítés pszichodinamikai modellje	15
A kortárs segítés története	16
A kortárs segítés céljai és módszerei	17
Az életkor kérdése	24
A kortárs segítő programok értékelése	25
A hatalom kapcsolata a kortárs segítéssel	29
A kortárs segítés Magyarországon	33
A kortárs segítéssel szerzett tapasztalataink	34
A kortárssegítő-tréningprogram részei	36
A kortárssegítő-tréningprogram módszere	44
A kortárs segítő szupervíziós csoport	45
A kortárs segítők tevékenysége	45
Problémák a kortárs segítés folyamán	49
Összegzés	51
Természetes segítés (<i>Tóth Orsolya – Subai-Hodász Gábor</i>)	53
Bevezetés	53
A természetessegítő-képzés egy újpesti és egy pesterzsébeti gimnáziumban	55
Az újpesti gimnáziumban tartott képzés leírása	57
Természetes segítő tréning a pesterzsébeti gimnáziumban	67
Egy családsegítő központban folytatott kortárssegítő-képzés tapasztalatai (<i>Hoffmann Kriszta – Szécsi Judit</i>)	73
Előzmények	73
A résztvevők és a képzés egyéb jellemzői	73
A képzés általános tapasztalatai	76
A csoportfoglalkozások részletes ismertetése	78
A maratoni alkalmak	90
Személyes reflexiók	93
Konklúzió	95

Kétféle modell: a kortárs és a sorstárs segítség

egy kvalitatív kutatás alapján (<i>Rácz József – Lackó Zsuzsa</i>)	97
Módszer és résztvevők	100
A kortárs segítővé válás folyamata: „előélet” és motiváció	102
A segítővé válás folyamata és a segítői karrier	103
A segítség szukcesszív és parallel modellje	104
A segítség folyamata	105
A segítői identitás	107
Segítői narratívák: sikeres és kudarcos esetek	108
A „segítő utazása” és a felépülési narratívák	109
Diskusszió	111
A kutatás korlátai	114
Melléklet. Kortárs-sorstárs interjúrészletek	114

Partipeers (<i>Kováts Virág</i>)	131
A Kék Pont Party Service projekt (PS)	131
A partizók jellemzői	132
A PS története	132
A PS pénzügyi háttere	134
Partipeers – a PS önkéntesei	134
A diffúzió gátjai – a problémák	156
CRITICALEX.HU	160
A kutatás és a felderítés	160
A honlap	161
A szervezők és a közösségi média	162
A kormányzati szervek szerepe	163
A partizók bevonása	163
Békében mindenkivel	164
Mellékletek	165

Összegzés (<i>Rácz József</i>)	169
---	-----

Köszönetnyilvánítás	171
----------------------------	-----

Irodalom	172
-----------------	-----

BEVEZETÉS

(RÁCZ JÓZSEF)

A kortárs segítés még a rendszerváltozás előtt, az 1980-as években jelent meg Magyarországon, azután különböző hullámokban terjedt: voltak olyan időszakok, amikor népszerű volt, majd kevésbé, némelykor a szakpolitikák (pl. ifjúságsegítés, drogpolitika, iskolai pszichológiai vagy szociális munka) kifejezetten támogatták terjedését. Valószínű, hogy a „tömeges” kortárssegítő-képzés, amikor pl. egy nyári ifjúsági tábor két hete alatt több száz „kortárs segítőt” „képeztek ki”, nemcsak a célját nem érte el, hanem a kortárs segítés devalválódásához is vezetett. Nem véletlen az idézőjel, mind a kortárs segítő, mind pedig a képzés esetében. A mindenkori politika hajlamos a kortárs segítés kérdését egyfajta ifjúsági mozgalomként (vagy mozgalompótlékként) kezelni, holott ez nem az: ez egy segítő forma.

A tapasztalatok hatására a kezdeti optimizmus sokszor szkepszissé változott bennem, ahogy megfigyelhető a téma szegényes nemzetközi szakirodalmában is: már nem is annyira kortárs *segítőkről*, inkább csak kortárs *támogatókról* beszélnek. Talán az sem véletlen, hogy elég kevés kutatás foglalkozik a témával; jobbra a „grey literature”-nek nevezett programleírásokkal, ellenőrizetlen beszámolókkal, toborzó szórólapok tucatjaival találkozunk, a tényleges hatékonyságvizsgálatok vagy a ható tényezőket feltérképező kutatások hiányosak vagy nincsenek is.

Ez a kezdeti optimizmus bennem is megvolt, mára azonban differenciáltabban látom a kortárs segítés helyzetét. Azt gondolom, hogy egy jól körülhatárolható programban, folyamatos szupervízióval vagy esetmegbeszéléssel – megfelelő tréninget követve – a kortárs segítők hatékonyak lehetnek bizonyos kockázati csoportok elérésében és a velük történő kontaktusteremtésben, a segítő intézmények és e csoportok közötti hídszerű kapcsolatban. Minél specifikusabb témákkal foglalkoznak a kortárs segítők, annál jobb. „Igazi” segítséget azonban ma már nem várok e formától. Más a helyzet a „sorstárs” segítőkkal, akik valamilyen lényegi szempont szerint közös vonást mutatnak a célcsoport tagjaival: pl. droghasználók vagy volt droghasználók. Ők lényegesebb szerepet tudnak betölteni a kockázati csoportok elérésében, segítő intézményekbe irányításukban, e csoportok edukációjában és segítésében is, ha a segítés fogalmát tágan értelmezzük. Ilyen programok viszont Magyarországon szinte teljesen hiányoznak. Pedig a képzett sorstárs segítők önmagukban – mint a kockázati csoportok reprezentánsai – hozzájárulhatnak ahhoz, hogy ha a kockázati csoportokkal nem is, de ve-

lük, mint e csoportokból kikerülőkkel eredményesebb intervenciók történjenek. Az „empowerment” (képességekkel történő felruházás, esélyteremtés) egyik jelentése éppen ez: hogyan tudjuk a kockázati csoportokat bevonni egy-egy segítő szolgálat működésébe-működtetésébe: akár mint a megkeresésben, kapcsolat-felvételben közreműködő munkatársakat, akár mint e csoportok érdekképviselőit, akár mint a szolgáltatások döntési mechanizmusaiiba bevonható személyeket.

Ha a kortárs és sorstárs segítségnek megtaláljuk a helyét, ha megvannak azok az intézményes keretek, amelyben működnek, és amelyek lehetővé teszik a szakmai, professzionális stábbal történő folyamatos kapcsolattartást, és ha ezek a segítők megfelelő képzésben részesülnek, akkor nagyon hatékonyak lehetnek. Ha mindez nem történik meg – és mintha ma ezt látnám Magyarországon –, akkor a kortárs és sorstárs segítők munkája eredménytelen: legjobb esetben is „szétszélednek”, legrosszabb esetben pedig maguknak is, a segítendő kockázati csoportok tagjainak is – és a szakembereknek is – inkább károkat okoznak. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy minden segítő intervenciónak vannak előnyei és hátrányai: ha az előnyök nem érvényesülnek, a hátrányok megjelenését meg kell akadályozni.

Talán túl sötét képet festettem erről a segítési formáról; remélem, hogy a kötet szakirodalmi összefoglalói és a saját tapasztalataim, illetve a munkatársaim tapasztalatai rácsafolnak erre a pesszimista képre. Hiszen voltak olyan éveink, amikor a kortárs és a sorstárs segítők rendkívül eredményesen működtek – amikor az előbbi feltételeket biztosítani tudtuk –, és voltak olyanok, amikor a segítségnek ez a formája nem működött, hiába voltak „ragyogóan” kiképzett kortárs vagy sorstárs segítőink... Ez a segítési forma azt is aláhúzza, hogy egy intervenció önmagában ritkán hatásos – főleg, ha azt nem szakemberek kivitelezik –, azonban egy amúgy jól működő segítő szolgáltatásban meg lehet találni a specifikus helyüket, amitől a kortárs vagy a sorstárs segítők „szárnyra kapnak”, és olyan feladatok megoldására is vállalkozni tudnak, amelyre a professzionális segítők nem.

Esetemben a Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Ambulancia (azt megelőzően pedig egy rövidebb ideig a Tini-Lánc Alapítvány) volt az a segítő közeg, ahol a kortárs és a sorstárs segítők hatékonyan működtek és működnek – ha ehhez a professzionális szakemberek megadták, megadják a szükséges támogatást!

A kortárs segítséssel kapcsolatos munkát *Szabó Gabriellával* kezdtem, és végeztük együtt évekig. Nélküle ez a program nem valósulhatott volna meg. Később többen csatlakoztak, illetve folytatták ezt a munkát, a kötetben az ő írásaik is szerepelnek!

A kötetet egy *Szabó Gabriellával* közösen régebben megírt tanulmányunkkal nyitjuk: ez a nyitó írás és a stílusa hangsúlyosan kontrasztos a kötet záró tanulmányával, *Kováts Virág* írásával. Éppen ezért gondoltam, érdemes bemutatni, hogy annak idején hogyan gondolkodtunk a kortárs segítségről, és hogyan változott ez meg, most már mások által folytatva ezt a megközelítést.

A kötet két másik írása más-más jellegű kortárs segítő csoportokat mutat be, olyan vezetőikkel, akik korábban maguk is kortárs segítők voltak (legalábbis a többségük). Az egyik program, a „természetes segítség” az 1994-95-ös években zajlott és egy külföldi példa átvételére tett kísérlet volt, erről szól *Tóth Orsolya* és *Subai-Hodász Gábor* írása. Látni fogjuk, hogy az adaptáció nem sikerült, és azt is, hogy ennek milyen okai voltak. Az is kiderül, hogy a programban résztvevőknek még egy ilyen kudarc esetén is milyen hasznuk lehet! A másik, egy családsegítő központban végzett munka, tíz évvel később, 2005-ben történt. *Hoffmann Kriszta* és *Szécsi Judit* mutatják be tapasztalataikat. Itt ismét nem hagyományos kortárs segítség történt, noha a program annak indult. A csoport összetétele, a csoport intézményi beágyazottsága miatt azonban kortárs segítség helyett inkább egy szupportív, önismereti csoportról beszélhetünk. A tapasztalatok azonban rávilágítanak arra, hogy ha van is olyan elvárás egy intézmény részéről, hogy kortárs segítőket szeretnének képezni, a valóságban, adott esetben ez mennyire lehetséges, illetve mennyire kell eltérni a vállalt programtól.

Egy következő fejezetben a kortárs és sorstárs segítséget hasonlítjuk össze *Lackó Zsuzsával*, s ezzel megpróbálunk e két fogalom használata terén is eligazodást nyújtani. A kétféle segítség, illetve a segítők összehasonlítására kvalitatív interjúk keretében került sor.

Reményeim szerint a kötet írásainak sokfélesége a kortárs és sorstárs segítség gazdagságára is rávilágít!

A KORTÁRS ÉS A SORSTÁRS SEGÍTÉS MÓDSZERE

(RÁCZ JÓZSEF – SZABÓ GABRIELLA)

A *kortárs segítés* (vagy kortárs tanácsadás, kortárs konzultáció, kortárs támogatás – peer helping, peer counseling, peer supporting) azonos vagy hasonló korcsoportba tartozó személyek (általában fiatalok) között megvalósuló segítség- és támogatásnyújtás, illetve a másik személyre irányuló aktív figyelem (D'Andrea és Salovey, 1983). A kortárs segítés nem feltételez magasan képzett segítőt, hanem a *természetes segítségnyújtás* fogalmából indul ki (Cowie és Sharp, 1996). Egyszerűbb megfogalmazásban: *a kortárs segítés olyan program, ahol a serdülők megtanulják, hogyan tudják korrigálni és pozitívan támogatni egymást* (Sturkie és Hanson, 1992).

Az angolban a „peer” az életkori hasonlóság mellett a hasonló csoportba tartozást is jelenti, pl. egyaránt droghasználókról, HIV-fertőzöttekről, prostituáltakról van szó – vagy ugyanezen csoportok korábbi tagjairól: volt droghasználók, volt prostituáltak stb. Mi ilyen esetekben a „peer” kifejezést *„sorstárs”-nak* fordítjuk. Nem minden esetben különíthető el, hogy kortársról vagy sorstársról van-e éppen szó, de az esetek nagyobb részében igen. Néha megkülönböztetik a „benszülött”, „helyi lakos” (indigenous) sorstársakat, ezzel hangsúlyozva, hogy a segítő ugyanabból a – többnyire – veszélyeztetett vagy a segítő szolgáltatások által nehezen elérhető csoportból kerül ki, ami az intervenció célja. Szerencsés, ha ilyen esetekben a sorstárs segítő a közösség elismertebb tagjai közé tartozik. A sorstárs segítő mindenek felett álló előnye, hogy ismeri a szóban forgó közösséget – és az is őt –, tehát könnyebben tud, sőt, egyes esetekben csakis ő az, aki ki tud alakítani e közösségek tagjaival segítő kapcsolatot (a segítést igen tágran értelmezve). A sorstárs segítővel kapcsolatban időről időre megjelenő dilemma, hogy vajon csak a volt droghasználó, a volt prostituált stb. tud-e segíteni, vagy a jelenlegi droghasználó, a jelenlegi prostituált is. A kérdésre még visszatérünk!

Egy másik meghatározás szerint a kortárs segítés az aktív figyelem és a problémamegoldó készségek használata, párosulva az emberi fejlődéssel és mentális egészséggel kapcsolatos ismeretekkel, annak érdekében, hogy konzultáljunk társainkkal, akik hozzánk hasonlóak életkorban, státusban vagy tudásban. A kortárs segítés abból az alapelvből indul ki, hogy az emberek képesek a mindennapi életben előforduló legtöbb problémájukat megoldani, ha erre kapnak esélyt. A kortárs segítő így nem a társa problémáját oldja meg, hanem segíti társát, hogy megtalálja a saját megoldását. A kortárs segítő tehát gondolatai és érzései tisztázásában segíti társát, és abban, hogy különböző lehetőségeket és megoldásokat próbáljon ki (D'Andrea és Salovey, 1983; Varenhorst, 2004).

Végül a szóhasználatról. A kortárs tanácsadás (counseling) összefoglaló kifejezés, melyet különböző kortársorientált programokra (pl. kortárs oktatás és facilitálás, kortárs tanulási segítség) és kortárs intervenciókra (pl. kortárs segítség, kortárs krízisintervenció, kortárs tanácsadás) alkalmaznak (Beitel, 1997). A könyvben a „*kortárs segítség*” fogalmát használjuk, de ahogy láttuk, több kifejezés használatos Magyarországon, és a külföldi szakirodalomban is, a jelenség leírására. Carr (1994) a *Canadian National Peer Network* tagjai között végzett felmérése szerint a tagok 38%-a alkalmazta a „kortárs segítő” (peer helper), 35%-a a „kortárs tanácsadó/konzultáns” (peer counsellor), 12%-a a „kortárs támogató” (peer support worker), 2%-a a „kortárs facilitátor” (peer facilitator) fogalmát, a maradék 13% pedig különböző elnevezéseket (peer tutor, peer assistant, peer educator). A „*sorstárs*” segítség esetében – amikor ez elkülönül az életkori hasonlóságtól, illetve több annál – ezt a kifejezést fogjuk használni. Általában, amit a kortárs segítségről írunk, az nagyobbreszt vonatkozik a sorstársakra is, azzal a kiegészítéssel, hogy náluk további olyan tényezők is vannak, melyek segítő munkájukat sajátossá teszik.

A KORTÁRS SEGÍTÉS CÉLJAI, HASZNA

Az előző pontban is érintettük a kortárs segítség céljait. Most ezt néhányal még kiegészítjük. Varenhost (2004) a kortárs segítővé válás során kialakuló készségeket a „normál” serdülőkori fejlődés idején elérendő pozitív önértékeléssel hasonlítja össze: 1. a fiatal tudatában van annak, hogy ő „egyedi” lény; 2. egy pozitívan értékelt csoport tagja; 3. értelmes szerepeket tölt be az életben. Kiegészíti ezt a sort még néhány más tényezővel is: a szociális kompetencia fejlődésével (pl. barátkozással kapcsolatos készségek fejlődése), a személyes felelősség kialakulásával és növekedésével, valamint a segítő szolgáltatásokkal kapcsolatos tudással: milyen lehetőségek vannak, és mi a segítség értelme. Végül egy spirituális kortárs segítő modellre tesz javaslatokat.

Varenhost (2004) idézett megfogalmazásai azért is érdekesek, mert jól mutatják azt a kettősséget, ami a kortárs programok sajátossága. Alapvetően két irányzatot különböztethetünk meg. Az egyik szerint a kortárs segítővé válás nem különbözik a „normál” serdülőkori fejlődéstől, csak mintegy tudatosabbá és teljesebbé teszi azt. Aki igazán profitál a képzésből – némi túlzással –, az maga a segítő. A másik, bizonyos értelemben szélső pont, amikor a kortárs segítő olyan készségeket és tudást is elsajátít, amire a „normál” serdülőkori fejlődéshez nem lenne szüksége, így pl. a Varenhost (2004) által a második részben felsorolt készségekkel, pl. a segítő szolgáltatásokkal kapcsolatban. Ebben a felfogásban a segített kortársnak van a legnagyobb haszna a programból, noha a segítő önértékelése is javul.

KORTÁRS TÁMOGATÓ SZEREPEK

A következőkben felsoroljuk (a teljesség igénye nélkül) a téma irodalmában megjelenő, sok esetben egymást átfedő kifejezéseket a kortárs segítő tevékenységének, illetve szerepeinek leírására (Carr, 1988, valamint Cowie és Sharp, 1995, alapján):

Kortárs tanácsadó (counselor): fő feladata az odafigyelés és a támasznyújtás.

Kortárs tutor: elsősorban iskolai tanulási problémáknál, az iskolai előmenetel és beilleszkedés elősegítésére alkalmazható.

Kortárs facilitátor: feladata csoportos beszélgetések facilitálása, gyakran a tanár vagy más szakember által vezetett program kiegészítéséül.

Kortárs átmenet elősegítése: új iskolába kerülőknél, bevándorlóknál a kulturális különbségek feldolgozásában segítségnyújtás a feladata.

Kortárs orientáció: cél a továbbtanulással és munkavállalással kapcsolatos problémák megbeszélése; általában középiskolás vagy főiskolás végzi a fiatalabb diákok számára.

Kortárs oktató: feladata osztálytermi előadás és workshop-vezetés a legkülönbözőbb témában, pl. felvilágosítás a biztonságos szexről, a HIV/AIDS terjedéséről, a droghasználatról.

A sokféle szerepmegnevezés elkerülése érdekében – ismét megerősítve – a *kortárs segítő* kifejezést javasoljuk használni, illetve az egyes speciális, jól körülírható tevékenységeknél a megfelelő terminust (pl. kortárs oktató).

Sorstárs segítő: ahogy erre utaltunk, ha egyértelműen kiderül, hogy nemcsak életkori hasonlóság, hanem egy, többnyire veszélyeztetett vagy nehezen elérhető közösségbeli tagság is társul a segítőhöz, akkor ezt a kifejezést fogjuk használni!

A KORTÁRS SEGÍTÉS SZOCIÁLPSZICHOLÓGIAI ANALÓGIÁI

Testvérkapcsolatok. A testvérek között kialakuló pozitív érzelmi kapcsolatok a kortárs segítés egyfajta modelljét jelenthetik (Cowie és Sharp, 1996). Például Dunn (1983) vizsgálatai szerint negatív életesemények (iskolai problémák, betegség a családban) érzelmileg közelebb hozhatják a testvéreket, akik a krízis ideje alatt emocionális támaszt nyújthatnak egymásnak.

Kortárs kapcsolatok, kortárs csoport. Serdülőkorban megnő a kortárs csoport szerepe. Vizsgálatok szerint barátok között a konfliktus alacsonyabb negatív érzelmi hőfokon zajlik le, erőteljesebben fenntartja a kapcsolatot és végeredményben javítja a minőségét. A serdülők ezáltal megtanulják menedzselni konfliktusaikat. A konfliktus fontos szerepet játszik a kapcsolat fennmaradásában, sőt erősödésében. Serdülőkorban, elsősorban 12-18 éves korban, a fiatalok „természetes” mó-

don fordulnak kortársaikhoz segítségért és támogatásért (*Beam és Tessaro*, 1994; *Meister, Warrick, Zapien, Wood*, 1992; *Eng, Young*, 1992; *Eng és Hatch*, 1991; *Service és Salber*, 1979).

A kortárs segítséget a költség-haszon elemzés oldaláról is megvizsgálhatjuk: aki segít, hosszú távon hasznot könyvelhet el: a csoport magasabbra értékeli, a jövőben reciprok segítséget kaphat, a segítő önértékelése javulhat, empátiás készsége növekedhet, a szociális normák és értékek internalizációja felgyorsulhat.

Cowie és mtsai (1995) a kortárs kapcsolatokat két dimenzióját emelik ki: a közösség és a hatalom vonatkozását. A kortársak által is elhanyagolt fiatal nagyobb mértékben van kitéve kockázati helyzeteknek, míg a „hatalom” kortárs csoportokban bántalmazás jelleget is ölthet (pl. a kisebbek kihasználása az iskolában a nagyobbak által, akár fizikailag, akár verbálisan, akár – ritkábban – szexuálisan).

A KORTÁRS SEGÍTÉS HATÓTÉNYEZŐI

A témával foglalkozó korai vizsgálatok (1960-80-as évek) a viselkedéses és a szociális tanuláselmélet keretein belül fogalmazták meg a segítség lényegét, kiemelve a szerepmódellet és a kölcsönös tanulás folyamatát (összegezi *Beitel*, 1997). Az újabb kutatások az ökológiai, a támogató intervenciók, a pszichoedukáció (*Ivey*, 1976 nyomán) fogalomkörében magyarázzák a kortárs segítséget, ahol a legfontosabb fogalom a (lelki, személyiségbeli) fejlődés (*Srebnic és Elias*, 1993; *Carter és Janzen*, 1994; *Sprinthall, Hall és Gerler*, 1992; *D'Andrea*, 1987). A kortárs segítség tartalma is változóban van – állapítja meg *Beitel* (1997). Kezdetben inkább azon volt a hangsúly, ahogyan az egyének proszociális viselkedéseket modellálnak, illetve modellkövetés révén ilyeneket utánoznak vagy elsajátítanak, az utóbbi évtizedben pedig azon, hogyan történik a segítő és a segített közötti interakció, mi a szerepe a két fél gondolatainak, érzéseinek, motivációinak. A kortárs segítség így egy kapcsolati viszonyrendszerbe került.

Ezt a gondolatmenetet folytatja *Ferguson* (1998), aki szerint a kortárs segítőket szerepmódelként szolgálnak és – pl. a szexedukáció területén – olyan készségek gyakorlásában segítik kortársaikat, mint hogy miként kell az óvszert megfelelően használni, hogyan lehet hatékonyan kommunikálni kortársaikkal és partnereikkel. Nem általában vett szerepmódelről van tehát szó, hanem *konkrét* tevékenységekkel kapcsolatos modellezésről (mint az óvszerhasználat), illetve ugyanezekkel kapcsolatban (pl. óvszerhasználat) készségfejlesztő szerepet is betöltenek a kortárs segítőik. A kortárs segítőik perszonalizálják a szexedukációs információkat, mert „hasznosítanak” kortársaikra, és hasonló tapasztalataik vannak. A „hasznosság” tehát nem pusztán életkori közelséget jelent, hanem ennél lényegesen többet. *Kirby és mtsai* (1994) szerint a hatékony serdülőkori terhességmegelőző

program – de ezt más programokkal kapcsolatban is elmondhatjuk – folyamatosan megerősíti és fenntartja az egyének értékeit és a csoport normáit (ebben a speciális esetben a szexuális kapcsolat életkorbeli késleltetését, a védekezés nélküli szexuális kapcsolat elkerülését, az óvszerhasználatot, a kockázatos partnerek elkerülését). Azok a kurrikulumok, amelyek nem vették figyelembe az adott serdülőkori populáció tapasztalatait, értékeit és normáit, nem voltak hatékonyak, állapítja meg *Ferguson* (1998). A kortárs segítők, akiknek háttere hasonló a célcsoportot jelentő serdülők etnikai és kulturális hátteréhez, hasonló érték- és normarendszerrel bírnak, továbbá hasonló tapasztalatokat szereztek a mindennapi életben (pl. ugyanabban a közösségben, szomszédságban, sőt háztömbben élnek), képesek speciális „üzenetek” célba juttatására, amire a szakemberek nem. Utóbbiak nem vagy nehezen tudják felvenni a kapcsolatot a speciális populációval, és nem tudnak vagy nehezen tudnak hatékonyan kommunikálni velük (az ő nyelvükön, az ő érték- és normarendszerük alapján). *A „hasonlóság” (abban az értelemben, ahogy azt az előzőekben használtuk) az egyik olyan tulajdonság, amely a kortárs segítőt megkülönbözteti a professzionális segítőtől.*

A KORTÁRS SEGÍTÉS PSZICHODINAMIKAI MODELLJE

Beitel (1997) kísérletet tesz arra, hogy a kortárs segítő kapcsolatot pszichoanalitikus keretek között értelmezze, elsősorban *Kobut* self-pszichológiája és *Winnicott* „átmeneti tárgy” fogalma keretében: *a kortárs segítő szükségletkielégítő átmeneti tárgy.*

A szerző kutatásait olyan megfigyelésekre alapozza, amelyeket szökött gyermekek átmeneti szállásain szerzett 15-18 éves kortárs segítők munkáját elemezve.

A kortárs segítők „átmeneti tárgyak”, mert a szökött fiatalok fantáziája és a valósága közötti területen helyezkednek el; státusuk „illuzórikus”, melyet a fiatalok (belsőrealitás-képző ágens) és a szökött gyermekek otthona (külsőrealitás-képző ágens) tart fenn. A szökött gyerekek számára szokatlan – sőt nem reális –, hogy világukban egyszer csak jól alkalmazkodó, jó verbalitású, sikeres fiatalok tűnnek fel. Most ezek a kortárs segítők – a hozzájuk hasonlókat a fiatalok korábban az iskolában és más helyszíneken mindenáron elkerülték – segítő kezét nyújtanak feléjük. Így a kortárs segítők a fiatalok „illúziójának” részévé válnak, felruházva azokkal a tulajdonságokkal, amelyek a kliensek szubjektív szükségleteiből és tapasztalataiból származnak. A kortárs segítők pufferként szolgálnak a depresszív szorongás és a regresszív viselkedés számára, éppen az „illúzióban” betöltött stabil helyzetük okán.

Pszichoanalitikus megfogalmazásban, paradox módon, az átmenti tárgy szimbolizálja az anyát és az anyamellet, és ugyanakkor nem az anya és nem az anyamell. Az „illúzió” jelenti az idealizált és gyűlölt személyeket a kliens életében, és

ugyanakkor nem idealizált és nem is gyűlölt személy. Magára veszi a kliens életének fontos szereplőinek tulajdonságait, és túléli a kliens szeretetét és gyűlöletét vagy akár tiszta agresszióját. Ha mindez sikerül, akkor a kortárs segítő képesé válik arra, hogy a kliens számára szükségletkielégítő tapasztalattal szolgáljon. Ez a következő témakör, amit *Beitel* (1997) elemez. Megfigyelései szerint (és itt szó szerinti megfigyeléseket kell érteni) a szökött fiatalok bizonyos tipikus módokon reagálnak a kortárs segítőkre, amit a szerző öt nagy kategóriába sorolt: *idealizáló, kapcsolódó, tükröző, szexuális és hosztilis* csoportba (*Kobut* hatása egyértelműen érezhető, hivatkozik is rá a szerző). *Kobut* szerint ha a gyereket megfelelő módon „tükrözik”, és van kit „idealizálnia”, valamint kapcsolatban vannak vele, azaz hasonló a külvilághoz (elsősorban a szülőkről van szó), akkor kohezív self-et alakít ki, melyet a későbbiekben a kívülről érkező negatív hatások sem rendítenek meg (mert közben ezeket a funkciókat a self internalizálta). A hosztilis és a szexuális viszonyulás a szerző saját kategóriái.

A modell alapvető problémája az, hogy a leírtak minden segítőre igazak, tehát hiányoznak a kortárs segítőkre jellemző specifikus – és a professzionális segítőktől megkülönböztető – tulajdonságok. *Beitel* (1997) leírásának érdekessége, hogy míg a legtöbb szerző a kortárs segítő és a „kliensek” hasonlóságát, közelélését hangsúlyozza (szociokulturális értelemben, a társas hálók és a mindennapi tapasztalatok tekintetében), addig *Beitel*-nél éppen a *különbözőség* jelenik meg (a szökött gyerekek életében az alkalmazkodó, sikeres kortársak mint segítők). A *különbözőség* révén (is) válik alkalmassá a kortárs segítő, hogy az „átmeneti tárgy” szerepét betöltse (hiszen ha nem lenne különböző, akkor „valóságos” személy, nem pedig „átmeneti tárgy” lenne, a kifejezés winnicotti értelmében). A *különbözőség* révén válik alkalmassá arra, hogy a „kliensek” különféle pszichodinamikai folyamatokba vonják be őket, mely a „kliensek” szükségletkielégítését adaptív irányba fejleszti (korrektív emocionális tapasztalatot nyújtva – tehetjük hozzá).

A KORTÁRS SEGÍTÉS TÖRTÉNETE

A kortárs segítés korai formáit jelentik a múlt században működő kortárs tanítók, osztálytermi instruktorok. Az 1960-as évektől aktívan kezdték alkalmazni a kortárs segítést, és különböző programokat dolgoztak ki kortárs segítők számára. Az 1980-as évek óta az Egyesült Államokban és Kanadában, majd az 1990-es években Angliában is célzott vizsgálatok és értékelési módszerek is elterjedtek. Az 1990-es évek elején az Egyesült Államokban egy-egy kortárs segítő konferencián nemritkán 4000 résztvevő is megfordult (összegzi *Sturkie és Tan*, 1992).

Carr (1988) a kortárs segítés iránti igények növekedését a következő tényezőkkel magyarázza:

- a serdülőkori fejlődés szükségletei: a kompetencia-, az autonómiaérzés fontossága, a barátkozás jelentősége;
- kortárs csoport-interakciók és -hatások (amelyek nemcsak negatívak, hanem pozitívak is);
- a kortárssegítő-tréning mind a segítettnek, mind pedig a segítőnek (a kortárs segítőnek) segít;
- hatékonyabb módszerek keresése a serdülőkori alkohol- és droghasználat, öngyilkosság és magányosság megelőzésére;
- a prevenció szemléletének erőteljesebb megjelenése, ami a coping-készségek megtanulását és gondoskodó környezet kialakítását is jelenti.

Ezeket a különböző igényeket a sokféle kortárs támogató szerepet magukban foglaló kortárs programok elégíthetik ki (lásd az előzőekben).

A sorstárs segítő *terápiás központokban* történő munkája gyakorlatilag a szenvedélybetegekkel foglalkozó terápiás közösségek 1950-60-as évekbeli megszűléséig nyúlik vissza. Ezeknek az intézményeknek egy része sokáig be sem engedett a falai közé szakembert, hacsak maga nem volt szenvedélybeteg (lásd Rácz, 1999).

Ha ma a „peer help” kifejezést beírjuk a Google keresőprogramba, közel 50 ezer találatot kapunk. Persze, a kifejezést nagyon sokféle értelemben használják, de látható, hogy fontos szerepe van, különösen a középiskolás és felsőoktatási hallgatók körében (ezek a szolgáltatások vannak túlsúlyban). A „sorstárs” jellegű megközelítések egy-egy területre jellemzők (pl. megkereső programok, drogedukáció). A nagy népszerűség mellett figyelemre méltó, hogy az EBSCO adatbázisaiban (Medline, ERIC: Educational Resource Information Center, Health Source: Nursing/Academic Edition) 2003 és 2007 között mindössze hat, tudományos lapban megjelent közleményt találunk.

A KORTÁRS SEGÍTÉS CÉLJAI ÉS MÓDSZEREI

„PÁRTFOGÁS”

A kortárs segítés „előfutárának” tekinthető az angolszász irodalomban *„befriending”*-nek (pártolás, pártfogás) nevezett gyakorlat, amikor a segítő diák a mindennapi életben nyújt támogatást egy másik tanulónak (pl. az iskolába újonnan érkezettnek, a tanulásban, a házi feladat elkészítésében). Olyan forma is létezik, amikor hasonló problémákkal küzdő serdülők kerülnek egy „pártfogó”, támogató csoportba.

A pártoló programok célja (Cowie és Sharp, 1996):

- a segítők személyiségfejlődésének elősegítése;
- a kortárs segítők alkalmazása, akik gondoskodnak társaikról;
- az iskola érzelmi klímájára pozitív hatással lenni;
- hídként szolgálni a kortárs csoport problémás tagja és a szakemberek között.

A módszerrel kapcsolatos kutatások is alátámasztották a programok használhatóságát. Konet (1991) megállapította, hogy a „pártfogás” révén:

- a segítők megtanulták azonosítani kortásaik érzelmi és szociális problémáit és azt, hogyan lehet ezeket elkezdni megoldani;
- a segítők egyre érzékenyebbek lettek kortásaik tipikus problémái iránt;
- a segítők egyre több vezetői tulajdonsággal kezdtek rendelkezni;
- a segítők önértékelése javult.

Az olyan iskolákban, ahol ilyen program futott, a tanárok is pozitívan érzékelték a hatását (Henrikson, 1991). Az értékelésekből kiderül, hogy a programok hatékonyságát a legkönnyebben a segítőkkel kapcsolatos változásokkal lehetett mérni (és nem azzal, hogy mi történt azokkal, akiken segítettek).

KORTÁRS TANÍTÁS/OKTATÁS

A módszert egészen *Arisztotelész*ig vezetik vissza, aki kortárs tanítókat alkalmazott munkája során. Comenius is megfogalmazta a „tanítva tanulás” elvét, és már a múlt században alkalmaztak idősebb diákokat a fiatalabbak/gyengébbek oktatására (összegezi Enright és Axelrod, 1995). A szerzők egy, az 1980-as évek közepe óta működő programot ismertetnek, ahol a kortárs oktatás (megfelelő előkészítés és képzés után) folyamatos (naponta 30 perc), és az osztály minden tanulója részt vesz benne. Azaz a 30 perc egyik részében az egyik diák a „tutor”, a másik részében pedig szerepcseré történik. Így mindenki megtapasztalhatja mind a tanuló, mind pedig a tanító szerepet. A program hosszú távon (és kontrollcsoporttal is összehasonlítva) hatásos: a diákok tanulmányi előmenetele javult, de más területeken is pozitív változás mutatkozott, pl. a hiányzások csökkentek.

Mosena és munkatársai (2004) az Egyesült Államokban afroamerikai, hátrányos helyzetű közösségekben, középiskolákban toboroztak fiú kortárs oktatókat. A fiúk átlagéletkora 15,9 év volt. A program célja az volt, hogy javuljon a kortárs oktatók tudása a HIV-megelőzésről és a biztonságosabb szexuális magatartásokról, majd ezt kortásaiknak is adják át. A program 2000-2004 között működött, 75 segítőt képeztek ki (15 középiskolából), akik a négy év alatt 4000 kortárs fiúhoz jutottak el. A képzésért a résztvevők fizetést kaptak. Az eredményességvizsgálat kiterjedt egyrészt a kortárs oktatók tudására és szexuális magatartására (pl. óvszerhasználat, partnerükkel megbeszél-e az óvszerhasználatot), valamint a kommunikációs készségeik felmérésére, továbbá arra, hány kortársukat

érték el, és hogyan tudtak ezekről a „kényes” kérdésekről beszélgetni velük. A tapasztalatok aláhúzzák a szerzők feltevését, hogy ezekben a hátrányos helyzetű közösségekben a kortárs oktatók nagyobb hozzáférréssel rendelkeztek a HIV-fertőzés szexuális átadása szempontjából veszélyeztetett fiatal fiúkkal, illetve férfiakkal kapcsolatban.

Kortárs/sorstárs elérési programok (outreach)

A legtöbb program szexuális tanácsadással, illetve a HIV-kockázatokkal (injekciós droghasználat és szexuális magatartások) foglalkozik. A témának gazdag irodalma van, pl. az amerikai *Nemzeti Drogabúzással Foglalkozó Intézet* (NIDA: National Institute of Drug Abuse) kiadványai, vagy pl. *Wieble*, 1993. A téma az Európai Unióban is kiterjedten kutatott, és a módszer széleskörben alkalmazott. *Korff és munkatársai* (1999) a megkereső munka négy típusát különböztetik meg a *Kábítószér- és Kábítószér-függőség Európai Megfigyelő Központja* kiadványában (EMCDDA: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction). Az egyik az „ifjúsági munka”-modell, ahol ifjúsági és utcai munkások végzik a megkeresést. A „klienselfogó”-modellben szakemberek, terapeuták és volt szerhasználók vesznek részt; a cél a kezelésre történő motiváció. Az „önsegítő”-modell – az elsőhöz némileg hasonló célokkal – droghasználókkal vagy volt droghasználókkal dolgozik. Végül, a „közegészségügyi” modell szakemberekkel, terepmunkásokkal és sorstársakkal dolgozik, a cél elsősorban az ártalomcsökkentés a nehezen elérhető célcsoportokban.

Most csak néhány kutatást említünk meg. Az előző pontban tárgyalt program, *Mosena és munkatársai* (2004) vizsgálatai ilyen célt is szolgáltattak. Mint azt a tanulmányok összegzésében kiemelik, a szexuális tanácsadást megcélzó program a kortársak alkalmazása mellett azért volt eredményes, mert nem pusztán a szexszel, hanem az „emberrel”, a „férfival” foglalkoztak, azaz a kortárs oktatók nem pusztán „preventív” céllal közelítettek a célcsoportokhoz, hanem mint férfiakhoz, akikkel az életük más kérdéseiről – és nem csak a problémákról – el tudtak beszélgetni. A szerzők ebben az esetben is kiemelik, hogy a kortárs oktatóknak végig személyes és csoportos támogatást nyújtottak.

Latkin, Hua és Davey (2004) HIV-kockázati magatartások (injekciós droghasználat és szexuális magatartások) csökkentése érdekében használták a kortárs/sorstárs segítőket. Képzésük 6 hónapig tartott és 10 ülésből állt. 156 főt képeztek ki a képzés keretében: többek között injekciós droghasználókat, HIV-fertőzött személyeket. A szerzők tapasztalatai szerint a sorstárs segítők költséghatékonyabban dolgoztak, mint a fizetett klinikai stáb. Olyan személyeket is elértek, akiket a „hivatások”, illetve az egészségügyi szolgáltatások nem, végül pedig érzékenyebbek voltak társaik problémáira, hiszen jól ismerték a veszélyeztetett közösség kockázati tényezőit és azokat az aggodalmakat, amelyek miatt pl. nem for-

dultak segítő szervezetekhez. A számszerűsíthető eredmények: míg a sorstársak egy része csak óvszert adott társainak, egy részük rövidebb (átlagban 10 perces) beszélgetéseket is kezdeményezett. Ezekről „információs adatlapot” vezettek. A 6 hónap alatt 1385 személyhez – akiknek 85%-a injekciós droghasználó volt – jutottak el ilyen módon a sorstárs segítőik.

Broadhead és munkatársai (1998) a kortársak által vezetett (peer driven) megkereső és segítő programokat tanulmányozva megállapították, hogy azok eredményesebbek, mint a fizetett klinikai személyzettel működő programok. Az eredményesség több területen megmutatkozott. Több embert és gyorsabban toboroztak, illetve többekhez jutottak el, a sorstárs programoknak nagyobb volt a lefedettségük, azaz etnikai és geográfiai szempontból többféle közösséghez jutottak el, végül pedig hatékonyabbak voltak (óvszerhasználat, információátadás, tesztelésre küldés). A sorstárs segítőik kulturálisan elfogadhatóbb, érzékenyebb módon tudták az információkat közvetíteni, mint a szakemberek. Az is kiderült, hogy a HIV-veszélyekkel kapcsolatban a HIV-fertőzött sorstárs segítőik eredményesebbek voltak, mint a HIV-negatív személyek. *Aitken, Kerger és Crofts* (2002) a hepatitisz C-szűrés esetében tapasztalták, hogy a sorstársak által kivitelezett megkereső program eredményes a veszélyeztetett, nehezen elérhető populációk tagjai esetében. Itt a tűcsere-központban dolgozó sorstárs segítőket használták, hogy toborozzanak injekciós droghasználókat tesztelésre. Fél év alatt 300 konzultációs alkalomra került sor, 47 injekciós droghasználót teszteltek, akik korábban nem vettek részt tesztelésen. Az eredményeket a szerzők biztatónak tartják.

A volt Szovjetunió országaiban működő – nem túl nagy számú – injekciós droghasználókkal foglalkozó civil szervezetek igen jelentős mértékben (kb. 90%-ban) alkalmaznak volt droghasználókat megkereső munkára (*Rácz*, 2003). Ez a munka a volt droghasználók számára fizetési állást is jelent olyan körülmények közepette, ahol a munkanélküliség nagy, és a volt droghasználókat számtalan előítélet sújtja, és akadályozza pl. az elhelyezkedésüket.

Tinédzser telefonos tanácsadás

A telefonszolgálat munkatársai ebben az esetben fiatalok, akik hasonló korú fiataloknak adnak tanácsot, elsősorban iskolai, kortárs, párkapcsolati és családi problémákkal kapcsolatban (*D'Andrea és Salovey*, 1983, *Cowie és Sharp*, 1996).

Konfliktusmegoldás és mediáció

A mediátorok a két, konfliktusban levő személy között közvetítenek (pl. veszekedés, verekedés, a kisebbek bántalmazása az idősebbek által, csúfolás, rasszista megnyilvánulások): meghallgatják mindkét fél történetét (külön-külön), érzéseit, kérdéseket tesznek fel az elképzelt kimenetre vonatkozóan. Mindezt előítélet- és ítéletmentesen teszik, bármely féllel is beszéljenek. Végül összehozzák a két fe-

let (eredetileg: „győztes-vesztes” fél); a cél a közös megegyezés elérése, különös tekintettel a jövőbeli viselkedésre („győztes-győztes” helyzet elérése). A megközelítésnek több válfaja is kialakult (*San Francisco-modell*, „*Béke Munka*”, *Kortárs Mediációs Program*, *békeközvetítő program* stb., egy vagy két mediátor egyidejű alkalmazásával). Wolfe (kézirat), Benson és Benson (1993), valamint Morse és D’Andrea (1994) összegzése szerint a mediáló programok rendkívül hatékonyak, a legtöbb hatékonyságvizsgálat egy-két vagy több éves távlatban az iskolai erőszak mintegy 40%-os csökkenését bizonyítja, további járulékos haszonnal (pl. az iskolai hangulat jobb lett, a kreatív problémamegoldások aránya nőtt az erőszakosak rovására stb.).

Krízis, depresszió, öngyilkossági kísérlet és a kortárs segítés

D’Andrea és Salovey (1983) az említett esetekben is hasznosnak tartották kortárs segítők munkáját. Az általuk bemutatott esetekben főiskolás-egyetemista kortárs segítőkéről van szó, akik általában bentlakásos intézményekben, kollégiumokban dolgoztak megfelelő kiképzés után és szupervízió mellett. Feladatuk sok esetben a professzionális segítő és a kliens közötti kapcsolat létrehozása volt. Kortárs támogatás gyász esetén: Gray (1988) megállapítása szerint gyász és veszteség esetén a serdülők 40%-a a leginkább segítségükre levő személyként egy kortársukat neveztek meg. Kortárs tanácsadást követően ez a szám 76%-ra növekedett.

Stuart, Waalen és Haelstromm (2003) vizsgálatai szerint a kortárs segítés és a kortárs segítőkön keresztül elérhető programok hatékonyak a középiskolai öngyilkosság-prevenációs programokban, elsősorban mint egy átfogó prevenációs program részei. A képzés hatására a résztvevők körében nőtt azok száma, akik reagálni tudnak a kortárs környezetükben előforduló öngyilkossági jelzésekre, pozitívan viszonyulnak az öngyilkosság-megelőző és beavatkozó intervenciókra.

Etnikai vagy kulturális okok miatt kisebbségi helyzetben levő diákok és a kortárs segítés

D’Andrea és Salovey (1983) számol be ilyen példáról. A kortárs segítők legfontosabb feladata, hogy ismerjék az adott kisebbségi kultúrában élő legfontosabb olyan sztereotípiákat, melyek a hatékony problémamegoldás útjában állnak és a problémák kialakulásáért is sokszor felelősek: pl. ilyen sztereotípia, hogy a feketéknek minden körülmények között erősnek kell lenniük (nem mutathatnak gyengeséget), vagy ázsiai diákoknál egészen más a család és a közösség szerepe, mint „natív” amerikai társaiknál.

Pasztorális kortárs segítés

Sturkie és Tan (1992) a Biblia alapján álló, keresztény kortárs segítés alapjait írják le könyvükben. Ebben az esetben a kortárs segítés a segített és a segítő spirituális fejlődését is a középpontba állítja.

Kortárs segítés és drogprevenció

Az 1977-től működő amerikai „*Operation Snowball*” (középiskola) és „*Operation Snowflakes*” (13-14 évesek) program keretében diákokat válogatnak ki az iskolákból, akik háromnapos (a fiatalabbak egynapos) tréningen vesznek részt, általában valahol vidéken. A tréning során ismereteket kapnak a droghasználatról és annak veszélyeiről, szociális, kommunikációs és döntéshozó készségeket sajátítanak el, valamint megtanulják, hogyan lehet a szülőket bevonni a segítő folyamatba (ezenkívül külön workshopokban foglalkoznak pl. a kortárs hatás, a stresszkezelés stb. témáival). A diákok iskoláikba visszatérve segítőként tevékenykednek, a tanultakról prezentációkat tartanak az osztályukban, és rendszeres továbbképzésen vesznek részt (ismerteti *Rhodes és Jason*, 1988).

Kortárs segítő csoportok

Sturkie és Hanson (1992) kortárs segítő csoportokról számolnak be, melyeket különböző amerikai egyetemeken szerveztek. A csoportok célja a kortárs segítő kiképzése volt, akik itt megtanulják, hogyan segíthetnek magukon és másokon. *Blain és Brusko* (1985) két alapvető modellt ír le a kortárssegítő-képzés során: az egyik során a diákok megtanulják, hogyan segíthetnek a problémás diáktársaiknak (nyílt modell), a másik szerint pedig a problémás diákok tanulják meg, hogyan segíthetnek magukon (zárt modell). A zárt és a nyílt megkülönböztetés azt jelenti, hogy mások (pl. osztálytársak, iskolatársak) számára nyitott vagy zárt-e a csoport. A „zárt” csoport valójában inkább önismereti/terápiás csoportként fogható fel – a kortárs segítés címkéje alatt. *Sturkie és Hanson* (1992) egyes csoportjai is ilyenek: egy részük inkább önismereti, mások a másokon történő segítés megtanulását célozzák, végül egyes kortárs segítő csoportjaik a diákok tanrendjében szereplő „hivatalos” szemináriumok, amelyre a diákok osztályzatot kapnak. Ebben az esetben véleményünk szerint valójában inkább önismereti/sajátélmény-csoportról van szó, amit a diákok későbbi vagy jelenlegi tanulmányaik miatt választanak (pl. ilyen területen kívánnak dolgozni). Véleményünk szerint ebben az esetben a „kortárs segítő csoport” elnevezés félrevezető lehet, és az osztályozás (a csoportbeli teljesítmény ilyen értékelése) problematikus.

Kortárs tanácsadás

A kortárs tanácsadás valamilyen formáját alkalmazó támogató programok célja a következő lehet (ismerteti *Cowie és Sharp*, 1996):

1. kiterjeszteni, illetve megerősíteni a már meglevő konzultációs (counseling) és támogató szolgáltatásokat;
2. kialakítani a fiataloknál olyan készségeket, melyekkel társaik fejlődési és személyes problémáit kezelni tudják;
3. befolyásolni a kortárs csoport pszichoszociális készségeit;

4. pozitívabb közösségi környezetet kialakítani.

A kortárs tanácsadás középponti tényezője a tréning. Általában minimum 30 órát javasolnak alaptréningként, azonban a tréning hossza és időbeli eloszlása programról programra változik.

Néhány példa a kortárs segítség/tanácsadásra:

Londonban a harmadik világból menekült gyerekek iskolai beilleszkedése céljából szerveztek kortárs segítő programot (*Demetriades*, 1996); fejlődési, viselkedési, illetve beilleszkedési problémákkal küzdő, az iskolában izolálódó gyerekek számára hoztak létre „*Barátok Köre*” kortárs segítő csoportot – ahol a tanár által kiválasztott gyerekek segítettek meghatározott keretben a problémás gyerekeknek (*Ruberg, Moore és Taylor*, 1996). Angliában az utóbbi években különösen elterjedtek az „anti-bullying” programok, amikor a cél annak megakadályozása, hogy a nagyobb gyerekek kikezdenek, erőszakoskodjanak a kisebbekkel (bullying). Ilyenkor iskolai stratégiát alakítanak ki; ennek részesei a kortárs segítők – adott esetben a 10-13 éves vagy fiatalabb gyerekek számára idősebb fiatalok (pl. *Sellors*, 1996, *Cartwright*, 2005).

Az iskolai agresszió és a kortárs támogatás

A kortárs programok jelentős része általános és középfokú oktatási intézményekben működik. Ez a program is azon a tapasztalaton alapul, hogy a bántalmazott fiatalok könnyebben elmondják élményeiket kortársaiknak, mint a felnőtteknek, és a bántalmazók is hatékonyabban reagálnak a kortársaik által közvetített intervenciókra, mint a pusztán csak tanárok által kivitelezett beavatkozásokra vagy mediációkra (*Cartwright*, 2005; *Baginsky*, 2004). A kortárs támogatói program *előnyei*:

- tisztázott előírások a segítség igénybevételéhez;
- bátorítják a diákok függetlenségét;
- konfliktusmenedzselési készségeket tanítanak meg;
- közösségépítő szerepük van;
- bevonják a diákokat a felelősségvállalásba az iskolai légkör alakítása során;
- lehetőséget nyújtanak arra, hogy a diákok feldolgozzák problémáikat és támaszt nyújtsanak másoknak;
- a gyerekek problémáival kapcsolatban nem megbélyegző attitűdöt képvisel.

Ugyanakkor – mint minden programnak – vannak *bátrányai*:

- túl nagy nyomás alá kerülnek azok a diákok, akik bizalmas információkat hallanak;
- a bizalmas információk kikerülhetnek más diákhoz vagy szülőhöz;

- az erősebb diákok arra használhatják a programot, hogy erejüket és befolyásukat még inkább fokozzák;
- a kortárs támogató is agresszió áldozata lehet;
- néhány diák saját előnyére használhatja a programot.

Ugyanakkor, ha megfelelően alkalmazzák, azaz elsősorban folyamatos támaszt nyújtanak a programban résztvevőknek, akkor nagyon hatékony lehet az iskolai erőszak megakadályozásában és kezelésében (*Baginsky*, 2004; *Cowie és Sharp*, 1996; *Salmivalli*, 2001; *Boulton*, 2005).

Pszichiátriai betegek és a sorstárs segítség

A pszichiátriai betegek esetében a sorstárs modell a társas támogatáson túl alkalmas arra is, hogy csökkentse a résztvevők „beteg” identitását és segítse felépülésüket, megerősítve őket, hogy eredményesebben illeszkedjenek be a közösségbe (*Mead, Hilton és Curtis*, 2001; *Gammonley és Luken*, 2004).

AZ ÉLETKOR KÉRDÉSE

Christopher, Hansen és MacMillan (1991) 3. osztályos, szociálisan izolált gyerekek esetében az osztálytársaik közül kiválasztott és kiképzett kortárs segítőkkel dokumentálható (sőt statisztikailag is értelmezhető) módon jelentős viselkedésváltozást értek el. *Strurkie és Cassady* (1992) 10-13 éves fiatalok számára állított össze témavázlatokat. Az egyes beszélgetések különböző témákat dolgoznak fel, a szerzők által előre elkészített párbeszédetek iskolai előadása a segítő és a segített szerep kipróbálását, egyes segítő készségek gyakorlását, az „előadás” végeztével a témák közös megbeszélését szolgálják. Az „előadások” célja, hogy a gyerekek segíteni tudjanak egymásnak. A szerzők kiindulása az volt, hogy már ebben a korban (10-13 évesek) is találkoznak olyan problémákkal a fiatalok, amelyekkel – mint osztálytársak, barátok, „kortárs segítők” – foglalkozniuk kell. Ilyen témák pl. „Az apám AIDS-es”, „A papa kis hercegkisasszonya” (szexuális bántalmazás a családban), „A mamám azt mondja, túl fiatal vagyok” (randevúzás), „A nagypapám meg fog halni”, „Egy népszerű diák balesetben meghalt”, „A szüleim alkoholt/drogokat használnak”, „Egy banda megölte a testvérem”, „Lehet, hogy terhes vagyok”, „Az én hibám” (öngyilkosság) stb. A szerzők tapasztalata szerint ezek és a hasonló témák feldolgozása (két diák beszélget: segítő-segített párbeszédetek formájában) elősegítik a támogató készségek fejlődését és a kortárs segítség aktív alkalmazását (amit a gyerekek amúgy is valamilyen formában használnak).

A kortárs segítő programok túlnyomó többsége azonban középiskolában, még inkább főiskolákon, egyetemeken működik.

A KORTÁRS SEGÍTŐ PROGRAMOK ÉRTÉKELÉSE

A kortárs segítő programok hatékonyságvizsgálatának egyik lehetősége a folyamat-értékelés: azaz hányan képződnek ki és tevékenykednek a továbbiakban kortárs segítőként, mit csinálnak ez alatt a címszó alatt (naplővezetés, interjúk a segítőkkal), hogyan változik az iskola miliője a program működése idején (pl. kérdőív a diákokkal) (pl. *Cowie és Sharp*, 1996). Az eredményközpontú értékelés már nehezebb: ilyenkor az érdeklő a kutatót, milyen konkrét változásokat hozott a program: pl. csökkentek-e a nagyobb gyerekek erőszakos cselekedetei a kisebbekkel szemben, az izolált, problémás gyerekek beilleszkedése javult-e, a harmadik világból menekült – és Angliában új iskolába kerülő – gyerekek pl. mennyi idő alatt tanultak meg angolul stb. (pl. *Cowie és Sharp*, 1996).

A kortárs tanácsadás hatékonyságára vonatkozó néhány kutatás alátámasztja a várakozásokat, pl. képzett kortárs segítők csoportjaiban (elvált szülők gyermekeinek, illetve más iskolából jöttek csoportjaiban) a résztvevők sokkal hatékonyabban működtek, mint azoknál a fiataloknál, akik nem részesültek ilyen típusú képzésben (*Sprinthall és mtsai*, 1992). A mediálással, illetve az iskolai erőszakkal (bullying) kapcsolatban különösen sok hatékonyságvizsgálat született (pl. *Wölfe* [kézirat], *Cowie és Sharp*, 1996), melyek e programok eredményességét támasztják alá.

Stephenson és munkatársai (2004) szexedukációs programjukban 16-17 éves fiatalok tartottak foglalkozásokat 13-14 éves fiataloknak. Az eredmény a kontrollcsoporthoz képest későbbi első szexuális aktus, a gyakoribb óvszerhasználat és a nem kívánt terhesség elkerülése voltak. A kutatás feltárt eredményeket, azonban ezek nem voltak kiemelkedőek. Mindenesetre a fiatalok többsége elégedettebb volt a kortársak által vezetett szexedukációs foglalkozásokkal, mint a tanárokéval.

Ma már a kortárs segítéssel kapcsolatban is véletlenszerűen kortárs segítőkhöz, illetve „kontrollcsoportba” soroláson alapuló kísérleti elrendezést alkalmaznak a hatékonyság mérésére (mint az előző példában *Stephenson és munkatársai*, 2004).

A kortárs segítéshez közel álló segítő modellek: „laikus egészségügyi segítő”, „természetes segítő” és a „népszerű véleményformáló” modell

A „laikus egészségügyi segítő” és a „természetes segítő” egy segítő kontinuum mentén helyezhetjük el. Erre tesz kísérletet *Eng, Parker és Harlan* (1997), akik a kontinuum egyik – „intézményi” – végére a paraprofessionális „laikus segítő” helyezik, aki bizonyos képzettséggel rendelkezik (pl. minimálisan tud írni-olvasni) és az intézmény elvárásait tükröző kiképző tréningen vett részt. Mivel az intézményi feladatokban is osztozik, gyakran annak fizetett alkalmazottja, és többé-kevésbé

meghatározott munkabeosztással rendelkeznek. E modell előnye, hogy munka- és karrierlehetőséget nyújt bizonyos embereknek, azonban a „laikus segítők” valójában az ellátórendszer részeivé válnak (vagy már eredetileg is azok).

A kontinuum informális végén találjuk a „természetes segítőt”, akik nem fizetett alkalmazottak, nem képzetek egy-egy szolgáltatás elvárásai szerint. A „képzettséget” – pontosabban a felhatalmazást a segítségre – valójában a közösség adja. A „természetes segítők” munkája a napi tevékenységek során, azoktól nem elkülönülten zajlik; sok „természetes segítő” nincs is tudatában, hogy ő „segítő” lenne. A „természetes segítők” szerepe különösen három területen jelentős:

1. segítik társas hálójuk tagjait olyan kérdésekben, melyekben az egészségügyi rendszer nem tud segíteni;
2. egyezkednek a szakemberekkel, hogy megfelelő támogatást kapjanak az egészségügyi rendszertől;
3. közösségeik erőforrásait mobilizálják, így az egészségügyi rendszertől kapott támogatást hosszú távon fenn tudják tartani.

Összességében elmondható róluk, hogy a professzionális egészségügyi rendszert közösség-alapú gondozással és társas támogatással egészítik ki. Hátrányuk, hogy erre a szerepre nem mindenki alkalmas, és a tréning is csak a kiválogatott egyéneknél (akiket a közösség segítőként elismer) hatékony.

A „*laikus egészségügyi tanácsadó*” (lay health advisor) szerepe áll a legközelebb a kortárs segítőhöz, olyannyira, hogy a kettő között jelentős átfedés van: a laikus egészségügyi segítőhöz sorolják többek között a „természetes segítőt”, a laikus „egészségmunkást”, a kortárs segítőt (*Berkley-Patton és mtsai*, 1997). A kortárs segítő kapcsolat jellegének megértéséhez a „laikus egészségügyi segítővel” szerzett tapasztalatok sok értékes kiegészítést adnak. Ezzel a névvel illetik azokat a személyeket (életkoruktól függetlenül), akik spontán és informális segítséget nyújtanak azoknak, akik „természetesen” fordulnak hozzájuk tanácsért, érzelmi támogatásért és bizonyos, konkrétan körül nem határolható segítségért. Ezek a segítők felismerik, hogy speciális kapacitás birtokában vannak, mellyel mások viselkedésváltozását elő tudják segíteni, továbbá szociális hálójuk támasz-szerepét növelni tudják. A segítő munka több összetevőből áll: társas támogatás (információnyújtás és konzultáció), a szóba jöhető szolgáltatásokhoz és intézményekhez való kapcsolódási lehetőség biztosítása, a közösségi erőforrások mobilizálása az egészséggel és a jólléttel összefüggésben. A „laikus egészségügyi segítők” programja magában foglalja e segítők identifikálását, összegyűjtését, képzését és tevékenységük támogatását (*Beam és Tessaro*, 1994; *Meister, Warrick, Zapien, Wood*, 1992; *Eng, Young*, 1992; *Eng és Hatch*, 1991; *Service és Salber* [eds.], 1979). Ezek a segítők a kritikus döntési pontokon vagy a problémák korai stádiumában tudnak kapcsolatot kialakítani a fiatalokkal, és képesek figyelemmel kísérni társaik problémáit. Ezért könnyen össze tudják kapcsolni társaikat a meglevő „professzio-

nális” segítő szolgálatokkal és intézményekkel. A segítés további előnye, hogy a „laikus segítő” képesek csökkenteni saját stressz-szintjüket, növelik önértékelésüket és problémamegoldó készségeiket saját nehézségeikkel kapcsolatban (*Riessman és Carroll*, 1995, és *Carkhuff*, 1969 munkáira, valamint saját kutatásaira hivatkozik *Berkley-Patton és mtsai*, 1997).

Jackson és Parks (1997) szerint a „laikus segítő” rendszerét a következő célokra lehet használni:

1. megerősíteni a szakemberek kapcsolatait a közösséggel;
2. a tudást és az információt közvetíteni („becsatornázni”) a közösségbe és a közösségből;
3. felvilágosítani a közösség tagjait arról, mire való az egészségügyi rendszer és a szakemberek, illetve a szakembereket arról, mire szolgálnak a „laikus segítő”;
4. megismertetni a közösséget a hozzáférhető erőforrásaikkal;
5. megerősíteni a segítőket segítő szerepükben;
6. csökkenteni a közösség tagjainak függőségét és passzivitását;
7. segíteni a közösség tagjait abban, hogy hatékonyabban kezeljék problémáikat.

Berkley-Patton és mtsai (1997) ezt még a következővel egészíti ki:

Szociálismarketing-technikák alkalmazása (iskolaújság, iskolarádió, hírlevelek, összejövetelek) információnyújtásra, továbbá bátorítani a fiatalokat, hogy keressenek kontaktust tanáraikkal, segítőikkel és használják a szociális segítő-szervezeteket.

Altpeter és mtsai (1999) szerint a „laikus egészségügyi segítő” három tényező alapján különíthető el más segítőtől (azaz ebben az esetben valamilyen segítő-szervezet önkéntesétől):

1. a „laikus segítő” a közösség véleménye szerint tekintélyes, gondoskodó személyek, akiket tisztelnek tanácsadásukért (szemben az önkéntessel, akit egy segítő szervezet vagy önmaga „nevez ki” segítőnek);
2. a segítés spontán és informálisan jelenik meg a mindennapi élet társas interakcióinak rutinja során (a segítő tehát helyben van, nem kell a célpopulációhoz való jutását megszervezni);
3. mivel a „laikus” segítő kiterjedt társas hálóval rendelkezik, ezért közösségi megkereső tevékenységét, mely a hiedelmeket, attitűdöket, viselkedéseket célozza meg, könnyebben kivitelezheti ezekben az informális szociális csoportokban.

Ezért nevezhetjük a „laikus segítőket” a „*társas hatás természetes csatornáinak*”, melyen keresztül a megelőző egészségmagatartás pozitív normáit tudják közvetíteni.

Konkrétan, pl. a mellrák-szűrővizsgálatok tekintetében a „laikus segítő” segít megváltoztatni a nők hiedelmeit a mellrák jelentette kockázatokkal szemben, pozitívabb színben láttatják a mammográfiás vizsgálatokat. Továbbá a „laikus segítő” logisztikai segítséget is nyújtanak: megszervezik a nők eljutását a mammográfiái centrumokba (*Altpeter és mtsai*, 1999).

Az eddigiekből is kiderül, hogy a „laikus segítő” és a „természetes segítő” között a határvonal nem éles, többen ugyanazt a segítő szerepet értik e két fogalom alatt, míg mások meglehetősen éles különbséget tesznek e két szereplő között (lásd pl. a segítő kontinuumon történő elhelyezésüket).

Booker és mtsai (1997) vizsgálataiban a „autoritással, illetve megfelelő képességekkel felruházásban” (*empowerment*) látják a „laikus segítő” egyik hatótényezőjét, illetve azt a tulajdonságát, amelynek pozitív irányú változása együtt jár a megnövekedett segítői hatékonysággal. Az egyéni „empowerment” az egyén részéről megnyilvánuló kognitív folyamatokat és tevékenységeket jelenti, míg a kollektív „empowerment” azt a fejlődést, ahogyan az egyén elkezd új módon viszonyulni saját (mikro)közösségéhez.

A szerzők szerint a saját személyes változás felismerése és a „laikus segítő” részéről a „hatalom”, a „befolyás” fokozódó érzése igazolja a segítő program hatékonyságát: a program megváltoztatja az egészségügyi rendszer arculatát és a szegény, hátrányos helyzetű, izolált közösségek dinamikáját (erőforrások mozgósítása, hozzáférés az egészségügyi rendszerhez). Az „empowerment” és a segítség sokirányú kapcsolata miatt a kérdést külön tárgyaljuk.

Az előző két szereplőhöz hasonló a „népszerű véleményformáló” modell, amit az Egyesült Államokban HIV-megelőzésre használnak. A modell fő összetevői a következők (*Kelly*, 2004 alapján):

1. Az intervenció egy jól beazonosítható célcsoportra irányul, amely a közösség jól meghatározott helyszínein található meg, és a nagysága is jól becsülhető.
2. Etnográfiai módszereket használnak a populáció egyes szegmenseinek elhatárolására, valamint arra a célra, hogy a népszerű, a többiek bizalmát bíró személyeket megtalálják mindegyik populációszegetben.
3. A program során a célpopuláció 15%-át bevonják és kiképezik mint „népszerű véleményformálót”.
4. A program során ezek a személyek megtanulják, hogyan adjanak át HIV-kockázatcsökkentő üzeneteket barátaiknak és ismerőseiknek a mindennapi beszélgetéseik közben.
5. A program azt is megtanítja, hogyan lehet hatékony viselkedésváltozáskommunikációt végezni, a kockázatokkal kapcsolatos attitűdökről, normákról, intenciókról és az énhatékonyságról. A mindennapi kapcsolatok

során a kiképzett személyek maguk is bemutatják a biztonságosabb viselkedés előnyeit és azt, milyen lépések szükségesek a viselkedésváltozáshoz.

6. A kiképzett véleményformálók hetente találkoznak, amikor az instrukciókat, a szerepmodellezést, a szerepjátékot gyakorolják. Ezek a hetenkénti csoportok kis létszámúak, így lehetőség nyílik arra, hogy mindenki megfelelően gyakorolni tudja a megfelelő készségeket.
7. A találkozókon célokat állítanak a következő találkozóig: milyen kockázatcsökkentő beszélgetéseket fognak folytatni barátaikkal és ismerőseikkel.
8. Különböző eszközöket (logókat, szimbólumokat) használnak a véleményformálók és mások közötti beszélgetések kezdeményezésére.

Ezzel a módszerrel olyan kockázati csoportokba is eljutnak, ahova a „hagyományos” módszerekkel nem: pl. melegek vagy prostituáltak különböző csoportjaiba. A módszer csak akkor hatékony, ha a fenti nyolc szempont mindegyikét sikerül érvényesíteni, illetve megvalósítani. *Kelly* (2004) ezt azért is hangsúlyozza, mert megjelentek olyan közlemények (elsősorban Angliából), amelyekből az derül ki, hogy a sorstárs alapú, a sorstársak által vezetett HIV-prevenció nem hatékony. A szerző szerint ennek az az oka, hogy nagyon sokféle programot neveznek így, míg az Egyesült Államokban csak szigorú kritériumok teljesítése után nevezhetik így, ami biztosítja a programok minőségbiztosítását.

A HATALOM KAPCSOLATA A KORTÁRS SEGÍTÉSEL

A „BEFOLYÁS” (EMPOWERMENT)

A „lehetővé, *képessé tevés*” (enabling) és a *kontrollra, befolyásra való készség növelése* (empowerment) a mentális egészséggel foglalkozó irodalom sokszor hasonló értelemben használt kulcsfogalmi. A WHO „Ottawa Chartája” és a mentális egészséggel foglalkozó „Toronto Workshop” az egészségfejlesztésben, illetve kiemelten a lelki egészség meghatározásában és fejlesztésében jelentős szerepet tulajdonít e két fogalomnak (*Joubert és Raeburn*, 1998). Mindkét esetben az egyén saját élete és sorsa feletti kontrollra való képességről van szó, mely az egyénben veleszületetten lakozik és különböző technikákkal fejleszthető. Éppen ebben áll a lelki egészségfejlesztés fő célja. A „Toronto Workshop” a „*rugalmasság*” (resilience) kifejezést használja arra az esetre, amikor az egyén megküzd az élet követelményeivel és kihívásaival, majd helyreállítja magát. Az egyén fejlődését a közösség oldaláról a támogató környezet biztosítja.

Visszatérve az *empowerment* kifejezéshez, a fogalom olyan megközelítést jelent, melynek „a célja az emberek tényleges és észlelt hatalmának/befolyásának (power) növelése saját belső forrásaik, illetve a forrásokhoz történő hozzáférésük támoga-

tásával, miközben képessé válnak fenntartani teljes kontrolljukat az elhatározott tevékenységük felett, az akcióhoz szükséges megfelelő erőforrások hozzáférhetőségének kontextusában” (*Joubert és Raeburn*, 1998, 17. old.). Az *empowerment* ebben a felfogásban a *rugalmasság* (resilience) kialakulását segíti elő. Az egyéni fejlődés másik, közösségi összetevője szempontjából a különböző erőforrásokhoz való hozzáférés lehetőségét emelhetjük ki (tudás, szolgáltatások, támasz, információ, professzionális segítség, pénz stb.).

A kortárs segítség véleményünk szerint nem választható el a (lelki) egészségfejlesztés koncepciójától, így magától a – modern értelemben vett – *egészségfejlesztő*, egészségnevelő szerepétől sem.

Israel és mtsai (1994) szerint az egészségfejlesztésben és -nevelésben az *empowerment* az embereknek azt a képességét jelenti, hogy a személyes, a szociális, a gazdasági és a politikai erőket megértsék és felettük kontrollra tegyenek szert annak érdekében, hogy élethelyzetüket javító akciókat hajtsanak végre. A szerzők is hangsúlyozzák a lelki egészségfejlesztés modern megközelítésében alapvető tételt, hogy a „kezelés”- és a „betegség”-modell reaktív megközelítései helyett ez a fogalom – sok mással együtt – pozitív és proaktív (hasonlóan magához az „egészség” és „lelki egészség” fogalmaihoz, melyek nem a betegség hiányára vagy pusztán megelőzésére utalnak).

Fontos különbséget tenni a szociálpszichológiában elterjedt hatalom/befolyás és az egészségfejlesztési megközelítések által használt kifejezés között. *Van Ryn és Heaney* (1997) az *empowerment* kifejezés („képesség cselekedni és változni a kívánt irányba”) egészségfejlesztő megközelítését szembeállítják a társashatás-elméletek felfogásával, ahol ez a szó elsősorban a mások feletti hatalmat/befolyást (power over) jelenti. Szerintük az egészségfejlesztés keretei között a fogalom a „hatni/befolyást gyakorolni valami érdekében” (power to) értelemben szerepel. Egy másik különbség az, hogy az utóbbi megközelítés azt vizsgálja, hogyan oszlik meg a hatalom (pl. a segítő és a segített között), és hogyan lehet a hatalomhoz/befolyáshoz történő hozzájutást szélesebb körben elosztani.

Ahogy erre utaltunk, a „hatalom” és a „befolyás” kérdése a laikus, illetve kortárs segítség irodalmában is jelentős szerepet játszik: akár a segítő mások feletti befolyásáról, akár saját viselkedése feletti befolyásról esik szó.

Van Ryn és Heaney (1997) az egészségfejlesztés és az „empowerment” kapcsolatról írva a segítő számára két feladatot jelöl meg, melyeket specifikus stratégiákkal érhet el:

1. A kliensek számára feltétel nélküli pozitív jutalom és elfogadás biztosítása:
 - a) empátikus elfogadó kijelentések;
 - b) nonverbális jelzések használata, melyek az elfogadást fejezik ki;
 - c) a kritizálás és a vádolás elkerülése;

- d) a kliens motívumai, konfliktusai, védekezései pszichológiai értelmezésének kerülése;
 - e) aktív hallgatás a kliens erősségeinek és pozitív tulajdonságainak azonosítására, visszajelzésére és felépítésére;
 - f) folyamatosan vizsgálni a segítőben és a körülményekben rejtőző gátakat, melyek a kliens feltétel nélküli jutalmazását és elfogadását megakadályozzák, majd ezek felszámolása.
2. Facilitálni a kliens részvételét:
- a) nyílt kérdések használata (zárt kérdések helyett);
 - b) a kliens megállapításait elfogadással kell fogadni;
 - c) csökkenteni kell a segítő és a kliens szociális távolságát a hasonlóságok megvilágításával;
 - d) az összes információ és forrás megosztása a klienssel, melyek a téma szempontjából relevánsak, és amelyek elősegítik a kliens részvételét problémái megoldásában.

Az egészségfejlesztés általános céljait tanulmányozva (kiemelve az „empowerment” jelenségét) nagyon hasonló tételekkel találkozunk, mint a „laikus egészségügyi segítő”, a „természetes segítő” vagy akár a kortárs segítő esetében. Az általánosnak tételezett célok ugyan hasonlóak, de a konkrét célok és a kivitelezés más: utóbbi esetekben nem professzionális egészségfejlesztő végzi a feladatot, továbbá csak ritkán látunk általános célokat: a segítők céljai és az a közeg, ahol ezeket a célokat el kívánják érni, nagyon konkrétak és körülhatároltak.

Simonson (1987) kutatásai egy másik lehetséges kapcsolatra hívják fel a figyelmet: a kortárs segítők a későbbiekben önkéntesként képesek dolgozni egy szervezet (konkrétan: egy kórház) életében.

Az „empowerment” egy másik jelentése is terjedőben van, ez pedig a kliensek, egy-egy segítő szolgáltatás használóinak (user) bevonása a szolgáltatás működtetésébe: pl. a már emlegetett megkereső programokba, utcai munkába, információnyújtásba és edukációba, de akár a szervezet menedzsmentjébe is. A kötet későbbi írásaiban foglalkozunk a sorstárs segítők által vezetett (peer-driven, peer-led) szolgáltatásokkal is.

A referens és a szakértői hatalom

Van Ryn és Heaney (1997) az egészségfejlesztéssel kapcsolatban megkülönbözteti a referens és a szakértő hatalmat, illetve befolyást (power). A szerzők szerint a *referens hatalom* áll a legszorosabb kapcsolatban a hatékony segítő kapcsolat kialakulásával. Az elnevezés a referenciacsoportokból származik, amelyekkel azonosítjuk magunkat, és amelyekbe pszichológiailag involválódunk; ezek azok a csoportok, melyekre normáinkkal és értékeinkkel kapcsolatban hivatkozunk.

Referens hatalomról akkor beszélünk, ha a kliens úgy érzi, hogy a segítő értéke-
li őt, illetve ő azonosul vele, elfogadja őt és bízik benne. Ha a referenciacsoport-
tagoktól származó normáknak megfelelően viselkedünk, akkor magatartásunk
sokkal konzisztensebb, internalizáltabb. A referenciacsoport értékeinek megfele-
lő viselkedés egyénileg átélt tapasztalatait „szubjektív validitásnak” nevezzük a hi-
vatkozott szerzők nyomán. Ezt a szubjektív érvényességet érezzük, ha oly módon
viselkedünk, amiben biztosak vagyunk, hogy megfelelő, helyes, elfogadott és
szociálisan kívánatos. Az *információs hatalom* a referens hatalom egyik összetevő-
je, mely az információhoz való hozzájutást, az információ tiszta kommunikáció-
ját jelenti, és azt, hogy logikus érveket vagyunk képesek használni a változás be-
folyásolására. Az egészségfejlesztő munka nagy része abból áll, hogy facilitáljuk
a kliensek fejlődését abban az irányban, hogy az egészségfejlesztést szolgáló cé-
lokat érjenek el, mely célok az információs hatalomból származtathatók. Ha a
kliens attitűdje, hiedelemrendszere megváltozik az általa befogadott és interna-
lizált új információ hatására, akkor a kliens az eredményként előálló viselkedést
szubjektíve érvényesnek és belsőleg kontrollálnak fogja érezni. Egy-egy nap fo-
lyamán azonban számos információ ér bennünket, de csak azok fognak ránk hat-
ni, amelyeket elfogadunk. Az információelfogadás folyamatában ugyanazok a té-
nyezők játszanak szerepet, mint amiket a referens hatalom kapcsán említettünk.
Tehát a referens hatalom elősegíti, hogy a kliens olyan információkhoz jusson,
melyek valóban befolyásolni fogják attitűdjét, hiedelemrendszerét és viselkedé-
sét, azaz facilitálják az egészségfejlesztő célok elérésében.

Van Ryn és Heaney (1997) szerint a referens hatalommal szemben áll a *szakértő
hatalom*. Ennek alapja az, hogy a formális segítő nagyobb tudásának észleljük,
mint amivel az egyén vagy a csoport rendelkezik. Ilyen befolyás áll fenn akkor, ha
a kliens úgy hiszi, hogy az egészségfejlesztő/formális segítő „jobban tudja”, hogy
mit kell csinálni, még akkor is, ha a kliens „nem tudja, miért is az a »jobb«”. A szak-
értő hatalommal rendelkező személyek megállapításait akkor is elfogadjuk (ha
elfogadjuk), ha tényleges rábeszélés nem áll fenn.

Ez utóbbi a szakértő hatalom kockázata is: a kliens internalizáció nélkül is el-
fogad megállapításokat, így nem érzi majd, hogy viselkedése felett belső kont-
rollal bír, vagy azért felelősséggel tartozik. Az internalizáció hiánya azt is jelenti,
hogy az attitűd-, hiedelem- és viselkedésváltozás rövid életű lesz. Segítő kapcso-
latokban ez a hatalom-/befolyástípus csökkentheti a kliens önértékelését és kont-
rollérzését, csökkenti továbbá belső erőforrásait és coping-kapacitását (mivel vi-
selkedését és választásait egy külső ágensnek – a formális segítőnek – tulajdonít-
ja). A szakértő hatalommal szemben a szakértő szerepe, tudása ugyanakkor fon-
tos, hiszen speciális tudást tartalmaz, de igazán hatékonyvá akkor tud válni, ha
ezt a tudást a referens befolyás keretében sikerül közvetíteni: azaz a tudást a kli-
ens is elfogadja és értékesnek tartja.

A befolyás/hatalomgyakorlás kiegészítő tulajdonsága a jutalmazó, illetve a korlátozó hatalom. Ennek jelei a negatív következményektől való félelem a kliens részéről, a jutalmak „kiérdeklése” a segítőtől (jutalom lehet pl. az információ is, a kliens „barátságos”, „megtisztelő” kezelése stb.; negatív következmény lehet az is, hogy a kliens úgy hiszi, a segítő a kliens „rossz hírét” kelti).

A KORTÁRS SEGÍTÉS MAGYARORSZÁGON

Magyarországon az 1980-as évek végén kezdődött el a kortárs segítő bevonása a lelki segítség folyamatába (pl. TINTA – Tinédzser Tanácsadó Szolgálat, Tini-Lánc Alapítvány). Elsősorban a civil szférára jellemző kezdeményezésekről van szó, azonban kortárs segítő szolgálatokat és képzéseket felsőoktatási intézményekben is találhatunk (lásd erről *Ritoókné és Vajda*, 1995). Több felsőoktatási intézményben működik *diáktanácsadó* szolgálat, amelyek egy részét kortárs segítők működtetik (azaz egyetemista, főiskolás fiatalok). A diáktanácsadók más részében szakemberek dolgoznak, vagy kortárs segítők és szakemberek közösen (a „szakember” sokszor egy-két éve végzett hallgatót jelent, aki életkorát tekintve „kortárs”, azonban státusát tekintve már nem diák, hanem professzionális segítő, még ha ebben kezdő is).

A civil szervezetek körében ma már szinte áttekinthetetlen a kortárs segítő alkalmazása és képzése. Ez a sokszínűség azonban sokértelműséget is takar: „*kortárssegítő-képzés*” cím alatt találkozhatunk néhány órától közel 100 órás képzésekkel, lényegében önismereti/sajátélmény-demonstrációktól kezdve, önismereti jellegű csoportokon át célzott kortárssegítő-kiképző csoportokig (amelyek tematikája követi a szakirodalomban leggyakrabban közölt tréningprogramok felépítését). Nemcsak a képzés, hanem a tevékenység is sokszínű és sokértelmű: az oktató szerepektől a „krízisintervenciót” végző segítőkhöz igen széles a skála. A kortárs segítők megtalálhatók az elsődleges és a másodlagos prevenció területén (sőt, a harmadlagos prevenció területén is, itt azonban már „sorstárs” segítségről van szó). A prevenció más megközelítése alapján (univerzális, szelektív és indikatív prevenció) a kortárs/sorstárs segítők a *szelektív* prevenció területén hatékonyak, ahol speciális szükségletű fiatalokkal kerülnek kapcsolatba. Az intézményi-szervezeti keretek is változatosak: itt most arra gondolunk, hogy egy kortárs segítő, illetve a munkája mennyire része egy intézmény munkájának, hogyan illeszkedik a „professzionális” segítőkhöz, van-e szupervízió, közös esetmegbeszélés, továbbképzés, kialakult-e a továbbküldés rendszere (a professzionális segítőkhöz) stb. A kérdésre még visszatérünk az „empowerment” és a kortárs/sorstárs segítők által vezetett szolgáltatások kapcsán!

A rendelkezésünkre álló információk alapján aligha beszélhetünk Magyarországon a „kortárs segítség” közös értelmezéséről, minimális követelményeiről (a kiválasztás, a képzés, a szupervízió, a tevékenység határai, a kompetencia, a felelősség, az etikai elvek területén). Ahogy láttuk, a szakirodalomban sincsenek egységes elvek, noha bizonyos normák kikristályosodni látszanak. Ennek ellenére – vagy éppen ezért – Magyarországon célszerű lenne olyan szakmai fórumot létrehozni, amely a kortárs segítséssel kapcsolatos legfontosabb szakmai-etikai elveket tisztázná, és meghatározná legalább a képzések minimális feltételrendszerét.

A KORTÁRS SEGÍTÉSSEL SZERZETT TAPASZTALATAINK

A következőkben a kortárs segítség témakörében mintegy tíz év alatt szerzett közös tapasztalatainkat mutatjuk be. Ez alatt az idő alatt kb. 20 tréninget tartottunk, egy-egy tréningcsoport létszáma 10-20 fő volt, többnyire középiskolások (16-17 évesek), de egyetemisták, főiskolások számára is szerveztünk csoportot (19-21 évesek).¹ Szerveztünk olyan képzéseket is, ahol kortárs segítség helyett inkább *sorstárs segítségről*² volt szó. A képzőcsoportok időtartama 30-80 órás volt, amit szupervízió vagy legalábbis annak a lehetősége követett. Először bemutatjuk a kiképző csoportokkal szerzett tapasztalatainkat, majd a kortárs segítők munkáját – tapasztalataink, interjúk és esetmegbeszélő csoportok tanúsága szerint. Végezetül kitérünk a kortárs segítséssel kapcsolatos főbb szakmai és etikai dilemmákra, és megkíséréljük a módszert elhelyezni a segítő tevékenységek területén.

A KORTÁRSSEGÍTŐ-KÉPZŐ CSOPORT

A kortárssegítő-képzés magyarországi kezdeteinél olyan speciális problémákkal találkozunk, hogy például volt, aki úgy tartotta, a kortárs segítő egyfajta „professzionális segítő”, „kis pszichológus”, akinek mindarra szüksége van, amire egy szakembernek, csak mindenből egy kicsit kevesebbre.

¹ Kortárssegítő-képzéssel a Tini-Lánc Alapítvány és a Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Ambulancia keretében foglalkoztunk. Felkérésre képzést vezettünk a Kapocs Ifjúsági Egyesület (Donáth Attilával, Majsai Hideg Tündével és Magyar Attilával közösen), a Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskola, a Róbert Károly körüli gyermekotthon kortárs programjai keretében.

² A Palló Egyesület és a Bokréta utcai Ifjúsági Otthon közös Phare-programja keretében, a Kapocs Ifjúsági Egyesület említett programja részeként, az Övegylet Alapítvány ártalomcsökkentő tréningje keretében (utóbbi Hoyer Máriával közösen), és „sorstárs” képzés folyik a Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Ambulancián is. Utóbbiról külön fejezet készült.

Már akkor is az volt a véleményünk, hogy a kortárs segítőknek egy más szakmai szocializációs és képzési folyamaton kell keresztülmenniük, ugyanakkor kompetenciájuk, határaik (mire vállalkoznak, milyen feltételekkel és milyen célokkal) is mások. Nem egyszerűen csak szűkebbek, mint egy professzionális segítőt, hanem *mások*.

A kortárs segítők kiképző csoportjában abból indultunk ki, hogy a segítség természetes emberi tulajdonság, mely azonban az egyes emberekben eltérő módon fejlődik ki. Van olyan ember, aki szívesen segít társain, beleértve a tágabb környezet tagjait vagy az idegeneket is, és ezt a segítséget „jól”, „hatásosan” teszi. Ezek a tulajdonságok már serdülőkorban is megnyilvánulhatnak. Vannak olyan emberek, akik valamilyen – konkrét – személyes motiváció miatt segítenek (vagy azért pl., mert maguknak, barátjuknak, családtagjuknak sikerült, vagy azért, mert kudarcot vallottak), máskor pedig elhivatottság alakul ki bennük a segítség vonatkozásában. Mások saját sorsként éltek át valamilyen nehéz szituációt, akár súlyos lelki problémát, akár nyomasztó társadalmi helyzetet (pl. diszkriminációt). Ők szintén sajátélményként ismerik ezeket a nehézségeket, és tapasztalataikat felhasználva segíteni akarnak a *hozzájuk hasonló módon* nehéz helyzetben levő emberekben.

Kezdetben az ismerkedést szolgáló első interjút követően kortárs segítő vagy önismereti csoportot ajánlottunk a jelentkezőknek, attól függően, milyennek ítéltük a segítséghez való viszonyukat, illetve saját problémáik mértékét. A döntést a jelentkezővel közösen hoztuk meg (a jelentkezők közel fele került önismereti csoportba, fele pedig közvetlenül kortárs segítő csoportba). Az önismereti csoport befejezését követően lehetőség volt kortárssegítő-tréningprogramban történő részvételre. A későbbiekben az önismereti fázist kihagytuk: aki komolyabb problémákkal küszködött, annak egyéni pszichoterápiás segítséget ajánlottunk (ritkábban önismereti csoportot), a többség viszont egyenesen került a kortárs segítő csoportba. A kortárs segítő csoport folyamán is lehetőség volt egyéni tanácsadást vagy pszichoterápiát igénybe venni. A döntésünk oka az volt, hogy egy interjú nem alkalmas a problémák feltárására, továbbá „problémás” fiatalok is jó kortárs segítők lehetnek. Sokan elutasították az önismereti csoportban való részvételt (ők nem „problémásak”, nem „betegek” – ami a csoport sugallt indikációja volt). A kortárs segítő csoport is képes, limitált mértékben ugyan, a saját problémákkal való eredményesebb megküzdés megtanítására, illetve maga a kortárs segítség folyamata is felfogható – elsősorban tipikus serdülőkori problémák kapcsán – egyfajta öngyógyításként.

Az általunk kidolgozott tréningprogram a „természetes” segítő készségeket igyekezett integrálni és kiegészíteni, továbbfejleszteni. Sokszor nem is feltétlenül a „fejlesztés” volt a cél, hanem az, hogy a fiatal kívülről mintegy rá tudjon tekinteni arra, amit – egyébként jól – csinál, lássa, hogy tevékenysége mikor és kinek lehet hasznos, továbbá neki ebből milyen

„előnye” származik: önértékelés, önismeret, kompetencia, nemet mondás bizonyos kérésekre, személyes erősségek és gyengeségek kiderülése stb.

A KORTÁRSSEGÍTŐ-TRÉNINGPROGRAM RÉSZEI

1. *A kortárs segítés fogalma:* a program foglalkozik magával a kortárs segítéssel; milyen tartalmak és tevékenységek sorolhatók ebbe a fogalomkörbe, a részt vevő fiatalok mit gondolnak és fantáziálnak erről, magukat hol helyezik el ebből a szempontból. A segítésnek van néhány alapfogalma, melyet ismernie kell a kortárs segítőnek is: *szerződés* (ki mire vállalkozik, ki mit vár el a segítő kapcsolattól, ki mit ajánl meg a másíknak); a *kompetencia és a segítés határának* fogalma (ki mire vállalkozik és vállalkozhat, a segítő mire képes, mikor kell külső segítőt, szakembert, segítő intézményt bevonnia, segítségül hívnia, hol nem tud már egy kortárs segítő segíteni – akár személyes ok miatt, akár a probléma súlyossága miatt); *segítő szerepek* (a segítő tevékenysége során többféle szerepben is megjelenik: meghallgat, problémamegoldást vagy döntést facilitál, oktat, felvilágosít, szociális segítséget nyújt, segítséget hív stb.). Ebben a részben foglalkozunk azzal, hogy a kortárs segítő milyen *keretben* kíván a későbbiekben dolgozni. Eddigi csoportjainkon három nagy terület iránt mutatkozott érdeklődés:

- egyéni segítés (tanácsadás, konzultáció, támogatás) különböző helyszíneken, pl. saját iskolában, rockkoncerteken, szórakozóhelyeken;
- kortárs facilitálás (kortárs oktatás) középiskolai osztályokban, általában a drogok vagy az AIDS témában;
- kortárs közvetítés (iskolaújságban, helyi médiában), szintén általában a dropprevenció témájában.

A tréningen tisztázni kell az egyes szerepek kompetenciahatárait, a működési kereteket, kivel (felnőtt szakember), mikor kell felvenni a kapcsolatot, hogyan kell pl. egy osztályba bemenni, hogyan lehet egy közös beszélgetést kezdeményezni, hogyan lehet a munka megkezdése előtt egy osztállyal szerződést kötni stb.

A tréningen a kortárs segítő (egyelőre csak elképzelt) tevékenységét „*brain storming*”-módszerével szedjük össze. A következőkben bemutatunk néhány olyan kategóriát (és azok tartalmát), melyek három tréningcsoporton születtek. Persze, a „*brain storming*” nehézsége, hogy a gyakorlat során a kívülálló számára olykor értelmetlen, érthetetlen kifejezések, kategóriák jelennek meg. Úgy gondoljuk azonban, hogy a bemutatott példák mégis segítenek elképzelni a tréningek légkörét, a fiatalok segítésével kapcsolatos fantáziavilágát (a gyakorlat a tréning első felében van).

Kérdés: „Mit tehet a kortárs segítő?”

HOGYAN

meghallgatás
odafigyelés
mellé áll
érdeklődik
rengeteget játszik

kapcsolatot teremt
veled van
nyit
érzéseket fejez ki
beszélget
megismer
hatékonyan kommunikál
tud nemet mondani

TEVÉKENYSÉG

beleérez, megért
mellé áll
tanácsot ad
kérdez
változtatásokat
kezdemenyez
konfliktust tompít
rengeteget játszik
kapcsolatot teremt
gyógyít
segíteni akar
odafordul
elhívja sétálni
megismer
biztonságot ad
viselkedésmintát ad
felismeri problémáit
vállalja saját érzelmeit
megbízható
titoktartó

MILYEN

még nyitottabbá válik
kontrollálja önmagát
érzéseket fejez ki
„helikopter”
hitelesség
elérhetőség
toleráns
szerény
optimista
fejlődik a segítséggel
vállalja saját érzelmeit
okos
érzékeny
természetes
központ
diplomatikus
nyílt tekintet

Kérdés: „Mi a kortárs segítő feladata, vállalt szerepe, tulajdonsága, és mit csinál?”

FELADATA

tanácsot ad
felkarol
információt ad
tükröt tart
irányít
nem kritizál élesen

VÁLLALT SZEREPE

törődik másokkal
lelki szemetesláda
barátszerű
figyel
kiáll a társaiért
nem mártírkodik
meghallgat
támogat

TULAJDONSÁGA

természetes
 nem keres problémát ott, ahol nincs
 ötletes
 elgondolkodtat
 megbízható
 talpraesett
 őszinte
 józan
 spontán

MIT CSINÁL?

kirándulásokat szervez
 előadásokat szervez
 összehoz egy őszinte társaságot
 helyet ad a találkozásoknak
 kapcsolatokat épít
 pártatlanul közvetít

Kérdés: „Milyen a kortárs segítő?”

GONDOLATI

nem erőszakos
 tudja a határokat
 felkészít
 objektív
 következetes
 füstjelek
 tapasztalt
 racionális, ha kell
 lép, ha kell
 tekintettel van a körülményekre
 tud nem kedves lenni
 helyrehoz
 nem hagyja elsikkadni a problémákat
 kitartó
 felismeri a problémákat
 elérhető

ÉRZELMI

a másik felé nyitott
 rugalmas
 önzetlen
 empatikus
 kiegyensúlyozott
 társaságkedvelő

GONDOLATI-ÉRZELMI

motivál(t)
 önmaga
 oldott hangulatot teremt
 nincsenek tabuk
 transzparencia
 nincsenek előítéletei

2. *Segítő készségek:* ezek többnyire olyan készségeket jelentenek, amelyekkel a fiatalok már rendelkeznek, és továbbfejlesztésükről, gyakorlásukról van szó. Néhány, a gyakorlatban bevált példa (képzelt párbeszédekkel):

Aktív hallgatás:

Testhelyezettel, szemkontaktussal fejezzük ki, hogy figyelünk a kliensre. A gyakorlás során a segítő nem beszélhet.

Kérdés:

Nyitókérdések: jelzik, hogy a segítő felkészült a figyelésre.

Pl. „Most ráérek, ha mondani akarsz valamit.”

„Nagyon idegesnek látszol.”

Kis jutalmak: az elbeszélés folytatására ösztönöznek:

„Aha.” „Uhm.” „Folytasd.” „Értem.” „Tényleg?”

Másik módszer a kliens egyik szavának megismétlése:

Diák: Nagyon ideges vagyok.

Segítő: Aha, ideges.

Nyitott kérdések: a válaszlehetőségek meghatározása nélküli kérdés:

„Elmondanád hogyan volt?” „Részleteznéd?”

(Kerülendő a zárt kérdés: pl. Milyen a tanárod, jó vagy rossz?)

„Hogyan?”, „Mit?”, „Mikor?”, „Hol?” és „Miért?” kérdés.

Visszatükröző kérdés: úgy válaszolni, hogy megértettük a kliens belső szempontját (az empátia egyik formája):

Diák: Nagyon ideges vagyok a dolgozat miatt, tegnap egész este otthon kellett segítenem.

Segítő: Úgy érzed, nem tudtál felkészülni a dolgozatra, attól tartasz, hogy nem fog sikerülni, és ezért ideges vagy.

Érzelmek visszatükrözése:

Összetett és vegyes érzelmek esetén a leginkább jellemzőt visszatükrözni:

Diák: Én szeretek a barátommal lenni, de szeretek egyedül is lenni.

Segítő: Te elfogadod az ő barátságát, de jó neked magadban is.

Az érzelmek címkézése (segíti a klienst megtalálni az érzéseit legjobban kifejező szót):

Diák: Nem tudom rendesen elmondani, mit éreztem, amikor egyest kaptam. Mérges voltam ... ideges..., de csalódott is, ugyanakkor... felháborodtam az osztályzaton.

Segítő: Mérges, ideges, csalódott, felháborodott... melyik a megfelelő szó?

A kliens üzenetének lényegét próbáljuk meg visszatükrözni:

Diák: Állandóan veszeksziünk és veszeksziünk, és sebosa sem jutunk. Nem tudom, mitévő legyek. Ez olyan elkészerítő. Bárcsak tudnám a választ! Nem hiszem, hogy valaha is képesek lennénk megegyezni egymással.

Segítő: Az állandó és sebosa sem vezető vitatkozás miatt nagyon csalódott vagy, és nem tudod, hogyan lehetne javítani a dolgokon.

Az „Úgy érzed..., mert” szerkezetű visszatükrözés felbívhatja egy új szempontra is a kliens figyelmét (pl. nemcsak a kudarc miatt, hanem az elvesztegetett idő miatt is aggódik).

Összefoglalás

Alapvető visszatükröző összefoglalás: összeszedi és összefoglalja a kliens által elmondott érzéseket és gondolatokat, több mint egy mondattal. Ez a kliens számára is hasznos, továbbá a kliens érezheti, hogy figyelnek rá, követik a gondolatait.

Fókuszálás

A fókusz kiválasztása: a kliensre, egyik vagy másik érzésre, a kliens említett barátjára, egyik vagy másik problémára, a segítőre (mit vársz tőlem?, miben tudok segíteni?), a környezetre.

Direkt tanácsadás elkerülése:

A gyakorlás során a segítettnek olyan problémát kell hoznia, amely provokálja a direkt tanácsadást.

Diák: Összevesztem otthon a szüleimmel. Nem tudom, most hazamenjek, vagy ne. Te mit tanácsolsz?

A segítő nemet mond:

A kortárs segítőnek „szakmai” és/vagy személyes kompetenciáját meghaladó probléma esetén nem szabad a problémát felvállalnia. Ezt közölnie is kell a klienssel.

Konfrontálás:

Konfrontáció össze nem illésekkel:

össze nem illés a szavak, a hang és a testbeszéd között:

„Egyfelől azt mondod, hogy ideges vagy, ugyanakkor mosolyogsz.”

A szóbeli közlések közötti össze nem illések:

„Azt mondod, rosszul tanulsz, de mégis ötösrre érettségiztél.”

Össze nem illés a szavak és a tettek között:

„Azt mondod, szereted a szüleid, de már hetek óta nem látogattad meg őket.”

A segítő önfeltárása:

A bevonódás kifejezése (a kliens azt érezheti, hogy valódi, hús-vér emberrel van dolga).

A segítő beszélgetésnek sok más eleme van (lásd pl. Nelson-Jones, 1993), azonban a tréningen ennél tovább nem szoktunk menni. Különösen óvatossá kell lenni a konfrontálásnál – mint láttuk, a terápiás gyakorlatban alkalmazott konfrontálást nem tanítjuk a kortárs segítőknél. Konfrontálás címszó alatt – hosszabb tréningek esetén – csak az ún. össze nem illések közlésére hívjuk fel a figyelmet (lásd az előző példák között!). Természetesen egy olyan technikát sem tanítunk, melyek az „értelmezés” szűkebb vagy tágabb tartományát ölelik fel. Sőt, a tréning során kifejezetten az értelmezés jellegű közlések (melyek ebben az esetben a szubjektív interpretációktól alig különböztethetők meg – vagy lényegében azok is) visszatartására tanítjuk a kortárs segítőket.

3. *Információk:* a kortárs segítőknek információkra van szükségük egyes olyan problématerületekkel kapcsolatban, melyek a serdülőkorban különös nehézséget jelentenek, és amikkel nagy valószínűséggel találkozni fognak. Ezeket a fiatalok sokszor könnyebben beszélik meg egy hozzájuk hasonló korú személlyel, mint egy szakemberrel.

Három nagyobb problématerületet integráltunk a tréningprogramba:

1. Serdülőkori droghasználat.
2. Serdülőkori szexualitás.
3. Serdülőkori krízis, öngyilkosság, veszteség, gyász.

Itt direkt formában is sor kerülhet információátadásra, szakirodalom ismertetésére (amit a csoporttagok dolgoznak fel és referálnak). Szükséges az is, hogy a fiatalok felidézzék az e témakörökről szerzett tudásukat: akár az iskolában tanultakról van szó, akár a tömegkommunikációban hallottakról vagy személyes, sajátélmény-tudásról. Fontos, hogy legyen mód a különböző vélemények ütköztetésére, a „téves hiedelmek” megfogalmazására, kimondására (és megcáfolására), a saját beállítódás vizsgálatára (pl. a drogokkal kapcsolatban). *Az információs blokk tehát nem egyszerűen és nem elsősorban „tanulás”, hanem a saját viszonyulások, attitűdök, tapasztalatok áttekintése, önismereti feldolgozása* (elkerülve azonban a képzőcsoport önismereti csoporttá alakulását).

Ugyanehhez a blokkhoz illeszkedik a segítő intézmények rendszerének megismerése; hova, hogyan, mikor lehet fordulni – és ki lehet ebben a közvetítő felnőtt (szakember). Utóbbiak leggyakrabban a tréning vezetői, akik a későbbiekben szupervízor-szerepet töltenek be, tehát kapcsolatban maradnak a kortárs segítőkkel.

A következőkben néhány „információs” játékot mutatunk be.

DROGFOGYASZTÁS

A dramatikus módszereket az „információs blokkban” is lehet alkalmazni. Ugyan ezek a példák arra is jók – és ezt így is tanítjuk –, hogy majd egy osztályban a (leendő) kortárs segítők ezeket a gyakorlatokat hogyan alkalmazhatják (ha nem is mindegyiket).

Fantázia-fénykép megjelenítése:

Egy lány füvet szív. Ha közelednek hozzá, elmegy. Az első segítő nem meri megszólítani. A második már megérinti. A harmadik segít a segítőnek. A negyedik szereplő ajtóként a drogosnak segít (ha menni akarna). A többiek hangfalak, főtások, keverőpultnál színpadfigyelők.

A képből látszik, hogy milyen megközelíthetetlennek és „veszélyesnek” gondolják a droghasználót; még a segítő is segítségre szorul. Ugyanakkor van, aki inkább könnyebben tud a drogossal identifikálódni, mint a segítővel (*pl. rendre drogos szerepeket választ, a segítést reménytelennek mutatja be*). Ez felhívhatja a figyelmet arra, hogy a csoportban veszélyeztetett fiatalok vannak (ezt a témát lásd később!).

Hármas csoportokban helyzetgyakorlat. Segítő-segített (drogos, ezt az adott csoport találta ki ebben az esetben) megfigyelő alakzatban. Mindenki minden szerepet kipróbál. Visszajelzések a drogokkal kapcsolatos attitűdökkel összefüggésben: milyen paradox helyzet az, ha a segítő tájékozatlan a drog területén, és a „profi” drogos a segítőt akarja droghoz „segíteni”. A drogok (és a drogosok!) jelentette „csábítás” itt is megjelenik.

Egy csoportban az instrukció szerint mindenkinek kellett egy képet megrendeznie a drogos- drog-segítő hármas viszonyával kapcsolatban. Egy-egy „elemet” egy-egy csoporttag játszott el, ahogy a rendező beállította őket. A képek közül idézünk néhányat.

A feladat az volt, hogy meg kellett mutatni, hogy szerintük milyen viszonyban van a drog és a drogos; és a kortárs segítő hol, hogyan van ebben a képben. A képek a kortárs segítő nehézségeiről, tehetetlenségéről, a drog erejéről, hatalmáról, a drogos kiszolgáltatottságáról szóltak. A képekben sokszor megjelent a halál figurája. A zárókör visszajelzései szerint a csoporttagok örültek a témának, átérték a drogos helyzetét.

KRÍZISHELYZET

Egy kortárssegítő-képző táborban megtörtént esetet mutatunk meg, amely a „krízis” feldolgozására volt alkalmas, egyben pedig a kortárssegítő-jelöltek sokszor problémás pszichés állapotát is érzékelteti.

A tábor ötödik napján az egyik kiscsoportban kiderült az első körben, hogy éjszaka az egyik fiút fülönvágták, az egyik lányt pedig valakik felkeltették, belekiabáltak a fülébe és többen ráfeküdtek. Az események azért jelentettek „krízishelyzetet”, mert az előző napi maratoni nagycsoporton új szabályok és megegyezések születtek a táborbeli viselkedést illetően. Ezeket a megegyezéseket hatálytalanították első ballásra a történetek.

A nagyon rossz hangulatú, reménytelenséget sugalló helyzetben, ami az első kör során kialakult, az egyik csoportvezető játékot javasolt. Egy széket tett a kör közepére, ez jelképezte azokat, akik az előző éjszakáért felelősek. Az instrukció az volt, mit tennének azokkal, akik éjszaka „beccelődtek”.

A csoporttagok a széket felrúgták, rászóltak („elég, nyugi már!”), szidták, viszontbosszút ígértek neki.

Az indulatok valamilyen szintű levezetése után beszélgetés kezdődött arról, hogy mi a „hecc”, és mi nem, mi várható az utolsó éjszakán, kinek az ígéretében lehet megbízni.

Az ezt követő játék az elképzelt aznapi (tebát az elkövetkező) éjszakáról szólt. A főszereplő fiú az ágyában fekszik, alszik. Kint zajokat lehet hallani, valaki csendben közelít az ágyához, valamit akar. A főszereplő szerepcserével próbálja ki a szerepeket: saját maga az, aki az ágyban fekszik, majd ő az a valaki, aki közelít, és borsot szagoltat az alvóval.

Az alvó felugrik, összeverekednek. A beszélgetést a főszereplő szeretné beszélgetésbe fordítani, de kevés sikerrel jár. A főszereplő belátja, hogy ezt a helyzetet, a sikertelen „heccet” nem lehet megbeszélteni (akkor, az elképzelt éjszaka során).

A lezáró beszélgetésben ismét arról van szó, mi számít „bülye heccnek”.

A délutáni csoportülésten folytattuk a kialakult helyzet feldolgozását.

Hármas csoportokban az a feladat, hogy játsszák el, mit lehet tenni, ha valaki nem tartja be a megállapodást. A szereposztás a következő: segítő, segített (aki nem tart be valamilyen megállapodást) és a megfigyelő.

A megbeszélésnél a hangsúly azon van, hogy nehéz a megállapodás megszegését követően újra szerződést kötni, nehéz erről kommunikálni.

Az előző este történései még egy játékban előjöttek. Ez már a tábor lezárásával és a búcsúval foglalkozott, szintén aznap délután. Az instrukció szerint mindenki mutassa be, mit visz haza a táborból, mi volt rá a legnagyobb hatással, mire emlékezik.

Az a lány, akit éjszaka felébresztettek és ráfeküdtek, ezt a helyzetet mutatja be. Instrukciói szerint az a lány, aki őt kiabálással felébresztette, az ágyon legalulra fekszik, és rá szendvicsszerűen fekszik még egy fiú és két lány. A lány „büntetése” így szerepjátékká alakul, a „büntetés”, a „bosszú” szocializált, szublimált formát ölt.

A játék után a szereplők felszabadultak, az a lány is, aki legalul feküdt.

A játékok tanúsága szerint a krízishelyzetet – meghatározott feltételek esetén – meg lehet beszélni, vagy legalábbis beszélni lehet róla. Fontos, hogy a beszélgetés előtt megszabaduljunk a feszítő indulatoktól. A nap során ezt a lehetőséget a játék (elsősorban a székes játék) biztosította.

Az is kiderült, hogy bizonyos helyzeteket már nem lehet beszélgetéssé vagy megbeszéléssé átfordítani (pl. a „hecc” miatti dulakodást). Ilyenkor, a határok tartása érdekében, a vezetőknek be kell avatkozniuk: a házirend és a csoportszerződés megszegése szankciókkal jár (pl. a táborból való elutasítás)! A hármas kiscsoportos játékban a csoporttagok is átélhették a megállapodást megszegő partner nehéz helyzetét. A tapasztalatok ismét arra utalnak, hogy a játékban dramatikus módon jelenhet meg a krízishelyzet nem destruktív megoldása vagy legalábbis a megoldás keresése. Sok csoporttag első reakciója a destruktív megoldás, de ennek eredménytelensége számukra is belátható.

A KORTÁRSSEGÍTŐ-TRÉNINGPROGRAM MÓDSZERE

A kortárssegítő-tréning általunk alkalmazott módszere a szociodráma, illetve a pszichodráma elemeiből építkezik.

A *szocio-, illetve pszichodráma* előnyei közé tartozik, hogy a résztvevők nemcsak beszélnek bizonyos érzésekről és élményekről, hanem a játék során azokat át is élik, ki is próbálják. A játék – és a csoportkeret, a csoportvezető – biztonságos háttérül szolgál az érzelmek átélésének, a különböző szerepek kipróbálásának. A szerepek, helyzetek kipróbálása a módszer másik előnye. A mindennapi életből ismerős szerepeket és helyzeteket lehet kipróbálni, megnézni és újra átélni. Szerepcserével vagy a másik szerepének felvételével (pl. a segített szerepében, szülőszerepben) a másik fél szemszögének, érzelmi beállítódásának megismerésére, átélésére is mód van. Külső megfigyelőként pedig kívülről lehet egyes tipikus helyzeteket vizsgálni.

A szerepjátékokkal teljesen új, a fiatalok mindennapi életében eddig talán soha elő nem forduló helyzeteket is ki lehet próbálni, ilyen szerepekbe is lehet bújni: pl. drogos, hajléktalan szerepekbe.

Minden szerepjátékot megbeszélés követ, ahol a csoporttagok visszajelzést adnak a szereplőknek, hogy milyen érzések keletkeztek a külső megfigyelőkben vagy pedig a szereplőkben. Azon a módon, hogy ki kivel identifikálódott a leginkább, a szereplők sok érzelmi többletet kaphatnak. Végül pedig a felmerülő személyes élmények elmélyíthetik az egyes helyzeteket, megteremthetik a verbálisan is kimondott kapcsolatot a játék és a személyes történet között.

A szociodramának további technikai elemei: belső hang (amikor valaki egy másik csoporttag érzéseit, gondolatait próbálja kimondani), szerepcsere (amikor két szereplő szerepet cserél, ami nem feltétlenül csak játékban fordulhat elő, lásd pl. két vitatkozó szerepcseréje. Ugyanez a technika egy saját magával folyó dialógus kifejtésére, dramatizálására is alkalmas).

A módszer alapvetően tehát a *mintha-térrel* dolgozik, ami sokszor mint színpad jelenik meg. A tapasztalatok szerint a fiatalok szívesen használják ezt a mintha-teret, ami olyan gondolatok és érzések kifejezését is lehetővé teszi, amit egyébként a fiatalok titkolnának, szégyellnének. Sok esetben azonban a fiatalok szocializációja megakadályozza a mintha-terek használatát. Ezt tapasztaltuk a „sors-társ segítésel” foglalkozó csoportjainkon (lásd később!). Ilyenkor strukturáltabb, realitásközelibb térre van szükség.

Ami nem alkalmazható módszer, az a pszichodráma. A kortárssegítő-képzés célja – és nem utolsósorban időtartama – nem alkalmas arra, hogy szűkebb értelemben vett pszichodráma-játékokat alkalmazzunk. Ezek az ún. protagonista játékok, amikor valaki saját életéből, környezetének tagjaival kialakult konfliktusát

játssza el egy hosszabb, esetleg több órás játékban. Itt ő a főszereplő, a csoporttagok pedig eljátszzák életének szereplőit (szüleit, barátait stb.). A protagonista játékokat – tapasztalataink alapján – egyenesen kontraindikálnak tartjuk.

A KORTÁRS SEGÍTŐ SZUPERVÍZIÓS CSOPORT

A szupervíziós csoport egyfajta támaszként, háttérként működik, miközben a segítés során kialakuló problémákat is meg tudjuk beszélni – vagy éppen eljátszani. Elsősorban olyan problémákkal találkozunk, amikor a kortárs segítő „belebonyolódott” a segítő kapcsolatba: túl közel került a segített fiatalhoz, „szerelmes” lett bele, vagy pedig a másik fiatal lett „szerelmes” öbelé. A csoporton elég hamar kiderül, hogy itt nem szerelemről van szó, hanem a közel kerülésről, esetleg éppen egy olyan, magányos fiatallal, aki a közelséget és az intimitást csak „szerelemként” tudja „dekódolni”. A szupervíziós csoport abban is segít, hogy a kortárs segítő lássa a kompetenciahatárait, tudja, mikor kell (felnőtt) segítő igénybe vennie, hogyan kell elengednie azt a fiatalt, akin nem tud segíteni, vagy akit szakemberhez közvetít.

A KORTÁRS SEGÍTŐK TEVÉKENYSÉGE

A következőkben a kortárs segítők tevékenységét elemezzük, elsősorban szupervíziós tapasztalataink alapján. Néhány esetben interjúrészleteket is közlünk, melyek kortárs segítőkkal készültek (tizenkét 18-22 éves fiatallal, a képzés befejezése után 2-5 évvel).³

A kortárs segítés helyszínei

- Saját osztály, iskola: *segítő beszélgetés, kortárs segítő kapcsolat.*
- Másik iskola: *csoportban kortárs oktatás (pl. drog-, AIDS-témában), csoportos beszélgetés facilitálása pl. az osztálybeli kapcsolatokról, „klikekekről”, tanár-diák viszonyról.* Kortárs segítőink rendszeresen tartanak dramatikus elemekkel átszőtt foglalkozásokat középiskolákban (velük egyidős vagy náluk egy-két évvel fiatalabb diákoknak).
- Iskola vagy segítő intézmény: *az intézmény munkájába kapcsolódás, pl. a saját iskolában, a valaha volt Tini-Lánc Alapítvány Kortárs Segítő Klubjában kapcsolatfelvétel az újakkal; korábban a Kék Pont Drogkonzultációs Központ Fogadóterében kapcsolatfelvétel a kliensekkel, adminisztráció, prevenció programokban részvétel.*

³ Az interjúkat Drávucz Orsolya és Tóth Orsolya készítette.

(17 éves lány): „Aktívan részt vettem a Mély Kanál klub szervezésében az iskolában, első klubdélutánunk beindításában. Erre az alkalomra két pécsi szociális munkást hívtunk meg, akik a drogról beszéltek. Ez a klub azóta is működik.”

- Utca: pl. drogtozó segítségével kapcsolatteremtés fiatalokkal és információnyújtás a drogokról.
- Rockkoncert: elsősegélynyújtás („bánytatás”), információ a drogokról és a segítő intézményekről, agresszió esetén közbelépés, izoláció oldása (pl. részegség, drogos állapot miatt magányossá váló fiatalokra „vigyázás”, hazakísérésük), „szociális krízishelyzetben” segítés (pl. szökött gyerekek esetében kapcsolatfelvétel az ifjúsági otthonnal vagy a szülőkkel, „vigyázás”, átmeneti lakhatás biztosítása ifjúsági szállón).
- Házibuli: elsősegélynyújtás, információ a drogokról, segítő intézményekről.
- Baráti kör: segítő beszélgetés, kortárs segítő kapcsolat.

(22 éves fiú): elvégezte a tréninget, de nem próbálta ki magát ezekben a helyzetekben. „Barátaimnak tudok segíteni, mindig szívesen tettem, a képzés óta azonban sokkal bátrabban, tudatosabban. Sokszor fordulnak hozzám drog-ügyben. Nem lebeszélem őket, tájékoztatom. Megbíznak bennem, hallgatnak rám.”

A segítségnyújtás okai

- „Lelki krízishelyzet”: pl. öngyilkossági kísérlet, szülő, barát halála, eredménytelen vizsga, szerelmi csalódás.

K. (21 éves lány): „Osztálykiránduláson egy osztálytársnőm öngyilkos akart lenni, ki akart ugrani az erkélyről (4. emelet). A szüleivel voltak problémái. Vidéki. A szülei a testvéreit már jobban szeretik. Beszélgettem vele, sikerült meggyőzni. Barát is volt, nem gondoltam volna... nem lehetett elválasztani a baráti segítségtől.”

- Testi vagy lelki rosszullet (koncerten, utcán, házibuliban):

Gy. (18 éves lány): „Fesztiválokon szoktam mászkálni, nézgelődni, jól érzem magam, ha kell segíték. Egy fiú ájult lányt vonszolt, lefektette, én megbánytattam, beszélgettünk, másnap találkoztunk, megköszönte. Ilyen többször történt. »Nagyon jó volt segíteni egy ismeretlennek«.”

- Alkohol- és drogproblémák:

H. (18 éves lány): „Egy barátom, osztálytársam elkezdett füvet szívni, adtam neki könyveket. Lebeszélni úgysem lehet, legalább tudja, mit csinál. Utána jöttek a durvább drogok, bélyeg, máktea, gyógyszerek. Kórházba került. Rendszeresen látogattam. Beszélgettünk, próbáltam éreztetni, hogy van vele valaki, hiszen a barátai közül senki sem látogatta. Amikor kijött a kórházból, elvittem társaságba, moziba.”

- „Szociális krízishelyzet”: pl. szökés (otthonról vagy ifjúsági otthonból) társas izoláció (osztályban, buliban, koncerten).

A kortárs segítés módszere

- Információnyújtás (egyéni vagy csoportos beszélgetés keretében, szóróanyag összeállítás, iskolaújság szerkesztése valamilyen serdülőkori probléma kapcsán).
- „Elsősegély”: testi („bányatátás”: részegség, alkohol + drogkombinációk fogyasztása esetén, ritkán mentőbívás), lelki: „vigyázás”, beszélgetés és együttlét addig, amíg a drog paranoid vagy szorongásos hatásai elmúlnak.
- Segítő beszélgetés (elsősorban aktív hallgatás, alternatívák nyújtása, személyes élmény megidézése):

S. és K. (21 éves lányok): *„Szilveszterkor egy fiú öngyilkos akart lenni, a többiek tudták rólunk, hogy kezdő kortárs segítők vagyunk. A fiú ki akarta nyitni a gázcsapot, készel hadonászott. Katona, nem akart visszamenni, szerelmes. Beszélgetni kezdtem vele a régi hobbijáról, a biciklizésről. Eszébe jutottak erről régi kedves emlékek, elmesélte, hogy régen biciklizett sokat. A beszélgetés végén letett szándékáról, és elbatározta, ha hazamegy, újra biciklizni fog... Először nem is akart velem szóba állni. Azzal a kérdéssel mentem oda, hogy: »Úgy hallottam, öngyilkos akarsz lenni.«”*

P. (22 éves fiú): *(egy leánynevelő intézetbe jártak kortárs segítőként dolgozni) „Kiemelem azt az esetet egy olyan 12 éves kislánnyal, akinek már tizenhárom vagy tizen-négy öngyilkossági kísérlete volt. Úgy éreztem, az egyetlen dolog, amit tehetek, hogy meghallgatom, és úgy tűnt, hogy tényleg erre is volt szükség. De kapcsolatba lépett felnőttel (egy pszichológussal).”*

- Kortárs segítő kapcsolat: *hosszabb ideig tartó, folyamatos kapcsolat, beszélgetésekkel, közös szórakozással, időöltéssel:*

K. (18 éves lány): *„Osztálytársnőm barátja eltűnőget, furcsán viselkedik; a lány fordult hozzám. Elmesélte, hogy a srác ideges, nem alszik. Száraz a szája, tág a pupillája. Később valóban bebizonyosodott, hogy drogos. A lány utána akart menni, meg akarta menteni. Rá tudtam vezetni arra, hogy ne tegye... nem ment utána... a fiút kirúgták az iskolából. Később vidékre költözött, leállt. A lánynak abban tudtam segíteni, hogy önálló tudjon lenni, saját egyéniségét felfedezze... Soba nem adok kortárs segítőként direkt tanácsot, megpróbálom rávezetni az illetőt, pl. úgy gondolod, máskor, másoknál bevált, amikor utána szaladgáltál?”*

K. (21 éves lány) *„Osztálytársnőmről kiderült, hogy nagy problémái vannak, csak nem mert szólni... A folyosón kaptam el, feltűnt nekem, hogy mindig sápadt. Még ekkor sem beszélgettünk, az anyukája telefonszámát adta meg, tőle hallottam először a történetet. Öngyilkos akart lenni, az utolsó pillanatban hozták vissza. Vidéki lány, az apukája meghalt (öngyilkos lett?), nem tudott tőle elköszönni... anyukájával nem jó a kapcsolata. A szülőknek nevelt gyerekei is vannak, nem jó a kapcsolat. Pesten kezelték (a lányt), ezért*

hiányzott sokat az iskolából. Később, amikor személyesen beszélgettünk, elmondta, hogy csak gyógyszert kap, nem beszélget vele senki. Nagyon zárkózott, eleinte csak én kérdeztem, csak annyit kértem, hogy igennel, nemmel válaszoljon. Később oldódik, el is sírja magát. Megpróbáltam bevonni társaságba, nebezen ment, de még mindig eljárunk együtt. Éreztem, hogy túl szoros a kapcsolat köztiünk (álmodtam vele sokat, ha nem jött iskolába, rögtön arra gondoltam, hogy biztos nagy baj van vele), ekkor vonta be harmadiknak egy volt osztálytársunk, aki azóta is jóban van vele. A mai napig tartom vele a kapcsolatot, de megpróbálom fokozatosan ritkítani. Az anyukával is telefonkapcsolatban vagyok. A kiképzőimen keresztül találtam neki pszichológust.”

- Továbbküldés felnőttböz (tanárhoz, segítő szakemberhez) vagy segítő intézménybe:

K. (21 éves lány): *„Az egyik kortárssegítő-tréningen, ahol facilitátorként vettem részt, az egyik lánnyal is segítő kapcsolatba kerültem. Meghalt az édesanyja 14 éves korában. Sok mély probléma. Fiú, speed. Azt tanácsoltam neki, hogy az egyik kiképzőnkkel konzultáljon.”*

- Csoportmunka: facilitálás (beszélgetés vagy dramatikus munka) és kortárs oktatás (elsősorban a drogokról, az AIDS-ről):

É. (17 éves lány): *„Az iskolában megszerveztem, hogy a nulladikos táborban kezdődjön a természetes segítő megismerése. A tábor mindhárom napján szerveztem csoportot a leendő első osztályosokkal. Dramatikus játékokat játszottunk, beszélgettünk. A cél: összehozni az osztályokat. Nebezen melegegtek be, de utána nagy bevonódással játszottak, nagyon tetszett nekik.”*

E. (19 éves lány): *„A Petőfi Csarnok környékén szolgáltunk meg embereket. Először teszteket töltettünk ki velük, amelyek a drogról és az AIDS-ről szóltak, majd ebből indultak a beszélgetések, ami számomra nagyon fontos volt. Úgy éreztem, hogy egy teljesen megfordított világkép bomlik ki előttem. Ugyanaz az értékrend, csak mindennek az ellenkezője... A beállt drogosokkal folytatott beszélgetések sokkal nyitottabbá tettek, sokkal jobban el tudom fogadni őket... Ugyanezzel a módszerrel beszélgetek emberekkel a Keleti pályaudvar környékén...”*

P. (22 éves fiú): *„Egy leánynevelőbe járok egy másik fiú segítővel. Kezdetben csak részt vettünk a mindennapjaikban, kezdeményeztünk néhány beszélgetést, de aztán szép lassan odajöttek hozzánk a lányok, és nagyon őszintén megnyíltak előttük. Főleg a 12-14 évesek kerestek meg minket. Másfél hónapig jártunk oda, de abba kellett hagyni, mert egyes lányok megsértődtek, ha nem foglalkoztunk velük eleget, ha másokkal többet beszélgettünk. És voltak olyan lányok, akik mélyebb érzéseket kezdtek el táplálni irántunk. Ez egy kicsit megzavart minket, nem tudtunk néhány helyzetet kezelni.”*

PROBLÉMÁK A KORTÁRS SEGÍTÉS FOLYAMÁN

A kortárs segítés szupervíziója kapcsán több, jellegzetes, visszatérő problémával találkozottunk. Ezek – nagyjából – a kortárs segítés speciális jellegével függnek össze.

Barátság/szerelem: a képzésen is, de a segítő munka során is visszatérő téma a segítés és a barátság (szerelem) viszonya. Elméletileg és a professzionális segítő szempontjából könnyű meghúzni a határt a kettő között, de ebben a korban, ilyen típusú segítő kapcsolat esetén nem. Hiszen a segítés során a barátkozáshoz hasonló „módszereket” alkalmaz a kortárs segítő, ami a másik fél (de akár a kortárs segítő) részéről a segítés és a barátkozás közötti határt könnyen elhomályosíthatja.

K. (21 éves lány): *„Drogos fiú, divatból kezdte, bekerült egy drogos társaságba. Leáll, ha járok vele. Nem? Lelki probléma miatt csinálta, csak divatból nem akart igazán leállni, a felelősséget akarta másra tolni. Egy bónapra abbagyta, aztán eltűnt. Saját döntés kell. Nagyon fontos a társaság, drogos társaságból nehéz kikerülni.”*

K. (21 éves lány): *„...koncerten hánytattam egy fiút, jobban lett, jóba lettünk... Nem jó összekeverni a barátságot a segítéssel, veszélyes.”*

Előző/párhuzamos barátság: szintén gyakori probléma, hogy egy korábbi barátság esetén, illetve a segítéssel párhuzamosan fennálló barátság esetén hogyan lehet segíteni („Segíthetek-e a barátomnak?”). A barátnak történő segítésnek előnyei is vannak, amelyek a kortárs segítésre specifikusaknak mondhatók.

Gy. (18 éves lány): *„A legjobb barátnőm nagyon sokat iszik, nem ismeri a határokat. Nem lehet közel férkőzni hozzá, nem érti, hogy miért piszkálom azzal, hogy ne igyon. Számtalan koncertről vittem haza félájultan, hánytattam, kilógattam a fejét az éjszakai buszon. A barátság és a kortárs segítő szerep összekeveredik. Barátként sokszor otthagynám, hiszen elutasít, leol másnap, kortárs segítőként azonban érzem, hogy mellette kell maradnom.”*

A képzés során felmerülő önismereti vagy terápiás igények; olyan problémák, melyek a képzés abbahagyását indokolják: képzésre gyakran olyan fiatalok jelentkeznek, akik maguk is segítségre szorulnak; ezt rejtik a „segítővé válás” mögé. Ez nem jelent feltétlenül kontraindikációt, hiszen az elsajátított technikákkal saját önértékelésüket, kommunikációs készségüket növelni, így problémáikat csökken-

teni tudják. Sokszor bizonyos szcénából (rockkoncertek közönsége, gyermekotthonok volt vagy jelenlegi lakói) a kortárs segítségre képes személyiséggel a csoporton ritkán találkozni. Mégis érdemes ilyen fiatalokkal foglalkozni, hiszen ők olyan társadalmi mikroközösségekbe is eljutnak, ahova professzionális segítő, de még gimnazista, „jól szocializált” kortárs segítő sem. Ekkor azonban inkább „sorstárs” segítségről beszélünk, melynek keretei és céljai némileg eltérnek a kortárs segítestől.

Vannak olyan problémák, személyiségzavarok, melyek terápiás segítséget igényelnek (a képzés mellett vagy helyett), illetve a képzésből történő kizárást teszik szükségessé. A legtöbb esetben drogfogyasztással találkoztunk: visszatérő vagy rendszeres droghasználattal, ami csak „véletlenül” derült ki a csoporton. A „gyanú” azonban ilyenkor már korábban megjelent, ahogy erre utaltunk, az ilyen fiatalokra jellemző dramatikus munkában a drogos szerepek választása, a szerepek láthatóan-érezhetően sajátélmény jellege. A képző csoporttal kötött szerződés tartalmazza a droghasználat tilalmát a kortárs segítő munka során, így ezeket a fiatalokat a képzés elhagyására kértük – egyéni segítség megajánlása mellett.

A kortárs segítő munka során felmerülő keretproblémák, szerződésszegések, a segítő „hatalmával” és a segített „kiszolgáltatott helyzetével” visszaélés a kortárs segítő részéről: a korábbiaknak megfelelően a segítség során kialakuló barátságok, szerelmek a segítő kapcsolat szupervízióját teszik szükségessé, akár a segítség abbahagyása mellett is. Találkoztunk olyan kortárs segítővel (nem a mi csoportunkból), aki nyáron vidékről Budapestre, koncertekre érkezett lányoknak kortárs segítség keretében zuhanyozási, alvási lehetőséget biztosított – sok esetben szexuális kapcsolatot kialakítva velük. Számunkra az ilyen gyakorlat elfogadhatatlan. Találkoztunk olyan kortárs segítőkkal, akik a szipuzó gyerekektől nem csak elvették erőszakkal a higítós zacskót, de meg is verték őket, hogy többé ne csinálják ezt. Számunkra ez elfogadhatatlan, akkor is, ha ez (az erőszak) egy kulturális közegben a problémamegoldás bevett formája. Szintén elfogadhatatlan az olyan segítség, ami pl. a drogozás segítségét szolgálja. Pl. az egyik kortárs segítő olyan módon kívánt segíteni egy 14 éves intravénás heroinhasználó lánynak, hogy ő adta be vénásan neki a heroint, mondván, hogy ez biztonságosabb, mintha a lány maga próbálkozna, vagy ha kiküldené a segítő intézmény területéről az utcára, ahol bódult állapotban meg is erőszakolhatják. Az eset a csoporton nagy vitát váltott ki – sokan kortárs segítségek tartották ezt, sokan nem. Végül az a vélemény kerekedett felül, hogy ez nem segítség. A tanulság számunkra az volt, hogy a fiatalok attitűdje a droghasználattal kapcsolatban más, és a segítségről is eltérő hiedelmek élnek bennük, mint egy „professzionális” segítőben. Ezek tisztázása,

lehetőség szerint szerződéssel történő szabályozása elengedhetetlen. Ezekben az esetekben a segítség nyújtotta lelki előnyök, hatalmi helyzet létrejötte-kihasználása árvezet a kortárs segítség etikai kérdéseihhez.

Jackson és Parks (1997) is hangsúlyozza azt a feszültséget, melyet a kiképzett segítő és a közösség tagjai között létrejön – hiszen a segítők korábban már más típusú kapcsolatokat alakítottak ki közösségük tagjaival.

ÖSSZEGZÉS

Azok a megközelítések nem tűnnek eredményesnek, amelyek a kortárs segítők „aszpecifikus”, azaz körülírt célok nélküli bevonására épülnek („a kortárs segítő ahol tud, segít”). *Azokat az intervenciókat láttuk eredményesnek, amelyek specifikus területeken, specifikus populációkkal kapcsolatban történtek.* Tehát nem pusztán hasonló korú fiatalokkal; ennél lényegesen több szociológiai és kulturális hasonlóság megléte volt szükséges: kiemelendő ebből a szempontból az érték- és normavilág hasonlósága, valamint a mindennapi életben (a szocializáció során) szerzett tapasztalatok hasonlósága. További fontos szempont, hogy a kortárs segítők *megfelelő képzés* után (amit általában valamilyen válogatás előz meg), *egy jól körülírt program keretében* dolgozzanak, melyet (megfelelően képzett) *szakemberek* alakítanak ki, vezetnek, biztosítják a rendszeres *szupervíziót* és az *értékelést*. Ugyanebben a rendszerben, a különösen veszélyeztetett és/vagy nehezen elérhető, rejtett csoportok elérésében és a neki szóló információnyújtásban *a sorstárs segítőkkal* értek el eredményeket.

A kortárs/sorstárs módszerek tehát egyes – körülhatárolt – magatartásformákkal kapcsolatban eredményesek, főleg azokkal, melyek „kényesnek” minősülnek, mint amilyen a droghasználat vagy a szexualitás. A kortárs támogató programok eredményesek akkor is, ha a „normál” serdülőkori fejlődésre mintegy rásegítenek, akár a kortárs segítők oldaláról, akár a „segített” serdülők oldaláról. Túlzottan nagy elvárás, ha azt hisszük, hogy amit egy szakember nem tud megtenni, azt majd egy kortárs segítő meg fogja tudni tenni. Nemcsak a program vall kudarcot, de súlyos törést idézhetünk elő a túlzott – és felnőtt, szakmai – elvárásoknak megfelelni nem tudó kortárs segítők, de a segített fiatalok esetében is.

A sorstársak elsősorban az elérést biztosító programokban (outreach) eredményesek, de az elérés kapcsán információkat vagy más segítséget (pl. óvszer, szűrés-re-tesztelésre történő „irányítás”) is közvetítenek. A kortárs segítők képzése magukat a kortárs segítőket pozitív önértékeléshez kell hogy juttassa, kiegészülve más készségek fejlesztésével is.

A kortárs/sorstárs segítség akkor eredményes, ha egy egészségfejlesztő és vagy komplex intervenció részeként működik: megfelelő képzéssel, szupervízióval, professzionális támogatással; a kortárs/sorstárs segítők világosan látják szerepeiket, kompetenciáikat és azok határát a prevenció, egészségfejlesztő vagy segítő intézmény munkájában. Mint láttuk, bizonyos tevékenységek ma már szinte el sem képzelhetők kortárs, de főleg sorstárs segítők nélkül: ilyen a megkereső tevékenység, ahol a sorstársak szinte minden területen eredményesebbek, mint a professzionális segítők.

TERMÉSZETES SEGÍTÉS

(Tóth Orsolya – Suhai-Hodász Gábor)

BEVEZETÉS (Tóth Orsolya)

Elsőéves pszichológus hallgatóként – 1994 őszén – kezdtem el a Tini-lánc Alapítványnál, az I. kerületi Családsegítőben a kortárs segítő iskolai konzultáns képzést. Ugyanebben az évben kapcsolódtam be pszichodráma sajátélményű csoportba, egy kiképzőcsoport keretében. Fontos ez az egybeesés, mert egy időben tapasztalhattam meg a csoport önismereti hozadékát, valamint azt, hogy a kortárssegítő-képzésben mennyire hatékony a csoportos, dramatikus elemeket is tartalmazó képzés. A kortárs segítő iskolai konzultáns csoport dramatikus elemeket is használt. Számomra meghatározó ez a két élmény, hiszen egy nagyon nyitott, fogékony időszakban értek, az egyetem kezdésével egy időben, ahol azonban úgy éreztem, hogy nincs lehetőségem kipróbálni magamat a gyakorlatban. Fontos volt számomra személyiségem jobb megismerése, megértése. Az önismereti képzés, majd az ezek után következő pszichodráma-asszisztensi, végül pedig a pszichodráma-vezetői képzés párhuzamosan haladt az önismereti csoportokkal, és az általam vezetett természetes segítő csoportokkal, melyeket a tréning befejezése után tartottam.

A kortárssegítő-képzés fél éves volt, és *három főbb tematikai egységet* tartalmazott:

1. A kortárs segítő munka az iskolában, kerettvékenységek.
2. A serdülőkorban fontos problémákról való információk átadása, ezek közös kitalálása, megvitatása.
3. A segítői készségek fejlesztése.

A program fontos filozófiája, hogy a serdülőkorban a legveszélyeztetettebb diákok kiszűrése, a hozzájuk való eljutás egy többlépcsős folyamat, egy lánc, amelynek végén a szakember áll, a kortárs segítő pedig közvetít közötté és a valamely problémára megoldást kereső között. A kortárs segítő iskolai konzultánsok feladatkörét azonban, e program szerint – amit a Tini-lánc Alapítvány képviselt –, s amely a Comprehensive Health Education Foundation Natural Helpers programja és az Operation Snowball-program alapján jött létre, olyan segítő foglalkozást választott diákok látják el, akik életkorukat tekintve közel állnak még a kamaszkorhoz. Van azonban még egy korosztály, akik beiktathatók e lánc működésébe: ők azok a serdülők, akik saját közegükben még gimnazistaként töltenének be se-

gító szerepet. Az ő képzésük a kortárs segítőik feladata. A kortárssegítő-képzés keretében tehát nemcsak a segítő attitűd fejlesztése kap hangsúlyos szerepet, hanem hogy:

- a megszerzett ismereteket át kell adni a természetes segítőiknek. Ez a nevük azoknak a serdülőknek, akik szívesen dolgoznának saját iskolájukban segítőként. A természetes segítő elnevezés azért találó, mert valóban nem más-sal tanulnak meg ők tudatosabban bánni, mint saját belső segítő motivációjukkal. Visszatérve a kortárs segítői feladatkörre, munkánk nemcsak az volt, hogy a segítséget gyakoroljuk, hanem iskolai konzultánsként, középiskolákban csoportos tréninget tartva ismereteinket átadjuk, készséget fejlesztünk, megtalálva azokat a kamaszokat, akik segítőként működhetnek.
- A másik fontos feladata a kortárs segítőik által tartott csoportnak, hogy olyan hálózat létrehozására serkentsék a természetes segítőket, ahol ők nemcsak hagyományos segítő feladatot tudnak ellátni, hanem facilitátorai lehetnek iskolai programoknak, kezdeményezéseknek, amelyek az iskolában a segítő, empátikus légkör megteremtését segíthetik elő.

A kortárs segítő szerepkör, feladatkör példáimban nem teljesen azt a meghatározást meríti ki, amelyről elméleti bevezetőmben beszámoltam, illetve a kortárs segítés az általam megismert és alkalmazott képzésben még tovább bomlik, és kiegészül a természetes segítő szerepkörrel. Ezért ezt a két kifejezést használok:

- a kortárs segítő, illetve az iskolai konzultáns, aki főiskolás, tudatosabb segítő attitűddel rendelkezik;
- a természetes segítő feladatai jórészt iskolájára korlátozódnak, és a hagyományos iskolai szerepen túl az iskolai hálózat kiépítéséről is szólnak. Ez egyfajta PR-tevékenység: módszereket találnak ki arra vonatkozóan, hogyan hozható be, reklámozható, ismertethető meg az iskolában a természetes segítőik jelenléte, munkája.

Az általam tartott természetes segítő tréningek óta ilyen tréningek működéséről nem tudok, az alapítvány, ahol én kaptam képzést, illetve amelynek keretei között csoportokat tartottam, kettévált. A Kék Pont Drogkonzultációs Központ visszatért a hagyományos értelemben vett kortárssegítő-képzéshez, közép- és főiskolás korú diákokat, fiatalokat képeznek ki, s tudomásom szerint a természetessegítő-képzés abbamaradt. A kortárs segítőik saját iskolájukban és másuttartanak tréningeket a kamaszokat érintő problémákról. Ezek lehetnek akár egynaposak, akár több alkalomból állóak. Tematikájuk is változatos, pl. Máság-tréning, Drog-tréning. Fontosnak tartom mindenképpen bemutatni a természetessegítő-képzést; annak jellegzetességeit, hogy mitől működhet, mik a feltételei, mi történt azokkal a kamaszokkal, akik a képzésben részt vettek, miben változtak, mik voltak e képzés hiányosságai, hogyan lehetett volna teljesebbé tenni a felkészítést, szükség van-e egyáltalán a kamaszkori segítőképzés ilyen módon való to-

vábbdarabolására. Úgy gondolom azonban, hogy ezek csak részletkérdések, a természetes segítés és a kortárs segítés hatásmechanizmusai nagyon hasonlóak. Erről számolnak majd be azok az interjúk, amelyeket természetes segítőkkel, az őket kiképző kortárs segítő iskolai konzultánsokkal és a csak kortárssegítő-képzésben rész vett fiatalokkal készítettem.

A TERMÉSZETESSEGÍTŐ-KÉPZÉS EGY ÚJPESTI ÉS EGY PESTERZSÉBETI GIMNÁZIUMBAN

(Tóth Orsolya – Subai-Hodász Gábor)

A két gimnázium Budapest két eltérő szocioökonómiai területén terül el, különböző társadalmi rétegekből származó diákok látogatják, egyik gimnázium sincs azonban a belváros területén, nem a divatos budapesti gimnáziumok közé tartoznak. Az újpesti gimnázium Újpesten viszonylag jó környéken található, az ide járó diákok szülei jól szituáltak, iskolázottak, gyerekeik továbbtanulását maximálisan támogatják, a diákok válogathatnak az iskolában is kulturális programokból, nagyon sok szakkör, különóra várja őket. Az igazgatónő nagyon lelkesen támogatta a kezdeményezésünket, ő maga vitt be minket az osztályfőnöki órákra, a tanári kar is támogatásáról biztosított bennünket.

A másik gimnázium peremkerületi, Pesterzsébeten található, olyan középiskola, ahova sok hátrányos helyzetű diák jár. Minden évfolyam három osztályból áll. Az egyikbe szociálisan hátrányos helyzetű, tanulási zavarokkal küzdő, több iskolából kibukott vagy kimaradt, javarészt túlkoros gyerekek járnak nappali tagozaton, délelőtt, a másikba délután, míg a harmadik osztályba a legkülönbözőbb krónikus betegségekben szenvedő vagy mozgássérült, gyakran évekig kórházban kezelt fiatalok járnak. Emellett létezik egy levelező tagozat is azok számára, akik munka mellett végzik a gimnáziumot. Az igazgatónő elmondta, hogy gyakorlatilag semmilyen közösségi fórum nincs az iskolában, és a rendezvények, a sportdélutánok kivételével, eddig kudarcba fulladtak. A tanárok és a diákok között rossz, állandó konfliktusokkal telített a kapcsolat, a bukások, évismétlések száma magas. Nem sok jót ígért, de lelkesen és melegen támogatta a kezdeményezésünket. A szupervíziót a XX. Kerületi Nevelési Tanácsadó biztosította. A két gimnázium tehát eltérő közegekből származó diákokat fog össze. A természetes segítő tréning hasonlóan működött a két gimnáziumban, a diákok motivációja megegyezett, az elért eredmények is hasonlóak. Az újpesti gimnáziumban csak a kortárssegítő-képzésen szerzett készségekkel rendelkezünk, a szupervíziót a Tini-lánc Alapítvány látta el. A pesterzsébeti gimnáziumbeli munkában mint pszichodráma-asszisztens vettem részt; ekkor már több tudás, gyakorlat volt a birtokomban.

A tréningek szervezésének és beindításának főbb lépései:

- Az első feladatunk az igazgatónővel való konzultáció: Van-e igény az iskolában, együtt tudnak-e működni velünk?
- A következő lépés az osztályfőnökökkel való egyeztetés: Bemehetünk-e az osztályfőnöki órára beszélni a diákokkal? Célszerű a negyedikes osztályokat kihagyni, hiszen az érettségire való készülés sok idejüket elveszi. A közösségből is kilógnak.
- Az osztályfőnöki órákon rövid bemutatkozás, szociometria felvétele –

Kihez fordulnál az osztályban, ha (tanulási, lelki...) problémád adódna? Három nevet írhatasz.

Ez után ígéret arra, hogy azokat, akik a szociometria alapján központi figurák, értesítjük a csoport kezdetéről, ahová ha kedve van, jöhet (nem kötelező). Azokkal, akik a szociometria eredményektől függetlenül szeretnének természetes segítőnek jelentkezni, külön beszélgetünk. Bármilyen más kérdéssel-kéréssel hozzánk fordulhatnak a megadott időpontban.

Ez nagyon fontos pontja a programnak, hiszen a bemutatkozás eldönti az iskolában egész további működésünket. Az első jó benyomás fontos, a kamaszok tapasztalataim szerint megérzik annak fontosságát, hogy egy olyan lehetőségük nyílik, ahol a szakkörökön, különórákon túl más minőségben lehet róluk, problémáikról szó. Nagyon fontos a gyerekek szűrése, mert nem minden kamasz áll lelkiileg azon a szinten, hogy felelősséggel tudjon társa problémáival foglalkozni. Ezzel a módszerrel látszólag mellőzzük azokat, akiknek valódi problémáik adódhatnak. Arra csak egy jól működő szervezet képes, hogy ezeket a fiatalokat eljuttassa ahhoz, hogy kellő bátorsággal segítő társukat megkeressék. Szocializálódniuk kell a tanulóknak arra, hogy problémáikkal nincsenek egyedül, és semmilyen megbélyegzéssel nem jár, ha segítséget kérnek. Ennek a fontossága felnőttkorban óriási, hiszen itt védett közegben meg tapasztalhatja a segítségkérő, hogy nem meglepő az, hogy egy lelki probléma orvoslásra kerülhet. A kortárs segítő, konzultánsok iskolában eltöltött fél-egy éves tartózkodása is lehetőséget nyújt arra, hogy a segítő lánc aktiválódjon: őt megkeresheti a segítségre szoruló diák, ő pedig szakemberhez irányíthatja (nevelési tanácsadó, iskolapszichológus).

A szociometria alapján közösségi segítő szerepbe kerülő serdülők sem homogének abban a tekintetben, hogy milyen motiváció áll segítő attitűdjük mögött. Nagyon sokszor – és ez nem patológiás, hanem a serdülőkor már említett sajátossága – jelentős az önismereti igény, a problémák megbeszélése; egymás meghallgatása legalább olyan súllyal esik a latba, mint a segítő szándék vagy a közösségépítésre való igény.

- A következő lépés a szociometria kiértékelése, és a diákok meghívása a csoportba. Ez egy levél útján történik:

Kedves!

Sok szeretettel meghívunk természetes segítő csoportunkban, ahol játékosan sajátíthatod el a másokon való segítség módját. Egy nagy kaland, ahol kicsit jobban megismerheted a téged, korosztályodat érintő problémákat, módszereket sajátíthatsz el arra, hogyan segíts ezek megoldásában, hogyan szervezhetsz új, érdekes programokat a suliban.

Várunk, 1995. január 25-én az 5-ös teremben.

Kortárs segítő

Ekkor kezdődik a valódi képzés. A jegyzőkönyvekből vett példák és az akkori tapasztalatok idézésével, felidézéssel folytatom. A jegyzőkönyvek teljes anyagát a Melléklet tartalmazza. Elsősorban arra keresem a választ, hogy a tréningeken való részvétel milyen hatással volt a serdülők énképére, önismeretére, változott-e életvezetésük. Nem azokra fókuszálok tehát, akikhez végül a láncszerű képzés végeredményeként el kell jutni. Úgy gondolom azonban, hogy azon változások birtokában, amire ezek a kamaszok szert tettek, garantálható az – ha nem is mindig az elképzelt és intézményes keretek között –, hogy nagyon sok segítség-re szorulóhoz eljuthatnak.

AZ ÚJPESTI GIMNÁZIUMBAN TARTOTT KÉPZÉS LEÍRÁSA

A tréning során ugyanazt a hármas felépítést követtük, mint a kortárs segítő iskolai konzultáns képzésnél.

1. A kamaszok közül legfontosabbnak tartott, tinédzserkorra jellemző problémákról való beszélgetés, ismeretek átadása, ezek dramatikus elemekkel való feldolgozása.

2. Készségfejlesztés, szintén dramatikus elemekkel.

3. Az iskolai közösség építése, a segítő tudat fejlesztése.

A képzés az újpesti gimnáziumban 16 alkalmból állt és egy nyári táborral zárult. Nem számolok be kimerítően minden alkalomról, az elsőket részletesebben tárgyalom, hiszen ez volt az az időszak, amikor a csoport kialakult, a célok tisztázódtak, kiderült, hogy miben egységes és miben oszlik meg a csoport véleménye, akár a segítséget, akár az önismereti bevonódást illeti.

Első foglalkozás

Ekkor történt meg a csoportfoglalkozások időpontjának végleges rögzítése, a módszer bemutatása, a szerződéskötés; a csoporttagok döntöttek arról, hogy tesszik-e nekik a képzés, és hogy részt kívánnak-e venni rajta. Mi elmondtuk az ilyenkor szokásos, a csoport kereteire vonatkozó szabályokat és azt, hogy min-

den, ami a csoportüléseken elhangzik, titokként kezelendő, a tanárok sem fog-
nak megtudni semmit arról, ami itt elhangzik. A megjelent tanulóknak nagyon
tetszett a csoport. Korukat tekintve 15-17 évesek, két fiú, kilenc lány. Az fogal-
mazódott meg az első alkalommal, hogy tetszik nekik, jó ötletnek tartják, jó le-
hetőség a barátkozásra, fontosnak tartják, hogy lehetőségük nyílik majd arra,
hogy tudatosabban segítsenek kortársaiknak.

Második foglalkozás

A második találkozón történt meg azoknak a témáknak és problémáknak az
összegyűjtése, amelyek számukra a legfontosabbak, s leginkább foglalkoztatják
őket. A legfontosabbnak a következő problémákat ítélték meg: szerelem, szex,
hűség, abortusz, drog, krízis. Ezek a klasszikus tini-problémák, amelyekkel min-
den átlagos középiskolás ha csak hallomásból is, de találkozik. Innentől kezdve
minden alkalommal a hármás felosztást kellett volna követnünk:

1. Beszélni információs szinten a problémákról, dramatikus szinten megjele-
níteni az ehhez való viszonyukat (általánosan, nem egyénileg).
2. Készségfejlesztés szerepjátékkal.
3. Az iskolai munka, kerettevékenységek.

A bevonódás igen nagy volt, érződött az igény arra, hogy saját élményekkel is
dolgozhassanak.

Harmadik foglalkozás

Erre az alkalomra a segítő technikák ismertetését és felsorolását tűztük ki, ezek:

- hallgatás (nincs visszajelzés, nonverbális, verbális visszajelzés);
- kérdés, nyílt zárt kérdések;
- tükrözés;
- összefoglalás.

Kimondódott azonban két csoporttag által is az igény arra, hogy önismereti
problémát is behozzanak a csoportba. Valószínűleg a mi zöldfülűségünknek is
köszönhető, hogy nem nagyon tudtunk a helyzettel mit kezdeni, nem mertük
vállalni a dramatikus játékot, nem éreztük magunkat elég jól képzettnak ennek
levezetéséhez. Kezdő mivoltunk tehát kiütöközt készségeink hiányosságában is,
a segítő szerepet is épp kószolgatni kezdtük, bizonytalanok voltunk saját kom-
petenciánk, korlátaink tekintetében is. Rutinos dramatisztaként, aki tisztában
van a csoport céljaival, de ismeri e korosztály rugalmasságra való igényét is, fel-
lehetett volna oldani a helyzetet egy olyan játékkal, amely nagy bevonódást nem
eredményez, de profitálhatnak belőle mindannyian. Ez a kettőség végigkísérte a
tréninget, attól függetlenül, hogy kezelésének módja az első időkben nem volt
tökéletes, megkérdőjelezve azt, hogy megvalósítható-e az ebben a korban, hogy
az önismerettel való foglalkozást teljesen kizárjuk. Elütöttük tehát ezt a kérdést.

Ezt követően a segítő technikák felsorolása következett, ennek kapcsán vita arról, hogyan, mikor, kinek, illetve kinek ne segítsenek.

Itt következik a következő fontos észrevétel: nagyon éretten és sok ötlettel álltak elő, de megoszlott a társaság a segítség módjában:

- csak barátok között;
- bárkinek segítené.

Ez a különbség erősödött a képzés előrehaladása során, ami azonban nem osztotta meg a társaságot, ellenkezőleg, nagyon sokat tanultak egymástól, el is tudták fogadni az eltérő hozzáállásokat.

Negyedik foglalkozás

Az előző alkalommal felsorolt segítő technikák – mely a hallgatásról szóltak – gyakorlása után ismét felmerült, hogy önismereti problémát hozna be valamegyikük (M). Ekkor azt a megoldást választottuk, hogy a problémát jelenítsük meg dramatikusan. A játék nagyon elmélyült, a fiúnak csak egy apró lökés kellett, hogy saját problémájába belefeledkezzen. Tanulási nehézségei abból fakadnak, hogy gondolatai elkalandoznak. Neki nagyon jó érzés volt rálátni a problémájára, mi azonban nem tudtuk megítélni, hogy az önismeret felé kanyarodás jót tesz-e a csoportnak. A záró kör egyik visszajelzése:

„A bizalom kapui kinyíltak egymás felé.”

Ötödik foglalkozás

Ezen a foglalkozáson egy spontán saját téma jött elő, amelyet általánossá próbáltunk tenni.

Az egyik lány (D) gondoljai édesapjával és családjával. Képben próbáltunk rá nézni a helyzetre. A lány nem bírta a feszültséget, kirohant a teremből. Visszahoztuk, a csoport feszültségét is sikerrel oldottuk. Akkor felkészületlennek éreztük magunkat, úgy ítéltük meg, hogy túl mélyre mentünk, bár akkor is az volt a benyomásunk, hogy a megrázó élmény még szorosabbra kovácsolta a csoportot, nem esett szét, sőt erősödött.

Hatodik foglalkozás

Ekkor ugyanez a lány elmondta, hogy kellemetlenül érintette, hogy kiadta magát. A csoport erre egyhangúan azt fogalmazta meg, hogy megtisztelve érezték magukat. Itt kezdődött el a témák kidolgozása. Brain storming az AIDS-ről, megbeszélés. „Benyomások: Szerintünk itt lett belőlük valódi csoport.”

Hat csoportülésnek kellett tehát eltelnie ahhoz, hogy a csoport azon tagjai, akik legerősebben igényelték a saját problémájukkal való foglalkozást, „lejátsszák” a saját történetüket. Nem lehetett ezeket megkerülni, a csoport tagjai minden esetben vevők voltak ezekre, teljes bizalmukról biztosították kortársukat. Ez

tehát az első szakaszban zajlott le, itt érdemben nem is haladt a hivatalosan megfogalmazott kortárs segítő munka, azonban semmi más nem kovácsolhatta ennyire össze a csapatot, mint az, hogy megtanultak bizalmat adni a kortársaiknak, és megtanulták, hogy miként fogadják el azt tőlük. Igazi természetes segítő munka zajlott a mi néhol kissé szorongó, de igényeiket végül figyelembe vevő felügyeletünk alatt. Gyakorolhatták az egyik legfontosabb és alapvető segítő készséget, s bár még megfogalmazni nem tudták, de letették az alapjait egy olyan segítő csapat létrejöttének, ahol alapvető szempont az empátia és a bizalommal teli megértő odafordulás. Itt is igazolást nyernek *Mcguire* megfigyelései, aki szerint a segítés a segítő számára is előnyös. A segítés során fejlődik az önbecsülés, a szociális normák internalizációjával fejlődik a segítő attitűd. Még ki sem léptek a tréningről, mint kiképzett természetes segítők, a közös problémák, együttlétek is a segítő attitűd erősödését és az önismeret elmélyülését eredményezték.

Már az első természetes segítő tréning során felmerült bennünk az a kérdés, hogy az önismeret fejlesztését, a saját problémákon való munkát nem lehet-e egymás mellett futtatni, hiszen egyrészt ebben a korban ez az egyik legfontosabb kérdése egy kamasznak. Anélkül, hogy megértené saját mozgatórugóit, segíteni sem igazán tud. A segítő munka nem biztos, hogy csak a készségek fejlesztéséről és a témák kognitív vagy kicsit mélyebb feldolgozásától indul be, válik kézzelfoghatóvá, hanem nagyon fontos, hogy valóban „egymáson” tanulhassanak, egymástól tapasztalhassák meg annak a fontosságát, hogy bizalommal teli légkörben megoszthatók a gondok. Ez egybecseng a *Sonia Sharp* könyvében megfogalmazott gondolattal, hogy a kortárs segítés különböző szinteken, módokon működhet: az egyik a támogatás, erre épülhet a valódi tanácsadás, amely már több készség létét feltételezi.

Innentől kezdődik hivatalosan a természetes segítő munka. Bár a csoportnak végig a hármass felosztást kellett volna követnie, az is hamar világossá vált, hogy a csoport a legkevésbé sem motivált arra, hogy az elkövetkező iskolai segítő munkája és a természetes segítő hálózat megismertetésére erőfeszítéseket tegyen. Az önismerettől való elkanyarodás az általános tini- problémák felé vitte őket; nagy bevonódással dolgozták fel ezeket. A legnagyobb örömet azonban a kognitív ismeretek szintjén is azok a dramatikus játékok jelentették, ahol lehetőségük adódott kipróbálni magukat helyzetekben, és ehhez kapcsolódva a segítő technikákat gyakorolhatták. Itt jön be ismét a csoport szerepe, de nem csupán mint megtartó erő, hanem mint módszer, amely lehetővé teszi a helyzetekre való különböző szemszögből való rálátást. A hetedik alkalomtól a 13-14. alkalomig a hangsúly tehát a problémák általános megfogalmazásán és a segítő készségek gyakorlásán volt. Ez dramatikus úton történt, dramatikus elemeket használtunk, és ezeket a játékokat mindig verbális megbeszélés, beszélgetés követte.

Az a fázis következik tehát, amikor a csoport megszilárdult, és képesek voltak a csoporttagok továbblépni az önismereti igény hangsúlyozásán. Mindenkinek, akinek erre igénye volt, sikerült betekintést nyújtani saját problematikájába, ez azonban soha nem mélyült el; akit kellett, nevelési tanácsadóba irányítottunk. Képesé váltak a tréning céljait megvalósítani. Ekkorra alakult ki a csoport végleges létszáma: öten maradtak.

D. harmadikos fiú. Műszaki érdeklődésű, de fontosak számára az emberek, a segítség. Szívesen segít, akár idegennek is, az intézményes keretek azonban zavarják.

M. Harmadikos fiú, gitározik, filozófus akar lenni, önismereti érdeklődése hozza a csoportba, valamint társainak jobb megismerése.

J. Másodikos, álmodozó kislány. Erős teljesítménykényszerben. A segítő szerepet vállalná, az otthoni erős nyomás és a rengeteg különóra akadályozhatja csak meg.

A. Másodikos lány. Versenyszerűen sportol. Önismereti érdeklődése hozza, de a segítő attitűd is jól megfogalmazott. Sokat és szívesen tanul magáról, a csoportban sokat fejlődik.

D. Harmadikos lány. Önismeret igénye hozza, sok problémával küzd, a saját közegén belül segítene, bár ő is komoly segítségre szorul. Ajánlatunkra nevelési tanácsadóba kezd járni.

A 8-14. foglalkozás között zajlott tehát a szerintük fontosnak tartott, mindenkit érintő tini- problémák megbeszélése, dramatikus feldolgozásuk, valamint a segítő technikák gyakorlása. Az utolsó néhány alkalommal váltak csak motiválttá arra, hogy a későbbi iskolai munkájukról, feladataikról beszéljünk. Nem valósult meg tehát az a terv, hogy minden alkalommal legyen szó készségfejlesztésről, problémákról és az iskolai munkáról. Az igényeikhez rugalmasan alkalmazkodva mégis megvalósulhatott mindez, de az egyik feltétele volt a másoknak, túl kellett lépni az egyiken a másik megvalósításához. Így az alkalmankénti hármas felosztást tömbönkénti hármas tagolódás váltotta fel. A három tömb, amelyek közül az elsőt tárgyaltam, a következőképpen módosult:

1. Önismereti igény felvállalása – Ki vagyok, miért jöttem ide?
2. Témafeldolgozás – Segítőattitűd-fejlesztés.
3. Iskolai munka – Természetes segítőként való jelenlétük a gimnáziumban.

Hetedik foglalkozás

Ezen a foglalkozáson kezdődött a csoport kezdetekor megbeszéltek témák kidolgozása. Az AIDS volt az első. Ez olyan módon történt, hogy az előző alkalommal kiadtuk egy önként jelentkezőnek, hogy tegyen fel minél több kérdést a témában, amit majd együtt megválaszolunk. Ezen az alkalmon a brain storming-módszert hívtuk segítségül. Sokat dolgoztak.

A témafeldolgozást megelőzte azzal a lánnyal (D.) folytatott beszélgetés, aki az előző alkalommal nagyon megnyílt csoporttársai előtt. Arról biztosították csoporttársai, hogy megtisztelve érzik magukat, hogy kiadta magát, megosztotta velük problémáját. Ez után dramatikus áthangoló, feloldó játék következett.

„*Bogozd ki a csomót!*” – Az egyik csoporttag kimegy, a többiek kézen fogva egy körben összecsomózódnak. A feladat a kibogozásuk.

„Ezen a foglalkozáson lett belőlük csoport.”

Nyolcadik foglalkozás

Az iskolai munkáról való beszélgetéssel próbálkoztunk, ez azonban nem ragadta meg a figyelmüket. Megjelent egy spontán téma, amelyet egy saját élmény teremtett, de mindenki magáénak érezte. Az egyik csoporttag osztályában egy nehezen beilleszkedő fiúval gyűlt meg az osztálytársak baja. Itt a csoporttagok már segítő szerepből adtak arra vonatkozóan ötleteket, hogy mit lehetne tenni.

Kilencedik foglalkozás

A téma a szexualitás, szerelem, hűség.

Dramatikus játék: A csoport terének közepébe egy széket helyezünk, ez szimbolizálja a szex-témát. Ehhez való viszonyukat kell egy mozdulattal, gesztussal kifejezni. Ha mindenki elhelyezkedett, onnan, ahova állt, egy mondatot mond, címet ad a helyzetnek.

A különböző hozzáállások a különböző életkorokból adódtak. A szexhez való viszonyukban az egészen távol állástól, ami azt szimbolizálta, hogy az illető igazán nem találkozott vele, az egész közeli viszonyig („Életem része”) sokféle viszony tükröződött. Utána beszélgetés kezdődött, elkanyarodtak a szerelem, hűség témák felé, ahol kiderült, hogy a valódi különbségek a fiú-lány hozzáállásban vannak.

Az alkalom végén képeket és szobrokat alkottak egymásból a szerelemről, hűségről.

Tizedik foglalkozás

A téma: empátia, elfogadás, mások hozzáállásának megismerése.

Brain storming-módszerrel 8 típus kiválasztása. Ezeket fölírtuk, és egy kalapból kihúzták, majd megjelenítették egy jelenetben, amelynek alaphelyzete egy vita volt. A feladat célja, hogy a többiek ráismerjenek.

Utána beszélgetés zajlott arról, hogy a csoport tagjaként árnyaltabban, más-hogy tekintünk a csoportra, ebben az esetben inkább részleteiben, a kívülállók pedig sztereotipizáltabban, egysíkúbban.

Tizenegyedik foglalkozás

A téma az abortusz.

A bemelegítő játékkal nagyon mély bevonódás alakult ki, a csoporttagok egymásra hangolódtak, így lehetővé vált a beszélgetés a következő kérdésekről:

Kinek a felelőssége? Beleszólhat-e a fiú? Bűn-e? El lehet-e, el kell-e a szülőnek mondani?

Az egyik lány (A) személyes érintettsége miatt kirohant a teremből. Itt egy spontán segítő technika bukkant fel, miután A-t visszahoztuk a csoportba: Hogyan lehet ilyen helyzetben segíteni? Erről vita alakul ki, két pólus mentén.

1. Érvek, ellenérvek, objektív tükörtartás, tények felsorolása.

2. Melléállni, támogatni, bármi is legyen a döntés.

A végén mind a két pólus dramatikus megjelenítése történt.

Ezen a foglalkozáson minden megjelent, ami a természetes segítő tréning igazi jellemzője, amitől valóban működik, amitől a segítségre szoruló kamaszból elkötelezett, a problémát ismerő és feldolgozni képes segítő lesz. A jó csoport megtartotta A-t, megengedhette magának, hogy problémáját felvállalja, utána dolgozni tudtak A-val azon, hogyan lehetne a felmerült problémát megoldani.

Tizenkettedik foglalkozás

Beszélgetés az elmúlt 11 alkalomról. Összegzés arról, hogy mi volt a jó, mit szeretnének másképp. A társaság egyik fele szívesen játszana sokat, a játékért, a másik fele csak témák köré összpontosító komolyabb játékokat szeretne. Tisztultak a célok, eszközök, kezd kiderülni, hogy ki mennyire akarja a felvállalt segítő szerepet tovább erősíteni, ki az, aki nem tart még ott, illetve önmagáért szereti a csoportot, úgy, mint egy jó társaságot.

Idáig tartott a második fázis, amelyben a kialakult csapat együtt tudott dolgozni, gondolkodni a közös problémák megjelenítésén, megbeszélésén. Inkább a csoport önmagáért való szeretése dominált, a segítő attitűd, motiváció a blokk végére sem fogalmazódik meg tisztán, azonban a játékok során egyre többször észrevétlenül a segítő szerepből is kezdték magukat látni, belecsúsztak ezekbe a szerepekbe. Élvezték egymás társaságát, nagy bizalom alakult ki közöttük, ahova valóban behozhatók voltak a személyes egyéni problémák is, elbírták egymást, segítettek egymáson. Valódi helyzetekben próbálhatták ki magukat, nem kellett mesterségesen teremteni ezeket. Úgy gondolom, hogy a mi erősödő nyomásunkra volt szükség ahhoz, hogy az iskolai munkára való motiváció megjelenjen. Ők élvezték az együttlétet, fórumot találtak arra, hogy problémáikról, ha csak általános szinten és a segítő szerep gyakorlásával is, de beszélhessenek. Az összekovácsolódás, az együttesség, közös programok fontossá váltak a számukra, önismeretük fejlődött és a segítő szerepben új szereppel gazdagodott a személyiségük. Lassan el lehet kormányozni őket a tudatosan felvállalt segítő szerepig. Az

elmondottak alapján az iskolában már számtalan helyzetben alkalmuk volt magukat kipróbálni, mégis nehezen vállalták fel a „hivatalos segítő” szerepet.

Tizenharmadik, tizennegyedik foglalkozás

Ez volt az első alkalom, amikor valóban kedvük volt, és motiváltak is voltak arra, hogy az iskolai munkáról kezdjünk beszélgetni.

A kérdés az volt, hogyan tudják bevinni az iskola tudatába a természetes segítést.

A cél pedig az volt, hogy dolgozzanak ki egy programot erre vonatkozóan. Két csoportra oszlottak, és két egymást kiegészítő program is született:

- az egyik társaság a további képzést, utánpótlásképzést, a programot, a reklámot dolgozta ki;
- a másik a segítségre szoruló emberek, felkutatását tűzte ki célul.

Jól átgondolt tervek, ötletek hangzottak el azokról a lehetőségekről, amelyeket megragadva tudatosíthatnák a kortársakban a hálózat létezését. Ezek között szerepeltek a következők:

- gólyatáborbeli bemutatkozás és a segítő kéz felajánlása a kezdeti és későbbi nehézségekkel való megküzdéshez;
- csoportok tartása tini-problémákról (másság, drog stb.) egyszeri alkalommal;
- előadások ugyanezekben a témákban;
- előadások szervezése, amelyre az adott témában szakembernek számító vendéget hívnának el, vagy olyat, aki maga is átélte a problémát. Felmerült olyan emberek meghívása, akikkel érdemes beszélgetni, többet megtudni róluk, életükről.

Alapvető benyomásunk volt tehát, hogy beindult a munka, azonban későn, hiszen a tanév vége közeledett. Bár sok szinten nagyon nagy fejlődést értek el: a saját problémák kezelése, a segítő attitűd fejlődése, készségek, technikák ismerete, ott még semmiképpen sem tartottak, hogy az önálló iskolai természetes segítő munkába belekezdjenek. Megállapodtunk tehát abban, hogy szervezünk egy közös hétvégét a nyáron, valamint hogy a következő tanévben még fél évig kísérik iskolai munkájukat.

Tizenötödik, tizenhatodik foglalkozás

Ez a két foglalkozás a krízis feldolgozása és a búcsú jegyében telt, mivel a nyári táborig nem találkozott a csoport. Maximálisan el tudták fogadni, sőt kérték a további szupervíziót, elhangzottak konkrét kérések is: ilyen volt pl. a játékos lista összeállítása. A csoportfolyamat nem záródott le, mindenki a tábortól várta a csoport valódi befejezését.

A tábor

Egy hétvégén Tahitótfaluban – egy nyaralóban – találkozott a csoport. Erre az alkalomra a négy leginkább bevonódott és a tudatos segítség iránt is a legjobban elkötelezett csoporttag jött el, két fiú, két lány. Mind a négyük erős önismereti igényt fogalmazott meg. Különbözött attitűdjük a tekintetben, hogy kinek, mikor, mennyit és milyen keretek között segítenének. A tábor folyamán, amely felejtethetetlen élmény volt mindannyiunk számára, nem az iskolai munkáról való beszélgetés dominált. Az iskolai kereteket maguk mögött tudva lazábban, felszabadultabban voltak jelen. Nagyon sok dramatikus csoportjátékot játszottunk

- Utánozd a mozdulatot párban tükörszerűen!
- Odüsszeusz kalandjai: Itt egy jelentkező, aki Odüsszeusz, vándorútra indul, a csoporttagok a különböző kalandokba keverik, amiket ők maguk találnak ki és valósítanak meg. Rövid készülés után Odüsszeusz elindul, és útja során találkozik ezekkel a kalandokkal.
- A csoport sárkányának elkészítése: Komoly együttes munka, mindenki ötletei egyaránt érvényesülnek.

Ezek az első nap játékai. Az este meghitt hangulatban, furulyázással, énekléssel zárult.

A második nap játékai a segítő-segített viszonyáról szólnak.

Délutánonként a Duna-parti fürdőzéssel zárul a program, ami azért fontos, mert ekkor, az utolsó nap délutánján, ami a búcsú ideje is, négyen spontán összekapaszkodva úszatják le egymást a Dunán. Ez a táborbeli jó érzések kifejezője is lehetne, én azonban sokkal tovább gondolandónak tartom ezt az aktust. Itt fogalmazódik meg, illetve mutatkozik meg a csoport összeszokottsága, erős kohéziója, a bizalom jelenléte, amely egy segítő csapat fontos jellemzője lehet. Az egymást segítség szimbóluma is megjelenik ebben a gesztusban. A buszon hazafelé végig énekelnek és kézszorítással közös csatakiáltással búcsúznak. Megbeszéljük, hogy a következő tanévben néhány alkalommal találkozunk, segítünk az önálló munka beindításában.

Az újpesti gimnáziumban végzett kortárs segítő munka ezen pontján nem tudhattuk, hogy mennyire lesz folytatása ennek csoportnak, az ő munkájuk beindul-e, sikerül-e az iskolában a természetes segítők jelenlétét megszilárdítani. Akkor is úgy éreztem, és most is úgy érzem azonban, hogy ez a munka nemcsak azért fontos, hogy a természetes segítő hálózat működését megalapozzuk, hanem:

- Létrejött egy csoport, amelynek tagjai egymásra hangolódva, egymást elfogadva találkozhattak, később önállóan, nélkülünk is. Tették ezt csupán az együttlét örömeért.
- Kaptak a csoporttagok egy olyan szerepet, amelyet akár vállalnak tudatosan egy hálózat munkájában, akár nem, személyiségüket gazdagítja, elindítja őket az önismeret útján. Nem kudarc tehát, ha valamelyikük azt fogal-

mazza meg a csoport végén, hogy ő még mindig úgy érzi, hogy csak a barátainak segítene. Ez is kortárs segítő, természetes segítő munka, bensővé vált szerep, amelyet nemcsak kamaszkori kortársai körében, hanem később is gyakorolhat. Itt történik meg a segítségre való szocializáció, amit felnőttkorban nagyon hatékonyan lehet működtetni. Lehet ez a segített szerepéhez való viszony megváltozása, hogy elmehet, megteheti, nem kevesebb, haszontalanabb, ha segítséget kér, de lehet ez a segítő szerep kialakulása is, ahol a segítség módjait, technikáit alkalmazhatja hatásosan, valamint azt, hogy meddig tart a mindenkori kortárs segítő kompetenciája.

A következő tanévben havonta találkoztunk, és az iskolai természetes segítő munkáról beszélgettünk. A nyári tábor után úgy éreztük, hogy nehezen zárják le ezt a fél éves időszakot, szükségük van még a jelenlétünkre. Mi is kezdők lévén, nehezen váltunk el első csoportunktól.

Az iskolai munka beindult. Hálózat-szinten nem tudtak fennmaradni a természetes segítőik. Nem sikerült utánpótlást nevelni. Erre nem volt kapacitásuk természetes segítőinknek. Ez egy rendszeres, szervezett munka keretében lett volna működtethető, ők harmadikosok, negyedikesek lévén ezt nem tudták felvállalni. Utólag úgy gondoljuk, hogy egy-két lelkes, a segítségben szintén képzett, akár mentálhigiénés képzésben részt vett helyi pedagógus bevonásával ez beindítható lett volna. E gondolat kapcsán fontosnak tartjuk megemlíteni azt, ami a kortárssegítő-képzésben azóta is visszaköszönő hiány: a már kiképzett segítők visszacsatolása, szupervíziója. A mi munkánk is lejárt a természetes segítőik kiképzésével, és a fél éves szupervízió már egyéni kezdeményezés volt. Nem volt akkor sem és azóta sem nagyon létezik olyan rendszer, amelybe ők becsatlakozva, fejlődhetnek, vagy olyan emberekkel találkozhatnak, mint amilyenek ők maguk.

Készek voltak azonban – és erre elegendő kapacitás is volt – arra, hogy amíg részt vettek az iskola életében, addig programokat szervezzenek.

- Ilyen volt a gólyatábori diákoknak szervezett csoport, ahol dramatikus játékokat játszottak és beszélgettek a frissen érkező, szorongó, leendő elsősökkel, sőt sikerült az ott keletkezett konfliktusokat is oldani a különböző csoportok, klikkek között, felhasználva az elsajátított technikákat. Bemutakoztak mint természetes segítőik, és jelen voltak a tábor folyamán. Nem a segítő címke, hanem a segítő technikák adekvát alkalmazása és a megértő empátikus jelenlét okozta, hogy sikerrel léptek fel a különböző konfliktusos vagy segítségkérő helyzetekben.
- Klubdelutánok szervezése, ahova „érdekes embereket” hívtak meg beszélgetésre. Az első ilyen alkalmat a mi segítségünkkel szervezték, ahova a Pécsi Utcai Szociális Munkás Szolgálat két alapító tagját hívták meg, akik ma-

guk is drogosok voltak valamikor. A rendezvény jól sikerült, sokan eljöttek, és a rövid előadás után eredményes, érdekes beszélgetés kerekedett a diákok és a meghívottak között.

TERMÉSZETES SEGÍTŐ TRÉNING A PESTERZSÉBETI GIMNÁZIUMBAN

Ebben az elemzésben nem térek ki részletesen a csoport alkalmankénti bemutatásra. Általános benyomásaimat, a tematikát mutatom be, valamint azokat a pontokat, ahol az itt végzett segítő munka eltért az előző csoportban tapasztalattól.

A csoport tematikáját úgy állítottuk össze, hogy sok dramatikus elemet, helyzetjátékot, szerepjátékot tartalmazzon. Ennek oka az, hogy így mélyíthetjük a csoporttagok bevonódását, s megalapozhatjuk a közösség, a „mi-tudat” kialakulását. Feltételeztük, és ez később be is igazolódott, hogy a csoporttagok nem az „átlagos problémamentes” serdülők közül kerülnek majd ki, így nagy lesz az igény a saját problematikák behozatalára, feldolgozására. Az előző csoport tapasztalataiból is következett és e csoport tervezésekor is előjött az a kérdés, hogy hol húzható meg a határ a természetes segítéshez nélkülözhetetlen önismeret és a tréning között, hogyan teremthető meg az egyensúly. E csoport utáni tapasztalataink is az előzőeket erősítették meg, nevezetesen hogy valamennyi önismertetre, saját problematika behozatalára mindenképpen szükség van, így a csoporttagok a saját bőrükön tapasztalhatják meg a segítő, empátikus légkör jótékony hatását. Szocializálódhatnak arra, hogy a problémák jelenléte, főként pedig a velük való sikeres megküzdés nem kizáró ok, sőt inkább feltétele a jó segítő hozzáállásnak. A dramatikus játékok során kipróbálhatták mind a segítő, mind a segített szerepét, sikerrel beépítve ezt személyiségükbe laikus segítőként, és a mindennapi élet során problémákkal szembekerülő és azokat megoldó felnőttként is sokat nyerhetnek.

A hármas felépítés – készségfejlesztés, tini-problémák kidolgozása, iskolai kerettevékenységek – a következőképpen látszottak még jobban megvalósíthatóknak, az előző csoport tapasztalataiból okulva:

1. Tini-problémák, témák, verbális megbeszélése, körülménye.
2. Dramatikus játék a kiválasztott témáról, melynek során kipróbálhatják a segítő és segített szerepeket, élő problémákkal dolgozhatnak, akár saját problematika is megjelenhet, amennyiben általános kérdés, kérdés is megfogalmazható ennek kapcsán.
3. Készségfejlesztés, segítő technikák gyakorlása, iskolai kerettevékenységek kidolgozása.

E hármas felépítés alkalmanként követi egymást, körüljárva a téma minden feldolgozható szintjét, a kognitív szintet, a dramatikus szerepjátékok során a saját élmények is bekerülhetnek, a segítő szerepet is kipróbálhatják, a témát megdolgozva elgondolkozhatnak azon, mit tehetnének az iskolában e probléma kapcsán.

A csoportot egy évfolyamtársammal tartottam, akivel mindketten pszichodráma-asszisztensi képzésben vettünk részt ekkor.

A munka menete

- Szociometria felvétele minden osztályban, kivéve azok az osztályokat, ahová beteg gyerekek járnak, mert véleményünk szerint a krónikusan beteg gyerekek kapcsán olyan problematikával kerültünk volna szembe, amelyet egy fizikailag egészséges csoport nem bír el. Nem szívesen mondtunk le a részvételükről, hiszen izgalmas és szép feladat lett volna az ő becsatolásuk a kortárs segítő hálózatba. A szociometrikus választás után mindenkit megkértünk, hogy ha részt venne a csoportban, saját nevét is tüntesse fel. 40 ember kapott végül meghívást az első alkalomra.
- Az első két alkalommal megtörtént a csoport megalakulása, a szerződéskötés, a keretek megbeszélése. Elhangzottak az elvárások, félelmek, igények a csoporttal kapcsolatban, villanásszerűen ránéztek a segítséghez való viszonyukra. Az első alkalomra sokan eljöttek, nagy gonddal választották ki a legjobb időpontot. A bemutatkozásban sokan beszéltek hosszasan magukról, megfogalmazódott az igény a saját problematikával való foglalkozásra. Néhányan jelezték, hogy a módszer ismerős számukra. Ők az iskolai diákönkormányzat tagjai, aktív résztvevői voltak az iskolai közösségi életnek.

A második alkalommal brain storming, a segítséssel kapcsolatos gondolatok csoportosítása, ezek eljátszása következett. Különböző mértékű volt a bevonódás, de mindenkinél nagy volt az érdeklődés. Ezen a foglalkozáson meghatározásra kerültek a vezetők szerepei is. Gábor volt a provokatívabb, szigorúbb, én pátyolgatósabb, anyásabb. A csoportot alkalmanként felváltva vezettük.

A harmadik foglalkozáson új tagok csatlakoztak, ez a kamaszcsoport működési módjába még belefér. A csoport befogadta őket, fontos részei, tagjai lettek a csoportnak.

A negyedik találkozáskor kezdődött tehát a munka, ahol a témamegbeszélés volt a feladat. Az általunk az előző csoport tapasztalatai alapján elképzelt témák a következők voltak:

1. Szexualitás: szerelem, együtt járás, párkapcsolat, nem kívánt terhesség, abortusz, AIDS.
2. Addikciók: drog, alkohol, dohányzás, számítógép, elektronikus játékok.
3. Tini-krízisek.

Legnagyobb megdöbbenésünkre azonban a klasszikus, tervezett tini-problémák nem jöttek elő; arra a kérdésre, hogy „Szerintetek mik azok a problémák, amikkel itt az iskolában lehetne és kell foglalkozni?“, a következőket sorolták, a szavazatok alapján súlyozott sorrendben:

1. másság: fajgyűlölet, beilleszkedés, betegség;
2. megélhetés;
3. család: szülő elvesztése, családi gondok, főként alkoholizmus;
4. drog és alkohol;
5. jövőkép (egyedüllét, kilátástalanság, nincs hitük, esélytelenség);
6. iskolai gondok;
7. bűnözés.

Mivel a csoport által fontosnak tartott problémákkal szerettünk volna foglalkozni, a következő alkalmakat a hármas felosztás megtartásával e témák köré szerveztük: másság, megélhetés-jövőkép, család.

Körülbelül a kilencedik alkalomra állt össze az a csapat (összesen 12 alkalommal találkozunk). Ők a saját problémáik megbeszélésén és a jó csapaton kívül más miatt is fontosnak tartották a csoportot.

Öten maradtak: két harmadikos lány, egy harmadikos és két negyedikes fiú.

A: Lány, harmadikos. Csak a baráti körben segítene, önismereti igénye nagy, élvezi a fiúk társaságát, az összejövelekre a társaság miatt is jár, jó barátságban van K-val. Tagja a Diákönkormányzatnak.

K: Lány, harmadikos. Segítő motivációja nagyobb, vett már részt hasonló tréningeken, szívesen segít idegen kortársain is, részt venne a természetes segítői munkában. Önismereti igénye nagy, otthonról nagyon sok problémát hoznak mindketten.

M: Harmadikos fiú. Könnyen megnyílik jó, értékes gondolatokat fogalmaz meg a segítségről, az aktív szerepben nem biztos, legalábbis a keretekben nem. Otthonról sok problémát hoz, levelező tagozat mellett dolgozik.

K: Negyedikes fiú. Cigány származású, focizik, tanár szeretne lenni, a segítség nagyon komolyan foglalkoztatja, szociális érzéke igen erős.

V: Negyedikes fiú. Önismereti igénye nagy, szereti a csoportot, csak barátainak segítene.

Nagyon erősen dominál a fiú-lány vonzalom dinamika, az egyik fiú, K. jelzi, hogy az egyik lány, A. miatt jött a csoportba, tetszik neki, járni akar vele; ez a nyolcadik alkalommal derült ki.

A saját problematikák behozása végig dominált, ennek a fajta hármas egységnek és nagyobb rutinunknak köszönhetően végig azon a szinten maradt, amivel bánni lehet, ami a segítő attitűd kialakulásának „malmára hajtja a vizet”.

Már a csoportmunka elején sok nehézséget okozott az, hogy a diákok nem tudták verbalizálni gondolataikat, érzéseiket, illetve csak néhány sztereotíp jelző

segítségével írták le azokat (jó-rossz, klassz-szar). Gyakran fordult elő, hogy miközben szemlátomást élvezték a játékokat és bevonódtak azokba, a visszajelző körben azt mondták, hogy semmi különös élményük, gondolatuk nincs. Kijelentéseik általános alannyal hangzottak el, még akkor is, ha nonverbálisan mély érintettséget árultak el. Nagyon nehezen tartották a játékok szabályainak kerekeit. Különösen igaz ez a nonverbális játékok közbeni „csendtilalomra”, gyakran késtek és szakították félbe egymást és minket. Nem csak szavakban, de szimbólumokban is nagyon nehezen fejezték ki magukat. Mindez nagyon megnehezítette a munkánkat. Lassan azonban valódi csoporttá alakultak, és szocializálódtak. Ezek a diákok „máshonnan, messzebből” indultak, mint a jó anyagi és egzisztenciális háttérrel rendelkező újpesti csoport. Ebben a közegben valóban farkastörvények uralkodnak, az iskolát abba kell hagyni, ha a szülők nem tudják a tanulást finanszírozni. Ezek a serdülők látszólag felnőttbbek, érettebbek, zártabbak. Nem lógathatják annyit a lábukat, nem dönthetnek szabadon továbbtanulásukról. Merev, kemény szülői mintákkal rendelkeznek, a segítő attitűd is a megkeseredett, sokat csalódott páncél alól nagy munkával bukkan csak ki. A csoportban eltöltött idő múlásával azonban egyre bővebbek és nem csak történeteket tartalmazók a bejelentkező körök, a játékokról és helyzetgyakorlatokról egyre több árnyalt visszajelzést kapunk. A segítő technikák gyakorlása hozza számunkra a legnagyobb sikerélményt: több visszajelzésben is szerepelnek a segítségnyújtás, segítő beszélgetés kamaszmód megfogalmazott arany szabályai:

„Nem mindig és mindenkinek tudnék segíteni.”

„Van, hogy az ember azért nem tud másra figyelni, mert a saját baja foglalkoztatja.”

„Nem lehet valakin erőszakkal segíteni, kell, hogy ő is akarja.”

„Az a jó, hogy mindenki másféle.”

Az utolsó találkozásra (12. alkalom, ezt követi még az igazi zárás, a tábor) kibontakozik egy, talán a mi munkánk eredményességét is jelző kép. Az öt kitartó és elkötelezett csoporttag közül háromról, egy lányról és két negyedikes fiúról (akik a lányok miatt csöppentek bele a csoportba) mondhatjuk, hogy véleményünk szerint motivációikat, szemléletüket és saját kompetenciahatáraikat is implikáló önismereti szintjük alapján alkalmasak arra, hogy természetes segítőként működjenek. Mivel egyikük negyedikes, öt más kortárs segítővel lehetne kapcsolatba hozni, a két harmadikos lány az iskolai hálózat kiépítésében segíthetne. A többiek úgy gondolták, hogy egyelőre csak barátok között segítenének.

„Idegeneknek, akiket nem ismernek elég jól, azoknak nem.”

Ők is nagy lépést tettek azonban, és az informális megállapodást – a segítségnyújtásra való felhatalmazásról – tudatosan lesznek képesek meghozni szűkebb környezetükben, mely így biztosan számíthat rájuk.

A tábor nem hozott igazi áttörést, nem izmosodott meg bennük az iskolai munkára való motiváció, azonban felhőtlenül élvezték a csoportot, a tábort, sokat, mélyen beszélgettünk. Nincs visszajelzés arról, hogy a természetes segítő munka beindult volna az iskolában; ugyanúgy, ahogy a másik gimnáziumi csoportnál, itt sem csak a hálózat létrehozása volt a cél, aminek nem csak motivációbeli, hanem objektív akadályai is voltak, melyekre később kitérek. A másik célt, történetesen hogy empatikus, segítésre, a másság elfogadására és a segítségkérésre szocializált közösséget teremtsünk, elértük. Ezek a kamaszok, akik nagyon sok szempontból hátrányosabb helyzetben vannak, mint kortársaik, sokat profitáltak ebből a csoportból. Ha ez az attitűd a környezetükben „ragadós”, akkor már biztosan nem volt hiába az erőfeszítésünk. Helyzetükre, lehetőségeikre való rálátásuk nőtt, a családi konfliktusok megoldására is kaptak mintákat a szerepjátékok és a készségfejlesztő gyakorlatok segítségével. A másság is bekerült a fő problematikák közé; elég nagy számban tanulnak cigány diákok az iskolában. K. is az, aki alapvető élményeket élt át a másságról folytatott dramatikus játékban provokálói, esetleges támadói szerepében. Hasonló élményekkel gazdagodtak azok is, akik az ő szerepét élhették át a játék során. Ebben a dramatikus játékban a támadó és a támadott szerepen kívül megjelentek a harmadik típusú résztvevők is, akiket a bevezetőben konfliktusmediátoroknak neveztem, és ami a kortárs segítő munka fontos eleme. A konfliktusok feloldását facilitálni kellett, de segítségünkkel születtek győztes-győztes megoldások is.

Fontosnak tartjuk, hogy kitérjünk arra, hogy milyen akadályai voltak a természetes segítő hálózatok életre hívásának. Ezekkel az akadályokon sokszor mi, kortárssegítő-képzők sem tudtunk túljutni.

A legfontosabb és legnagyobb hiány a szupervízió hiánya. Szupervízióé, egyrészt szakmai értelemben, hiszen ez számunkra biztosított volt ugyan, de a kiképzett természetes segítőknél nem tudtunk olyan fórumot találni, ahol a segítséssel kapcsolatos problémáikat egy hozzáértővel és társaikkal megoszthatnák. Ez ugyanúgy probléma azok között a kiképzett kortárs segítők között is, akik a természetessegítő-képzési program lezárulta után, közvetlenül kortárs segítővé képződtek. Abban az időben, amikor a program indult, létezett klub és szakmai visszacsatolási lehetőség, ez azonban később megszűnt, így nagyon sok kiképzett serdülő elveszett. A szakmai visszacsatoláson túl azért is nagyon fontos egy olyan hely, ahol ezek a kamaszok találkozhatnak, mert lehetőséget kell biztosítani számukra, hogy együtt jól érezzék magukat, a segítő tudatuk erősödjön, érezzék a csoport megtartó erejét. Sokszor utaltunk már arra, hogy serdülőkorban ennek jelentősége óriási. Az együttesség, a közös programok, bulik, filmvetítés utáni beszélgetések növelik a segítő motivációt, de még fontosabb, hogy összekovácsolják a csapatot, ami ebben a korban létszükséglet. Ez a hiány természetesen nem a kiképző szakemberek szakmai felkészületlenségét jelenti, hiszen ami kez-

deményezés ezen a téren történt, azokat a lépéseket mind ők tették. A gond természetesen, mint annyi más ilyen esetben, az anyagiak és a hely hiánya. Egy ilyen hálózat működtetése óriási feladat, amelyet senki nem vállal fel igazán. A jövőbeni valóban hatékony kortárssegítő-hálózat megteremtéséhez és működtetéséhez a segítő központból kiinduló elhatározás szükséges, valamint azoknak a feltételeknek a megteremtése, hogy a kiképzett főiskolás és középiskolás kortárs segítőik ráérezhessenek ennek az együttes létnek a segítő erejére.

EGY CSALÁDSEGÍTŐ KÖZPONTBAN FOLYTATOTT KORTÁRSSEGÍTŐ-KÉPZÉS TAPASZTALATAI

(Hoffmann Kriszta – Szécsi Judit)

ELŐZMÉNYEK

Egy budapesti családsegítő szolgálat azért fordult hozzánk, hogy kerületükben kortárssegítő-képzést szervezzenek, amelyhez külső vezetőket keresnek.

Az alapgondolat az volt, hogy a képzésben részt vevő fiatalok képesek lesznek reagálni a kortársaik részéről érkező problémákra, elsajátítanak ismereteket a kamaszkorral együtt járó speciális témák kezelésére.

Miután nyert a pályázat, megkezdődött a képzés előkészítése. A szolgálat munkatársai, akik a csoporttagok toborzását vállalták, megkeresték a kerület középiskoláit, valamint a klienseik között hirdették meg a képzést. Az előzetes megbeszélések kapcsán derült ki, hogy a kerületben egy másik szervezet is indít kortárssegítő-képzést, amelynek a szervezése korábban megkezdődött. Sajnálatos, hogy a helyi szociális, oktatási intézmények pályázati szándékaikat még mindig nem egyeztetik előre, ezért sokszor egymás mellett párhuzamosan működnek hasonló programok.

A mi csoportunk tagjai tehát kizárólag a családsegítő klienseiből kerültek ki, akik szívesen jöttek az általuk ismert helyre. Ennek hátránya azonban, hogy a hasonló, szinte azonos problémákkal küzdő fiatalok nem találkoznak a csoport keretében kevésbé problémás, illetve más problémákkal rendelkező kortársaikkal. A heterogenitás hiánya később sokszor jelentett gátat a csoport működésében.

Nagyon fontosnak tartottuk ezt a csoportot, és nagyon készültünk a közös munkára. Figyelembe tudtuk venni a felkészüléshez az előzetes információkat, amit a csoport tagjairól kaptunk a CSSK munkatársaitól.

A RÉSZTVEVŐK ÉS A KÉPZÉS EGYÉB JELLEMZŐI

A csoport olyan fiatalokból állt, akik központi szerepet töltenek be saját környezetükben, miközben maguk is halmozottan hátrányos helyzetűek, és támogatásra, megerősítésre szorulnak. Budapesten belül az érintett kerület gazdaságilag elmaradottabb terület, és jelentős a roma lakosság aránya is.

A résztvevők 15 és 17 év közötti fiatalok, közöttük sokan túlkorosak, speciális – tanulásában akadályoztatott fiatalok számára létrehozott – iskolába járnak, a családi helyzetük kivétel nélkül rendezetlen. A Családsegítő és a Gyermejköl-

ti Szolgálattal ők és családjuk már évek óta kapcsolatban állnak. A fiatalok rendszeresen részt vesznek a Családsegítő által szervezett programokon (pingpong-klub, nyári tábor stb.), ahol hasonló helyzetű fiatalokkal vannak kapcsolatban, és körükben vívtak ki maguknak „hangadó” szerepet.

Az intézmény egyik foglalkozásán rendszeresen részt vett néhány fiatal, akik egy markáns szélsőjobboldali ideológiát követő csoporthoz tartoznak. A programon egyre gyakrabban fordultak elő konfliktusok köztük és a roma fiatalok csoportja között.

A Szolgálat úgy gondolta, hogy valamilyen képzéssel, foglalkozással csökkenthetővé válnak az incidensek azáltal, hogy ezek a fiatalok a képzés során a saját szocializációs hiányosságaikkal is dolgoznak.

Emellett a fiatalok is erős motivációval rendelkeztek, a személyes megkeresésekre szívesen jelentkeztek, és az első alkalommal is érezhető volt, hogy komolyan gondolták a részvételt, noha akkor még csak homályos elképzeléseik voltak arról, milyen tevékenységet takar a kortársakkal végzett segítői munka.

Motivációjuk ugyanakkor a hatalom megragadása volt, amely abból táplálkozott, hogy az élet számos területén, mind a családban, mind az iskolában sok sérelem érte őket, gyakran kerülnek elnyomott, kisebbségi szerepbe, akár a szolgálat rendezvényein is.

Az ő olvasatukban a képzés a Családsegítő munkájához adott volna kapcsolódási lehetőséget, miáltal a felnőttekkel együttműködve egyfajta privilegizált helyzetbe kerülhettek volna.

A tréning során feldolgozandó témák előzetes elgondolásainkhoz képest a résztvevők igényeihez és adottságaihoz igazodva jelentős mértékben változtak.

Az alapvető téma megmaradt – vagyis a serdülőkori problémák –, de arra már előre készültünk, hogy a felépítő szakasz sokkal tovább fog tartani, mint egy hagyományos kortárs segítő csoportnál.

A képzés során a következő témákat dolgoztuk fel:

- Az alkoholfogyasztás egészségügyi, szociális és egzisztenciális következményei.
- A serdülőkor mint személyiségfejlődési állomás sajátosságai.
- Az életkori sajátosságból adódóan külön hangsúlyt fektettünk a párkapcsolati adottságokra, valamint problémákra, a szexualitással kapcsolatos tudnivalókra (biztonságos szex, nemi úton terjedő betegségek, fogamzásgátlás, segítő intézmények).
- A résztvevők többségét kitevő kamasz fiúk problémaként fogalmazták meg a lányokkal való ismerkedést, illetve a meglévő párkapcsolataikban jelentkező konfliktusok kezelését.
- A tréning során többször visszatértünk a hűséggel-hűtlenséggel kapcsolatos kérdésekre. A résztvevők maguk is képviselték a társadalomban általánosan

elfogadott, a férfi-nő szerepekből adódó kettős mércét. A saját előítéleteikkel való szembesülésük nagyobb toleranciához segítette őket.

A csoport résztvevőinek összetételéből adódóan a képzés nagy részét a másság elfogadása, a tolerancia fontosságának hangsúlyozása tették ki. Mind a saját élmények, mind a dramatikus feldolgozások során előtérbe került az erőszak és annak kihatása a személyiségfejlődésre, a konfliktusok szerepe és jellegzetességei, a konfliktuskezelés módozatai.

Fontosnak tartottunk egyéb serdülőkori problémákkal is foglalkozni, hiszen például az alkohol alkalmi és rendszeres használata – ami a legjellemzőbb volt a csoport résztvevőire –, erősen összefügg a kamaszkorban jelentkező problémákkal, ezek kezelésével, feldolgozásának nehézségeivel (pl. családi problémák).

- Témaként jelent meg továbbá a pályaválasztás feszültsége, a szülőkről való leválás kérdése is.

A résztvevők száma, jellemzői és szükségletei alapján a képzés kiscsoportos formában zajlott.

Ennek a képzési formának több előnye is van: ilyen például a csoportdinamika alakulása, hogy a védett környezetben a résztvevők könnyebben tudnak dolgozni a saját élményeikkel, valamint a csoporttagok az egymásnak adott visszajelzéseikből maguk is nagyon sokat tanulhatnak a kommunikációról, egymás támogatásáról, miközben ezt a támogatást ők is megkapják a többiektől.

A foglalkozások februártól júniusig heti rendszerességgel zajlottak. A 13 találkozást alkalmanként 3 x 45 perces és két egész napos 10 x 45 perces ún. maratoni tréning formájában szerveztük.

A résztvevők terhelhetősége indokoltta a gyakoribb szüneteket, az alkalmanként rövidebb időtartamot, ezért péntekenként 15-18 óráig voltunk együtt, 45 percenként 10 perces szünetekkel.

A tréning az ismeretátadásra, készségfejlesztésre, saját élmények feldolgozására épült. Emellett nagy hangsúlyt fektettünk a csoportdinamikai működésre és a csoport által adott pozitív megerősítésekre.

Minden alkalommal nagyon fontos volt a csoportépítő, közösségformáló és feszültségoldó játékok alkalmazása, mert az így kialakult bizalmi légkör megtapasztalása a résztvevők számára újdonság volt.

A kiválasztott témáról dramatikus szerepjátékok során a saját élmények is bekerülhettek, a résztvevők élő problémákkal dolgozhattak. A szituációs és szerepjátékokon keresztül a fiataloknak lehetőségük volt az adott problémakörhöz való saját viszonyuk tudatosabb megélésére, konkretizálására. Ezen fázis kétségkívül jelentős önismereti adalékkal szolgált.

A csoport is jelezte a működés során, hogy igénye van arra, hogy mélyebben foglalkozzon „magával”, az önismerettel mint témával. A csoport speciális össze-

tételét figyelembe véve ebben az 55 órás képzésben a fő feladat az önismereti igény felkeltése és az önreflexió támogatása volt.

A résztvevőknek a csoportkeretek is újdonságnak számítottak, sokszor nehéz volt meghallgatniuk egymást, főleg úgy, hogy közben ne minősítsék a társukat.

A készségfejlesztés során hangsúlyos volt az erőszakmentes kommunikáció és az agressziómentes konfliktuskezelés gyakorlása. A résztvevőknek a családból és szűkebb- tágabb környezetükből hozott szocializációs mintái alapvetően az erőszakra épülnek.

A KÉPZÉS ÁLTALÁNOS TAPASZTALATAI

Elsődleges nehézségünk a kis csoportlétszám volt. Több alkalommal dolgoztunk 6 fővel. A csoport magját négy fiú alkotta, hozzájuk kapcsolódott két tag, akik többször is eljöttek, és ezt a hat főt egészítették ki azok a résztvevők, akik egy-egy alkalommal voltak jelen. A kis csoportlétszám miatt több alkalommal más tag kapcsolódott a csoporthoz, így a csoport végig nyitott maradt, és inkább klubszerűen működött, mint valódi képzési egységként.

Még a csoport kezdetén, majd menet közben is volt próbálkozás további résztvevők bevonására, de a csoport magja ezt nem tűrte.

A fentieket kiegészítette, hogy a csoport egyenmű volt, vagyis a résztvevők mind fiúk voltak. Két alkalommal volt lány résztvevő is, de ők nem jöttek újra. Így a női szereppel kapcsolatos összes kérdés, állásfoglalás stb. a trénerek kompetenciája lett.

A szorosan összetartó magnak nem volt ellenpólusa a csoportban, így csak a trénerektől hallhattak az övéktől eltérő véleményt. A folyamatosan feltűnő, majd eltűnő résztvevők is a meglévő mag összetartozását, közös élményeit erősítették, amelynek a hangsúlyozására nem volt szükség. Miután többségében ők maguk alkották a teljes csoportot, nem volt lehetőségük megélni a kisebbségi helyzeteket, nem találkoztak az övéktől eltérő véleményekkel más résztvevők részéről.

Az sem segítette a folyamatokat, amikor a képzők vállalták fel az eltérő vélemények közvetítését, mivel ők a résztvevők számára nem jelentettek referencia-csoportot, így a csoport tagjai azt érezhették, hogy az ún. felnőtt világtól kapják a helyreigazításokat, információkat, amely világ az ő szemükben nem egyértelműen képvisel pozitív értéket.

A negyedik alkalom végére teljesen kikristályosodott, hogy a pályázatban megfogalmazott célokat gyökeresen át kell fogalmazni. Mind a drogprevencióval, mind a segítséssel – mint tevékenységgel – kapcsolatos tervek átdolgozása szükségessé vált a csoport összetételéből adódóan.

A gyakorlatokat is átdolgoztuk, az előre tervezett tematikában megfogalmazottakhoz képest egyszerűbbek, konkrétabbak és kisebb léptékűek lettek.

Mivel a résztvevők ideológiai alapon elutasították az illegális szereket és az azokat használókat is, viszont az alkoholfogyasztás gyakori náluk, ezért a klasszikus, legális tudatmódosító szer, az alkohol és a serdülők kapcsolatára helyeződött a hangsúly.

A csoport összetételének sajátosságai hozták továbbá, hogy az eredeti tematikában tervezett gyakorlatokat vagy teljesen át kellett dolgozni, vagy törölni kellett, mivel a csoport tagjai bizonyos típusú tevékenységekben nem voltak hajlandók részt venni. Szimbólumokkal egyáltalán nem vagy csak nagyon nehezen dolgoztak, egymást megérinteni, leülni, letérdelni, a szőnyegen dolgozni nem voltak hajlandók. Továbbá figyelembe kellett venni a résztvevőkből gyorsan és robbanásszerűen felszínre törő erőszakot. Minden olyan gyakorlatot át kellett alakítani, ahol csak a szikrája is megvolt az esetleges agresszióknak.

A közös munka során a hangsúlyt a konfliktushelyzetek konstruktív megoldására, alternatívák összegyűjtésére helyeztük, hogy a résztvevőknek egy problémahelyzetre több megoldási lehetősége is legyen, melyek közül a fizikai agresszió az csak egyik és nem is a leginkább kívánatos megoldás.

Az idő előrehaladtával jól követhető volt, ahogyan fokozatosan mélyültek a személyes történetek. Az önreflexió képességének a fejlesztését, valamint az egymásra figyelmet kellett erősíteni (meg-, illetve végighallgatni a másik mondandóját, kérdezni tőle, vagyis kíváncsinak lenni a másira, megpróbálni elképzelni a másik helyzetét, érzéseit stb.). A tapasztalatunk az volt, hogy egymás mondatait is csak nehezen vagy egyáltalán nem tudják végighallgatni, kérdéseket nem intéznek egymáshoz, és az önreflexió is nehézséget okoz számukra. Az időkeretek tartásával mindvégig problémájuk volt.

Az olyan gyakorlatokkal, amelyekben szimbólumokkal kellett dolgozni, elég elutasítóak voltak a csoporttagok. A munka során mégsem hagytuk ki teljesen, mivel általuk nagyon sok olyan információhoz jutottunk, melyeket a későbbi tevékenységek során integrálni tudtunk a munkába.

A résztvevők alapvetően nem voltak felkészülve arra, hogy az érzelmeikkel dolgozzanak, ezért gyakran siettek egymás „segítségére” ilyen helyzetekben, vagyis hajlamosak voltak elterelni a beszélgetés irányát, viccelődtek, illetve megakasztották a beszélőt.

Jellemző hárítási módszerük volt még az intimitás kerülése, vagyis nem érintették meg egymást a gyakorlatok során, illetve párban nem, vagy csak hosszas rábeszélésre voltak hajlandók dolgozni.

A csoporttagok bizalmatlan hozzáállása tetten érhető volt abban, hogy a gyakorlat megkezdése előtt szerették volna tudni, hogy mi a gyakorlat célja, mi fog történni, mit fognak érezni stb. A gyakorlatokban gyakran sejtettek valamiféle

csapdákat. Amikor azonban részt vettek egy gyakorlatban, és új tapasztalatokra tettek szert, az értékelő visszajelzésben általában pozitívan nyilatkoztak!

Kérdésként merült fel a munka során a gyakori fegyelmezések miatt, hogy hogyan tudjuk alkalmazni az egyéni, illetve csoportbüntetéseket. A csoport speciális összetételéből adódóan félő volt, hogy az egymáshoz való kötődésük lényegesen erősebb, mint a csoporttagként való öndefiníciójuk, ezért ha egyvalakit szerettünk volna fegyelmezni azzal, hogy rövid időre felfüggesztjük a csoportban való részvételét, könnyen előfordulhatott, hogy nemcsak az ő személyét és nem csupán a felfüggesztés idejére veszítjük el, hanem a vele szolidáris barátai is elhagyják a csoportot, vagyis megszűnik a csoport. A közösen meghozott csoportszabályok betartásától azonban nem kívántunk eltérni.

Korán megkérdőjeleződött bennünk az a pályázatban megfogalmazott kimeneti cél, hogy a résztvevők a csoportfoglalkozások végére kortárs segítőként tudnának tevékenykedni a klubban. Reális célként azt lehetett meghatározni, hogy dolgozzanak a saját élményeikkel, figyeljenek jobban egymásra, legyenek kíváncsiak a másik észére, gondolataira, véleményére. Meg tudjanak fogalmazni kérdéseket egymásnak, és meg is hallgassák a választ.

Alkalomról alkalomra jobban alkalmazkodtak egymáshoz és a kis lépésekben való haladás során igazi munkát végeztek.

A CSOPORTFOGLALKOZÁSOK RÉSZLETES ISMERTETÉSE

A következőkben a csoport egyes találkozásainak tematikáját részletezzük. Az egyes játékok és gyakorlatok felsorolásán túl részletesen bemutatunk néhány, a csoport működése szempontjából kiemelt fontosságú feladatot és ezek tapasztalatait.

Első alkalom

Létszám: 8, majd 7 fő

- Bemutatkozás
- Névtanulós játék
- Páros bemutatkozás
- A képzéssel kapcsolatos elvárások és félelmek összegyűjtése
- Szerződés
- Kis csoportban összegyűjtötték a kamaszokat leginkább érintő problémákat:
 - családi nézeteltérések, alkohol miatt
 - túlzott elvárás a suliról – túl sok tanulnivaló

- párkapcsolati problémák – bizalomhiány, féltékenység, a másik nem akar szexelni
- politikai problémák – kisebbség és többség
- nemzetbiztonsági szolgálat – lehallgatás, házkutatás
- munkahelyi konfliktusok – hosszú hajú kontra vörös hajú
- bandaháborúk – kollégiumban két lakószint harca
- Fradi- és Újpest-drukkerek harca
- verekedés asz iskolában – roma és nem roma

- Rizibizi – feszültségoldó játék
- Mozdulatátadás – gyakorlat
- Koncentrációfejlesztő játék
- Csoportautó – lezáró gyakorlat
- Zárókör

Reflexiók

A képzéssel kapcsolatos elvárásuk elsősorban a gyakori szünetekre korlátozódott, a félelmek között a közönség előtti szerepléstől való félelem szerepelt.

A szerződés kötése rendhagyóan alakult, ugyanis nem sikerült a mobiltelefonok kikapcsolásában megegyezni, csak a lenémításban, és abban, hogy ha valakinek hívása van, az fogadhatja, ha elhagyta a termet. Megegyeztünk a titoktartásban, közösen megbeszéltük, hogy mit jelent az „Én-állítás”, az önkéntes részvétel a játékokban. Egymás meghallgatása is szóba került, de már az első alkalommal is ez okozta a legnagyobb problémát, ezért inkább későbbi feladatként, célként jelenthetett meg.

A szünetekkel kapcsolatban abban állapodtunk meg, hogy 45-60 percenként lesz 10 perc szünet, de inkább megpróbálunk a 60 perchez közelíteni. Számunkra is világossá vált, hogy a szokásosnál sűrűbb szünetek indokoltak, mert a résztvevők nem tudnak 90 percig koncentrálni.

Az első és leghangsúlyosabb kamaszokat érintő problémaként a romakérdés jelent meg. (Itt fontos megjegyezni, hogy a csoport domináns részén könnyen felismerhető neonáci/hungarista jegyek vannak – acélbetétes, magas szárú bakancs, katonai nadrág, bomberdzseki, jelvények, kitűzők: Nagy-Magyarország, vaskereszt, nyilaskereszt stb.)

A résztvevők által elmondott konfliktusok végkimenetele általában verekedés. A beszélgetés során elhangzott jó néhány nagyon érdekes gondolat az agresszióról, amire később lehetett építeni. (Valaki például azért verekszik, hogy erősnek, menőnek látszon; rossz érzés, amikor körbeveszik az embert; stb.) Próbáltuk több oldalról megközelíteni a kérdést, de mindig a roma-nem roma konfliktushoz jutottunk vissza. Arra törekedtünk, hogy nyilvánvalóvá váljon, hányféle vé-

leménykülönbség, érdekellentét és konfliktus szövi át mindennapjainkat, és hányféle megoldási módszer kínálkozik a megoldásukra. Elhangzott vélemény arra vonatkozóan, hogy mikor lehetséges megbeszélni a konfliktust (hasonlók egymást közt, roma-roma, vagy korábbi barátok meg tudják oldani verekedés nélkül), és mikor nem (idegenek verekedéssel oldják meg). A szünetben abban egyeztünk meg, hogy erre a romaellenes attitűdre mindenképpen vissza fogunk térni, gyakorlatokat fogunk rá találni.

Mivel a résztvevők fáradtak voltak már ekkorra, a szünet után csak hangulatoldó játékokat játszottunk.

A zárókörben mindenki elmondta egy gondolatban, hogy hogyan érezte magát a képzésen. Az összbenyomás jó volt, bár egy-két dolgot kevésbé értettek vagy kedveltek, de alapvetően jól érezték magukat. Elhangzott, hogy ilyen típusú gyakorlatokat még nem csinált velük eddig senki, valamint hogy rosszabbra számítottak, vagyis sima előadásra vagy komoly beszélgetésre.

Az első alkalom tapasztalatai szerint sokkal kisebb lépésekben, apróbb gyakorlatokkal, kevésbé elvont feladatokkal kell haladni. Bár időnként tervezhetünk egy-egy szimbólumokkal dolgozó játékot, amiből mi jelentős információkhoz juthatunk.

Második alkalom

Létszám: 6 fő

A lányok sajnos nem jöttek, valószínűleg megijedtek a fiúktól, akik olykor támadóan léptek fel velük szemben az előző alkalommal.

Az egyik fiúval jött a 3 éves öccse is. Többszöri próbálkozásra sem sikerült őt máshová elhelyezni, velünk töltötte a három órát. Ennek következményeként a csoport tagjai többször is elkalandoztak; mi magunk is kénytelenek voltunk a kisfiúval foglalkozni, lefoglalni.

- Nyitókör.
- Bemelegítő gyakorlat – újságból kivágott képek alapján beszélni a hangulatukról.

Nagyon bátortalanok a választáskor, de a kiválasztott képek és főleg a hozzá fűzött magyarázatuk személyes és mély volt.

A – Oscar-szobor – áll és csendes, szemlélődik, de arany, és dicsőségben úszik.

B – Elton John szemüvegben, lila öltönyben, 'V'-t mutat, és még egy kép – nem ismerik fel a sztárt (Szikora Robi), – győzelem, büszke – „Te mire vagy büszke?” – „Jókedvű, és jószívű vagyok”

C – egy lány, aki könyököl, és néz a semmibe – nagyon nőies kép – szemlélődő, „én is így érzem magam most, általában is ilyen vagyok”, „mindig jár a fejemben valami más is...”

D – egy tál fánk – nagyon szeret enni, és most is éhes

E – egy vaddisznó – jó környezetben van, a saját környezetében, homok, meleg, látszik, hogy jól érzi magát, ő is hasonlókat érez, nem csak a haverok jelenléte miatt

F – egy bokszozó lány kesztyűben – ő is verekedni szeretne. Feszült, zavarja ez a helyzet, de nem az öccsére, a szüleire mérges. Emiatt költözött el otthonról kollégiumba, hogy ne kelljen folyton az öccsére vigyázni. Amikor ő beszél, a 3 éves kistestvér közbeszól, hogy WC-re kell mennie, kimegy vele. Jelezzük, hogy valóban elég idegesítő helyzet, hogy el kellett hoznia, és amikor ő beszél, akkor megszakítja, beleszól, megint ő kerül középpontba.

- Névtanulós játék – ismétlés.
- Identitásmolekula – ismerkedős játék, egyéni, páros, majd csoportos munka keretében.

Mindenki nehezen tud öt dolgot mondani magáról, ami fontos. Nem monduk ötleteket, példákat. Amikor már nagyon nem megy, inkább kérdéseket teszünk fel. Lassan bár, de megoldották.

A felírtak között jelentek meg értékek is: becsület, kitartás, összetartás, barátság stb.

Utána kettesével kellett volna megbeszélni a saját identitásmolekulájukat, elmondani, miket írtak fel magukról. „Ennek most mi értelme?” Valószínűleg az intimitást szerették volna elkerülni, egyébként is kicsit türelmetlenek...

A zenét mindenki bejelölte, voltak olyan dolgok, amit csak néhányan (pl. foci), és volt, amit csak egy-egy ember jelölt be (számítógép, természetjárás, falmászás).

A játék lényegéből azt emelték ki, hogy látták, mi a közös bennük. Ez mindenki számára jó érzés volt.

A különbözőségekkel már egyénenként változó módon szembesültek. „Kilógok, nem fogad be a csapat, különbözöm, rossz érzés.” „Más vagyok, de ez jó. Én már kipróbáltam ezeket, és megszerettem, ezért csinálom.”

Kihangosítjuk az egy szituációhoz tartozó érzések különbözőségét.

- Sivatagi túlélés – stratégiai gyakorlat az együttműködésről.
- Gyümölcskosár – lazító gyakorlat.

A. kihúzta B. alól a széket. Ezen B. úgy megsértődött, hogy felkapta a kabátját, és kiment. Nagyon mérges volt. Rákérdezésre testvére és A. sem ment utána. Mi sem. Nem is védjük meg.

- Zárókör.

Reflexiók

A személyesebb, mélyebb gyakorlatoknál nagy volt az ellenállás, ami nyilván nem véletlen. Intimitásra („fogjuk meg egymás kezét”) nem voltak hajlandóak,

egymással együttműködni nem tudtak (általában a közöttük megszokott, hétköznapi szerepfelosztás működött tovább a csoportban).

A közös élmény, a csoportmunka nagyon tetszett nekik.

A nap tapasztalata után úgy döntöttünk, hogy le kell egyszerűsíteniünk a játékokat, és lassítani kell. Igényelték a beszélgetést, de kb. 10 perc után kifáradtak. Amikor a beszélgetés során kicsit mélyebbre ment volna valaki, a csoport leállította (dobálták, beszóltak a mondandójába, vicceltek stb.). Mindennek ellenére azt gondoltuk, hogy a kis lépések hatásosak lehetnek.

Általános tapasztalat, hogy mozgásos, energetizáló gyakorlatot vagy nem kellene velük csinálni, vagy csak a szabadban és nagyon világos szabályokkal, mert könnyen csaphat át agresszióba, így elég gyakran verekszenek a szünetekben. Próbáltuk a szüneteket is strukturálni.

Abban maradtunk, hogy a részünkről nem baj, ha nem avatkoztunk be jobban az agresszív jelenetbe.

Kérdés, hogy a következő alkalomra eljönnek-e. Azt terveztük, hogy jelzés szinten vissza fogunk térni erre, azt is hangsúlyozva, hogy joga van a sérelmét megélni, de szerencsésebb, ha hagy lehetőséget a csoportnak is a reagálásra. Valamint a problémamegoldási fokozatok közül az övé – hogy elhagyta a termet – a legkevésbé konstruktív. Az elfogadást fogjuk erősíteni: ha gondolja van, hozza be a csoportba.

Harmadik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör

Sikerült visszatérni az elmúlt alkalommal történt kisebb atrocitásra is. A fiúk elmondták, hogy megbeszélték a dolgot, és A. bocsánatot kért, B. pedig megbocsátott.

- Problémamegoldó szituációs játék – szülő-gyerek, tanár-diák, barát-barát konfliktusok és megoldási lehetőségek

Nehezen lehetett őket rávenni a játékra, aztán végül nagyon érdekes és konstruktív megoldásokat hoztak a megvesztegetéstől kezdve a teljes feladásig. A gyakorlatot követő beszélgetésből kiderült, hogy volt, aki a saját életéből merítette a megoldási alternatívát.

- Simon mondja – lazító játék
- Amikor eljön a holnap – beszélgetés a bűnről és a büntetésről egy esettanulmány kapcsán

Csendben, nagyon figyelmesen hallgatták végig a felolvasást, majd a börtön-életéről, bűnökről és a halálbüntetésről beszélgettünk. Általános vélemény volt,

hogyan jobb a börtönt elkerülni, mert ott óhatatlanul szexuális erőszak áldozata lesz az ember, de mintha tényleg csak ez lenne a visszatartó ereje. A börtön megváltoztató hatását is ebben látják, amennyiben valaki nem lesz visszaeső, az csak azért van, mert nem szeretne többet szexuális erőszak áldozata lenni.

- Verekedés a szünetekben. A szünetekben zajló fizikai atrocitások – melyeket ők játéknak neveztek – felvetette az agressziókezelés szükségességét, és elgondolkodtatott minket, hogy milyen eszközökkel és formában tudunk ezzel a kihívással megbirkózni.
- A csoportszerződés újratárgyalása és megerősítése
- Álljon fel, aki... – önismereti gyakorlat
- Hova állsz a skálán? – értékek konfliktusa
- Levezető játék
- Zárókör

Reflexiók

Ezt az alkalmat követően rengeteg kérdés és probléma merült fel:

- Mi a teendő ilyen jellegű agresszió megjelenésekor?
- Elég-e kötődnek-e már ahhoz, hogy csoport-büntetésként felfüggesztjük a közös munkát?
- Ha egyes szereplőket vonunk felelősségre (fő hangadó), félő, hogy az egész csoportot veszítjük el.
- Kell-e asszisztálnunk a rendbontáshoz, vagy elhagyhatjuk a helyszínt?
- Ki a felelős, ha valaki megsérül?
- Strukturáljuk-e a szüneteket, hogy azok is többé-kevésbé kötöttek legyenek, nem hagyva teret az agresszióknak?

Negyedik alkalom

Létszám: 8 fő

- Nyitókör

A kezdő körben egy képzeletbeli tárgyat kellett letenni a közös, láthatatlan szőnyegre. Azt a tárgyat, ami a legjobban kifejezi, hogy a résztvevő hogyan érzi magát, mi az, ami jelenleg foglalkoztatja, érdekli. Mivel szimbólumokkal nehezen dolgoznak, ezért lehetőségük volt egy papírlapra lerajzolni a tárgyat, illetve további könnyítésként mi is felírtunk előre néhány tárgyat, segítve a választást.

- Tegyük egy lépést előre! – empátiafejlesztő gyakorlat szerepkártyákkal

Szerepkártyákat kaptak, és meg kellett próbálniuk minél jobban belehelyezkedni a szerepükbe. Ezután az udvaron felálltak egysoros vonalba, az egyik csoportvezető állításokat olvasott fel nekik. El kellett dönteniük, hogy az állítás

igaz-e a szerepük esetében vagy sem. Ha igaz rájuk, akkor egy lépést előre kellett lépniük. Így 10 állítás után teljesen szétszakadozva állt a csoport.

A szerepek között volt nyugdíjas, pályakezdő tanár, ifjú politikus, egy gazdag család lánya, munkanélküli gyári munkás és vidéki gazda fia. A lemaradók egyöntetűen elmondták, hogy milyen rossz volt nézni, ahogy a többiek elhagyják őket, az elől állók elmondták, hogy egy idő után nem néztek hátra, és nem is érdekelte őket, hol vannak a többiek.

A gyakorlat folytatásaként a középső és a leszakadó szerepeken néztük meg, hogyan lehetne továbblépni, milyen megoldási alternatívák jutnak eszükbe. A tanuláson volt a hangsúly, de szükségük volt ezzel kapcsolatos információkra (öszöndíj-lehetőségek, munkaügyi központos átképzés, élethosszig tartó tanulás stb.).

- Szólánc – feszültségoldó gyakorlat
- Szólások, mondások kiegészítése és a jelentésük megbeszélése

Többeknek nehézséget okozott az összes hiányzó szó beírása. Egyenként megbeszéltük, hogy mit jelentenek az egyes szólások, közmondások. Próbáltak példákat, szituációkat mondani az adott helyzetekre. A legtöbb nehézséget a „Mindenki a maga szerencséjének a kovácsa” okozta, ezt kellett a legrészletesebben megbeszélni.

- Király-bíró-egy-kettő-három – feszültségoldó gyakorlat
- Az életemben... a legjobb, legrosszabb, legviccesebb és legérdekesebb az volt – önismereti gyakorlat

A legrosszabb élmények: szülők válása, árván felnőni, verekedés. A legjobb élmények többnyire koncertek (első koncert, első kopaszkoncert stb.) voltak.

- Kő-papír-olló – levezető játék
- Zárókör és a maratoni nap megbeszélése

Reflexiók

Nagyon jól működött a múltkori alkalommal ismételten átbeszélt szerződés, sokkal kevesebb volt az agresszió. A határok feszegetése visszatérő jelenség volt, mindig valami újjal hozakodtak elő (dohányzás a szobában, vagy dohányzás szünet előtt, alkoholfogyasztással való fenyegetőzés stb.). A több feszültségoldó játék nagyon gördülékennyé tette a munkát. Nagyon élvezték ezeket az egyszerű játékokat, mintha még soha sem játszották volna. Ma a játékok során segítettek is egymást.

Ötödik alkalom – Maratoni nap

A képzés ideje: 9-17 óráig

Létszám: 6 fő

- Nyitókör

- Film – Amerikai História X
- A film eseményeinek feldolgozása – feladatlap, majd megbeszélés
- Ebédszünet – közös bevásárlás és az ebéd közös elkészítése, majd elfogyasztása
- Változtass meg valamit magadon! – bemelegítő gyakorlat
- Megtörtént-e már veled? – önismereti gyakorlat
- Szexuális viselkedéssel kapcsolatos totó kitöltése és megbeszélése
- Ország-város – levezető játék
- Zárókör

Reflexiók

A szexualitással kapcsolatos kérdéseket a további alkalmakra is szükséges tervezni, mivel gyakorlatilag semmilyen konkrét információjuk nincs a betegségekről és a védekezési lehetőségekről. Fontos a témák közé venni még a párkapcsolati konfliktusokat és azok kezelését is.

Összességében nagyon jól bírták a maratoni nappal járó fokozott megterhelést, bár érezhetően elfáradtak a végére. A részletes tapasztalatokat egy későbbi fejezetben ismertetjük.

Hatodik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Szólánc – érzelmekkel, hangulatokkal – bemelegítő gyakorlat
- Önismereti tesztek kitöltése és egyes kérdések megbeszélése
- „Ide áll, oda áll” gyakorlat – értékek a párkapcsolatban
- Szituációs gyakorlat szerepkártyák alapján – konfliktusok a szülővel, baráttal a párkapcsolat miatt
- Rizibizi – levezető gyakorlat
- Zárókör

Reflexiók

Nagyon élvezték az önismereti teszteket, a megbeszélésben is aktívak voltak, jelezték, hogy szeretnének még hasonló teszteket kitölteni.

A párkapcsolatban képviselt értékeik erősen sztereotípek és kettős mércével mértek. Szélsőségesen elítélő és szankcionáló vélemények fogalmazódtak meg a hűtlen nőkkel kapcsolatban, míg a hűtlen férfi mintegy genetikai determinizmus következménye, illetve követendő férfieszményként jelent meg.

A szituációs gyakorlatokban hoztak sok saját élményt, egyre jobban ment a konfliktusok kezelése, bár a verbális agresszió még jellemző volt.

Hetedik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Önismereti tesztek kitöltése és megbeszélése

Az első a kritikával volt kapcsolatos (Hogyan bírom a kritikát?), a második az énerőről szólt. A tesztek néhány kérdését kiemeltük (fontos döntésekben kikéred-e valakinek a véleményét?, a kritika mögött rosszindulat áll stb.) és igyekeztünk megbeszélni. Lassan jöttek saját élmények, egyikőjük elmondta, hogy ha felbosszantják, akkor eszik, tévézik, alszik vagy sportol. Egy másik fiú azt mondta el, hogy őt nem érdekli, hogy mások mit gondolnak róla, és az anyukája tanácsaira hallgat (pl. ne igyon annyit). Az énerő kapcsán D. hozott egy konkrét saját élményt, amikor azért szakította meg a barátságot egy csoporttal, mert ő nem akart füvet szívni, míg a többiek rá akarták beszélni.

- Szituációs gyakorlatok – párkapcsolati konfliktusok, hűtlenség
- Beszélgetés a szexualitásról, nemi úton terjedő betegségekről és a védekezési lehetőségekről – szemléltető eszközök használatával
- Levezető gyakorlat
- Zárókör

Reflexiók

Jól érezték magukat, ezt többen és többször hangsúlyozták. Továbbra is nagyon élvezték az önismereti tesztek. A szituációs gyakorlatokban rendkívül kreatívak és önállóak voltak. A kettős mérce továbbra is nagyon erősen jelen volt, ami abban nyilvánult meg, hogy véleményük szerint a fiúknak minden helyzetben sokkal több dolgot szabad megtenniük, mint a lányoknak.

A szexualitással és a védekezéssel kapcsolatban sikerült több téves információt kiigazítani és hiedelmet eloszlatni. A szemléltető eszközöket nagyon hasznosnak találták. A kezdeti zavaruk hamar feloldódott, ezután őszintén, nyíltan és a személyes tapasztalatokat is elmondva tudtak a témáról beszélni.

Nyolcadik alkalom

Létszám: 7 fő

- Nyitókör
- Mi jut eszedbe róla? – bemelegítő gyakorlat – sztereotípiák összegyűjtése és megbeszélése különböző embercsoportok kapcsán
- Citromos gyakorlat – segédeszköz használatával gyakorlat az előítéletek és a kirekesztés ellen
- Citrom II. gyakorlat – az előző gyakorlatra építve személyesebbé teszi az előítéletek működési mechanizmusát és az ellenük való fellépés lehetőségeit
- Levezető gyakorlat
- Zárókör

Reflexiók

Az első gyakorlatot nagyon élvezték, könnyen és sok sztereotípiát tudtak összegyűjteni.

A citromos gyakorlat első részében gyorsan azonosultak a segédeszközzel, nem okozott nehézséget nekik megszemélyesíteni és tulajdonságokkal felruházni a citromot. A gyakorlat második része során a citrom más gyümölcsökkel találkozik, olyanokkal, amelyek valamiben eltérnek tőle, de ők is gyümölcsök. Ennél a résznél már megjelentek a háritási mechanizmusok, elutasítóbbak voltak. A helyzeteknek a lereagálása már lényegesen problémásabb volt, tulajdonképpen az előítéletek azonosításáig és összegyűjtéséig jutottunk el, illetve azt tapasztaltuk, hogy mennyire erős negatív indulatokkal átszínezettek ezek az előítéletek. Szóba került több személyes élmény, fizikai atrocitás a különböző kisebbségekkel, társadalmi csoportokkal kapcsolatban (romák, punkok stb.). Elgondolkodtak a témán, ami olyan sok szállal kötődik az életükhöz.

Kilencedik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Kő-papír-olló – bemelegítő játék
- „Erőszak az életemben” – gyakorlat a Kompas emberi jogi kézikönyvből
- Beszélgetés az erőszak fajtáiról
- A konfliktuskezelés konstruktív formái – szituációs gyakorlatok és beszélgetés
- Levezető gyakorlat
- Zárókör

Reflexiók

Nagyon készültünk erre az alkalomra. A résztvevők életét annyira átszövi az agresszió, mind verbális, mind fizikai szinten, hogy konfliktusos helyzetekben gyakorlatilag ez az egyetlen „megoldási stratégiájuk” van.

Az „Erőszak az életemben” gyakorlat célja az volt, hogy a résztvevők számba vegyék, hogy az életük mely területein és milyen formában van jelen az erőszak. Idézzenek fel olyan eseteket, amikor ők erőszakosak valakivel, vagy szó és beavatkozás nélkül hagynak egy másik embert ért erőszakos megnyilvánulást.

A gyakorlat konklúziója az volt, hogy a hozzájuk közel álló, az ő szűkebb társaságukba tartozó személyt gondolkodás nélkül, testi erejük felhasználásával is, megvédik. Ennek oka az a vélekedésük, hogy mivel egy körhöz tartoznak, az adott szituációban is a társuknak van igaza.

Fontosnak tartottuk, hogy valamifajta alternatív eszközöket nyújtsunk szá-

mukra ezeknek a helyzeteknek a kezeléséhez, amelyeknek a használatát védett környezetben ki is próbálhatták.

A visszajelzések alapján a mi módszereink túl „puhák” voltak nekik, elmondásuk szerint az elmérgesedett konfliktusaikban „visszalépés” lett volna egy verbális problémamegoldó próbálkozás.

Tizedik alkalom – Maratoni nap

A képzés ideje: 9-17 óráig

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Ismerkedés a meghívott előadóval. Bemutatkozik a csoport, és elmondja, hogy kik vagyunk, és miért vagyunk itt
- Beszélgetés a meghívott előadóval
- Közösen rendeltünk pizzát, megterítettünk és megebedeltünk
- Ország-város – lazító, bemelegítő játék
- Amikor dühös voltam... – egyéni munka, majd csoportosan megbeszélni a helyzeteket, amikor valaki dühös volt, amikor megbántott valakit, és amikor valakitől bocsánatot kért
- Mozdulatátadós játék – feszültségoldó gyakorlat
- Mi lennék, ha... – önismereti gyakorlat – levezető játék
- Zárókör

Reflexiók

A résztvevők összetételéből, érintettségéből adódóan döntöttünk egy kriminális életvezetésű fiatalokkal foglalkozó szakember meghívása mellett. A csoport tagjai nagyon élvezték a vendégelőadóval való beszélgetést, valamint hogy bármilyen kérdésre tudott válaszolni nekik a témával kapcsolatban.

A közös étkezés megint nagyon elmélyítette a csoport dinamikáját.

Összességében ismét jól bírták a nap terhelését, és nagyon elfáradtak.

Tizenegyedik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Mozdulat-tükör – bemelegítő játék
- Megtörtént-e már veled? – csoportépítő gyakorlat
- Az ideális férfi és az ideális nő – a nemi szerepek, a társadalmi nem fogalma, egyéni, majd kiscsoportos munka
- Mi kell a nőnek, és mi kell a férfinak? – kommunikációs gyakorlat
- Szólánc – csak hangulatot kifejező szavakkal – levezető, lazító játék
- Zárókör

Reflexiók

A csoport tagjait továbbra is nagyon foglalkoztatta a párkeresés, ismerkedés, párkapcsolati elvárások, konfliktusok témája, ezért állítottuk össze így ennek az alkalomnak a programját.

Továbbra is hangsúlyt fektettünk a férfi és a női szerepekkel kapcsolatos értékekre, mivel ezeket nagyon mereven kezelik, valamint az ezekhez kapcsolódó lehetőségekre.

Tizenkettedik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Ha én... lennék – bemelegítő gyakorlat – állat, növény, szín
- Lakatlan sziget – 3 fontos tárgyat kell választani
- Hol leszek és mit csinálok 10 év múlva – egyéni és kiscsoportos munka
- Ha nyernék a lottón – fantázia és valóság
- Szólánc – csak növény, csak állat stb.
- Zárókör

Reflexiók

Ez az alkalom már a búcsúzásra való felkészítés jegyében zajlott, ennek megfelelően válogattuk a gyakorlatokat. A jövőről, a fantáziáról és a valóság viszonyáról beszélgettünk. A gyakorlatokból az derült ki, hogy a többségük a jövőben hagyományos életet szeretne: családot és jó munkahelyet, korrekt megélhetéssel. A közeljövő azonban a carpe diemnek szólt, így közülük csak néhányan (ketten) tudják majd könnyebben megvalósítani elképzeléseiket.

Emlékeztek rá, hogy a második maratoni együttlét után lassan véget ér a csoport, így nem érte őket készületlenül. Együtt mentek táborozni a nyáron, így csak tőlünk kellett búcsúzniuk a következő alkalommal.

Tizenharmadik alkalom

Létszám: 6 fő

- Nyitókör
- Idézetek – beszélgetés a tartalmukról, jelentésükről
- Beszélgetés a csoportban történekről, a kortárs segítségről mint lehetséges útról
- Az volt érdekes... – Az volt jó... – Az volt unalmas... – Az nem tetszett... – a közös munka értékelése
- Tervek a nyárra és hosszú távra – egyéni és csoportos munka
- Jókívánságok egymásnak – névtelenül, kis üzenetek formájában
- Oklevelek és a személyes idézetek átadása, beszélgetés
- Zárókör

Reflexiók

Nagyon komolyan viselkedtek végig, sokra értékelték, hogy oklevelet kaptak arról, hogy részt vettek egy ilyen típusú képzésen. Fontos beszélgetés volt arról, hogy mi és ők mit gondolunk arról, hogy ők mikor és hogyan tudnának kortárs segítővé válni. Elég önreflektívek tudtak lenni ahhoz, hogy világosan el tudták mondani, hogy a nyitottság és a tolerancia, amire nagy hangsúlyt helyeztünk a képzés során – mint érték – eljutott hozzájuk, de nem érzik úgy, hogy a gyakorlatban meg tudnák valósítani bárkivel. Legjellemzőbb példájuk volt, hogy nyilván egy kortárs segítőnek, egy hozzá forduló roma fiatalal is meg kell találnia a hangot, és a többség megfogalmazta, hogy erre nem érzi késznek magát.

Ami fontos volt, hogy nem zárták ki egyértelműen és véglegesen a lehetőségét egy ilyen helyzetnek.

A búcsúajándékként kapott személyre szóló idézetek megérintették őket, és ez látszott is, illetve el is mondták, ami ugyancsak újdonság volt számukra, illetve a képzés „következménye”, hogy megfogalmazták és felvállalták az érzéseiket.

Elmondták, hogy alapvetően jól érezték magukat a képzésen, és szívesen részt vennének a Családsegítő Szolgálat által szervezett hasonló tréningen.

A MARATONI ALKALMAK

A maratoni alkalmak beiktatása a csoport intenzívebb megélése miatt volt fontos. A közösségi lét megélése (közös bevásárlás, az ebéd közös elkészítése, majd közös elfogyasztása) erősítette a csoport kohézióját.

Ezekén az alkalmakon törekedtünk arra, hogy a megszokott módszerektől eltérő, változatosabb gyakorlatokkal is dolgozzunk, hogy elkerüljük a csoport kifáradását.

Az első alkalommal filmet vetítettünk, melyet adatlappal dolgoztunk fel, megbeszéltük a film egyes kritikus jeleneteit, valamint a saját életükre konvertálva dramatikusan megjelenítettük.

A második alkalommal vendégelőadóként olyan szakembert hívtunk meg, akinek nagy tapasztalata van a bűnmegelőzés területén, a bűnelkövető fiatalokkal folyó munkában. Vele beszélgethettek a csoport tagjai a fiatalkori bűnözéssel és annak következményeivel kapcsolatban.

Részletesen az első alkalom tapasztalatait ismertettjük, ami a csoportkohézió szempontjából is fontos alkalom volt.

Előző alkalommal megbeszéltük, hogy mi legyen az ebéd a maratoni napon, ki mit tud hozni, és hogy közösen fogunk bevásárolni.

Ketten ismételten jelezték, hogy vagy alkoholt hoznak, amit a csoporton fogyasztanak el, vagy alkoholos állapotban fognak megjelenni. Nyomatékosan kértük, hogy ne tegyék, mert akkor aznap nem tudunk velük együtt dolgozni.

Kilenckor három fővel kezdtük. A nyitókörben egy 3 jelzős mondattal kellett az akkor aktuális állapotukról beszélniük. A nyitókört követően kint az udvaron reggeliztünk. A megvásárolt péksüteményt a központtól kapott műanyag asztalokon a szabadban fogyasztottuk el.

Úgy döntöttünk, hogy előzetes terveinktől eltérően mégis a filmmel (*Amerikai História X*) kezdünk, és majd délutánra maradnak a gyakorlatok, valamint hogy az ebédszünetet elcsúsztatjuk 14 és 16 óra közé.

A reggelizés közben, majd a film közben is érkeztek, összesen hárman.

A film megtekintése után egy feladatlapot töltöttek ki, hasonló kérdésekkel, hogy melyik részeket találták a filmben pl. örömtelinek, feszültnek, meghatónak, durvának, félelmetesnek stb. Az egyéni munka után megbeszéltük, hogy milyen érzéseket éltek át a film nézése közben. Hárman egyértelműen igyekeztek csatlakozni a csoport vélt elvárásaihoz, vagyis a film durván agresszív jelenei, valamint a feketeellenesség mellett kampányoltak.

E. gyakorlatilag semmit nem írt, csak a gyilkossággal kapcsolatban, a csoportvéleménynek megfelelően (az örömteli volt). C. elég kritikusan viszonyult a filmben megjelenített ideológiához, erősen bírálta a náci vezér szerepét. B. a kifejezetten agresszív jeleneteken lovagolt (Dereknek a nővérel való konfliktusa, nemi erőszak a börtönben, a fekete srác „kivégzése” stb.). A. csalódását tolmácsolta, amiért „Derek a niggerké lett”.

Hosszabb időt szenteltünk a börtönben lezajlott nemi erőszak körülményei megértésének. Tisztáztuk, hogy kik is követték el, mi lehetett a céljuk, elérték-e azt stb.

A másik hangsúlyos rész Derek barátsága volt a börtönben egy fekete fiúval. Hogyan változott meg a viszonya a fekete fiúhoz, mi vezetett ehhez stb.

Körbejártuk, hogy mennyi szerepe lehetett a meggyilkolt apának abban, hogy Derek a szélsőséges csoporthoz csatlakozott.

Ezután próbáltuk közösen elképzelni, hogy mi történhetett Derekkel az öccse halála után. C. értette, hogy az erőszak erőszakot szül, és soha nem lesz vége, szerinte Derek rendezné a dolgot a volt csoportjával. D. megfogalmazta, hogy „nagyon nehéz leállni, és miért pont én hagyjam abba az erőszakot?”.

Ellentmondásos volt a vélemény arról, hogy milyen erős a csoportnyomás, bár azt mind elismerték, hogy elég veszélyes volt, ahogy a főszereplő szakítani akart a társaival. C. hangsúlyozta a filmbeli vezető szerepét, aki szerinte kihasználta és átverte Dereket, és nem is volt hiteles szereplő. A többiek inkább csak hallgattak, de nem cáfolták ezt.

Szóba kerültek még a külsőségek, hogy pl. a börtönbeli „náciknak” nem is volt igazi hitük, ezért üzleteltek a mexikóiakkal, és ezért erőszakolták meg Dereket.

Rendszeresen reflektáltunk a rasszista szavakra, előítéletes kifejezésekre. Nem hagytuk provokálni magunkat, de időről időre kijavítottuk őket. Igyekeztünk megláttatni a rasszista gyűlölet mögött a személyes drámát, a családon belüli rendezetlen viszonyokat, traumákat.

Óvatosan lavíroztunk abban, hogy mennyire vegyük védelmünkbe a kisebbségeket, nőket stb., ehelyett az ÁLTALÁNOS emberi jogokat hangsúlyoztuk, és a mi személyes állásfoglalásunk helyett kérdeztünk tőlük, és a csoporttagok véleményére voltunk kíváncsiak.

Próbáltuk megértetni azt a gondolkodási folyamatot, aminek a során az ember elkezd általánosítani, mindegy, hogy jó vagy rossz irányba (egy rossz tapasztalat egy feketéről ő minden fekete rossz, vagy egy jó tapasztalat egy feketéről ő minden fekete jó).

Az ebédszünet egyórás volt, melyet közösen töltöttünk el. Elmentünk bevásárolni. Az előzetes megállapodás értelmében természetesen mi nem vettünk alkoholt az ebédhez, és nagyra kellett hogy értékeljük, hogy a saját pénzükből ezt ők sem tették, bár nem hagyták szó nélkül a dolgot. Az volt a benyomásunk, hogy ez a fajta következetesség, a NEM kimondása, majd betartása, vagyis hogy nem másítottuk meg a döntésünket a csoportnyomás hatására, mély benyomást gyakorolt rájuk. A jó idő miatt a kertben ebédeltünk. Többeket nagyon zavartak a szomszéd kertben (a Gyermekjóléti kertjében) tartózkodó fiatalok. Szerintük romák voltak. Elkezdtek elég szisztematikusan pörgetni magukat, és jól be is dühödtek. Diszkomfortérzetüket tovább rontottuk azzal, hogy nem engedtük az általuk hozott zenét hallgatni (rasszista, irredenta zenekarok, szélsőségesen kirekesztő, felbujtó szöveggel). Ez a sérelem többször visszatért a nap során és a záró értékelésben is megjelent.

Mi szintén következetesen kiálltunk amellett, hogy amennyiben valakit zavar valami a csoportban, akkor a csoportnak kötelessége figyelembe venni ennek a személynek az álláspontját, és ha adott esetben ez a személy valamelyik képző, akkor is.

A szextotóval kapcsolatban az volt a tapasztalatunk, hogy általánosságban hallottak néhány nemi betegségről, de a konkrét információk hiányoztak. (Soha nem hallottak pl. arról, hogy a HIV nyál útján is terjed; gombás fertőzésről, szifiliszről, tripperről; a hepatitisfertőzésnek is csak a nevével voltak tisztában.)

A szünetben A. és B. elementek. (Jellemzően B. a kellemetlen, kényes helyzetek elől kitér.) Így szűkebb körben folytattuk a beszélgetést, szexuális együttlétéről, védekezésről stb.

A gyakorlat közepén érkezett vissza A. és B., akik a beszélgetések közben egyre feszültebbek lettek, egyre durvább rasszista megjegyzéseket mondtak, egyre inkább ellenálltak a játékoknak, és provokálni próbáltak minket folytonos kérdéseikkel.

A visszajelző értékelés során a filmet említették a nap legjobb részeként és a megbeszélését a legrosszabb/legunalmasabb részként. Folyamatosan furdulta őket, hogy miért akarjuk tudni a véleményüket, miért nem elég megnézni a filmet, miért kell még megbeszélni is?!

A. és B. konfrontáltak a legnyíltabban, főleg a zenehallgatás letiltása miatt. Ekkor nyíltabban foglaltunk állást abban, hogy elutasítjuk a rasszizmust és a bármilyen fajta megkülönböztetést. Nyitva hagytuk a kérdést a politikai irányultságunkra és esetleges zsidó, illetve roma származásunkra vonatkozóan.

A konkrét lezáró értékelés után még maradtunk beszélgetni egy kicsit, ami nekik kötetlenebbnek tűnhetett, de a visszajelzéseket ugyanúgy működtettük. A csoport belső magja jelezte, hogy valószínűleg nem jönnek a következő csoportalkalomra, mert egy bulira hivatalosak. (A „vezér” születésnapja lesz.) Azon viszont meglepődtek, amikor a többi csoporttaggal megállapodtunk, hogy távollétükben mi folytatjuk a munkát. Erre azt válaszolták, hogy esetleg azért benéznenek. Az alkoholra vonatkozó szabályokat ismét átvettük.

SZEMÉLYES REFLEXIÓK

Egyre mélyebben merészkedtünk bele a konfrontációval járó helyzetekbe, és fokozatosan mutattuk meg nekik a saját szemszögünkből a dolgokat, miközben egyre szorosabbá vált a csoporttagok kötődése a csoporthoz. Ettől függetlenül gyakran úgy éreztük, hogy pengeélen mozgunk, ahogy bízunk a kötődésükben és abban, hogy a következő alkalomra is eljönnek, miközben „romboljuk” az ideológiai hátterüket, megkérdőjelezzük a számukra fontosnak tartott értékeket.

Megkísérjük elvenni tőlük az eredeti (kopasz) csoportjukhoz való tartozás élményét, miközben nem kínálunk helyette életképes alternatívát még május 31-ig sem. Elég veszélyes vizek ezek, hiszen ha távolodnak az eddig fontosnak tartott dologtól, de nem kapnak valós választ helyette, és csalódnak, annyira beszippanthatja őket a neonáci csoport, hogy talán többet soha nem érinti meg őket a tolerancia, emberi jogok stb. téma.

Ami a szerencsénk volt, hogy ezek a srácok egyáltalán nem jól képzett, cizellált ideológiai háttérrel rendelkező, kiképzett neonácik, csak dühös és csalódott kamaszok.

H. (lány) jelenléte a csoportban érezhető erőeltolódást hozott. C-vel kialakuló szimpátiájuk tapintható volt, miközben H-nak nem voltak gátlásai abban, hogy „helyre tegye” a fiúkat, különösen B-t. Azonban, hogy a csoport elfogadja, át kellett vennie a rasszista attitűdöt is. A legszebb momentum a zenehallgatás kapcsán az volt, ahogy saját maga (egyedül) hajlandó volt szembemenni a fiúkkal, de a mi (képzők) oldalunkon nem. Vagyis ha konfliktus volt a csoportvezetők és a csoporttagok között, gondolkodás nélkül kihátrált a korábbi véleménye mögül, és a fiúk mellé állt.

Felhívtuk a központ, illetve a családgondozója figyelmét C. személyére, aki nagyon tehetséges, intelligens srác. Ikertestvérének köszönhetően, aki a legbelső tagja, megengedhette magának, hogy kritikusabb hangot üssön meg a „kopaszokkal” szemben. Továbbtanulását mindenképpen hangsúlyozni és támogatni kell!

Az agresszió és kezelése a csoportban

A csoport ideje alatt a szünetekben gyakoriak voltak az agresszív megnyilvánulások. Az egyik ilyen alkalommal párnákkal ütötték egymást, majd egy csoporttagot kiválasztottak és a díspárnákkal ütlegették. Képtelenek voltunk megfékezni őket, többször szóltunk nekik, de nem fejezték be. A szünet lejártával azonban gond nélkül folytatták a gyakorlatokat. Többször jeleztük nekik, hogy elfogadhatatlan magatartás számunkra, ami a szünetben történt.

A következő szünet megint felfokozott agressziót hozott, újra kezdődött a párnákkal való verekedés, ráadásként még az öntöttvas fogast is bevetették. Ismétetlen batástalanok voltak a fegyelmező próbálkozásaink, semmire nem reagáltak. Azt fontolgattuk, hogy egy órával korábban befejezzük a csoportot, mert egyrészt képtelenek voltunk korlátozni az agressziójukat, másrészt nem kívántunk az erőszakos megnyilvánulásaikhoz asszisztálni.

A szünetet követően elmondtuk, hogy elfogadhatatlan számunkra ez a fajta viselkedés. Döbbenetes módon, ahogy vége lett a szünetnek, megint visszarendeződni látszottak a normális kerékvágásba. Elmondták, hogy számukra ez „játék” és nem komoly konfliktus. Jeleztük, hogy a szerződésbe szeretnénk belefoglalni, hogy nemcsak a csoportfoglalkozásokon, hanem a foglalkozások közötti szünetekben sem fordulhat elő többet agresszív viselkedés. Ebben sikerült is megállapodni. A beszélgetés közben szóba hoztuk, hogy a mai alkalom itt véget ért, mert úgy érezzük, hogy ez nem folytatható ilyen körülmények között. Nagyon megdöbbentek, és teljes volt az értetlenség. Úgy tűnt, mintha kezdenének kötődni, de a határpróbálgatásához ragaszkodva, a szünetek idejére korlátozták az olyan viselkedésmódokat, melyről meg akarták tudni, mit szólnak hozzá, mert a szünetekben zajló incidensek valószínűleg kisebb kockázattal bírtak a számukra. Ugyanakkor a felnőtt magatartásra vonatkozó érveket nagyrészt azzal hárították el, hogy ők még nem felnőttek. Végül folytattuk az utolsó részt egy gyakorlattal, de rövid idő múlva újra kezdődtek az agresszív megnyilvánulások. Így befejeztük ezt az alkalmat.

Ekkor már meg mertük kockáztatni a kollektív csoportbüntetést, mivel számos jel mutatott arra, hogy remélhetőleg ez nem jelenti a csoport végét, mert kötődnek már úgy a csoporthoz, hogy hajlandóak legyenek változtatni magatartásukon.

Ezután többször is megkísérelték a batárokat feszegetni, illetve újra és újra próbára tenni minket, hogy a szerződésben foglaltakat felülvizsgáljuk-e.

A csoportszobában történő rágyújtás, illetve alkohol fogyasztása a csoport ideje alatt, később pedig előtte.

Egy más alkalommal az egyik csoporttag többször is megkísérelt rágyújtani a teremben a foglalkozáson. Miután nyomatékosan megkértük, hogy ezt ne tegye, az öngyújtójával játszott, meg-meggyújtva azt, próbált provokálni minket. Végül kiment a teremből és ott gyújtott rá, de a szünetet nem tudta/akarta kivárni.

KONKLÚZIÓ

A felkérésünk kortárs segítő csoport vezetésére szolt, de a körülményeket és a résztvevőket megismerve véleményünk szerint a résztvevők terápiás csoportra szorulnának. Azonban sem a képzettségünk, sem a tapasztalatunk, sem pedig az adott keretek nem voltak erre alkalmasak.

Ezért úgy döntöttünk, hogy egy szupportív önismereti csoporthoz hasonló működés a szerencsésebb. Arra törekedtünk, hogy ezek a fiatalok megtapasztalják, hogy milyen csoportban dolgozni konstruktív módon, hogy megérezzék a csoporttámogatást a konfrontációk, illetve az ellenvélemények dacára. A csoportvezetés során nagy hangsúlyt fektettünk az elfogadás megélésére és a frusztrációs toleranciaszint növelésére.

A csoport működése során maximálisan törekedtünk az első alkalommal közösen megfogalmazott és később kibővített szerződés betartására, amely kizárta a szóbeli és fizikai erőszakot, valamint a minősítő kifejezések és az önkényuralmi jelképek használatát. A szerződésszegést szankcionáltuk, ami a keretek megrajzolását is segítette. A résztvevők számára mindvégig világos volt, hogy mi az a kevés dolog, amit mi elvárunk a csoport minden pozitív hozadékáért cserébe.

Ebben a határozott szándékunkban nem éreztük a Szolgálat támogatását az aktuális helyzetekben. Nehézséget okozott számunkra, hogy a Szolgálat a miénknél kevésbé szigorú és egyértelmű szabályai, melyekkel a mindennapokban szembesültek a résztvevők, gyengítették a munkánk hatékonyságát. Például két csoportidőpont között, az egyik klubfoglalkozás alkalmával a csoporttagok a CSSK területén összerajzolták a mellékhelyiséget nemzetiszocialista önkényuralmi jelképekkel. Az incidenst a szolgálat nem szankcionálta. Úgy éreztük azonban, hogy tőlünk várják azt, hogy értessük meg a csoporttagokkal: általánosságban az ilyen típusú magatartásuk nem vagy nehezen tolerálható mások számára, illetve törvénybe ütközik.

Az általunk vezetett csoportnak mégis számos pozitív eredménye lett.

A résztvevők ízelítőt kaphattak a tréning típusú képzési forma előnyeiből. Gyakorolták, hogy hogyan tudják a saját véleményüket kulturált módon kifejezni, valamint meghallgatni mások véleményét.

A csoport során elsajátított technikáknak, megkezdett önismereti munkájuknak és érdeklődésüknek köszönhetően a jövőben szerveződő hasonló – vagy akár mélyebb – terápiás jellegű csoportokon szívesebben vesznek részt, hogy továbbfejlessék tudásukat.

A résztvevők szemléletbeli változása tetten érhető abban, hogy a tréning során önismereti élményként élték át a közösség megtartó erejét. Átélték, megta-

pasztalták az odaforduló, empátikus jelenlét fontosságát. Megtapasztalták, hogy több nézőpontból is lehet látni a helyzeteket.

A különböző témák kapcsán szerveződött szituációs játékokban, különböző szerepekben próbálhatták ki magukat, így lehetőségük volt megtapasztalni, hogy mások miért látják másként ugyanazt a problémahelyzetet, és ezen keresztül módjuk volt az empátiás készségüket fejleszteni.

A facilitált viták során lehetőségük volt az övéktől eltérő véleményekkel találkozni, védett környezetben ütköztetni álláspontjaikat, bár a helyzetből fakadóan többnyire a képzőkkel. A csoport előrehaladtával azonban többen, akik nem tartoznak közvetlenül a belső maghoz, egyre bátrabban merték kifejezni a saját, a belső magtól eltérő véleményüket.

A képzés során mindvégig úgy éreztük, hogy szerencsés lenne valamifajta folytatásról gondoskodni a csoport számára, ha nem is ebben a formában, azonban a csoport bővítése mindenképpen elengedhetetlen! A résztvevők elkezdték megtapasztalni, hogy mit jelent csoportban a saját élményeikkel dolgozni, olyan technikákkal, amiket korábban nem ismertek. A mostani csoport éppen akkorra fejeződött be, mire a résztvevők igazán elkezdték érteni a munka lényegét, és elkezdődtek bennük a változások. Ezért lenne jó, ha lehetőségük volna a munka folytatására.

A program folytatásaként további cél lehet, hogy a résztvevők felül tudják bírálni saját véleményüket, az új információk alapján képesek legyenek formálni gondolkodásukat. El tudják fogadni, hogy létezik az övéktől eltérő értékrend, gondolkodásmód, és nem szükséges bírálniuk vagy minősíteniük azt, ha valaki mást tart fontosnak az életében, mint ők. További cél lehet, hogy a sokszínűség ne félelmet és elutasítást keltsen bennük, hanem tudjanak választani az alternatívák közül, és a számukra hasznosat építsék be az életükbe.

Véleményünk szerint a kortárssegítő-képzések esetében gyakori jelenség, hogy a folytatás hiányzik. Egyrészt a képzések rövidek, másrészt ha a kortárs segítők valóban működni kezdenek saját környezetükben, alig adódik lehetőség arra, hogy a fiatalok további képzésen, illetve egyéni vagy csoportos szupervízióban vegyenek részt.

Sokszor az is gondot okoz, hogy mind a szakemberek – legyenek azok megrendelők vagy kortárs segítők képzésével foglalkozók –, mind az ilyen képzésen résztvevők keveset tudnak a kortárs segítők tevékenységéről, illetve arról, hogy mire és hogyan lehetne őket használni.

KÉTFÉLE MODELL: A DIÁK ÉS A SORSTÁRS SEGÍTÉS EGY KVALITATÍV KUTATÁS ALAPJÁN⁴

(Rácz József – Lackó Zsuzsa)

A kortárs segítés olyan esernyőkifejezés, ami sokféle beavatkozást és programot jelenthet (Varenhorst, 2004; Cowie és Wallace 2000), mégis, leginkább két kontextusban jelenik meg az irodalomban. A szakirodalomban és az ennél jóval szélesebb „ismeretterjesztő irodalomban” az *életkori hasonlóság* (elsősorban középiskolásokkal, főiskolásokkal és egyetemistákkal összefüggésben), valamint a *szociális-értékkrendbeli hasonlóság és az életút hasonlósága* (pl. jelenlegi és volt droghasználók, HIV-fertőzöttek, jelenlegi és volt prostituáltak, mentális betegek) nyomán különböző kortárs segítő típusokról beszélhetünk. Ami a kortárs segítő meghatározásában mégis a döntő, az nem az életkori hasonlóság, hanem a közös *kulcsfontosságú* jellemző, ami őket a többi kortárral összeköti; ami az adott beavatkozás vagy program szempontjából lényeges: pl. hajléktalanok esetében vagy meleg férfiak esetében nem az életkor vagy a nem, hanem a hajléktalan státusz, illetve a szexuális orientáció (UN ODC, 2003; Shiner, 1999; Hunter és Power, 2002; UNAIDS, 1999). A következőkben – a szóhasználat követhetősége érdekében – az életkori hasonlóságon alapuló kortárs segítőket *diák* segítőeknek nevezzük (ami egyik életkori szerepüknek is megfelel).

A *diák* és *sorstárs* segítés több összetevőből áll: társas támogatás (információnyújtás és konzultáció), a professzionális szolgáltatásokhoz és intézményekhez való kapcsolódási lehetőség biztosítása, a közösségi erőforrások mobilizálása az egészséggel és a jólléttel összefüggésben, a segítettek fejlődésének elősegítése (Beam és Tessaro 1994, Meister, Warrick, Zapien és Wood 1992; Eng és Young 1992, Eng és Hatch 1991; Service és Salber 1979; Kelly 2004). Booker és mtsai (1997) vizsgálataiban az autoritással, illetve a megfelelő képességekkel felruházásban (*empowerment*) látják a laikus segítő fő hatótényezőjét.

A kortárs segítés intézményi kontextusa tekintetében két fő típust emelünk ki az irodalmi áttekintés során. Az egyik esetben *egy professzionális szakmai szervezet keretében működik* a diák/sorstárs program, pl. iskolában (Mellanby et al., 2001; Black, Tobler és Sciacca, 1998; Cartwright, 2005; Boulton, 2005; Cowie és Hutson, 2005; Cowie és Wallace, 2000; Varenhorst, 2004; Ritoókné, 1996), közösségi ifjúsági szolgál-

⁴ A tanulmány rövidített változata az *International Journal for the Advancement of Counselling* című folyóiratban fog megjelenni.

tatásoknál (pl. *Caputo et al.*, 1996; *Pacifici et al.*, 2005), közösségi szolgáltatásoknál (*Mosena et al.*, 2004), injekciós droghasználók számára létesített tűcsereprogramoknál (pl. *Aitken, Kerger és Crofts*, 2002), illetve pszichiátriai vagy mentálhigiénés szolgáltatás keretében (*Mead, Hilton és Curtis*, 2001; *Gammonlay és Luken*, 2004). Máskor önálló, diákok/sorstársak által vezetett vagy működtetett szolgáltatásként működik a kortárssegítés-program: pl. HIV-prevencióban (*Kelly*, 2004; *Boyd et al.*, 2005; *Broadhead et al.*, 1998), a pszichiátriai szolgáltatásoknál (*Chinman et al.*, 2000; *Solomon és Draine*, 2001; *Solomon*, 2004), a drogprevenció területén (*Cuijpers*, 2002; *McDonald et al.*, 2003), megkereső szolgáltatások formájában droghasználókkal kapcsolatban (pl. *Latkin, Hua és Davey*, 2004; *Hunter és Power*, 2002; *Korfe et al.*, 1999). A professzionális szervezet vagy a sorstárs vezette szolgáltatások sokszor azonban élesen nem különíthetők el, pl. egy professzionális szervezet működtethet egy viszonylag nagy önállósággal jellemezhető, sorstárs vezette szolgáltatást. Mégis, az irodalmi beszámolók arra utalnak, hogy a professzionális szervezet keretében működő kortárs segítség esetében a sorstársak szakemberek vezetésével, szakmai programok részeként dolgoznak, míg a sorstárs vezette szolgáltatásoknál a sorstársak a szolgáltatás menedzselésében is jelentős, meghatározó szerepet játszanak, esetleg „szakember” nem is dolgozik a programban.

A diák segítők által végzett tevékenységekkel, illetve az általuk birtokolt készségekkel kapcsolatban történtek vizsgálatok (pl. *D'Andrea és Salovey*, 1983 *Cowie és Sharp*, 1996 *Sturkie és Hanson*, 1992). Vizsgálták azt is, hogy a diák segítők milyen változáson mennek keresztül a képzés és a segítség során. A diák segítők jelentős személyes előnyt könyvelhetnek el (*Bangert-Drowns*, 1988; *Badura et al.*, 2000). Ilyen előny a diák segítőknel, hogy pl. megváltozik a tudásuk, az attitűdjük és a viselkedésük (pl. *Baklien*, 1993; *Bloor et al.*, 1999; *Badura et al.*, 2000; *Smith*, 2000) vagy a készségeik, beleértve annak a képességnek a kifejlődését is, hogy saját gondolataiknak és véleményüknek tudnak hangot adni (*Backett-Milburn és Wilson*, 2000), továbbá itt említhetjük meg a vezetői készségeket is (*Badura et al.*, 2000).

Kevéssé vizsgált terület azonban az, hogy hogyan, miért lesz valaki diák segítő, mit nyújt számára a segítség, hogyan alakítja az életútját a képzés, illetve a segítő folyamat, hogyan változik az identitása (ha változik egyáltalán) a különféle diák segítő programokban, illetve az eltérő szakmai környezetben. A kérdések vizsgálata kapcsán azonban figyelembe kell venni a speciális magyarországi körülményeket.

A volt szocialista Magyarországon a politikai rendszerváltozás (1990) óta lehetséges a kortárs segítség, korábban a szocialista vezetés minden társadalmi önszerveződést meggátolt: a pszichiátriában és pszichoaktív-szerekekkel küzdők segítésében az állami túlintézményesítés volt jellemző, az egészségügyi, a szociális

és az oktatási szektor merev szétválasztásával, ami jelentős részben még ma is fennmaradt. Ezek a tapasztalatok más, ún. átmeneti országokra (azaz a diktatúrából a demokráciába és a piacgazdaságba tartó országokra) is érvényesek (*Jenkins, Klein és Parker, 2005*). A tanintézetekben (*Ritoókné, 1996*), a drog- és HIV-prevenció, a droghasználók kezelése és a megkereső programok területén egyre nagyobb számban találkozunk középiskolás és felsőoktatási diák segítőkkel. A magyar nyelvben az életkori jellemzőkön alapuló „peer”-re a *diák*, míg az életút hasonlóságára vonatkozó „peer”-re a *sorstárs* (fellow) kifejezést használjuk.⁵

Feltevésünk szerint a „tranzicionális” kulturális-társadalmi környezet a különböző típusú kortárs segítő programok, illetve kortárs segítő életutak közötti különbségeket jobban kiemeli. A professzionális és egyben intézményesített segítség a kortárs segítőket a professzionális segítőkhez teszi hasonlatosabbá, a kevésbé professzionalizálódott civil segítség a hasonló életút és a hasonló csoporthoz tartozáson alapuló sorstárs (fellow) segítő karriereket határozza meg. Itt azok a jellemzők érvényesülnek, amelyek a kortárs segítők és célcsoportjaik közötti hasonlóságból adódnak: az általunk vizsgált körben a drogfüggőség és a felépülés.

Feltételezzük, hogy a diák segítővé válásban (azaz a hasonló életkoron alapuló segítségben) olyan tényezők játszanak szerepet, mint a professzionális segítővé válásban: a segítő „utazásáról” (*Goldberg, 1988; McLeod, 1993*) vagy „elbeszél” segítői narratívákról (*Speedy, 2000*) beszélhetünk. A segítő életutak megismerésével látjuk, hogy már a gyermekkorban kialakulnak bizonyos emocionális szükségletek és kapcsolati mintázatok, melyek meghatározzák a segítővé válást. Ennek a folyamatnak lépcsőfokai: a segítővé válás elhatározása, a tréning, a gyakorlati munka problémái, majd a segítő szerepben megtalált kreativitás.

A sorstárs segítővé válásban (azaz a célcsoporthoz hasonló élettörténet: az általunk vizsgált esetben a drogfüggőség) a felépülési narratívák szerepét feltételezzük (*McIntosh és McKeganey, 2000, 2001; Hyden, 1995; Rácz, 2006*). A drogfüggőség mint „beszennyezett identitás” (*Goffman, 1963*) helyreállítása fordulópontok közbeiktatásával, az „empowerment” érzése (a terápia működik az adott személynél, amitől teljesebbé válik az énje), a transzformációs folyamat és a rekonstrukció. Azaz a droghasználó nem a tüneteitől szabadul meg, hanem a self-je alakul át, és válik függő/szerhasználó identitású személyből egy speciális nem-szerhasználó, „függő”⁶ identitású személlyé, esetünkben a segítővé.

⁵ Az angol nyelvű szakirodalomban a kétféle segítő közötti különbségtétel azért nem okoz problémát, mert a „diák” és a „sorstárs” segítőkkel foglalkozó beszámolók nem fedik át egymást: egy-egy tanulmány vagy az egyikkel, vagy csak a másikkal foglalkozik.

⁶ Függő: abban az értelemben, ahogy a névtelen csoportok használják, melyek szerint ha valaki függő, egész életében az marad, csak a felépülés folyamán felhagy szerhasználatával.

MÓDSZER ÉS RÉSZTVEVŐK

A kutatás során a drogprevenció, a droghasználattal összefüggő ártalomcsökkentés és a kezelés területén dolgozó kortárs segítőkkel készítettünk kvalitatív interjúkat.

Félig strukturált kvalitatív interjúkat készítettünk 2005-ben Budapesten.

Az interjúkészítés alapjául a „Grounded Theory” (megalapozott elmélet) (Glaser és Strauss, 1967) szolgált. Ez azt jelenti, hogy a mintába a két típusú diák/sorstárs segítségnek megfelelően kerültek be interjúalanyok, továbbá igyekeztünk a kortárs segítői karrier különböző pontjain levő segítőket meginterjúvolni: képzés után vagy felépülés után; vagy, ha nem volt formális képzés, akkor több évvel a képzés/felépülés után; és olyanokkal is, akik már maguk is képzők, illetve programvezetők. Az interjúalanyok rekrutációja: egy drogprevencióval foglalkozó professzionális szakmai szervezet diák segítői („frissen” végzettek és kb. egy évtizede végzettek), egy sorstárs vezette szolgáltatás, az ún. „Party Service” önkéntesei közül (ez a program az elektronikus tánczenei szcénában nyújt megkereső és helyi ártalomcsökkentő szolgáltatást); egy sorstárs vezette, gyógyult, felépült droghasználók által működtetett reszocializációs intézmény („Megálló”) több éve drogmentes kortárs segítői és egy szakemberek által működtetett diák segítőket képző szervezet diák segítői. Ezek a projektek tükrözik a professzionális kontextusban működő diák segítség és az önálló, szakember nélküli, sorstárs vezette programokat. A segítő szervezetek kiválasztása – és aztán az interjúalanyok kiválasztása egy következő lépésben – úgy történt, hogy Magyarországon, az adott területen ismert és elfogadott működésű, 5-10-15 éve működő szervezeteket választottunk ki, melyek működés módja összevethető más, hasonló magyar szervezetekkel (és megjegyezzük: külföldiekkel is). A „Party Service” szolgáltatáshoz hasonlóak is működnek Magyarországon, de hasonló szolgáltatásokat igen nagy számban elsősorban külföldön találunk. Az interjúalanyok kiválasztásánál is törekedtünk arra (a „Grounded Theory” teoretikus mintavétel-elvének figyelembevételével), hogy tipikusnak mondható segítőkkel készítsünk interjúkat.

Az interjúalanyok megoszlása

Diák segítő

1. Diák segítők (József⁷, Eszter, Bettina), 1 férfi, 2 nő, 16-18 évesek, egy drogprevencióval foglalkozó szervezetnél dolgoznak, az interjúk a képzés után egy-két évvel készültek.

⁷ A tanulmányban megváltoztattuk a személyek keresztnéveit. Kivételt képez Csaba és Tibi, akik vállalták, hogy nevük és szervezetük alapján beazonosíthatóak.

2. Volt diák segítők (Edina, Éva, Júlia), 3 nő, 28 évesek, egy drogprevenciók alapítványánál dolgoztak, az interjúk kb. 12 évvel a képzés után készültek; ketten jelenleg diáksegítő-képzéssel is foglalkoznak.

3. Diák segítők (Zsu, Réka), két nő, 17-18 évesek, egy diák segítő alapítványánál dolgoznak, az interjúk a képzés után egy éven belül készültek.

Felépült sorstárs segítők (esetünkben a felépült és a sorstárs segítő ugyanazt a két alábbi csoportot jelenti):

4. Sorstárs segítők (Csaba, Tibi), két férfi, 30 évesek, egy utógondozó intézményben dolgoznak droghasználókkal („Megálló” Csoport), az interjúk a felépülésük után 8, illetve 5 évvel készültek.

5. Sorstárs segítők (Ica, Anna, Géza), egy férfi és két nő, 18 évesek, az ún. „Party Service” önkéntesei, az interjúk a képzés, illetve a segítő munka megkezdése után egy évvel készültek.

Adatgyűjtés és feldolgozás

A kvalitatív interjúk a tanulmányban olyan interjúkat jelentenek, melyek személyes tapasztalati narratívák, amelyeket az interpretatív szociológia felől közelítünk (*Silverman*, 1999), különös tekintettel az „aktív interjúzás” módszerére (*Holstein és Gubrium*, 1997).

Az interjúalanyok számára biztosítottuk, hogy személyazonosításra alkalmas információikat nem rögzítünk, és személyes információkat nem adunk ki harmadik félnek.

A félig strukturált, kétszemélyes helyzetben felvett interjúk a mcadamsi életút-interjúk (*McAdams*, 1993) felépítését követték, tehát alapvetően életút-interjúk voltak, fókuszban a kortárs segítéssel. Az interjúk a kortárs segítővé válás folyamatára és annak előéletére összpontosítottak, továbbá a kortárs segítővé válás motivációjára, a segítség folyamatára és problémáira, a segítői identitásra (minek tartja magát?), végül pedig egy-egy sikeres és kudarccal végződő eset elmesélését kértük az interjúalanyoktól. Ebben az esetben a segítő narratívák megjelenését vártuk. Az interjúkészítő speciális tréningen képzett pszichológus volt (a tanulmány második szerzője). Az interjúk kb. 1-1,5 órák voltak, az egyes tematikus blokkokon belül az interjúkészítő az interjúalany által elmondottakat igyekezett követni, a nem világos részleteket pedig több kérdéssel próbálta tisztázni: ha akár az interjúalany, akár az interjúkészítő számára nem volt valami világos vagy érthető. Az interjúkat legépeltettük, majd az egyes tematikus részekben belül (lásd fentebb!) igyekeztünk közös tematikus mintázatokat találni, és azok alapján rekonstruálni az egyes tematikus blokkok jellegzetességeit. Egy-egy tematikus mintázat megjelenése esetén megnéztük, hogy az milyen típusú segítőkre jellemző (kortárs vagy sorstárs), és milyen gyakorisággal fordul elő a csoport-

tok tagjainál. Az elemzés során a hangsúlyt a két csoport (kortárs vagy sorstárs) közötti különbségekre helyeztük.

Eredmények

Diák segítőnek vagy támogatónak nevezzük a résztvevőknél említett 1-3. pontok alatt szereplő interjúalanyokat, sorstárs vagy felépült segítőnek pedig a 4-5. pontban említett segítőket (utóbbiak esetünkben megegyeznek).

A DIÁK SEGÍTŐVÉ VÁLÁS FOLYAMATA: „ELŐÉLET” ÉS MOTIVÁCIÓ

Diák segítő

A képzésre való jelentkezés motivációit illetően a nyolc meginterjúvolt segítő közül öt említi a *szakmai motiváció* valamilyen formáját, ők ugyanis a képzés megkezdésekor már valamilyen segítő szakmát választottak, illetve ilyen irányú tanulmányokat folytattak: ketten pszichológus, ketten szociális munkás hallgatók voltak, egy interjúalany pedig „pszichológus szeretne lenni”. A nyolc válaszoló közül hat említette valamilyen módon a közösség, a közösségi élmény, a kortárs csoport, az együttes élmény, az elfogadó közeg mint motiváló tényező szerepét a jelentkezésben. Ketten említettek valamilyen, a drogfogyasztással kapcsolatos motivációs elemet. Júliának a baráti köre volt a motiváló tényező.

A segítővé válás korai (gyermekkori) előzményei: a segítés mint motiváció, amelyet az interjúk során lényegében minden válaszoló említett. Egyeseknél ez a szakmai motivációval is összefonódott (illetve a segítés mint motiváció már a pályaválasztásban is szerepet játszott). Mások észrevették, hogy speciális szerep jut nekik közösségekben, hogy „én vagyok az a tipikus lelki szemetesláda” (Júlia), vagy „érzékenyebb vagyok a mások problémáira, és vadidegenekkel folytattam kvázi segítő beszélgetést” (Éva), vagy konkrétan meg is fogalmazták: „szeretek segíteni, ez ilyen hülye dolog, de tényleg az ember szeret segíteni” (Eszter).

A tréning mint a serdülőkori problémák lezárása: több interjúalanynál a saját lelki problémák is megjelentek a motivációs tényezők között, melyek általában csak a képzésen (leginkább annak önismereti fázisaiban) „jöttek föl vagy jöttek elő”, akkor tudatosodtak. Többeknél a kamaszkorból „visszamaradt” lelki problémák jelentek meg: Edina például kamaszkori „útkeresős krízist” élt meg a képzésre jelentkezése idején, Éva is úgy véli, hogy ő az általánosan jelen levő kamaszkori problémákat – a sajátját és másokét is – mélyen át tudta élni. Két interjúalany (Zsu és Réka) említ motivációs tényezőként konkrét lelki vagy kapcsolati prob-

lémát, és várt erre megoldást a képzéstől (két esetben az édesanya korai halálának feldolgozását várták a tréningtől).

Felépült sorstárs segítők

Előélet tekintetében az öt sorstárs segítő esetében közös pont, hogy mindnyájan kipróbálták a drogokat, és négyük függő is volt. *Fordulópontok:* van olyan felépült kortárs segítő, ahol már a droghasználat is fordulópontként jelenik meg az elbeszélte élettörténetben, és fordulópont a droghasználat abbahagyása, a segítővé válás kezdete. Csaba az előéletére vonatkozó kérdés megválaszolásakor egészen általános iskolás koráig megy vissza az időben, amikor „az élettörténete más irányt vett, mint a normális”. Nyolc általános után kimaradt az iskolából, különböző társaságokhoz verődött, eleinte alkoholt fogyasztottak, majd megkóstolták egy ismerős mákteáját, „és onnantól kezdve viszonylag gyorsan és következetesen léptem az anyagozás útjára”. Ezzel szemben Tibi, a másik sorstárs segítő félig-meddig tudatos döntés nyomán lett drogfüggő, az általános iskola elvégzése után. Csaba többször próbált leállni, sikertelenül. Kipróbált hat kórházat, végül egy szociális munkás haverja révén egy terápiás közösségbe került, amit fordulópontként azonosít az életében: „a sorsomat a közösség kezébe adtam, felfeküdtem a közösség hullámára, azon megerősödtem, így álltam le”. Tibi is évekig volt drogfogyasztó, amikor azonban felmerült az is, hogy drogot kéne csempészni, Tibi átgondolta a dolgot: „ez nem én vagyok”. Egy régi ismerőse vitte el őt a Megállóba, mondván, hogy ott tud iskolalátogatási papírt szerezni, hogy ne vigyék el katonának. Ez volt a fordulópont, Tibi azóta is, négy éve, a Megálló tagja, és azóta absztinens.

Anna és Géza, a Party Service önkéntesei is használtak korábban drogokat. Géza nyolc évig volt drogfogyasztó. Rendőrségi ügye lett a drogfogyasztás kapcsán: egy hónapig volt előzetes letartóztatásban, ami a fordulópontot jelentette, mert: „egy hónapig bőven volt időm gondolkodni mindenben, és akkor úgy rendbe raktam a dolgokat”.

A SEGÍTŐVÉ VÁLÁS FOLYAMATA ÉS A SEGÍTŐI KARRIER

Diák segítők

Mindannyian részt vettek formális képzésen (50-100 óra). Mindnyájan említik az új tudás, készségek elsajátítását. Ketten (Eszter és Éva) említik, hogy a képzésen valamelyest szembesültek saját korlátaikkal és kompetenciaháttérükkel. A vára-kozásaiknak megfelelően többek számára szakmailag is fontos volt a képzés: meghatározó volt szakmai identitásukban (Edina), vagy éppen a képzés hatására választottak pályát, illetve a képzés a munkalehetőséget adta, pl. Eszternek és

Edinának. A képzés legfontosabb tanulságaként legtöbben az önismeretet, illetve a csoportlét, a közösség, a bizalom és a tolerancia megtapasztalását említik.

A kortárs támogatást visszatekintve is pozitívnak, nagy hatásúnak értékelik az interjúalanyok. Többen említik, hogy ez tette lehetővé számukra az önismeret fontosságának tudatosulását, vagy éppen a képzés hatására mentek el szakemberhez, egyéni terápiába, önismereti csoportba (József, Eszter, Bettina, Éva). Többekben (Júlia, Eszter, Edina) megerősítette vagy meghatározta a pályaválasztást. Sokaknál (pl. Bettinánál, Eszternél, Rékánál és Edinánál) személyes problémák megoldásában is segítséget nyújtott.

Felépült sorstárs segítők

Közös vonása a Megállóknak és a Party Service-nek, hogy egyik szervezetben sincs formális segítőképzés. A Megállóban a terápia része a segítség. Tibi szerepe a Megállóban töltött négy év alatt sokat változott: eleinte „csak” kereste a helyét, ma pedig már ő a felelős a sportprogramokért, már van szava, jár a stábmegbeszélésekre, tehát segítőként is funkcionál: „Két tűz között lebegek: nem vagyok igazán terápiás se, de segítő se, valahogy félúton vagyok. Szeretnék itt segítő lenni, ez az a hely, és ezek azok az emberek, akikben életemben először igazán hittem és hiszek a mai napig.”

Hozzájuk némiképp hasonló Anna és Géza története. Ők mindketten a droghasználó karrierjük vége felé találkoztak a Party Service-szel, tehát mindketten igénybe vették mint szolgáltatást, és a Party Service-szel való kapcsolat mindkettőjüknek segítséget nyújtott a leállásban. Géza négy évvel ezelőtt egy fesztiválon találkozott a Party Service-szel: „Épp akkoriban volt a drog-ügyem, kerestem a helyem a világban, és tetszett, amit a Party Service csinál. Rögtön értettem mindent...” Abban, hogy bekapcsolódott az önkéntes munkába, szerepe volt az előéletének: „ha már nem ezen az oldalon, akkor a másikon [...] valamit tenni”. Mivel nyolc évig benne volt, ezért hitelesebb tud lenni, gondolta. Gézának nem hiányzik a képzés: „mindent elles az ember ott (a party-n). Szerintem ahhoz, hogy valaki segítsen másokon, ahhoz bőven elég, hogy ő tudja, hogy mivel áll szemben.”

A SEGÍTÉS SZUKCESSZÍV ÉS PARALLEL MODELLJE

A diák segítők esetében a formális képzés megelőzi a diák segítővé válást; a segítség a képzés befejeztével kezdődik el. Először lesz valaki formálisan is segítő, majd megkezdí a segítő munkát. Azoknál, akik – már professzionális – segítői

karrierjüket folytatták, megfigyelhető volt egy következő, önkéntes munkás szakasz, majd egy kevés, illetve aztán több kompetenciával és önállósággal jellemezhető segítő szakasz. „[...] én megírtam azt a helyes kis számárlétrát. Hogy először csak az előtérben lehettem, aztán már az irodarészben felvehettem a telefont, aztán – talán 3 év után – már részt vehettem én is elterelő csoportokon is. És aztán nekem már voltak egyéni eseteim is a szervezetnél.” (Júlia) A segítőképzésre sokszor „véletlenül” jelentkeznek, de az interjúk tanúsága szerint a képzés fontos az interjúalanyok életében – ahogy erről szó esett –, segít lezárni serdülő- vagy akár a gyermekkorból származó problémáikat.

A felépült segítőknél a gyógyulással és a felépüléssel párhuzamosan már segítőnek tartják magukat; nem kell „kinevezni” őket segítőnek, már elkezdik a segítést. A segítő munkában nincsenek szakaszok (kisebb, majd nagyobb kompetenciájú, egymás után következő fázisok): „[...] kezdtem segítővé válni vagy segítő fejjel gondolkodni. Bár hozzáteszem, hogy azért ez egy érdekes kettősséget jelent, mert ez nem úgy van, hogy most akkor én október 10-ig voltam terápias, és 11-én már segítő vagyok... És emellett én lehetek terápias, segítő, de végül is nem is számít ez.” (Csaba) A segítővé válás – egyben a drogról való leszokás – fordulópontokhoz kötődik az elbeszélte élettörténetben (hangsúlyozzuk: lehetséges, hogy a „fordulópont” ezt a jellegzetességét csak a későbbiekben nyeri el; amikor ez megtörténik az adott személlyel, lehet, hogy nem tulajdonít neki jelentőséget). Ez a fordulópont volt az, ami a későbbi segítő életében az egynemű drogfüggő szerep helyett a szerepek és életútminták sokfélesége előtt megnyitotta az utat (szemben a diák segítőkkal, akiknél a képzés inkább lezárt egy életszakaszt).

A SEGÍTÉS FOLYAMATA

Diák segítő

A „fiatal” (képzés után levő) diák segítő (József, Eszter, Bettina, Réka) leginkább rendezvényekre járnak szervezetük képviselőként, prevenció, ártalomcsökkentő önkéntes munkát végeznek, iskolákban tartanak kortárs-foglalkozásokat. Hatan bekapcsolódtak az őket kiképző intézmény munkájába.

A három „öreg” segítő ma már professzionális segítőként (is) dolgozik. A képzésük után mindhárman a képzőintézmény kötelékeiben maradtak, ketten (Edina és Éva) kiképzők lettek, Éva pedig ott dolgozik szociális munkásként is. A harmadik „öreg”, szintén szociális munkás egy másik intézményben.

A *segítés során felmerülő problémákról* hét (jelenlegi vagy egykori) diák segítő tudott beszélni. Nem volt olyan probléma, amely dominánsan jelen lett volna mindegyik interjúalanyánál. A saját baráti körben végzett segítéskor például At-

tilának gondot okoz, hogy ott ne segítőként lépjen föl, míg Júliának és Rékának ez nem probléma: úgy érzik, baráti körükben barátként tudnak működni, legfeljebb lett egy új (segítői) szerepük is. A kompetencia, a határtartás másnál (pl. Rékánál, Évánál, Júliánál) is megjelent mint lehetséges problémaforrás vagy múltbeli probléma. A lépcsőzetesség, a lezárulás iránti igény többféleképpen is megfogalmazódik: ezt látjuk a segítő szerep határainak emlegetésekor, a kompetencia kérdésénél (megtől meddig terjed a kortárs segítő kompetenciája), a közvetítői és a továbbküldő szerep megfogalmazásakor (a kortárs segítő közvetít a felnőttek és a fiatalok, a szakemberek és a fiatalok között).

Felépült sorstárs segítők

A segítség során előforduló problémák kapcsán Csaba elmeséli azt a dilemmáját, hogy vajon a saját tapasztalatára alapozott tanács mennyire hasznos. „Nekem például sosem használt, ha befeküdtem egy pszichiátriára, de javasolhatom-e ez alapján valakinek, hogy ő se menjen?” A másik fő nehézség számára a türelmetlenség, amikor azt veszi észre magán, hogy elvárja egy anyagostól, hogy egy hét alatt érje el azt, amit ő tíz év alatt. A segítő kapcsolatot „sorstársi szövetségnek látja”.

A segítő kapcsolat határainak tartását is potenciális problémaforrásnak tekint: a Megállóban nincsen hivatalos szakmai szerep, viszont ha túl családias vagy baráti a légkör, akkor az a manipulációkat erősíti. Csaba úgy gondolja, a Megálló számára is segítség: e nélkül (vagy más hasonló hely vagy munka nélkül) értelmetlen lenne az élete. A Party Service önkénteseinek is probléma a határok tartása (barátság, szerelem és a segítség összefüggései).

A határok azonban ezeknél a segítőknél sokkal fluidabbak; a segített személytől függően, de akár egy segítő kapcsolatban is változhatnak, a segítői szerep lezárása iránt nincs olyan nagy igény, mint az előző csoportban. Kompetenciaproblémákat szinte meg sem fogalmaztak; ez valószínűleg nem azt jelenti, hogy nincsenek ilyen gondjaik, hanem inkább azt, hogy ezt nem tartják olyan fontosnak, mint a saját percepciójuk szerint a szakmai szocializáció részeként képződő kortárs segítők. Mint láttuk, náluk a kompetencia nemcsak döntő kérdés, hanem a segítői karrierrel együtt fejlődik, növekszik. A felépülteknél ez a „kompetencia” a segítség megkezdésekor már adva van; a percipiált kompetencia „teljességére” utal az is, hogy nem küldenek tovább senkit: ami nem jelenti azt, hogy szakember segítségét ne vennék igénybe, de ez is jóval ritkább, mint a másik csoportnál.

A *sorstárs támogató karrier* kezdetének nincs éles határa, amikortól fogva valaki segítőtvé válik, ez bizonyos mértékig a terápia része. Csaba és Tibi egyértelműen sorstárs segítőnek tartják magukat, noha mindketten professzionális segítőtvé fognak válni, legalábbis a papírforma szerint (Csaba negyedéves szociális munkás

hallgató, Tibi idén jelentkezett ugyanerre a szakra). Egyikük számára sem ez a döntő. Csaba jelenleg programvezető a Megállóban, de csak „mert valakinek annak is kell lennie”, és nem tartja magát jobbnak vagy másnak, mint bárkit a házban. Úgy gondolja, ehhez a munkához „bátorság, rugalmasság, kitartás és szív kell, nem papír”. Noha professzionális segítő lesz, nem akar az lenni. „Nem tanultam semmit a főiskolán, nem tanítják, hogy kell az emberekhez szólni.” Tibi össze tudja majd egyeztetni a sorstárs és a professzionális segítést, de szerinte is a terápiások szemében hitelesebb egy sorstárs, mint egy a diplomáját lobogtató szakember. Úgy véli, ezt a „melót” bármeddig lehet csinálni, ha megtalálja benne magát az ember. Itt megint a segítés parallel felfogását látjuk, akárcsak a Party Service-tag Annánál. Anna a későbbiekben professzionális segítő akar lenni, idén érettségizett, és szociális munkás és pszichológia szakra jelentkezett. Úgy látja, hogy a professzionális és a kortárs segítést lehet párhuzamosan végezni. A segítő legfontosabb tulajdonsága – az előző csoport által emlegetett kompetenciával, segítői szerephatárokkal, a továbbküldés felismerésével szemben – a személyes hitelesség, a segítettrel átélt élettörténetbeli hasonlóság (drogfüggőség, partira járás).

A SEGÍTŐI IDENTITÁS

Diák segítő

A diák segítői identitás tekintetében is sokszínűség mutatkozik az interjúalanyok között. Van, akinek az önmeghatározásában a kortárs segítőség és a professzionális segítőség is szerepel (Éva, Edina), van, aki úgy nyilatkozik, hogy ő most már professzionális segítő (Júlia). Mások úgy érzik, a kortárs segítőség nem része az identitásuknak (Bettina, Réka), bár Réka ennek ellenére büszke arra, hogy ő kortárs segítő. Egy válaszoló (Eszter) önkéntes munkásnak tartja magát.

Felépült sorstárs segítő

A sorstárs segítői identitása kérdéskörének kapcsán Csaba elmeséli, hogy elsődleges identitása, hogy „függő, szenvedélybeteg, sorstárs, erre pakolódik minden más, pl. hogy segítő”. Tibi számára „a »drogos vagyok-élettérzés« majdnem mindig megvan”, és a Megállós mentalitást viszi magával minden szerepébe, amelyet az életben betölt. Szerinte mindenki segítő (a drogfüggő kliens is!), aki beteszi a Megállóba a lábát. Anna és Géza is segítőnek tartja magát, náluk nem válik szét, és békésen megfér egymás mellett a kortárs segítés és a Party Service-es, lényegében sorstárs segítői munka. A segítő szerep tehát nyitott a „beteg”, a „függő” szerep, de az élet más területén mutatkozó szerepek felé is.

A kortárs segítőknél a szakmai készségek (kompetencia, határok tartása), míg a felépült sorstárs segítőknél a hitelesség jelenik meg mint a segítség, illetve mint a segítői identitás legfontosabb alkotórésze.

SEGÍTŐ NARRATÍVÁK: SIKERES ÉS KUDARCOS ESETEK

Diák segítő

A nyolc válaszoló összesen két konkrét sikeres esetet idézett fel, legtöbbször ugyanis általánosabban értékeli a sikert, valamilyen – ha nem is megfogható – eredményhez, a saját eredményességük megéléséhez kötik. A két konkrét sikeres eset „elengedéssel”, a segítő kapcsolat lezárásával függ össze. Éva felidézi, amikor sikerült valakit továbbküldenie szaksegítséghez, sikerült észlelnie az illető játszmáit, tudta képviselni a határokat a lány felé is és saját maga felé is. Úgy tűnik, kudarcos eseteket könnyebben fel tudnak idézni az interjúalanyok: a hét jelenleg vagy valaha aktív diák segítő összesen hatot. Ezek közül némelyik a határok tartásával, a kompetenciával kapcsolatos, pl. Éva esete kezdő korából.

„Egy hajléktalan, fiatalon börtönviselt sráccal azt éreztem, de jó, mi tudunk beszélgetni, és hogy itt segíteni kéne, mert a fiúnak nincs mit ennie, nincs ruhája... Eleinte vittem neki szendvicset... Később jöttem rá, hogy nem halat, hanem hálót kell adni. Akkor már nem vittem neki ruhát, hanem címekeket, ahol szerezhet ruhát magának.”

Felépült sorstárs segítő

A kudarc személyes kudarcuk, nem a segítő szerepben levő diák segítő kudarc. Csaba kudarcos esetként felidézi egy lány történetét, aki egy év józanság után esett vissza. „Nem tudtuk jól kezelni, az is egy ilyen szerelmi szövődéssel kezdődött, ami tabu maradt, és se a fiú, se a lány nincs meg, ami rossz ennyi idő után... érzelmileg inkább a lányt sajnálom... én még haragudtam a fiúra, és most ő sincs.” Anna szintén személyes kudarcként élte meg egy korábbi kapcsolatát, mely „egyben” segítői viszony is volt. Géza egy kudarcos partit idéz fel: „[...] és akkor én azt mondtam, hogy jó, akkor ez az a parti, amikor én elmegyek, táncolok, és innentől kezdve nem érdekel, hogy mi történik. Egyszerűen nem bírtam ott maradni és csinálni a dolgomat, olyan közegben nem lehet.”

A sikereket illetően az öt sorstárs segítőből három általánosan fogalmaz: „Sikeres minden, ami itt van ma, sikeres, mert hogy itt vannak. Olyan fejlődéseket látni itt embereken, olyan büszke vagyok...” (Csaba). Géza egy sikeres partiról mesél: „[...] eleve azért is jó parti volt, mert tisztán voltam ott, és feladatom is volt, amit értékeltek, visszafelé. Tehát amit csináltam, arra azt mondták, hogy

azt a mindenit, de jó, hogy vagytok, és hú, tökéletes, és ez úgy az embernek jól-esik, amikor dicsérik.”

A két csoport közötti különbséget nem is elsősorban a sikeres/kudarcos esetek számában vagy a történetek típusaiban látjuk, hanem abban, hogy a diák segítők maguktól eltávolítva beszélnek az esetekről (a segítség légköréről, feltételeinek megteremtéséről), míg a másik csoport tagjainál nemcsak a személyes involváció nagyobb mértékű, de a történetek mintegy sajátjukként jelennek meg, másképp fogalmazva, ők, egyes szám első személyben, a történetek tulajdonosai, szerzői.

A „SEGÍTŐ UTAZÁSA” ÉS A FELÉPÜLÉSI NARRATÍVÁK

A „segítő utazása” narratívát Éva, míg a felépülési narratívát Csaba esetében vizsgáltuk meg. Mindketten húszas éveik vége felé járnak, Éva diák segítő volt, majd önkéntesként dolgozott egy droghasználókkal foglalkozó alapítványnál, később annak szociális munkás munkatársa lett, aki maga is vezet diák képzéseket. Csaba szerhasználó volt, leállása után (valójában, mint látni fogjuk, inkább leállása, felépülése során) sorstárs segítő lett először annál a szervezetnél, ahol felépülése elkezdődött, majd egy másik, droghasználókkal foglalkozó szervezet professzionális segítője lett. A vele készült interjú időpontjában pedig szociális munkás főiskolai képzésben vesz részt.

DIÁK SEGÍTŐ – ÉVA ESETE

1. Gyermekkori, kamaszkori tapasztalatok, melyek meghatározták a segítővé válást. Éva erről így beszélt:

„Valószínű, hogy a hivatásomat is azért választottam, mert azt éreztem, hogy így érzékenyebb vagyok mások nehézségeire, mások problémáira [...], hogy azokat az általánosan jelen lévő kamaszkori problémákat sokkal élesebben láttam magamon, meg talán így mélyebben tudtam átélni saját magamban is és a társaimét is. Tehát hogy egy ilyen eltérés volt.”

2. Döntés, hogy segítővé akar válni: Éva ezt a döntését kamaszkorban hozta meg, ami időben majdnem egybeesett azzal, hogy a kortárssegítő-képzésre jelentkezett.

3. A tréning élménye, amiről Éva a képzés idejére vetítve is egy professzionális nyelvet használ.

[Mit kaptál a képzéstől?] „Mindenképpen barátokat. A mai napig innen vannak a kapcsolataim, a baráti kapcsolataim, amik ott szövődtek. Kaptam egy megerősítést, hogy jó pályát választok. Ugyanakkor kaptam elbizonytalanodást is, hogy valóban... Tehát hogy kérdőjelet is kaptam, hogy jól választottam-e pályát. Pontosán azért, mert hogy a képzés segített meglátni a korlátaimat, meg a – mondjuk – így a kompetenciahatárokat meghúzkodta körülöttem [...] van a képzésnek egy önismereti része is, ami mindenképpen beindít egy ilyen önismereti folyamatot, ami lehet, hogy nem is így 17-18 évesen jön ki...”

4. A segítség során felmerülő problémák: a szakmai nyelvhasználat folytatódik; a kortárs segítés a professzionális segítés előszobája.

„[...] felmerülhet itt a kompetencia kérdése is, hogy egy adott társaság hogyan fogad el téged mint kompetens kortárs segítőt... Esetleg fölléphet bármiféle rivalizálás a kortárs segítő és az adott csoportnak a vezéregyéniségei között. Hát, ez csoportdinamika.”

5. A segítő szerepben megélt kreativitás.

Éva diák segítő munkáját így jellemezte: „[...] hitelesebb személy [...] összekötő kapocs (fiatalok és felnőttek között) [...] generálhat olyan közösségi folyamatokat, ami az ifjúsági közösség és a felnőtt közösség között alakít ki egy jobb kapcsolatot...”, majd elmondta, hogy az általa vezetett képzést (amikor már professzionális segítővé vált és ő maga vezetett diáksegítő-képzést) milyen módon építi fel, mennyire függ a képzés attól, hogy milyen az adott csoport összetétele, és milyen visszajelzéseket kap a csoporttagoktól. Az Éva által megfogalmazottak a szukcesszív segítő modellre, a segítő karrier szakaszolására is példák.

FELÉPÜLT SORSTÁRS SEGÍTŐ – CSABA ESETE

Csaba az interjúban – már felépült drogfüggőként – korábbi identitását „szennyezett identitásként” (*Goffman*, 1963) jellemezte: „[...] az életutam elindult valami más irányba, mint ami a normálisnak mondható” [...] a »rossz tanuló« kategóriába estem [...] ott [a kamaszkorban] van egy ilyen törés az életemben, ami – mondjuk – ezt a felhőtlen, boldog gyerekkort követte”. Majd a drogfüggő identitását így jellemezte: „[...] nagy vagány akartam lenni [...] akkor már mindenkit lehúztam, már mindenkit átvertem, nem voltam egy jó fej, szórakoztató sem voltam.” A droghasználat során fordulópontok jelentkeztek, és amikor már csak meghalni akart („elérni a legaljára”), hívták el egy Terápiás Közösségbe. Itt állt le a droghasználatról, és elkezdődött a *felépülési narratívája*, amit *Hyden* (1995) nyomán jellemzünk:

1. A kezelés egy bizonyos formájára történő predispozíció: „És onnantól a sorsomat igazából a közösség kezébe adtam... egyszerűen felfeküdtem arra a hullámra, amit ott a közösség biztosított, és azon a hullámon megerősödtem, és így álltam le.”
2. *Empowerment*: „[...] én is kezdtem felelősséget érezni azok iránt, akik újonnan jönnek... egyszer csak azt vettem észre, hogy én vagyok az az ember, aki képes vagyok arra, hogy egy bizonyos ügy érdekében egységbe tudjam ezt a 14 embert kovácsolni [...] mindenki békében egy előadást létrehoz.”
3. Átalakulási folyamat: „[...] kezdtem segítővé válni, vagy segítő fejjel gondolkodni”.
4. Egy nem-szerhasználó, függő, ebben az esetben egy segítő identitás narratív rekonstrukciója: „[...] én vagyok, aki vagyok, én X. Csaba vagyok, és az is akarok lenni. És emellett én lehetek terápiás, segítő, de végül is nem is számít ez. Én függő maradok, az identitásomban. Szeretnék. Ehhez ragaszkodom, hogy az elsődleges identitásom, az függő. Szenvedélybeteg. És akkor erre aztán pakolódhat felőlem a szak. Jó, leszek egy szakember. [...] Én úgy tekintek erre a Megállóra, mint a személyiségem meghosszabbítására. Tehát nekem ez nem annyira munkahely.”

DISZKUSSZIÓ

A tanulmányban bemutatunk az átmeneti országnak számító (azaz a diktatúrából a demokráciába és a piacgazdaságba tartó) Magyarországon a drogrevenencia, az ártalomcsökkentés és a droghasználóknak a terápia-utógondozása területén működő kortárs segítőket. A kortárs segítőket Magyarországon rövid történelmi múlttal tekinthetjük vissza, a politikai rendszerváltozás tette lehetővé (1990 óta), hogy a társadalmi önszerveződésnek ez a formája működhessen, illetve a szakosított intézmények elfogadják a segítségnek ezeket a formáit. A kortárs segítőket között két csoportot különböztettünk meg és hasonlítottunk össze: az 1. életkori és 2. az életútbeli (jelen esetben droghasználat, drogfüggőség, illetve esetünkben ezzel szorosan összefüggő módon, a partikultúrában részt vevő) *kulcsfontosságú* hasonlóságon (UN ODC, 2003; *Shiner*, 1999; *Hunter és Power*, 2002; UNAIDS, 1999) alapuló segítőket. Kvalitatív interjúk alapján elemeztük a segítővé válás motivációját és a segítőnek témánk (a segítség) szempontjából fontos „előéletét”, a segítővé válás folyamatát, a segítő identitását, a segítség folyamatát, valamint sikeres és kudarcos segítői történetek narratíváit.

A kétfajta segítség hasonlóságát mutathatja, hogy az interjúalanyok szerint mindkét típusú segítség „természetes segítség” (*Berkley-Patton és mtsai*, 1997). A *bitelesség*

kitüntetett, középponti jelentőséget a felépült kortárs segítők segítségével és identitásában játszik, míg a másik csoportnál a szakmai készségek töltik be ugyanezt a szerepet – bár a hitelességnek (itt: életkori közelség) is fontos szerepet tulajdonítanak. A hitelesség a két csoportnál mást jelent: az egyik esetben a hasonló problémákat (szemben a szakemberekkel), a másikon pedig az életkori közelséget, a fiatal státust (szemben a felnőttekkel).

A két kortárs segítő a segítői életút és a segítés folyamata is több ponton különbözik egymástól.

A legnagyobb különbség az, hogy a diák segítők többsége a segítés motivációjával érkezik a képzésre, sokan közülük már professzionális segítői pályát is választottak. A diák segítők segítővé válása hasonlít a professzionális segítővé válás modelljeihez, mint a „gyógyító utazáshoz” (Goldberg, 1988). Azonban fontos látnunk az életútbeli hasonlóságok mellett is, hogy a diák segítő nem „segítő kicsiben”, „miniatűr professzionális segítő”, hanem a segítésnek egy nem-professzionális formáját űzi, aki – legalábbis a mi eseteinkben – később professzionális segítővé vált, de ez nem szükségszerű.

A sorstárs segítők a droghasználatból való *felépülés narratíváit mutatják* (McIntosh és McKeganey, 2000, 2001; Hyden, 1995; Rácz, 2006), aminek a „vége” (az interjú időpontjában) a nem-szerhasználó, de „függő” identitás egy speciális formája, a segítő. A felépülés és a segítővé válás esetükben összefonódik egymással, egyik a másik nélkül nem volna lehetséges. A sorstárs segítők úgy tartják, hogy ez a terápiájuknak, a saját gyógyulásuknak is része. Náluk a professzionális segítővé válás nem volt alapmotiváció, mint a diák segítők többségénél. Fokozatosan, szinte kényszerből jött, mintegy külső elvárásként jelent meg. Identitásukban is megmaradnak drogsként is, míg a diák segítők közül többen professzionális segítőkké lesznek, a személyes problémáik nem kerülnek be a segítés terébe. A személyesség a sikeres/kudarcos esetek elbeszélésének módjában is megjelenik: a felépült diák segítők maguknak tulajdonítják az eseményeket (ők a „szerzői” a történeteknek), míg a másik csoport szakmai problémákról beszél, mintegy a szakmaiságnak tudva be a sikert vagy a kudarcot.

A kortárs segítővé válás folyamatában a képzés a diák segítőknél inkább lezár egy serdülőkori – gyakran – problémás időszakot, és elindít egy szakmai szocializációt: a professzionális segítés „szamárlétráján” történő szakaszos előrehaladást. A sorstársaknál a képzés a droghasználat, illetve a partira járás feladásával indul, ezt az interjúalanyok élettörténeti fordulópontként értékelik. Ehhez kapcsolódik a segítés kezdete, ami része a felépülésnek/életforma-változásnak. A fordulópontként észlelt élettörténeti állomás lehetőségeket nyit meg az akkor még droghasználó előtt: a felépülés, a közösség tagjává és a segítővé válás tekintetében. Az előbbi csoport esetében a segítővé válás *szukcesszív* folyamat (képzés, kor-

társ segítés, önkéntes munka, kezdő, majd gyakorlott szakember egymást követő stádiumaival), a képzés időben behatárolt és erőteljesen kötődik a vezetőkhöz. A résztvevők a képzés során egyfajta *közösségséget* (communiont, McAdams, 1993) élnek át. A sorstárs segítőknél képzés vagy nincs is (formális értelemben), vagy együtt halad a felépüléssel és a segítéssel, ezért *párhuzamos* segítői modellről beszélhetünk. A diák segítő – amennyiben professzionális segítő lesz – segítő identitásra tesz szert, míg a másik csoport megőrzi „függő”, „kliensi”, „terápiás (beteg)” identitását is, a segítői mellett. Előbbieknél a szakmai tapasztalat és kisebb mértékben a – hasonló életkorból származtatott – hitelesség jelenik meg, a másik csoportnál a „terápiás”, „függő” identitásból adódóan a személyes hitelesség kérdése, a sorstárság, bajtársiasság végig megmarad. A közösség (communion) itt inkább már a segítő folyamatra, a segítő körülvevő interperszonális térre jellemző. A *diák* segítő, majd a professzionális segítő a kompetenciájával, a határainak fenntartásával és menedzselésével, a továbbküldéssel segít, a *sorstárs* segítő személyes énjével, az érzelmi támasz- és a szerepbeli modellnyújtással dolgozik. Persze, az ilyen éles különbségtétel mesterkélt, a valóságban a szélső típusok között átmenetek is vannak. Mindkét csoportnál azonban tapasztalható, hogy a diák/sorstárs segítővé válás elősegíti személyiségük észlelt fejlődését (Cowie és Hutson, 2005).

A kétféle segítő tehát különböző módon funkcionál, a kétféle működésmód egyaránt eredményes lehet, ha a segítés megfelelő kontextusban zajlik: a diák segítők esetén megfelelő szupervízióval és *szakmailag* vezetett segítéssel. A sorstárs segítők a *közösség* erejét és szerepét hangsúlyozzák, a teammunka fontosságát; azt, hogy a közösségbe kerülő kliensek tulajdonképpen már rögtön egyenrangúvá válnak a többiekkel, magukkal a segítőkkal is. Kétfajta segítői kultúráról beszélhetünk; segítő-kliens kapcsolat (kortárs segítők) helyett közösségi segítésről, ahol a „mi” (segítők) és az „ők” (kliensek) megosztottság helyett a határok eltűnéséről, a kétféle szereplő összeolvadásáról van szó. A diák segítő inkább egy betegségmodell alapján, a sorstárs segítő pedig inkább a „képesség” kultúra alapján dolgozik (Mead, Hilton és Curtis, 2001). Ez leképeződése lehet a Magyarországon hagyományosnak mondható segítő kultúrának az első (a diák), és a még viszonylag újdonságnak számító sorstársak által vezetett közösségi segítő kultúrának a második esetben.

Esetünkben a „Megálló Csoport” volt droghasználók által működtetett (sorstársak által vezetett) civil szervezet, a „Party Service” pedig egy önálló projekt, amit önkéntesek működtetnek. A sorstárs segítés így ahhoz is hozzájárul, hogy egy volt szocialista országban erőteljesebben kifejlődjön a civil társadalom és a szolidaritás. Ezek a sorstárs modellek elvezethetnek a mentálhigiénés intézményrendszer és szemlélet reformjához: a szolgáltatás „*használói*” átalakítják az intézmény-

rendszer aktív részvételükkel (empowerment). Hasonló tapasztalatokról számolt be *Mozina* (2002) a szlovéniai pszichiátriai rendszer reformja kapcsán. A kortárs modell pedig hozzájárul a professzionális segítő modell gazdagodásához: a segítség nemcsak az arra kiképzett (felnőtt) professzionális segítők kiváltsága; a kortársak közelebb kerülnek a hivatalos intézmények által nem elérhető problémás fiatalokhoz.

A vizsgálat nemzetközi jelentőségét az adja, hogy hozzájárulhat annak megértéséhez, hogy a kizárólagosan állami felügyelet alatt álló segítség intézménye hogyan változhat meg, hogyan alakulhat ki egy decentralizált, a civil társadalom bevonásával működő segítőrendszer egy speciális úton, a kortárs segítők részvételével. A kutatás aláhúzza, hogy a kortárs segítők megfelelő intézményi környezetben tudják optimálisan hatásukat kifejteni: akár egy segítő intézmény keretében, akár egy önálló sorstársak által vezetett szolgáltatásban.

A KUTATÁS KORLÁTAI

A kutatás során három szervezet összesen négy programjában részt vevő diákokkal/sorstársakkal készítettünk interjúkat. Ez behatárolja az eredmények általánosíthatóságát. A posztszocialista Magyarország gyakorlata, társadalmi nyitottsága, a civil társadalom szereplőinek bevonása is feltehetően különbözik az eltérő – demokratikus – múlttal rendelkező országokétól, ahol a drogprobléma is és a kortárs segítség is régebbi keletű.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás az OTKA T 022676 és a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program (NKFP) támogatásával készült.

KORTÁRS-SORSTÁRS INTERJÚRÉSZLETEK (melléklet)

1. HASONLÓSÁGOK

Kortárs

– „*Volt-e azelőtt valamilyen speciális szereped közösségekben? Tehát akár az egyetemen, akár gimnáziumban?*

– Én azt gondolom, hogy inkább saját élményként éltem át a gimnáziumban azt, hogy mennyire hiányzik az, hogy *legyen egy olyan közösség, egy olyan rendszer, ahol korombeliek segítenek egymásnak. Sőt, volt ilyen élményem, hogy mennyire nagyon so-*

kat ér az, amikor kortárs segít kortársnak. Tehát volt ilyen. Egy ilyen alapélménnyel jöttem az egyetemre. Nem volt ez ilyen tudatos, de erre így nagyon rákloffolt ez a dolog. Tehát azt számtalanszor átéltem, hogy én is tudtam segíteni, meg hogy nekem is segítettek. És mindig nagyon sokat segített az, amikor ilyen kortárs segítés történt.

– *Akkor ez inkább egy ilyen hiányérzetként?*

– Igen, igen. Egy hiányérzet a közösségi életben. Nyilván az egyetemi közösségi életnek a hiánya is lehetett. Tehát ott sem volt semmi. *Én is vágytam a közösségre: a közösségben való létre is vágytam, és a közösség építésére is.* Tehát, hogy ezt én aztán át tudjam adni, meg máshol is tudjam generálni...

– *És mennyire maradt ez meg kortárs segítésnek? Mert hogy közben átment...*

– Maga a kortárs segítés, azt gondolom, hogy ez egy ilyen szerep. Ha ezt tudatosítjuk, akkor ki lehet nevezni ezeket az embereket kortárs segítőnek. *De tulajdonképpen mindenki kortárs segítő, aki észreveszi a környezetében lévő, hasonló problémával rendelkező embereket.* Tehát kortárs segítő maradtam meg, én azt gondolom. Minden korban vannak problémás kortársak, és minden korban vannak olyan emberek, akik számára például kiderül egy beszélgetés során, hogy a másik embernek gondja van. Tehát kortárs segítőként is tudok működni mindig. Ez tulajdonképpen egy állapot. Jelenlét...

– *És neked mit adott a kortárstámogatás?*

– Nekem mit ad?

– Igen. Vagy mit adhat?

– *Azt gondolom, hogy támogatást ad. Azt a tudatot adja, hogy nem vagyok egyedül a problémámmal, tudom, hogy van egy kortárháló körülöttem, akikkel tudok nyúlni, ha segítségre van szükségem. Fel tudok hívni valakit, akivel meg tudom beszélni a gondjaimat egy kávé mellett.* Tehát a mindennapi életnek a vivésében, a mindennapi életnek a minőségében, a minőségi megélésében segít. Nagyon sok mindenen át tudnak segíteni a kortársak, ahol nem kell szakembernek belépnie. Amikor érzem, hogy valami bajom van, amit jó lenne letenni, vagy jó lenne elmondani, akkor ott van egy ilyen jó kis kortárháló, amit nevezhetünk talán barátoknak is. Akik így megtartanak, megpróbálnak segíteni ebben, meg meghallgatnak. Tehát ebben segít engem.” (kortárs 04)

Sorstárs

– *„És szeretnél majd segítő lenni? Vagy szerinted innen hová vezet az út? Mert most két dolog között vagy.*

– Ezt miért kérdezed egyébként?

– Erről szól az interjú.

– Aha!

– *Mert én úgy gondolom, hogy nyilván nemcsak azért vagy itt ennyi éve, mert hogy neked kell segítség, hanem azt gondolom, hogy ha nincs kimondva, akkor is te már itt nagyon sok segítséget adsz másoknak.*

– Én konkrétan – megmondom őszintén, hogy – én szeretnék itt segítő lenni. Szóval, hogy sok mindent láttam már az életben. Persze, amikor anyagoztam, akkor más fejjel. De persze, nagy részben azért, mert ez a hely segített nekem. *De hogy így istenigazából ez az a hely, és ezek azok az emberek, akikben úgy életemben először igazán bittem. És hiszek a mai napig. És hogy tudom azt, hogy ezek az emberek, ez a közösség meg ez a ház, ez mit tud nyújtani. És tudom azt, hogy nagyon-nagyon sok olyan ember van egyébként jelen pillanatban ebben a városban vagy országban, akik tényleg segítség-re szorulnának, és lehetne belőlük értékes ember. És énszerintem ez tök jó lenne, hogyha így meg lehetne mutatni egyébként ezt az embereknek, ezt az egészet. Úgyhogy elsősorban ezért...*

Szerintem mindenki segítő. Mindenki segítő. Aki ide beteszi a lábát, és megáll a küszöbön, már az is segít. Szóval, hogy a segítőség, az mondjuk azt, hogy ez egy olyan szerep, amiben az ember, hogyha saját magát adja, akkor csinálja a legjobban. Ennyi.” (sorstárs 10)

Kortárs

– „Mit gondolsz, hogy maga a kortárs segítség mire jó? Vagy hogy egyáltalán mennyire jó eszköz?”

– Teljesen jó eszköznek tartom, egyrészt a mintakövetés szempontjából. Az mondjuk – szerintem fontos –, hogy ne misztifikáljuk túl a kortárs segítő. Rengeteg kortárs segítő van nálunk, aki nem tudja magáról, hogy kortárs segítő. Az, hogy valaki elvégzi a kortárssegítő-képzést, az az addig is meglévő készségeit tudatosítja, meg ilyen önvédelmi mechanizmusokat segít kialakítani.” (kortárs 05)

Sorstárs

– „De volt-e valamilyen képzésszerűség? Vagy szerinted kellett volna neked valami képzésszerűség így?”

– Szerintem nem. Nem hiszem, hogy kellett volna képzés, mert *mindent elles az ember ott. Szóval szerintem az, hogy valaki segítsen másokon, abhoz bőven elég az, hogy ő tudja, hogy mivel áll szemben. Ha mondjuk, úgy mentem volna parti szervizbe és úgy mentem volna partira, hogy semmit nem használtam volna, soha az életben semmit nem használtam előtte, viszont nem is tanultam róla, nem is hallottam még róla semmit, akkor hátrányban vagyok. Tehát akkor először kellett volna valami előképzés, drogismeret, hatásmechanizmus stb., stb. De így, hogy már tudtam mindenről, így nem kellett, mert láttam mindenkin, hogy éppen most milyen problémája lehet, mit használt, használ, ez neki most mért van. Úgyhogy szerintem nem. Hogy szükséges-e? Az meg valami alap, alap szerintem szükséges. De ezt mindenki megtalálja útközben. Tehát most is lesznek újak, mert az esztergomi Kék... Ott is van egy ilyen központ, ilyen prevenciós központ, és ott is most van egy kortárs-képzés fiataloknak. És ott voltam előadáson, elmondtam, hogy mi ez a parti szerviz, hogy Pesten is ez van, hogy partira járunk meg ilyesmi. Mert, hogy ott is ezt meg akarják teremteni a kis régióban –*

ugyanazt a dolgot. És most onnan fognak jönni hozzánk, mert sokan jelentkeztek, hogy jönnének és kíváncsiak rá. Ők se tudják még, hogy mi ez. Amit én nagy vonalakban elmondtam: el kell jönni egy-két partira, meglátják, hogy működik, ki mit csinál, hogy csinálja, és utána – szerintem – mindenki megtanulja magától a dolgokat.” (sorstárs 13)

2. HITELESSÉG

Sorstárs

– „Gondoltál már olyasmire, hogy érettségi után továbbtanulsz, és hogy valamilyen segítőszakmát?”

– Így van. Illetve ez egyébként így lesz, mert most én leérettségizek három hét múlva, és én elvileg beadtam az ELTE-re szociális munkás szakra a jelentkezésemet. De erről nem tudok még semmit. Szóval, a felvételi rendszer, ez így eléggé megbonyolítja most ezt a dolgot. Nem lehet tudni semmit jelen pillanatban.

– És az, hogyha te – mondjuk – ilyen professzionális segítő leszel, tehát hogyha már nem csak az van, hogy...

– Veszélyes volt ez a kifejezés, hogy professzionális segítő (nevetve).

– Hát úgy értem, hogy papírod van róla, úgymond. Tehát, hogy mit gondolsz, hogy akkor mennyiben leszel más? Mert, hogy most azt mondod, hogy a tapasztalataid meg a személyiséged, meg az, hogy te te vagy, és átélted ezt, ezzel segítesz. Ez szerinted megmarad-e?

– Ezen gondolkodtam, és... Hát olyan nagyon túl gondolkodni nem tudtam, mert azt nem tudom, hogy ha most én elmegyek egyetemre, akkor mi fog történni vagy mit tanulok. Most jelen pillanatban, így a tanulmányaim előtt azt gondolom, hogy szerintem úgyesen össze lehet keverni a kettőt. De hát nem tudom még. Ezt gondolom most. Nem tudom egyébként, hogy fogok emiatt változni, vagy hogy lesz ez. De szerintem most – még tényleg ez is csak tipp szerintem – inkább a tapasztalataimat bővíteném a tanulmányokkal, mint a tanulmányokat a tapasztalatokkal. Szóval, mondjuk, hogyha csak ezt a helyet nézem, akkor azért hitelesebb a terápiások szemével egy olyan ember, aki ugyanazt végigjárta, mint egy olyan, aki jön és lobogtatja a diplomáját, és közben meg nem volt az egészhez semmi köze. Szerintem a kettőt, hogyha az ember jól tudja ötvözni, akkor azért ez eredményes lehet.” (sorstárs 10)

Kortárs

– „Mire jó? Egyrészt... Ugye többfajta kortárs segítés létezhet, és máshogy is nevezik ezeket, hogy kortárs-tanácsadó, kortárs segítő meg kortárs-konferens, meg nem tudom, mindenféleképpen vannak, főleg a nemzetközi szakirodalom nevezi ezeket így. Kortárs-oktató, meg ilyesmi. Attól függően, hogy milyen célokat akaszt

az ember a munkájára, egy csomóféle dolgot csinálhat. Kortárs-oktatóként például egy információforrás lehet, és információátadást tehet. Hülyén fogalmaztam, de ez a lényege. És ott is egy hitelesebb személy tud lenni egy kortárs segítő, mint mondjuk egy olyan szakember, aki korban – mondjuk – felette van a társaságnak. Lehet egy összekötő kapocs, mondjuk a fiatalok és a szaksegítség között. Bírhat egy közvetítő funkcióval, amikor a kortárs csoporton belül közvetíti az egyes értékeket. Vagy generálhat olyan közösségi folyamatokat, ami az ifjúsági közösség és a felnőtt közösség között alakít ki egy jobb kapcsolatot. És nem utolsósorban pedig ott vannak ezek a személyes támogatók, megmozdulások. Azért is mondtam, hogy nagyon sokan vannak, akik nem végeztek kortárs-segítő-képzőt, és mégis kortárs segítő, mert lehet tudni, hogy mondjuk egy baráti társaságban kihez lehet fordulni a nehézségeinkkel. Egy osztályközösségben is ezek ilyen természetes úton-módon kialakuló pozíciók, hogy van, aki akár a diákönkormányzatban kicsit jobban benne van, akit meg lehet kérni arra, hogy képviselje az osztály érdekeit a tanároknál.” (kortárs 05)

Kortárs

– „*A tapasztalataid alapján szerinted mire jó a kortárs segítés mint eszköz?*”

– Mindenre. Hogy akár iskolai közegben, akár egy ifjúsági irodának a klubjában vagy gyermekjóléti szolgálatnál miért jó az, ha vannak kortárs segítő, vagy miért jó az, hogy egy gimnáziumban vannak kortárs segítő és van egy tanár, aki koordinálja az ő működésüket és tud róla, hogy van pár emberkéje, aki... [Nem fejezi be.] Nem tudom. Szerintem kurva jó. Mert, ha nekem a tanárom mondja azt, hogy azért kell óvszert használni, mert... Ezt leszarom. Szóval ilyenről nekem ne papoljon. Nyilván, ő már nem él szexuális életet 40 éve, mert öregember. Annyira emlékszem, hogy kamaszként hogy láttam a 30-40 éveseket! Hogy »Jézusom, mindjárt meghalnak!«. És én is mindjárt harminc leszek! Például, ha van egy problémás diák, és sejtethetően valami családi zűrje van, vagy mit tudom én. Vagy csak egyszerűen elkezd rosszul kinézni, rosszul teljesíteni, akkor rá lehet uszítani a kortárs segítőket. Illetve nem kell ráuszítani, mert a kortárs segítő maguktól is fogják jelezni. Lehet, hogy nem tűnt fel senkinek, mert kurvára senkit sem érdekel az iskolában, hogy van egy diák, akivel gond van. És ez nemcsak a kortárs segítőkről szól, hanem a pedagógusokról is. Ha van egy koordináló tanár, akihez lehet fordulni, aki nem kezd el visítogni, nem hívja ki a rendőrséget, ha drogról van szó. Tehát egy olyan tanár, aki pontosan tudja, hogy neki mi a dolga, akkor ez így nagyon jó elsődleges jelzőrendszer lehet, még mielőtt nagyon eldurvulhat a helyzet, még mielőtt mit tudom én, pszichiátrián vagy a börtönben kötne ki a gyerek, vagy nem tudom. És minden olyan területen, ahol fiatalok nagyobb csoportban együtt vannak, mert például bandázgatnak. De még egy olyan informális és mit tudom én, egy játszóterés bandácskában is, ha van egy-két ember, aki átesett valamilyen típusú képzésen,

és egyszer csak jó információkat tud nyújtani. Például ha legalább csak annyit tud mondani, hogy »Figyelj! Fűre ne igyál, baszd meg, mert hányni fogsz!«, és ez egy sikeres, megbízható ember az ő csoportja számára, és az információ, amit ő mond, hiteles és megbízható, akkor ennyi. Szóval egy tök jó prevenció eszköz akár az AIDS ellen, akár a túladagolás ellen, akár egy családon belüli bántalmazás esetén. Tök sokat tudnak ily módon egymásnak segíteni, beszélgetni, felismerni a jeleket, nem tudom. Igen. Szóval ez az egész bizalom. Én elhiszem, hogy vannak ilyen nagyon bájos amerikai filmek is, ahol a tanár pikk-pakk közel kerül a hátrányos helyzetű diákjaihoz, és imádják, és nem tudom, biztos van ilyen. Ismerek én is olyan pedagógust, akinek ez a kisujjában van, de ez nem gyakori. A nagyszámú törvény alapján vannak ilyenek, mert a sokba befér egy kevés, de ritka. A kortárs segítőknél más. Egyszer csak közelebb kerülnek egymáshoz, ismerik egymás nyelvét, egyébként ugyanazt élik meg kamaszként. És a kamaszoknak millió kérdésük van. És nem fogják a felnőtteket megkérdezni. Tudom, hogy manapság már az internetről egy csomó információt leszednek a srácok, de nem ellenőrzött forrásokat. Tehát onnan legalább akkora falsságokat össze lehet szedni, mint a BRAVO-ból. Tehát nem kell nagyon messzire menniük. Meg az tök jó tud lenni – ezt egyébként az én közegemben tapasztaltam –, amikor van egy tisztább aggyal gondolkodó ember, és van olyan helyzet, amikor azt tudja mondani, hogy ÁLLJ! Amikor elkezd spirálisan bepörögni a társaság, mert mondjuk mindenki tökrészeg, és kitalálják, hogy gyűjtsanak fel egy kukát. Ez egy marha jó vicc. És akkor van olyan, aki azt mondja, hogy állj! Szóval tudja, hogy ez nem jó vicc, ez rongálás, vagy bármi. Nem tudom, nekünk több olyan helyzetünk volt, amikor nagyon kellett az, hogy legyen ott valaki, aki azt mondhatja, hogy állj. Még azzal együtt is, ha ez a valaki egy lány. Mert, mondjuk, én egy ilyen fiú-túlsúlyú társaságban éledegéltem, meg éledegélek a mai napig. De ha elég racionálisan meg tudja fogalmazni az ember az érveit, és nem női hisztivel nyomja az egészet, akkor a pasik baromi logikusan végig tudják gondolni – mondjuk ez annak a függvénye, hogy mennyire vannak beállva – a dolgot. És szokott működni.” (kortárs 06)

Sorstárs

– „És hogy volt, amit mondasz, hogyha nem ezen az oldalon, akkor a másikon? Átmenni így félig-meddig segítőbe?

– Aha. Valából vezeklés – szerintem. Szóval meg talán az is, hogy jobban át tudom érezni a dolgokat, benne voltam, benne voltam nagyon, viszonylag elég mélyen láttam elég súlyos dolgokat úgy abban az időszakomban, ami mondjuk az ilyen nyolcéves időintervallum, ami sok mindenféle.

– Sok!

– Sok. És történetek hihetetlen és döbbenetes dolgok, amire most azt mondom, hogy csodával határos, hogy még itt vagyok. Tehát nem is a szerhasználat, hanem a szerhasználat következtében, amik történetek. És, úgymond, szerencsém

van, hogy nem történt semmi, hogy a rendőrséggel sem lett túl komoly ügy. *És így talán hitelesebb tudok lenni annál, aki nem ért hozzá, nem volt benne soha ilyen junkie-életben. És hát ezért. Ha már van egy ilyen élettapasztalatom, akkor ezt át tudjam adni olyannak, aki elindul ezen a vonalon, és én tudom, hogy mi lesz a vége.*" (sors-társ 13)

3. KÜLÖNBSÉGEK

Kortárs

A segítés motivációja

– „Mit vártál ettől a...? Amikor te magad jelentkeztl a kortárssegítő-képzésre?

– Először is a gyakorlati pszichológiában való elindulást. Hogy legyen olyan közeg, ahol én csinálni tudom a pszichológiát. Ahol emberekkel tudok foglalkozni. A kamaszkor pedig egy ilyen nagyon fontos terület volt nekem, tehát én mindenképpen szerettem volna kamaszokkal foglalkozni. És tudtam, hogy ez kortárssegítő-képzés, amit akkor természetes-segítő képzésnek hívtak, úgy indult, hogy... Tehát akkor még Tini-Lánc Alapítványnak hívták. Akkor még nem volt Kék Pont. És azt találták ki, a Rácz Jóska meg akikkel akkor csináltam, hogy szakemberek meg pszichológus-pszichiáterek kiképzik a kortárs segítőket – akik mi lennénk –, mi pedig a középiskolákban természetes segítőket képzünk, akik az ottani gimnáziumi közegben viszik majd tovább a dolgot. Tehát én azt vártam, hogy csoportozni tudjak, hogy emberekkel tudjak foglalkozni, és kamaszokkal foglalkozhassak. Tehát ezek voltak. Tehát ez motivált legfőbbképpen, hogy a gyakorlat. Tehát hogyha már pszichológus leszek, akkor beletaláljak egy olyan közegbe, ahol én ezt csinálni tudom...

– *Mit kaptál a képzéstől?*

– A képzésen kaptam egy lehetőséget arra, hogy dolgozhassak, ami egy ilyen nagyon megnyugtató meg nagyon jó érzés volt. Kaptam egy papírt erről, ami több mint papír. Tehát hogy fontos volt az, hogy nekem van papírom arról, hogy én kortárs segítő vagyok. És azokat a fajta segítőtechnikákat és azokat a fajta segítőkézségeket fejlesztették bennünk nagyon jól – és ebben a drámának nagyon sok szerepe volt –, amik ott voltak bennünk, hisz nyilván nem véletlenül mentünk pszichológia szakra. De ezeket nagyon nem tudtuk ott megélni az egyetemen, szerintem, és ott meg – a képzésen – viszont ezek így előjöttek, és nagyon jól elkezdtek dolgozni. Tehát mindannyian ilyen csoport- meg pszichodráma meg kortárs segítés közelben maradtunk azok közül, akik a Jóska-hoz meg a Gabi-hoz jártak. És mit kaptam még? Azt, ami még a segítőkézséggel tudatosult, illetve a segítőkézségen kívül tudatosult, hogy maga a közösségben való létezés és a közösségépítés, az egy iszonyú fontos dolog. Tehát ezek tudatosultak

tulajdonképpen. Amik azelőtt ilyen belső motivációk voltak, azok így tudatosultak. Tehát a segítő tudatunkban erősödünk meg nagyon, és kaptunk lehetőséget és utat arra, hogy ezt alkalmazhassuk vagy működtethessük is. Tehát a szakmai identitásunk fejlődésében fontos szerepe volt mindannyiunknál, hogy... Meg nálam egészen biztosan, hogy abban a pillanatban, ahogy az egyetemre bekerültem, elkezdhettem úgy dolgozni, hogy..." (kortárs 04)

Sorstárs

– „Az, hogy te így dolgozol, az neked mennyire segítés? Az miben segítség neked, magadnak? Meg általában itt a segítőknak? Van-e benne még valamilyen önségítés-rész?

– Persze. Én úgy tekintek erre a Megállóra, mint a személyiségem meghosszabbítására. Tehát nekem ez nem annyira munkahely. És az időmet sem tudom úgy strukturálni, hogy munkaidő meg szabadidő. Mert hogyha elmegyek Görögországba nyaralni, akkor is az van a fejemben, hogy itt még mit kell megcsinálni, és kivel hogy lesz. Valahogy egyfolytában ez van a fejemben. De ezt én nem bánom, nem rossz, nem zavar. Ez így van. Tehát nekem ez nagyon nagy segítség. Nem is tudom, e nélkül értelmetlennek érezném az életem. De – mondjuk – nem vagyok megijedve, hogy függök ettől, mert hogyha nem ez, akkor valószínűleg valami más ilyesmit csinálnék." (sorstárs 09)

Kortárs

– „Egy kicsit beszéljünk a »mocsaradról«, mert mondtad, hogy a kamaszkorodon végül is ez segített át. Konkrétan lelki problémáid voltak-e, mielőtt kiképződtél?

– Konkrétan nem. A csoport közben jött fel egy csomó dolog, amikor a többiek kezdték mondani a dolgaikat. És mondtam, hogy »Hú, ez nekem is így van! Nektek is?«, »De jó, nem vagyok egyedül!«. Tehát inkább ez az élmény volt meg. Ez tipikus az ilyen önségítő csoportokban egyébként, hogy belefutsz abba, hogy nem csak veled ilyenek a szüleid, meg nem csak te találd meg folyton a határaidat. Akkor nekem nem is annyira magamról szólt. Én ezt az önismereti részt utólag nagyon jónak meg fontosnak tartom, de én tényleg csak a segítés miatt szántam rá magam. Elég zártos baráti köröm volt: több anyaghasználó volt, a barátaim a kriminalitás határán mozogtak. Autófeltörés meg lopás, meg nem tudom. Meg a drogok persze nagyon jöttek befelé. És valamiért én nem kattantam rá erre a drogtörténetre, viszont nagyon szerettem volna mellettük maradni. De egy ilyen csoportban (főleg kamasz csoportban) vagy ugyanazt csinálod, amit a csoport, vagy nem jársz velük sebvá. És kellett egy olyan szerep, amiben tisztán lebetett maradni, de mégis mellettük. És ez a kortárs segítő szerep nagyon jól betalált. Tehát azt lebetett mondani, hogy jó, akkor én vagyok az a tiszta ember, aki végigcsinálja veled az LSD-s tripjeidet, és majd én vigyázok rád, és ha gáz van, akkor én majd tudom, hogy mit kell csinálni. Pontosabban akkor még

azt hittem, hogy tudom, mit kell csinálni. Aztán később kiderült, hogy sehol nem vagyok információkkal ellátva. Tehát ez akkor még tényleg inkább a baráti körről szólt. De egyébként pedig – az önismereti csoport kapcsán – csőstől jöttek fel belőlem is a problémák. A saját családomból, a párkapcsolataimból, meg magamból.” (kortárs 06)

SAJÁT GYÓGYULÁSI MOTIVÁCIÓ

Sorstárs

– „Már három napja rosszul voltam, amikor végre megittam egy teát, meg »merci«, minden volt hozzá, volt pénz, tehát fagyit ettem. Szóval tényleg ilyen boldog nap volt. És ezen a boldog napon jelentkeztem... Nem! Előtte jelentkeztem Komlóra körülbelül egy 2 héttel, azért, mert egy veszprémi szociális munkás srác azt mondta, hogy megfőzhetem nála a teámat, hogyha itt írok egy jelentkezési levelet Komlóra. És akkor azt megírtam, ő meg föladta. Mondom, jól van, ez így rendben. És ezen a napon, amikor minden tökéletes volt, akkor csörrent meg a telefon, a komlóiak voltak, hogy még ma, ha le tudok menni, akkor fölvesznek. És tényleg csak ezért, mert hogy be vagy... Biztos tapasztalod te is, hogy minden drogos akkor akar leállni, amikor be van állva. Tehát senki nem elvonásban akar leállni. És akkor én is aznap épp le akartam állni. És akkor lementem Komlóra. És onnantól a sorsomat igazából a közösség kezébe adtam, ezt meg tudtam csinálni valamiért, mert nekem már nem sok erőtartalékom volt. És egyszerűen felfeküdtem arra a hullámra, amit ott a közösség biztosított, és azon a hullámon megerősödtem, és így álltam le.

– Hogy merült aztán az fel, hogy te segítőként részt vegyél ebben?

– Na, az pedig... Az is... Igen, ez érdekes, mert úgy mentem le Komlóra, hogy én nem értek semmihez, csak lopáshoz meg a kavaráshoz meg a manipuláláshoz. Szóval nem volt akkor sem természetesen életcélom, a halálra készültem, nem az életre. Nem volt semmi célom. És így sokat nem görcsöltem ezen, hogy mi lesz velem, mert azt tudtam, hogy ma nekem itt jó, tűrbetű, elvagyok, aztán majd lesz valahogy. És aztán egy ilyen közösségben, ahogy megy az idő, mennek az események, az emberek jönnek-mennek, egyszer csak én is kezdtem felelősséget érezni azok iránt, akik újonnan jönnek. És akkor azt úgy viszonylag hamar megéreztem, hogy elég jól tudom magam úgy hasznosítani, hogy – mondjuk – egy kis közösséget... Egy 14-15 fős kis közösséget azért mindenféle konfliktus fészít. És egyszer csak azt vettem észre, hogy én vagyok az az ember, aki képes vagyok arra, hogy egy bizonyos ügy érdekében egységbe tudjam ezt a 14 embert kovácsolni, és egy színdarabban, egy születésnapra, mindenki békében egy előadást létrehozzon. És ez nagyon hízelgett nekem, ez az érzés. Magam sem tudtam, hogy honnan van bennem ez az erő. De akkor már így kezdett ez megfogalmazódni. Ez a Komlón folyó színházi munka, ez nagyon érdekelt, és elkezdtem már viszonylag tudatosan úgy részt venni a tréningeken, hogy

ezt egyszer majd én is szeretném csinálni. És akkor el is kezdtem csinálni. És mire végeztem ott a terápiámmal, akkor olyan volt a szitu, hogy úgy tűnt, hogy ott maradok segítőként. Ezt támogatta az ottani stáb is, és akkor az én feladatomban lett volna a színháztréningeknek a vezetése. Az addigra kiderült, hogy ehhez van érzékem, meg én is nagyon szerettem. És így alakult ez, hogy kezdtem segítőtvé válni, vagy segítő fejfel gondolkodni.” (sorstárs 09)

Sorstárs

– „Az első egy évem – ahogy most visszagondolok –, ahhoz így eléggé nagy türelem kellett, mert hogy sikerült annyira szétvágnom az agyamat, hogy körülbelül egy év után jöttem le úgy igazán a drogról. Szóval egy éve nem használtam már semmit, de ugyanúgy voltam, mondhatom azt, hogy szinte majdnem be voltam állva. És az első egy évem, az úgy telt el, hogy mindennap jöttem be ide, de amúgy nem nagyon csináltam semmit. Annyit segitettem, hogy pakoláztam, meg ilyenek, de hogy ilyen tervek nem voltak a fejemben, hogy most akkor tanuljak, vagy csináljak itt a házban valamit. Aztán bizonyos év után úgy elkezdtek ilyen alternatívák lenni, hogy mit lehetne itt csinálni. Én ilyen piciben kezdtem, tudod, elkezdtem falat festeni, meg ilyenek. Beültem egy-két órára. Aztán elkezdtem tanulni. Most már két hét múlva érettségizek, aztán vége. Röviden ennyi.

– *Az, hogy még mindig itt vagy, az az iskolának köszönhető? Vagy mennyire változott meg itt a szereped azóta, hogy eleinte pakoláztál meg falat festettél?*

– Szerintem eléggé megváltozott azóta a szerepem. Jelen pillanatban én vagyok itt a legidősebb. Eléggé sok itt az új. És ők már annyira újak, hogy ők abba már nem látnak bele, csak ilyen infókat kapnak innen-onnan, hogy én milyen voltam régen. Szóval, hogy most már azért azt látják, hogy... végül is tényleg így van, ezt mondhatom nyugodtan, hogy most már azért úgy megbízható vagyok, pontos, meg van egy normális életem. Szóval, azért most már négy év józansága alatt ki tudtam egy ilyen idézőjeles kispolgári életet építeni magamnak, hogy vannak barátaim, van hobbim, sportolok rendszeresen, versenyszerűen. Szóval így tök normális életet élek, és ők ezt látják mind, és most már azért úgy van szavam itt eléggé erősen, én ezt látom.” (sorstárs 10)

Sorstárs

– *„Hogy kerültél kapcsolatba a Party Service-szel? Hogy ismerted meg őket?”*

– Hát ha jól tudom, ez négy évvel ezelőttre tekinthető vissza. Mert, ugye, Esztergomban lakom. És Esztergomban van egy Fesztergom nevű ilyen fesztivál, ilyesmi és a partiszervíz ott megjelent, ott voltak. És ha jól tudom, akkor négy éve – az 2001 –, *pont akkor volt nekem ügyem, mert nekem volt ügyem – drog-ügyem – és így kerestem a helyem a világban, hogy valami csináljak, valamivel lekössem magam,*

hogy ne az legyen, hogy ténfergek bele a világba, és akkor megint becsúszok a rossz dolgokba. Tetszett, amit csinálnak. Öt perc alatt tudtam, hogy miről van szó, nem kellett nekem magyarázni, hogy mi ez, mit csinálnak, mert tudtam. Szóval rájuk néztem, egy-két kérdésem volt a Fecóhoz, aztán már tudtam is, hogy mi ez. És akkor cseréltünk telefonszámot, és utána egy év telt el, hogy nem történt semmi. Akkor én föl hívtam, hogy mondom, mennék dolgozni, meg érdekel az egész. Valamit magyarázott így utólag egy évvel később, mikor már benne voltam a partiszervízben. Így mesélte, hogy pont akkor volt ilyen variálás, hogy kell-e szupervízióra járni először, és utána partira menni egy új embernek, vagy rögtön partira, vagy mi legyen. És így inkább halasztották, tehát nem kellett új ember. És ez rögtön akkor volt, még két-három héttel utána...

– *A fesztivál után.*

– A fesztivál után. És utána mondom, hát jó, ha nem keresnek. Mert ő azt mondta, hogy jó, akkor lesz majd két buli is, és mindenképpen kell ember, majd keres. Mondom, jó, akkor keressen. És hogy is volt utána? Ja, aztán én feladtam. Ha nem keresnek, akkor nem kellek, tehát akkor pontot teszünk a végére, nem érdekes a dolog. És egy év múlva – nem tudom miért – föl hívtam. Megpróbáltam megint, hátha. És akkor föl hívtam, nagyszerű, már akart ő is keresni. Hát persze ezt kell mondani. Persze, akart keresni. Egy évig nem keresett, akkor... Na mindegy! És hogy jövő héten kedden szupervízió, menjek el. Elmentem, megvolt első szupervízióm, tetszett a csapat, tetszett minden és azóta. És ez már a harmadik Sziget lesz. Tehát ha Szigetekben számolom, akkor három éve vagyok benne.

– *Mit gondolsz, hogy az, hogy – mondtad, hogy volt ügyed – ez mennyire befolyásolta azt, hogy odamentél hozzájuk, meg rögtön tudtad, hogy mi ez?*

– Abban nem befolyásolt, hogy odamentem hozzájuk, és tudtam, hogy mi ez. Abban befolyásolt, hogy érdekelt. Valószínűleg ebben befolyásolt, mert *ha nincs ügyem, nem gondolkozom el a jövőmön, nem gondolkozok el, hogy milyen életet éltem eddig, tehát nem készítek számadást arról, hogy mi történt eddig. És akkor nem érdekel.* Akkor is olyan szinten érdekelt volna, hogy mit csináltok, aha, jó ezt csinálják, akkor... [nem érteni].

– *Akkor nem érint meg.*

– Aha. Így van. Akkor nem fog meg. Így viszont azt mondtam, hogy hoppá, valami ilyesmit úgyis akartam, ha már... Szóval érdekes, hogyha nem ezen az oldalon, akkor a másikon, hogy valamit tenni. És akkor ezért...

Új közösség. Mert addig... jó, mondjuk, talán volt egy fél év átfedésem, amikor úgy gondolkoztam, hogy... mert akkor már nem cuccoztam, de igazából nem tudtam mit kezdeni magammal, nem volt közösség, abova járjak, pedig azért társaságfüggő vagyok valahol. És az addigi társaságom az mind anyagos ember. Szóval most már úgy el vagyok velük is, mert megértették, hogy én nem csinállok semmit, de abban az időben, ha

elmentem valahova, mindig az volt a küzdelem, hogy megértessem, hogy én nem. És hogy mért nem? Mert hát eddig mindig, és most mért? És nekem ez nem kellett. Volt egy év, amíg úgy senki. Tehát abból a régi társaságból senkivel nem találkoztam, mert úgymond elpártoltam tőlük – szerintük. És ez a csapat – ez a Kékpontos partiszervíz csapat – ez egy új csapat volt, teljesen más felfogás, más életkörülmények, más világnézet, és azt mondtam, hogy ez jó, ez kell nekem.” (sorstárs 13)

4. IDENTITÁSBEFOLYÁSOLÁS

„Fordulópontok”

Sorstárs

– „És mire végeztem ott a terápiámmal, akkor olyan volt a szitu, hogy úgy tűnt, hogy ott maradok segítőként. Ezt támogatta az ottani stáb is, és akkor az én feladatomban lett volna a színháztréningeknek a vezetése. Az addigra kiderült, hogy ehhez van érzékem, meg én is nagyon szerettem. És így alakult ez, hogy kezdtem segítővé válni vagy segítő fejjel gondolkodni. Bár hozzáteszem, hogy azért ez egy érdekes kettősséget jelent, mert ez nem így van, hogy most akkor én október 10-ig voltam terápiás, és 11-én már segítő vagyok. És ráadásul ott, Komlón ezekről volt egy ilyen érdekes játék is, hogy nem volt olyan egyértelmű, hogy bekerülhetek én a stábba. Tehát azért nekem kaparnom kellett volna. De akkor volt egy olyan időszak, amikor ilyen talajvesztett lettem, mert ahogy megvolt a programzáró ünnepségem, onnantól rám azok a szabályok, amik a többi terápiásra, nem elvártak. Viszont még nem vagyok stábtag. És akkor ott fityegtem egy 2 hétig ilyen identitás nélkül, ami egyébként kellett, mert akkor azt úgy jól helyre tudtam magamban rakni, hogy nem ezek a rangok számítanak. Tehát hogy én vagyok, aki vagyok, én X.Y. vagyok, és az is akarok lenni – mondtam a nevem, nem baj? – az is akarok lenni. És emellett én lehetek terápiás, segítő, de végül is nem is számít ez. És azóta is, tehát – mondjuk – a mai napig sokszor gondot okoz nekem ez, hogy én itt vagyok programvezető, mert valakinek kell annak lenni, akit keres a sajtó, hogyha bárki szerződést akar kötni, akkor engem keresnek. Hogyha te interjút akarsz készíteni, akkor hozzám jössz. Tehát kell, elvár a világ egy programvezetőt egy ilyen közösségtől. De közben én nem tartom magam másnak vagy jobbnak, mint itt bárki a házban...”

– *Mióta tartod magad segítőnek? Tehát hogy ez mióta van, hogy segítőként dolgozol? Vagy emiatt nincs is egy ilyen pont, mert ez közben alakult?*

– Hát igen, ez így szépen alakult, és tényleg, már a terápiám végén... Tehát ha az a segítő, aki segít másoknak, akkor viszonylag korán. Tehát amikortól már nem ártok másoknak, hanem semleges vagyok vagy segíték, onnantól. És ez tényleg – mondjuk – 1995. februárban mentem le Komlóra. Mondjuk, az első

félév, az még azzal telt, hogy velem foglalkozott mindenki, de aztán utána már úgy én is tudtam figyelni másokra. És azóta tulajdonképpen.

– *Említetted az elején, hogy többen jártok továbbtanulni. De nem tudom, hogy ezt mennyire értettem jól, hogy azóta...?*

– Én azóta veszek részt önszervező csoportok megszervezésében és tagként is benne, és – mondjuk – itt abból a szempontból gondolok magamra segítőként, hogy ezek olyan csoportok, amik – azt gondolom, hogy – nélkülük nem jöttek volna létre. De nem én csináltam. Tehát szerintem csak olyan háttérmunkákat raktam hozzá, és én azóta gondolok magamra úgy, mint segítők vagy mint szolgáltatója valamilyen ügynek, és ez pedig az az idő, hogy kéne nekem egy papír. De ez inkább már csak pénzről szól. Ez lényegében négy éve kezdődött. És akkor jelentkeztem szóc munkára, és akkor tanulok szóc munkát.

– *Ja, hogy a papír miatt mentél.*

– Igen. Kezdetben. Ez is egy elég nagy dilemma nekem, és nem is oldódott fel. Mert hogy van az, egyrészt ezzel az az egész Megállóval azt akartam én mindig képviselni, hogy egy jól működő szervezetet, közösséget bárki, akinek helyén van a szíve és az esze, az hozzá is foghat, és nem kell görcsölnie, hogy van-e hozzá végzettségem, értek hozzá, nem értek hozzá. Hogyha valamiféle bátorság van egy emberben, akkor ezt meg tudja csinálni. És ezt én nagyon erősen szeretném képviselni, mert hogy én is azért nyolc általánossal kezdtem el ezt az egészet, és közben persze leérettségiztem. *De nem attól működik ez, hogy nekem érettségim lett. Nem attól működik ez, hogy én most főiskolára járok. Hanem inkább attól, hogy sosem ijedtem meg én attól, hogy valami nem úgy megy, ahogy elképzeltem. És mindig rugalmasan tudtam váltani. És kitartottam. Tehát én azt gondolom, hogy ezek azok, amik úgy össze tudnak tartani egy munkát, ami közös. És mindig találtam társakat hozzá. Szóval ennyi. És azért ez egy fontos üzenete lenne ennek a Megállónak, hogy így alulról szerveződik, és nem az, hogy van itt egy-két profi fej, aki tudja, hogy mit kell csinálni, aztán működik vagy nem működik. És közben meg akkor elkezdek egy ilyen főiskolát, ahol professzionális szakember leszek, de én nem akarok az lenni. Úgyhogy nem tudom, én ilyen értelemben nem tanultam semmit a főiskolán, hogy most akkor az emberekhez hogy kell hozzászólni. Ezt azért nem tanítják, hogy tudod velük a hangot megtalálni. De mégis csak, egyszer csak az leszek, és akkor onnantól a Megálló nem egy önszervező alapuló, önszervező szerveződött csoport lesz, hanem szakemberek által működtetett. De mindegy, mert a lényegen nem változtat, csak kicsit úgy az egésznek az arculatát olyan irányba formálja, amit én nem annyira szeretnék. De közben belátom, hogy kell, mert azért az a nyomás is itt van, hogy már egyre többen dolgozunk itt, és valamiféle létbiztonságra azért most már szükség van. Egyrészt idősödünk is, mert van, akinek családja van, tehát hogy nem lehet ez már úgy, mint 1998-ban, hogy hát, figyelj, ha a Soros ad pénzt, akkor csi-*

náljuk, ha nem ad, akkor megcsináljuk ingyen. Most már azért ez máshogy van. Tehát hogy kétirányú nyomás van, és így... Hát mindegy, ezt vinni kell, és akkor most leszek majd szakember.

– *De hogy az identitásodban akkor is segítő maradsz, nem szociális munkás.*

– *Én függő maradok, az identitásomban. Szeretnék. Ebhez ragaszkodom, hogy az elsődleges identitásom, az függő. Szenvedélybeteg. És akkor erre aztán pakolódhat felőlem a szak. Jó, leszek egy szakember. De nem vagyok nagy véleménnyel a szakemberekről. De csak valószínű azért, mert a szakemberektől nem sok segítséget kaptam. Tehát az, hogy én most itt vagyok, az nem annyira a szakembereken múlt, mint a sorstársakon. Vagy, aki szakember ebbe az én utamba valamilyen módon belépett és változtatott rajtam, az viszont nem szakember minőségében tette ezt, hanem pusztán ember minőségében.*

– *Tehát, hogy amikor papírod lesz, akkor is sorstárs maradsz elsősorban?*

– Remélem.” (sorstárs 09)

Sorstárs

– „*És mennyire érzed úgy, hogy te itt most már segítőként vagy?*

– Ez egy érdekes dolog, mert... Ez egy jó kérdés! [nevet]. Az az igazság, hogy folyamatosan van bennem egy ilyen érzés, mert hogy eléggé sokat tudok azért segíteni csoportokon, ilyen élethelyzeteket, élethelyzetekben így javasolni bizonyos dolgokat, meg így simán, amikor a pultnál ülünk, ez egy eléggé fontos hely itt egyébként, a büfében. Itt eléggé sokat lehet megtudni egymásról. Tehát ott beszélgetések, meg ilyenek. *De azért én érzem azt egyébként, hogy néha azért úgy a két tűz közt lebegek. Szóval nem vagyok igazán terápiás sem, meg úgy igazán segítő sem. Szóval most úgy valahogy félúton vagyok jelen pillanatban.* Ez egy jó kérdés egyébként, ezen jelen pillanatban még én is gondolkodom, hogy ez most hogy van bennem...

– *És amikor így magadon gondolkodsz, vagy – mondjuk – így meg kéne határoznod magad, akkor így az önmeghatározásodban mennyire van benne az, hogy drogos voltam vagy drogos vagyok? Vagy segítő vagyok, segítő leszek? Ezzel így hogy állsz?*

– Hát, azért ez attól függ, hogy hol vagyok. Szóval az, hogy drogos vagyok, az a mentalitás, ez az érzés, életérzés, vagy nem tudom, hogy mondjam, ez általában mindig megvan. Szóval elég éles kontrasztok vannak ebből a szempontból az életemben, mert hogy azok az emberek, akik legközelebb vannak hozzám, ők általában tényleg talpra állt szenvedélybetegek. De – mondjuk – ha kicsikét tágitom a kört, akkor utána van egy kör, a csapattársaim, a sporttársaim, akikkel együtt focizok, ők mind józan életű emberek, sosem drogoztak, meg nem igazán iszákosak. Szóval ilyen sportemberek. Ők azért már egy más mentalitást képviselnek az életben. És akkor van még kijebb egy kör, ez pedig a barátnőmnek a családján keresztül. A barátnőmnek a családja, ő nem, de a családja eléggé valóságosak. És hogy három éve vagyok vele együtt, és azért most már eléggé jó be-

látást nyertem így az egészbe, és eléggé sok embert ismerek közülük, és az is egy teljesen más mentalitás. *És valahogy azt vettem észre, hogy én mindig viszem azt, amit itt tanultam.*” (sorstárs 10)

IDENTITÁSALAKÍTÁS

Kortárs

– „Az az érdekes, hogy azzal együtt, hogy én most szociális munkás vagyok, azzal együtt én kortárs segítő is vagyok. Tehát a saját kortársaimnak ugyanúgy adok egy ilyen támogató odafordulást. Ez egyrészt személyiségemből adódik, nyilván azért is választottam ilyen pályát. Hát nem tudom, hogy lehet-e ezt így... Olyan biztos volt, hogy ki akartam már lépni a kortárs segítő szerepből, tehát hogy erre emlékszem, hogy ennél a szervezetnél, amint így haladt előre az egyetemi tanulmányom, úgy éreztem, hogy egyre professzionálisabb vagyok, és esetleg inkább a professzionális segítő szakmát művelem, és lehet átlépni olyan határokat, amiket a kortárs segítő szerepben nem. Hogy én le akartam ezt a dolgot vetkőzni, hogy én most már nem kortárs segítő vagyok, hanem én már SEGÍTŐ vagyok. De ez nyilván arról is szólt, hogy a szociális munkás identitásomat akartam minél hamarabb megtalálni. És most meg azt látom, hogy egy bizonyos értelemben ugyanúgy kortárs segítő maradtam. És ez jó.” (kortárs 05)

Kortárs

– „Mi az, amit kaptál a képzéstől?”

– Biztos, hogy emiatt lettem szocmunkás, mert én erről az egészről egyáltalán nem tudtam semmit, csak nagyon tetszett nekem ez a meghallgatod-kérdezel dolog. Nagyon tetszett nekem. És úgy harmadik, negyedik évben, amikor el kell döntenie az embernek, hogy hová megy továbbtanulni, a szüleimben fel sem merült, hogy én segítő lehessek. És Szabó Gabit kérdeztem, hogy kik azok az emberek, akik ezt pénzért, szakmailag csinálják. És ő mondta, hogy vannak pszichológusok, vannak szociális munkások és én mondtam, hogy »Jé, tényleg? Nem csak közgazdász vagy jogász lehetsz, ha leérettségiztél?«. És mondta, hogy igen és hogy ezt úgy hívják, hogy szociális munkás és az ELTE-n tanítják. Tehát amit én kaptam, az az, hogy nagyon-nagyon jól meg lett alapozva az egész szakmai működésem. Az ELTE-n nincsen önismereti csoport a szocmunkásoknak. Vagy legalábbis amikor én jártam és végeztem az egyetemet, akkor nem volt. Szerintem ma sincs. A Bárczin, illetve Győrben is van. És ez nagyon jól kiegészítette az ELTE nagyon profi, de nagyon elméleti képzését. Én már úgy mentem oda segítőként, hogy pontosan tudtam, hogy mi az én kompetenciám ebben a történetben: miben tudok segíteni, miben nem, és mi a teendő akkor, ha nem tudok segíteni. Meg az egész ilyen érzelmek-

kel való dolgozás. Szóval, hogy nem vagyok én egy robot, nekem is vannak érzelmeim, és ezt hogyan tudom a segítő kapcsolatban a helyére tenni...

– *Utaltál rá, hogy a kortárs segítséget körülbelül húszéves korig lehet csinálni. Ez közben változott-e? Vagy ezt most hogy látod? Attól, hogy most Te professzionális segítő vagy, vagy-e még kortárs segítő is, vagy egybeolvadt a kettő? Ez hogy alakult?*

– Nem, én most nem professzionális segítőnek tartom magam. Ez nekem egy olyan minőségi előrelépés volt, hogy a kettőnek együtt igazából nincs értelme. Az, hogy én a munkatársaimmal, amikor nekik problémájuk van, én hogyan beszélgetek, akkor én nem vagyok kortárs segítő, már csak azért sem, mert ők 40 évesek, én meg 30 alatt vagyok, szóval nem is lehetnénk kortársak. De akkor már az van, hogy egy profi segítő minőségileg már egy olyan eszközrendszerrel rendelkezik, ami nem minősíthető vissza kortárs segítővé. A baráti körömben nyilván nincs szükségem ezekre az eszközrendszerekre, mert ott kölcsönösen barátok vagyunk, és nem kell használnunk ezt az értő, figyelő, hallgató nem tudom mit. Nyugodtan egymás szájába lehet beszélni, meg nyugodtan lehet azt mondani, hogy szerintem csináld ezt meg azt. Mert attól vagyunk barátok, hogy ezt mondhatom. Szerintem ez valahol az egyetem környékén elmúlt. Nem is mozdul már annyira olyan típusú tömeg. Ez talán az egyetem volt utoljára egy ilyen fórum, ahol nagyjából egykorúak voltunk együtt, minimum húszan. És volt olyan ember, mint a középiskolában, akivel bár nem voltunk barátok, de tudtam, hogy gondja van, és odamentem, hogy esetleg egy jegyzettel vagy egy kávéval, vagy valamivel tudom előrébb segíteni. Most már a munkahelyemet leszámítva, a privát életemben nem jelent nagy szükséglet. Nem kell segítenem senkit. Vagy ha kell, akkor azt meg nem én fogom csinálni. Mert nyilván olyan szinten nem vagyok mondjuk a családomban vagy a baráti körömben, hogy én bármilyen segítői szerepben tetszelegjek.

– *Akkor végeredményben egy eszköz volt, illetve egy lehetőség a kortárs segítség, meg a képzés arra, hogy eljuss a szakmádhoz?*

– Abszolút.

– *Hogy megtudd, hogy van olyan is, hogy...*

– [Közbevág:] De van egy csomó olyan barátom, aki végigment ezen a kortárs segítőn. Ismerős, barát. Ők például végigmentek és nem lettek azok. Sőt, a környékén sincsenek! Még talán az egyikük, aki tanár lett. Tehát neki van valami emberi kapcsolatokban mozgó szerepe. De, mondjuk, abból a csoportból négyen lettünk valamilyen szociális területen tevékenykedők: szocmunka, szocpol, ilyesmi. És akikről még én tudok, azok közül az egyik utazási irodában dolgozik, például. Szóval nem ezen a területen tevékenykednek. Tehát nem lesz minden kortárs segítőből szakember, nem is ez a feladat. Csak valakit jobban megérint a dolog, esetleg és tényleg azt gondolja, hogy ez az ő útja.” (kortárs 06)

Kortárs

– „Ha végzel és elkezdesz klinikumban dolgozni, akkor mi fog maradni ebből a kortárs-segítő identitásból? Meddig lehet ezt csinálni egyáltalán? Szóval meddig tart? Van-e vége ennek egy bizonyos életkortól? Hú! Egyszerre nagyon sokat kérdeztem.

– Nem. Egy dolgot kérdeztél, de ez olyan roppant átfogó, hogy arra válaszolni nagyon-nagyon nehéz. Kezdjük onnan, hogy, mint mondtam neked, hogy mint ember sokat kaptam. És ez nem szakaszkodik le, hogy most akkor hány éves korig, meg milyen szakma, meg milyen terület. És általában gordiuszi csomó. És akkor mint olyan ember, mint aki akár professzionális, akár nem professzionális, de aki a személyiségével dolgozik, mint segítő, hogyha mint ember kapott, mint a személyiségéhez kapott, akkor az benne marad nagyon mélyen, és segíteni fogja. De akár beszélhetünk sokkal hétköznapiabban is, hogy az a tapasztalat, amit megkapok egy ilyen helyzetben, hogy hogyan működött egy csoport, hogyan volt az, hogy először vezető voltam, aztán próbálták ezt leépíteni nálam, hogy nem, te se vagy külön nálunk – ezzel megküzdeni. Vagy akár egy segítő helyzetben... Hú, mondjuk a barátom jött problémával, és nem igazán éreztem azt, hogy én hozzá tudtam ahhoz tenni, legfeljebb annyit, hogy elmondhatta, és egy kicsit próbáltam kérdéseket feltenni, ami egy külső nézőpont, és hogy onnan is megnézheti a saját problémáját. De úgy nem éreztem azt, hogy igazán előbbre jutottunk. Tehát ezeket a tapasztalatokat, hogy... Nyilván nehéz egy segítő helyzetben, hogyha az ember nem ér el sikert. Tehát azt feldolgozni, hogy énnekem az lenne a dolgom, hogy segítek, és azt látom, hogy toporgunk egy helyben. Tehát hogyha ezzel is már korábban valahogy szembesültem, és már ezzel kezdtem, akkor ez is jól jönne. Tehát egy csomó ilyen apróság is, szerintem.” (kortárs 01)

PARTIPEERS

(Kováts Virág)

A KÉK PONT PARTY SERVICE PROJEKT (PS)

Magyarországot a 90-es években érte el az az áramlat, amelynek következtében a diszkók világában egyre nagyobb teret vívott ki magának az új elektronikus zene (amely az 1970-es években indult hódító útjára Chicagóból és Detroitból), s ennek eredményeképpen kialakult az úgynevezett partikultúra. A műfaj viszonylag rövid idő alatt számtalan irányzatot és alirányzatot hozott létre (Kertész 2003, Batta 2004). Ezek az irányzatok különféle szubkultúrákat hívtak életre, amelyek sajátos, külső jegyek alapján is láthatóan elkülönülő (kulturális) parti- és öltözködési szokásokat alakítottak ki. Főleg a 17 és 25 év közötti fiatalok egy jelentős része tölti partizással a szabadidejét. A partik általában hétvégenként vannak, habár előfordulnak több napig tartó rendezvények is, ahol több ezren is szórakozhatnak egyszerre. A partik gyorsan elindultak hódító útjukra, és már a korai szakaszban összekapcsolódtak bizonyos kábítószeres fogyasztásával, azonban a partizók nem kaptak megbízható információt a szerek veszélyeiről, hatásairól és a használat lehetséges következményeiről. A partilátogatók szerhasználói szokásaival kapcsolatos kutatások *Demetrovics Zsolt* és *munkatársai* nevéhez fűződnek 1993-ban, 1999-ben és 2003-ban. A kutatásokból kiviláglik, hogy a partik legkedveltebb szereit közé tartozik a marihuána, az amfetaminszármazékok (speed), az LSD, az ecstasy, valamint a kokain. Az idő múlásával a partik világa fokozatosan átkerült az underground szférából a mainstream szférába.

Mindeközben a kilencvenes évek második felében jelennek meg Magyarországon az ártalomcsökkentő drogpolitika első úttörői, a lassan ébredező civil társadalom horizontális viszonyai között. Az akkoriban alakuló civil kezdeményezések még elsősorban a HIV-vírus terjedésének megakadályozására (DPA tücsereprogram 1996), illetve az intravénás droghasználat ártalmainak a csökkentésére koncentráltak. 1998-ban, a Levi's Europe anyagi támogatásával indítja be alacsony küszöbű megkereső projektjét az 1997-ben – a Soros Alapítvány támogatásával – alapított Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Drogambulancia Alapítvány. Ez a szervezet volt az egyik első olyan NGO Magyarországon, amelyik az ártalomcsökkentést helyezte küldetése középpontjába. Az elektronikus zenei partikra specializálódott ártalomcsökkentő program neve Kék Pont Party Service (a továbbiakban a használt írásmódnak megfelelően: kékpont partyservice) lett. A Nyugat-Európában ekkor már sikeres gyakorlatot pár év alatt sikerült a

hazai viszonyok figyelembevételével felépíteni és integrálni az akkoriban meghatározó jelentőségű goa/psytrance partiszcenába. A partizó önkéntesekből álló párfős csoport egy koordinátor és a Kék Pont Alapítvány szakmai stábjának a segítségével kezdte meg máig tartó munkáját, a partizó fiatalok egészsége és a magyarországi partikultúra megóvása érdekében. A partiszervíz önkénteseinek munkája a sorstárs segítség fogalomrendszerével jól leírható.

A PARTIZÓK JELLEMZŐI

A partik droghasználóira jellemző, hogy nem tartják magukat betegnek, függőnek, sőt sok esetben droghasználónak sem, mert a drog számukra a heroint, illetve az intravénás szerhasználatot jelenti. A fogyasztók általában rekreációs jelleggel használják a szereket, ami azt jelenti, hogy 1. meghatározott körülmények között (partikon); 2. meghatározott időben (hétvégenként); 3. meghatározott tevékenységhez kapcsolódóan (táncolás, szórakozás, ismerkedés). A fogyasztók jelentős része iskolába jár vagy dolgozik, sőt iskolai végzettségük magasabb az átlagnépességhez viszonyítva. A szerhasználatot leszámítva egyéb deviáns viselkedés nem jellemző rájuk. A marginalizáció sem jellemző rájuk, hiszen a társadalomból sem kilépni, sem ellene lázadni nem áll szándékukban. Illetve elsősorban nem serdülőkori, hanem fiatal felnőttkori jelenségről van szó (*Meansham, Parker és Aldridge* 1998). A partikkal összefonódó rekreációs droghasználat – illetve ennek kikerülése az underground szférából a mainstream szférába – és ezen jelenség normalizációja olyan kihívást jelentett a társadalomnak, amellyel a hagyományos módon nem tudott megbirkózni, hiszen egyrészt ezek a fiatalok nem tartják magukat segítségre szorulóknak, ezért nem keresik fel a professzionális segítő intézményeket, illetve a drogfogyasztás is ritkán vezet súlyos egészségügyi szövődményekhez, ezért a hagyományos egészségügyi rendszerhez sem fordulnak. Ezenkívül bebizonyosodott, hogy az elmúlt évek ún. „diszkórazziái” – amelyek ellentétben állnak a Nemzeti Drogstratégia alapelveivel – sem vezettek el a kívánt eredményhez, hacsak nem a rendőrségi statisztikák növelése a cél.

A PS TÖRTÉNETE

A Kék Pont Alapítvány megalakulásától, 1996-tól nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy elérje és ártalomcsökkentő információkkal lássa el a diszkókba és partikra járó droghasználó fiatalokat, hiszen itt egy olyan csoportról van szó, amely nem veszi igénybe – mert nincs rá szüksége – a tradicionális egészségügyi ellátórendszert, vagy ha megteszi, azt a legvégső esetben teszi (túl-

adagolás, szerhasználat következtében kialakult pszichotikus tünetek). A Kék Pont a fent említett csoport elérése érdekében hirdetéseket jelentetett meg – és azóta is ezt a gyakorlatot folytatja – műsorújságokban (*Pesti Est*), magazinokban (*Bravo*, *Free*) az alapítvány szolgáltatásairól, elérhetőségeiről. Az előzőekben jellemzett fiatalok személyes megkeresése azonban többször kudarcba fulladt. Végül 1998 decemberében, egy új projektkoordinátor – *Urbán Beatrix*, majd őt követve *Nyéki Krisztina* – segítségével elindult a kékpont PS, akkori nevén „Kék Pont Party Service” szolgáltatás, amely 1999 januárjától folyamatosan működik, és szerves része az elektronikus zenei kultúrának. A projektvezető szociális munkás és addiktológiai konzultáns végzettséggel, illetve az utcai munka területén több éves tapasztalattal rendelkezett. Munkatársai kiválasztásánál szempont volt, hogy azok a helyi aktivisták köréből kerüljenek ki, akik a közösség tagjaként ismerik a nyelvezetet, a szokásokat, részesei a kultúrának. Vannak közöttük volt és jelenlegi droghasználók is, tehát sorstárs segítők. Rajtuk kívül kortárs segítők is dolgoztak a PS-ben, akik képzése a Kék Pontban történt. A kezdeti időszakot nagy fluktuáció jellemezte. Ekkor 7-12 tagja volt a csoportnak, akik közül 7 fő vett részt a felkészítő tréningen.

2001. június 1-től a PS működésében strukturális változások következtek be, amelyek érintették egyrészt a személyi állomány összetételét, másrészt a szolgáltatások külső megjelenési formáját, harmadrészt a szolgáltatással megcélzott partik és rendezvények stílusát. Az átalakítást az elektronikus zenei kultúrában történő változások hívták életre. Ezen folyamatok legszembetűnőbben a goapartyk nyilvánossá válásában, a drum-and-base (dnb) irányzat nagyfokú térhódításában, illetve az ezzel járó kommercializálódásban követhetők nyomon. A piacosodás első szakaszában ún. professzionális partiszervezők jelentek meg, kevéssé professzionális módszerekkel, amely a PS működését is befolyásolta. A goa-közösség feltétlen bizalma lehetővé tette a PS számára a magas színvonalú munkavégzést már a korábbi időszakban is, azonban a dnb-partikon való megjelenést szinte a nulláról kellett kezdeni. Ezt kulturális közösséget a goa-közösségtől eltérő droghasználói szokások, eltérő értékrend, eltérő szimbolikus elemek használata jellemzi, így ez változásra ösztönözte a PS-t mind személyi állományát, mind vizuális megjelenési formáját illetően is. A fentebb leírtak tükrében, a PS tagjai interjútechnikával adatokat gyűjtöttek a budapesti partikultúrára jellemző drogfogyasztási és szórakozási szokásainak aktuális helyzetéről. Mivel a PS-re a kezdetektől fogva jellemző a személyi állomány fluktuációja, ezt a helyzetet kihasználva, az új jelentkezők felvételénél fontos szempont volt, hogy legyen közöttük dnb-közösség tagja is. Az önkéntesek toborzásánál fontos szempont volt az is, hogy lelkesen és szívesen járjanak a legkülönbébb partikra a PS-sel, másrészt stabil egzisztenciával rendelkezzenek, és olyan oktatási intézmények hallgatói legyenek, akiknek szakmai tudása (mérnöki, informatikai, egészségügyi, média-,

pszichológiai, illetve addiktológiai tudás) ne csak a partikon, hanem a PS háttértevékenységében is hasznos legyen. A második korszak koordinátorainak is fontos volt tehát, hogy a PS-önkéntesek egyrészt sorstárs segítők legyenek, másrészt valamilyen szakmai tudással is rendelkezzenek.

A következő fázis az arculat, a külső megjelenés felfrissítése volt, ugyanis a goa-partikon bevált ezoterikus, keleti megjelenés a dnb-partik digitális-cyber világába nem volt beilleszthető. A dnb-partikon kevésbé segítőkész partiszervezőkbe és időnként sokkal mostohább körülményekbe (víz, áram, asztalok és székek hiánya) botlott a PS, amely egy teljes és lehetőleg minden technikai igényt kielégítő belső felszerelés kialakítását indokolta. Ezen bővítések lehetővé tették, hogy a PS egyszerre, több helyszínen is működni tudjon, ezért a dnb-partik hódítása nem szabott gátat a goapartikon való megjelenéseknek sem.

Eddig nem esett szó a techno-house (trance) kultúra, azaz a különböző budapesti és vidéki klubokban fellelhető underground partivilág sajátosságairól. Ez a réteg kevésbé elérhető a PS számára, amely sikertelenség több dologgal magyarázható: egyrészt ezen partik látogatói szándékosan távol tartják magukat az előbb említett irányzatok képviselőitől, aminek oka az egymásról kialakított torz kép (grizzli-hippi-droid), másrészt az ezeken a területeken mozgó partiszervezők nem érzik annyira küldetésüknek a biztonságos szórakozás feltételeinek megteremtését vendégeik számára. 2007-ben (a PS harmadik, jelenlegi korszaka) azonban e tekintetben is jelentős áttörés figyelhető meg, amely az ún. criticalex.hu-kampány megvalósításában ölt alakot. Erről kampányról a későbbiekben még szó lesz.

A PS FINANCIÁLIS HÁTTERE

A PS 1998-as elindulása a Levi's Europe anyagi támogatásának volt köszönhető. Mivel a projekt működéséhez nem volt szükség kormányzati források bevonására, a projekt szabad kezet kapott, tehát céljait nem kellett valamely megnyerni kívánt pályázat arculatára formálnia, a szakmai keretet a Kék Pont Alapítvány küldetése adta.

PARTIPEERS – A PS ÖNKÉNTESEI

A PS sikeres működéséhez elengedhetetlen, hogy önkéntesei jelentős része a partitérből kerüljön ki. Mivel a partikultúra nem alkot homogén egységet, fontos, hogy az önkéntesek a különböző zenei irányzatok képviselőiből álljanak. A programban való részvétel egyik markáns követelménye az, hogy a jelentkező 18

évnél idősebb legyen. Több olyan jelentkező volt már a PS történetében, aki nem töltötte be a 18. életévét. Ők eljárhattak teamekre, szuperviziókra, részt vehettek a PS életében, azonban a partikon 18 éves korukig nem vehettek részt. A koordinátorok által megkívánt önkéntesi jellemzőket jól prezentálja egy, 2006 elején meghirdetett („Féléves időtartamú kiképzés és önkéntes szolgálat az elektronikus zenei szcénában”) felhívás, amely program a PS mission 1.0 névre hallgat.

A hirdetés szövege a következő volt:

„A Kék Pont Drogambulancia önkénteseket keres: A féléves, elektronikus zenei partikon és fesztiválokon letöltendő szolgálatra olyan 18. életévüket betöltött fiatalok jelentkezését várjuk, akik elhivatottságot éreznek magukban az ártalomcsökkentő drogpolitika gyakorlati programjai, valamint a boni partikultúra iránt. A szolgálat egyben tréning is, amely során professzionális kortárs segítők (party peers) kerülnek kiképzésre.

Jelentkezés: XXX

A szolgálat feltétele:

– betöltött 18. életév

Előnyt jelent:

- az elektronikus zenei partikon szerzett tapasztalat/kapcsolati háló*
- segítői és/vagy más (re)szocializációs elméletekben szerzett tapasztalat*
- pszicho és szocio típusú egyetem/főiskolai hallgatók*
- napi szintű internetkapcsolat (lev.lista, skype-chat, belső fórum okán)*
- átpolt belső és külső”*

A PS önkéntesei általában 18-28 éves fiatalok. Átlagosan 10 aktív tagja van a csoportnak, illetve van egy úgynevezett holdudvar, akik időnként, jobbára nyáron, legtöbbször a Sziget Fesztivált megelőzően bukkannak fel a PS környékén, abban reménykedve, hogy ingyenpartikra juthatnak el. Az utóbbi hozzáállás feszültségek, konfliktusok forrása lehet. Erre jó példa az idei (2007) Sziget Fesztivált megelőző önkéntestoborzás. Az ezzel kapcsolatos ellenérzéseket az alábbi fórumbejegyzésekben követhetjük nyomon:

Sziget 2007

Yhl 1.

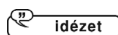
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.05.30 00:30 Hozzászólás témája:

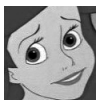
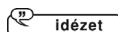

Sziasztok, a harmadik kerület új, lelkes polgármestere, B. B. elintézte a Sziget Kft.-nél a megjelenésünket, úgyhogy lehet készülni, ott leszünk. További információk hamarosan keep the vibe alive d _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

Orsolya 2.

raptorka

Elküldve: 2007.05.30 08:58 Hozzászólás témája:

Csatlakozott:

2006.03.22. Szerda 2:27

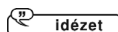
Hozzászólások: 71

Szigeten civilben vagy veletek, mindenképp jelen!!! Éljen éljen
puszi _____ there's no problem, just big eyes:)

Szekacska 3.

tag

Elküldve: 2007.05.31 00:33 Hozzászólás témája:

Csatlakozott:

2006.11.15.

Szerda 17:00

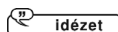
Hozzászólások: 25

hát ez nagyon öröndetes hír szeretném gazdagítani a csapatot, de akkor a
segítségerekre lesz szükség, ugyanis Barbi és én már beneveztük magunkat a
fesztiválra... tehát ha bárkitől hallanátok jegyvásárlási szándékáról, akkor
irányítsátok hozzánk pls, mert ez így annyira nem öröndetes:(
kösziiii, puszi

barbara 4.

tag

Elküldve: 2007.05.31 13:58 Hozzászólás témája:

Csatlakozott:

2006.03.22. Szerda 1:49

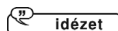
Hozzászólások: 27

igenigen!ezazz:) jelentkeznek én is, és már Réka előttem említette:a jegyem
eladó.

ignion 5.

raptor

Elküldve: 2007.06.02 00:17 Hozzászólás témája:

Csatlakozott:

2006.03.16. Csütörtök 3:44

Hozzászólások: 114

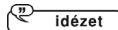
Tartózkodási hely:

akkor ámen csók a családnek _____ ...vissza akarom kapni a
ők folyamatosan követnek... zacsómat...

tinka 6.

Cyber Raptor

Elküldve: 2007.06.03 03:49 Hozzászólás témája:

Csatlakozott:

2004.02.19. Csütörtök 22:03

Hozzászólások: 231

Tartózkodási hely:

Páty-Bp-Debrecen

éljen

gabor725 7.

tag

Csatlakozott:

2006.03.22. Szerda 2:26

Hozzászólások: 25

Elküldve: 2007.06.03 13:25 Hozzászólás témája:

 idézet

Ez tényleg remek , és ha lehet én is jelentkezek..

yhl 8.

Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.06.21 23:50 Hozzászólás témája:

 idézet

sziasztok, gyorsan összefoglalom a lényeket mielőtt elmegyek hosszú hétvégézni meg összeomlani az ágyamba. Most küldtem el a pályázatot 517000 Ft-ra az Állandóan Változó Nevű Minisztérium felé (SZMM). ebből a korábbi támogatásnál lényegesen nagyobb összegből egy komplex ártalomcsökkentő bázis kívánunk megvalósítani. A bázison egy helyen de időben egymást követően dolgozik majd a kékpont és a drogprevenció alapítvány túcsere programja, ill. a partyszervíz. Egy nagy, 40 nm² területű központi sátor és a hozzájuk csatlakozó drogbusz, valamint ps raktár alkotják majd területét. Olyan programot hozunk most létre, mely a későbbiekben a nyár minden fesztiválját végig turnézhartja a nomanslandról elkezdve a Balaton soundon át a szigetig. Profi felszerelés, 8 nagy információs tábla – amikről már beszéltünk – megfelelő kültéri világítás, kényelmes gyékények és a megszokott székek asztalok. Tematikus helyszín, ideális terep a pure ártalomcsökkentés filozófiájának, a kliens-szolgáltató kapcsolatok kialakulásának. Profi program – profi csapat. A jövő héten meghirdetem, hogy keresünk önkénteseket, alapvetően fiúkat a szigetre. Valószínűleg rengetegen fognak jelentkezni, közülük próbálunk majd szelektálni olyanokat, akik egy képzés után képesek lesznek keményen és lelkesen dolgozni a szigeten veletek együtt. és hogy miért csak utólag szólok nektek ezekről? mert minden az utolsó pillanatig változott, változik és bizonytalan (múlt héten pld. óránként váltottunk a megyünk – nem megyünk variációk között). előre menekülünk, és ha jól sikerül minden, akkor nyerünk. egy működő partyservice-t szerintem meg fogja érni more info soon, most elmegyek szépeket álmodni ja! _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

maja 9.

raptor

Csatlakozott:

2005.06.30. Csütörtök 8:20

Hozzászólások: 139

Tartózkodási hely:

Esztergom

Elküldve: 2007.06.22 23:50 Hozzászólás témája:

 idézet

jaaj hát csodálatos már látom magam előtt, ahogy hevernek a kliensek a gyékényeken kedvesen iszogatnak..beszélgetnek...nézik a csillagos eget, és magukkal ragadja őket a zene lágy lüktetése...én meg csak nézem az új szépséges ps-t, ahol dolgoznak a kis önkéntesek mint a szorgos hangyák... kicsorduló örömmel töltönek el ezek a hírek _____ sőhajtsatok pálmafákat

yhl 10.

Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.06.25 13:54 Hozzászólás témája:

 idézet

nos és a feladatok most hirtelen csak röviden: – sátorkészítő kisiparost találni – rengeteg potenciális önkéntesnek szólni, hogy hívjon engem /XXXXX/ ha jönni akar – sok munka, szakmailag magas színvonalú országos szintű mintaprogram, hetijegy, kaja, friss levegő nyomjuk meg teszvéreim! _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

geri 11.

tag

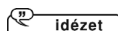

Csatlakozott:

2007.04.27. Péntek 19:50

Hozzászólások: 11

Elküldve: 2007.06.25 16:11 Hozzászólás témája:

Ha kell akkor sátrat is állítok..... egész nap dumálok a lepukkant és nem-lepukkant narkósokkal....segíték nekik ahogy tudok....csak jussak ki a szigetre lehet hogy érdekembernek tűnök emiatt, de ez csak félig igaz
namind1.....csak jussunk ki _____ 1000mester, piercinges, rasztázós zenecsinálós, videóvágós, klippforgató, szociális MUNKÁSember

yh1 12.

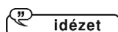
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.06.25 21:51 Hozzászólás témája:

Nézd, ha valaki rendszeresen „érdekembségből” eljár ps-elni és dolgozik, beszél narkósokkal akkor azzal az égadta, világon semmi baj sőt erről van szó _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

geri 13.

tag

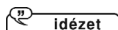

Csatlakozott:

2007.04.27. Péntek 19:50

Hozzászólások: 11

Elküldve: 2007.06.30 21:05 Hozzászólás témája:

- ok amugy meg érdekel is a téma és szeretem hallgatni, hogy mennyire vannak készen a narkósok, és jó látni, ha megoldást találok a gondjaikra és ráfeszelnék a barátnőm is jönne, ha még van hely. és ért is a témához ugy hogy ha lehet akkor kettőnkel már számolhattok
_____ 1000mester, piercinges, rasztázós zenecsinálós, videóvágós, klippforgató, szociális MUNKÁSember

ignion 14.

raptor

Csatlakozott:

2006.03.16. Csütörtök 3:44

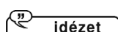
Hozzászólások: 114

Tartózkodási hely:

ők folyamatosan

követnek...

Elküldve: 2007.07.01 18:52 Hozzászólás témája:

lol _____ ...vissza akarom kapni a zacskómat...

yh1 15.

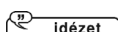
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

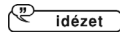
Elküldve: 2007.07.01 22:16 Hozzászólás témája:

hm min nevensz draga ignion? btw vizsgák sikerültek? nem boldogítottalak minket joideje _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

yhl 16.

Elküldve: 2007.07.01 22:21 Hozzászólás témája: Re: –
Proton kapitány
Csatlakozott:

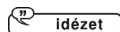
2004.01.14. Szerda 15:34
Hozzászólások: 496

geri írta: a barátnőm is jönne ha még van hely. és ért is a témához úgyhogy ha lehet akkor kettőnkkel már számolhattok hát figy lányokból jól állunk szerintem a szigetre nem fog beférni sajnos – 12 hetijegyünk van, annak legalább a fele fiu kell h legyen, úgyhogy most ott a hangsúly de tudod, szívesen varjuk szuperviziora – ahogy a kesobbiekben mindenkit *** tudom h a hetijegy es a kaja nagy hivoero, de most az a fontos, hogy olyanok kerüljenek be a csapatba akik ezen tulmenoen is reszt tudnak, akarnak venni a munkaban, mert motiváltak érdekli oket mondjuk ugy a sziget a csali a kekpont szerintem lehetetlen jo lehetoseg mindenki számára, aki el akar melyedni a kabiszterjelenszeg hazai kezeleseben, vagy meg egyel altalanosabban, érdekli ot a tarsadalom, a kiskozossegek mukodese. az alapitvany az egyik legjobb hiru az orszagban, jo fless dolgozni benne, elhitetitek _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

ignion 17.

raptor

Elküldve: 2007.07.06 14:16 Hozzászólás témája:

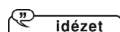
Csatlakozott:
2006.03.16. Csütörtök 3:44
Hozzászólások: 114
Tartózkodási hely:
ők folyamatosan követnek...

nyugodj meg dani, ha tényleg boldogitalak benneteket, akkor igyekeznifogok... bájdövéj nem vizsgáztam semmiből szarok a gyógyszerészetre, viszont dolgoztam és nem tudtam sajnos megjeleni, de ami késik...lol...és csak aranyos volt a barátnős megjegyzés... nagyfater a 60as éveket végigcuccolta, szal ért is hozzá, szeretne szigetre jönni, f/l kérdésben biztosan f, szoval elhozhatom? na csoki _____ ...vissza akarom kapni a zacskómat...

geri 18.

tag

Elküldve: 2007.07.06 20:53 Hozzászólás témája: hmmm

Csatlakozott:
2007.04.27. Péntek 19:50
Hozzászólások: 11

ok ok ok de abba a 12 én még beleférek ugye.... mert minden nap tudok dolgozni me ilyjjenek és ha kapok dátumot akkor szuprviziónisottleszek nem birom ki sziget nélkül..... és tök furalenne ha nem civilfalusként lennék kinn..... szoval.....én 100%-ra mennékha lehet előre is kössssssssz

1000mester,piercinges,rasztázós zenecsinálás, videóvágós, klippforgatós, szociális MUNKÁSember

maja 19.

raptor

Csatlakozott:

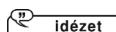
2005.06.30. Csütörtök 8:20

Hozzászólások: 139

Tartózkodási hely:

Esztergom

Elküldve: 2007.07.07 15:07 Hozzászólás témája:

akkor eddig a csapat 1 orsi

2 réka

3 barbara

4 bandi

5 tinká

6 gábor

7 fruzsi

8 maja

9 geri

sóhajtsatok pálmafákat

barbara 20.

tag

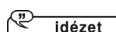

Csatlakozott:

2006.03.22. Szerda 1:49

Hozzászólások: 27

Elküldve: 2007.07.07 20:39 Hozzászólás témája:

Sziasztok! Mint már írtuk Rékával már megvan a hetijegyünk, és így nem szeretnénk elhasználni az ingyenjegyet. Úgy döntöttünk, hogy pakolni segítünk, és ha nagyon szükség van ránk, akkor egy éjszakát be tudunk vállalni.

maja 21.

raptor

Csatlakozott:

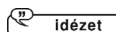
2005.06.30. Csütörtök 8:20

Hozzászólások: 139

Tartózkodási hely:

Esztergom

Elküldve: 2007.07.08 19:16 Hozzászólás témája:

áhhá joo joo értős csak eddig nem volt tiszta hogy eladjátok a jegyetekeket vagy nem vagy hogy smint...akkor mindjárt más mert máshogy kell számolni majd az ujonan jövő önkiket akkor imígyen vagyunk 1 orsi

2 bandi

3 tinká

4 gábor

5 fruzsi

6 maja

7 geri

sóhajtsatok pálmafákat

srekacská 22.

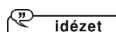
tag

Csatlakozott:

2006.11.15. Szerda 17:00

Hozzászólások: 25

Elküldve: 2007.07.08 20:01 Hozzászólás témája:

hát szívesen lazulnánk már, azért választottuk ezt az utat, de mivel az idő végesen kevés és ennyi idő alatt megbízható önkénteseket találni kétséges, ezért tényleg szívesen segítünk ha szükségetek van ránk. szóval várjuk a fejleményeket. csókszii.

geri 23.

tag

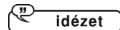

Csatlakozott:

2007.04.27. Péntek 19:50

Hozzászólások: 11

Elküldve: 2007.07.09 12:10 Hozzászólás témája:

öööööö. megpróbálok szerezni még önkéntest.....de csak fiukat tudok.....
 szoljatok hogy hány kell és mien nemü aztán majd meglátom.... és a
 szupervízió dátuma is jól jönne...vagy valami megbeszélésé...kössziiii
 _____ 1000mester,piercinges,rasztázós zenecsinálás,
 videóvágós, klippforgatós, szociális MUNKÁSember

fruzsi 24.

raptor

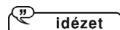

Csatlakozott:

2005.08.26. Péntek 11:51

Hozzászólások: 136

Elküldve: 2007.07.09 14:13 Hozzászólás témája:

Az jó, ha fiúkat tudsz, most az a cél, hogy fiúk jöjjenek! Dani hogy állunk
 jelentkezőkkel? Hány lehetséges önkéntes van már? A szupervízió időpontját
 vhol én is elkevertem, már ha egyáltalán beszéltünk meg vmit. De gondolom
 sziget előtt vmi team, v több is az újak miatt biztos lesz!

yhl 25.

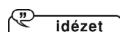
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.07.09 16:39 Hozzászólás témája:

sziasztok

jó volt a volt elfáradtan alaposan és meghalt az asztali gépem is időközben
 úgyhogy picit bajban vagyok, de mindegyis
 ott tartunk most, hogy a kommunikációs igazgatónk Barna Era szerzett pénzt
 egy francia cégtől és a minisztériumi támogatás is meglehetősen biztosnak
 tűnik. Ez azt jelenti, hogy nagyjából biztos a megjelenésünk. Van pár fiú
 jelentkezőnk, őket holnap szeretném délután meghallgatni, akinek van kedve
 jöjjön nyugodtan, hamarosan írom h pontosan mikor lesz en

a szupervízióról azért nem döntöttünk mert egyrészt a Kata szabin van július
 második felében, előtte meg én kísérgetem a kiöregedő rocksztárokat, másrészt
 már az újonnan csatlakozókkal együtt lenne jó egy összerázós szupert csinálni,
 valamikor a sziget előtti napokban, hm?

holnap este lemegyek a balatonsoundra, úgyhogy a jovo heten kezdodik az
 erdemi munka:

- a helyszin pontos megtervezese
- a szukseges infrastrukturális beruhazasok
- a sator legyartatasa, kiberlese
- szigetes egyeztetesek
- trening az ujonnan csatlakozoknak
- mivanmeg

beastieboysek biocsokit esznek

_____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

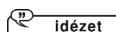
fruzsi 26.

raptor

Csatlakozott:
2005.08.26. Péntek 11:51
Hozzászólások: 136

Elküldve: 2007.07.10 00:18 Hozzászólás témája:

Jó hír, hogy alakulnak az újak! Jó is lesz megismerni őket sziget előtt, látni hogy fog működni a dolog együtt, összeszokni kicsit. Jó ötlet, hogy sziget előtt legyen valami valami vízió. Én nem leszek itt a köv 2 héten kb, de ha vmiért addig nem taliznátok az újakkal utána szívesen én is. Ha igen, írd meg Dani kik lesznek azok, ha már biztos, kíváncsi vagyok nagyon! További jó nyarat mindenkinek és kiadós fesztiválozást azoknak akik szintén ebben utaznak!

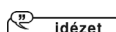
geri 27.

tag

Csatlakozott:
2007.04.27. Péntek 19:50
Hozzászólások: 11

Elküldve: 2007.07.11 15:11 Hozzászólás témája:

daniiiiiiiiiiiiiiiii..... nemtom hogy leszek mostantol netközben mert az asszonnyal vége... ugyhogy ha nem pofátlanság akkor tudnál nekem szöli telón hogy mikor lesz vízió???? előre is kössz... ja és tudok 1-2 fiút aki benne van...volt a témában....kösszi:) _____ 1000mester, piercinges, rasztázós zenecsinálós, videóvágós, klippforgató, szociális MUNKÁSember

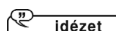
dudi 28.

raptor

Csatlakozott:
2003.11.29. Szombat 21:15
Hozzászólások: 105
Tartózkodási hely:
Esztergom/Budapest

Elküldve: 2007.07.16 21:36 Hozzászólás témája:

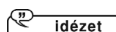
őő.. eltüntem de még azért élek. feltéve ha valaki még tudja ki is vagyok. soundon jött az infó hogy sziget újra.. érdekel.. persze ha még van rám szükség..

yhl 29.

Proton kapitány

Csatlakozott:
2004.01.14. Szerda 15:34
Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.07.17 12:12 Hozzászólás témája:

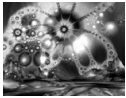

sziasztok, balatonról visszatérve frissen fiatalosan üdvözlök mindenkit, kialudtam magam úgyhogy szép sorjában az infok nektek kedveseim megvan a sátrunk, gyönyörűséges, hatalmas – közel 50nm – és reméljük könnyedén felállítható összedobok majd egy rajtot amin látszódnak a pontos méretei ma délután jönnek lelkes kis önkik kikkel végigbeszéljük a feladatokat és lehetőségeket, akinek van kedve csatlakozhat, négytől bent vagyok a kékben nem csak szívió lesz hanem tréning jellegű találkozók is majd a sziget előtt és természetesen mind telefonon mind pedig itt is értesítek mindenkit dudi az, hogy csak a balatonon az orsítól tudta meg, hogy lesz sziget, sajnos jól mutatja mennyire aktívan vesz részt az életünkben, ami arra sarkall minket, hogy ezúttal másoknak adjuk meg a lehetőséget, sorry. szép napot mindenkinek

üdv d _____ puton (who the fuck is tobbé lorenz)

dudi 30.

raptor

Csatlakozott:

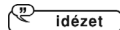
2003.11.29. Szombat 21:15

Hozzászólások: 105

Tartózkodási hely:

Esztergom/Budapest

Elküldve: 2007.07.17 12:54 Hozzászólás témája:

okés.. te tudod....

yhl 31.

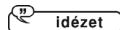
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.07.17 16:14 Hozzászólás témája:

kicsit kínos nekem most ez a lista amit a maja oly lelkesen de velem sajnos nem egyeztetve összedobott mint minden evben, iden is a sziget váltja ki a legnagyobb érdeklődést, pedig nekünk az év maradék 51 hetében is szükségünk van a munkakedvre lelkesedésre úgyhogy maradjunk annyiba, hogy az új jelentkezők meghallgatása után – a hét végeig alakítjuk ki a végleges listát remelem nem lesznek nagy sertódések de pld. drága Tinka neked is meg kell értened, hogy ha egy even keresztül semmi hír feleled akkor viszonylag nehéz azt éreznem, hogy aktív tagja vagy a ps-nek és mint olyan „megérdemled” a szívetes megjelenést. azért az „-jel” mert a hetijegy és napi kaja kombo ugyalszik akkora vonzero, hogy ki kell érdemelni. hat ez van d. _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

tinka 32.

Cyber Raptor

Csatlakozott:

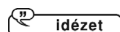
2004.02.19. Csütörtök 22:03

Hozzászólások: 231

Tartózkodási hely:

Páty-Bp-Debrecen

Elküldve: 2007.07.18 11:36 Hozzászólás témája:

A „semmi hír feleled”-el kapcsolatban azért megvédenem magam, mert igaz, hogy szeptembertől júniusig minden hetköznapi 240 km-re tartozkodom innen egyetemi elfoglaltságaim végett, de azért az internetes fórumon résztveszek és olvasom, amint látod. Kulcsosházba is szívesen mentem volna veletek, ami aztán érdeklődés hiányában maradt el. Ezenkívül a ps-megjelenések 90%-a nyáron van (hasraütöttem), szóval nem hittem, hogy gondot okoz az, hogy én csak nyáron érek rá résztvenni a munkában. És ne legyen igazam, de egész évben aktív, szívetes megjelenést „megérdemlő” onkenteseket velemenyem szerintem nem egy sziget előtti toborzás során fogtok találni, pont a hetijegy-napi kaja kombo miatt. Persze nyilván nekik is meg kell adni a lehetőséget, hogy bizonyítsanak. Szóval ebből a szempontból megertem amit írtál, de nem teljesen érzem jogosnak. Mindegy, hat ez van. Jó munkát nektek.

yhl 33.

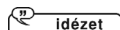
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

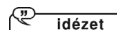
Elküldve: 2007.07.19 10:25 Hozzászólás témája:

kedves Tinka, köszönöm a megértésed, és igen én is úgy gondolom rizikós dolog most összegyűjteni új önkénteseket, de ha ott lettél volna az elmúlt hónapok szomorú szupervízióin akkor tudnád – nincs más lehetőségünk. Hátha ez most bejön... üdv d _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

ignion 34. raptor

Elküldve: 2007.07.19 13:44 Hozzászólás témája:

Csatlakozott:

2006.03.16. Csütörtök 3:44

Hozzászólások: 114

Tartózkodási hely:

ők folyamatosan követnek...

hmmm. azért picit elgondolkodtam ezen. bár lehet beleszólási jogom nem biztos hogy van, mivel nem jártam az elmúlt 3 hónapban szupervizióra (nem is mentegetőzöm miért, mert nemtom rákos vagyok, vagy elvonón vagyok, vagy csak iskolában, vagy esetleg hogy élni tudjak sajnos dolgoznom kell, vagy akármí miatt, de persze mint az életben és akár az egyetemen itt sem érdekel senkit a miért, de miért érdekelne hiszen csak egy „közösség” vagyunk, egymásnak vadidegenek egy célt szolgálva: a PS-t) tudod dani bár beleszólásom nincs, de mégis nekem ez az egész nem tetszik. bár sajnos (még egyszer kihangsúlyoznám) **NEM VOLTAM** a szuperviziókon, és én sem tudhatok a siralmas helyzetről hiszen a szupervizion hallott dolgok topszikretek, de ez milyen dolog? nem védek én senkit, meg nincs nekem semmi célom most, legfőképpen nem az ellenségeskedés, de mégis? valakinek kiváltság hogy ott legyen a szigeten? meg kap kaját meg ingyen jegyet? meg mivan? nemtom persze szorakozni megyünk...de ki kell érdemelni, hogy vki meheszen dolgozni a PSbe? ez így működik? mióta? nem ugy van hogy van egy alap taglétszámunk, amit te a siralmas helyzet miatt bővíteni akarsz, és legjobb tudomásom szerint (attól függetlenül hogy megjelent-e a szupervizion vagy sem vki a tagok közül) a fórumon közölt partimegjelenésre jelentkeznek és elmegy dolgozni, vagy nem tudom csak így rémlik nekem. szóval az embernek nem lehetnek aktív/inaktív állapotai a PSen belül, mondjuk elfoglaltságai miatt? vagy volt valamikor amikor mondjuk a tinka ott volt dolgozni valahol és nem lehetett rá számítani? és munkakedv? menjél már. milyen munkakedv, amikor nem is csináltunk semmit az évben és minden egyes szupervizion (amin ott voltam, mert ugye az elmúlt x db-on **NEM VOLTAM**, nem tudhatom mi volt ott) elmondtad milyen szarok és inaktívak vagyunk mert nem megy a PS... mindemellett nem tudom hogy így elnézve a hozzászólásokat (nevek nélkül) azok akiknek megvan a hetijegyük, kért-e valamit tőled célzottan (hetijegyet/kaját), mert nekem csak úgy tűnt hogy megyünk szívesen segíteni...ez nem munkakedv? ok. szóval új tagok? személy szerint dani én szívesebben dolgozom a régi (bár általad a munkára nem érdemes emberekkel), mint olyan vadidegenekkel akiket te egyedül összeválogatsz tegnap/ma/akármikor a PSben. csak így elgondolkodtam: yhl írta: *„ma délután jönnek lelkes kis önkik kikkell végigbeszéljük a feladatokat és lebetőseket, akinek van kedve csatlakozhat, négytől bent vagyok a kében”* és ennyi? hát nemtom (mellesleg ez már hirtelen „baráti” hangnem, nem úgy mint a tinkás nem érdekel mi volt veled egész évben csak nem voltál nem jössz szigetre hozzászólásodban) komolyan csak én érzem hogy ez a tagtoborzás független tőlünk? vagy lehet csak én is annyira inaktív tagja vagyok a PSnek hogy nem számítok (hiszen amikor kellett menni dolgozni, akkor nem voltam ott munkakedvvel sosem fiunak, hogy kilegyen a felállás anno.) dani, remélem sok ismerősöd eljut kajával és ingyenjeggyel a szigetre a „tagtoborzás” révén. mindegy. akkor ugy érzem én már nem is vagyok méltó hogy szigetre menjek veletek, az új, munkás, összetartó és baráti PSsel, hiszen nem vagyok „aktív tag”. yhl írta: „dudi az, hogy csak a balatonon az orsítól tudtad meg, hogy lesz sziget, sajnos jól mutatja mennyire aktívan vesz részt az életünkben, ami arra sarkall minket, hogy ezúttal másoknak adjuk meg a lehetőséget, sorry.” dani, itt

például nem értem a többszámot és remélem akiket dani méltó önkénteseknek talál majd örömmel végzik feladataikat legyenek azok a régi tagok közül vagy az újakból... de felénk az önkéntes nem kiérdemli hogy az legyen, hanem csak önkéntes és amikor ott tud lenni, ott van és lelkiismeretesen dolgozik. a www.onkentes.hu <<http://www.onkentes.hu>> címen valaki így írta:

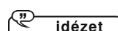
„Az önkéntesség... ..olyan tevékenység, melyet egyénileg vagy csoportosan, rendszeresen vagy alkalmanként, belföldön vagy külföldön a közös jó érdekében személyes akaratból végeznek anyagi ellenszolgáltatás nélkül.” bocsánat hogy megszólaltam „inaktív tagként”. csoki _____ ...vissza akarom kapni a zacskómat... A hozzászólás legutóbb ignion által 2007.07.19 19:13-kor lett szerkesztve, összesen 6 alkalommal.

sablikh 35.

tag

Csatlakozott:
2007.07.17. Kedd 17:37
Hozzászólások: 13

Elküldve: 2007.07.19 18:54 Hozzászólás témája:

Sziaztok! Én már itt vagyok, és figyelek. Henrik *egy új arc, aki nem a Dani ismerőse*

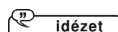
ignion 36.

raptor

Csatlakozott:
2006.03.16. Csütörtök 3:44
Hozzászólások: 114
Tartózkodási hely:

Elküldve: 2007.07.19 18:56 Hozzászólás témája:

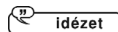
ők folyamatosan követnek...üdv _____ ...vissza akarom kapni a zacskómat...

srekacsa 37.

tag

Csatlakozott:
2006.11.15. Szerda 17:00
Hozzászólások: 25

Elküldve: 2007.07.19 22:59 Hozzászólás témája:

Dani! nekem is lenne egy kérdésem, Baján voltam kutatni az ifjúságot. Megismerkedtem ott az ifjúságszervezőkkel, szocmunkásokkal, akik szeretnék a ps tevékenységét városukban is meghonosítani. (eddig több kevesebb sikerrel ment nekik) Megígértem ott az egyik nagyon lelkes munkatársuknak, hogy utánaérdeklődöm, hogy hogyan is tekinthetnének be a mi munkánkba. azt gondoltam a szívet erre megfelelő alkalom lenne. Mostmár igazán elbizonytalanodtam és nem tudom ki mehet és ki nem, ne mtudom hány embert hallgattál meg és vettél fel. (itt szeretném megjegyezni, hogy szerintem mindekinek jól esett volna, ha ezek közös döntések és nem a meghallgatásuk előtt 4 órával írsz a fórumra... hiszen együtt dolgozás, működés.. érted) na de szóval mit mondasz?

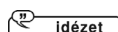
bernadett 38.

raptorka

Csatlakozott:
2006.03.22. Szerda 1:51
Hozzászólások: 53
Tartózkodási hely: Buda

Elküldve: 2007.07.20 18:09 Hozzászólás témája:

Szervuszatok Önkéntesek! Lehet, hogy nem a legjobb alkalom, de ha szükség van még lányra, én szívesen csatlakozom a Szigetes akcióhoz...tudom, tudom, én se voltam az elmúlt időkben szupervízió, de most van egy szuper vízióm: Vissza szeretnék térni! Nem csak a sziget, meg ingyenjegy, meg ingyenkaja, stb miatt, hanem úgy érzem, lezárult az a periódus, amikor úgy éreztem, megvagyok ps nélkül. Sajnálom, hogy mindenféle viták alakultak ki, ez remélem hamarabb megoldódik. Minden szépet, jót a nyárra!

bernadett 39.

raptorka

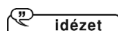
Csatlakozott:

2006.03.22. Szerda 1:51

Hozzászólások: 53

Tartózkodási hely: Buda

Elküldve: 2007.07.20 18:27 Hozzászólás témája:

Egyébként valóban, nem lehetne ezt a tagtoborzást a sziget előtt egy szupervízió lefolytatni? Szerintem ez a megoldás lenne a legjobb megoldás mindenkinek.

yh1 40.

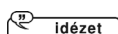
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.07.20 20:14 Hozzászólás témája:

kedves ignion, csak röviden mert valójában a személyeskedés és vádaskodás miatt nem is kellene érdemben reagálnom szupervízióra járn kell, te nem voltál és egyszer sem jelezted, hogy nem jössz és miért nem jössz. a többiek vagy megtették ezt, vagy most nincs ekkora szájuk. az új önkéntesek közül senkit nem ismerek személyesen akit érdekelt az önkéntes-toborzás az ott tudott lenni – lsd maja pld. szupervízió, azaz öt-tíz másik ember jelenlétében NEM lehet felvenni embereket, szerintem ezt viszonylag könnyű megérteni a elmúlt években a szigetes megjelenés mindíg egyfajta „ajándék” volt és mindíg maradtak ki olyanok akiből az aktivitás csak ilyenkor tört elő üdv dani _____ puton (who the fuck is tobbé lorenz)

maja 41.

raptor

Csatlakozott:

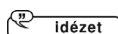
2005.06.30. Csütörtök 8:20

Hozzászólások: 139

Tartózkodási hely:

Esztergom

Elküldve: 2007.07.20 20:25 Hozzászólás témája:

azért tudjátok elég könnyen beszéltek hogy nem így meg nem úgy kéne ezt meg azt csinálni... meg közös szuper vízió meg közös ez meg közös az de egyáltalán azon elgondolkodott valaki hogy arra kb hány ember jött volna el? meg hogy a Daninak is van ezen kívül rentgeteg más dolga és mégis tud időt szakítani. hány programot próbáltunk megszervezni amire aztán jelentkezett meg bologatott mindenki hogy huu de jó mekkora aztán meg az újat nem volt képes megmozdítani...a fele társaság...mert az nem is annyira izgi meg izzé hozzá...gyere te helyettem... Meg az is eléggé fáj hogy érdekes módon szigetre van jelentkező de ha egy kisbe partyra kellett lemenni akkor aztán senkit nem érdekelt a dolog...sőt mikor kiderült hogy nem megyünk szigetre akkor már ozorára se lett volna ember...mert az nem is annyira izgi meg egyébként is akkor inkább sziget...na ilyenkor vérzik a szívem. egyébként meg drága ignion nem tudom hogy mersz ilyet írni : „dani, remélem sok ismerősöd eljut kajával és ingyenjeggyel a szigetre a „tagtoborzás” révén.” mikor semmit nem tudsz hogy kik voltak meg kik nem meg hogy ki kinek az ismerőse...nem tudom hogy miért érdemelte azt ki a dani és hogy egyáltalán hogy jut ez eszedbe. és még annyi mindenről szeretnék beszélni de nincs ki meghallgassa szavaimat és lehet jobb is így. _____ sóhajtsatok pálmafákat

ignion 42.

raptor

Csatlakozott:

2006.03.16. Csütörtök 3:44

Hozzászólások: 114

Tartózkodási hely:

ők folyamatosan követnek...

Elküldve: 2007.07.20 21:04 Hozzászólás témája:

 idézet

elnézést hogy tartottam magam annyiba hogy személyeskedni mertem, jobban mondvá kicsit személyesebb hangvételi hozzászólást írtam mindezt úgy, hogy érdemleges választ is vártam volna talán jogos, talán nem jogos kérdéseimre, gondolataimra **yh1 írta:** „csak röviden mert valójában a személyeskedés és vádaskodás miatt nem is kellene érdemben reagálnom” de hol volt itt a vádaskodás? személyes érzések és gondolatok lehet voltak érdemben reagálnod nem kellene? és csak röviden? ha valaki egyedül is érzi magát kirekesztettnek egy közösségben aminek (bár mások nem gondolják azt) ő is másokkal egyenrangú tagja, akkor azzal nem foglalkozunk? főleg az az ember aki sok elfoglaltsága ellenére vezető szerepet tölt be? tudjátok azért mert esetleg az én értékrendem más, máshogy jár az agyam, dolgokból/történekekből mást szűrök le (egyedül és nem először) eltekintve azok helyességétől/helytelenségétől nyíltan fel is vállalom azt (egyedül és nem először), nem hinném hogy nem „érdemelném meg” (?) az „érdemben reagálást”. nekem vérzik a szívem hogy ez van és nekem vérzik a szívem hogy **maja írta:** „annyi mindenről szeretnék beszélni de nincs ki meghallgassa szavaimat” vagy érdemben válaszoljon azokra ui.: mellesleg aktív PS tag kérdését sem méltattad semmire. _____...vissza akarom kapni a zacskómat... A hozzászólás legutóbb ignion által 2007.07.20 22:59-kor lett szerkesztve, összesen 2 alkalommal.

bernadett 43.

raptorka

Csatlakozott:

2006.03.22. Szerda 1:51

Hozzászólások: 53

Tartózkodási hely: Buda

Elküldve: 2007.07.20 21:46 Hozzászólás témája:

 idézet

Én úgy látom, mindhármótoknak igaza van valahol. Valóban nem érdemes magunkat arra verni, hogy közösség vagyunk, mikor mindenkinek rengeteg dolga van, és nem töltünk együtt annyi időt, ami egy közösség kifejlődéséhez szükséges. Egyetértek azzal, hogy a sziget egy ajándék, de ha van jelentkező a régiek közül (afféle tékozló bárányok), akkor miért kell azonnal újakat felvenni, inkább örülnének, hogy sokan ráérnek a brancsból, újra együtt lehetünk. Vagy esetleg van valaki, aki nem „vált be”, úgymond nem való partikra, mert elsunnyogta a szupervíziókat?

yh1 44.

Proton kapirány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.07.21 02:41 Hozzászólás témája:

 idézet

bandi, szerintem most fékezzél le és gondold át higgadtan, hogy mi ez a hiszti amit csinálsz _____ puton (who the fuck is robbe lorenz)

yhl 45.

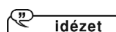
Proton kapitány

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:34

Hozzászólások: 496

Elküldve: 2007.07.21 02:54 Hozzászólás témája:

megmondom nektek őszintén rendkívül elszomorít a tény, hogy csak akkor képes parázs vita kialakulni a ps fórumán mikor az a kérdés ki menjen a szigetre. ennek semmi köze nincs az önkéntességhez, közösséghez – ezekkel lehetett volna foglalkozni az elmúlt hónapokban is. ha gondolatok folytassuk tovább ezt a „beszélgetést” itt, a gyakorlati tudnivalókra nyitok egy másik topicot, azt nagyon kérem, hogy próbáljuk meg rendeltetésszerűen használni mindenkinek köszönöm az együttműködést d. _____ puton (who the fuck is tobbe lorenz)

ignion 46.

raptor

Csatlakozott:

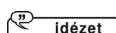
2006.03.16. Csütörtök 3:44

Hozzászólások: 114

Tartózkodási hely:

ők folyamatosan követnek...

Elküldve: 2007.07.23 00:09 Hozzászólás témája:

igazad van hiszti befejezve, valóban egy betűt nem ért volna meg az egész további jó munkát a kékpontnak nem hiszem hogy fogok hiányozni off
_____ ...vissza akarom kapni a zacskómat...

Geri 47.

tag

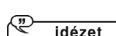

Csatlakozott:

2007.04.27. Péntek 19:50

Hozzászólások: 11

Elküldve: 2007.07.23 14:57 Hozzászólás témája:

szia yhl nem akarok pattogni.... meg sürgetni senkit de az idő végesen fogy a szigetig.... és összefuthatna a végleges csapat hogy megbeszéljünk mindent... meg felkészüljünk hasonloak.... szoval érteed:)

1000mester,piercinges,rasztázós zenecsinálás, videóvágós, klippgyártós,
szociális MUNKÁSember

Az önkénteseknek többféle motivációja lehet. Vannak, akik a partiszcénából érkeznek, és szerhasználattal kapcsolatos gyakorlati tapasztalataik vannak, esetleg szerhasználatukat is szeretnék normalizálni, amelyhez a PS-től kapnak segítséget. Vannak olyanok, akik valamilyen társadalomtudományi szakon tanulnak és a segítség vágya, a partiélet közelebbi megismerése vonzza be őket a PS-be, illetve későbbi szakmai munkájuk során kamatoztatni tudják a PS-ben megszerzett tapasztalataikat. Vannak olyanok, akiket a partizás érdekel, és ezt a világot egy kontrollált mezőben szeretnék megismerni. A volt (*Dávid Ferenc*) és a jelenlegi (*Varga Dániel*) koordinátor az önkéntesek motivációjáról a következőket gondolják:

1. Szerinted mi az önkéntesek motivációja?

- Az önkénteseket alapvetően a segítség hozza a party service tagjai közé. További motivációs tényezők a szerhasználókkal való találkozás lehetősége, és ezáltal a vonatkozó társadalomtudományi tanulmányokhoz a gyakorlat megszerzése, a partizás mint szermentes életforma kereteinek biztosítása, valamint egyes esetben a saját szerhasználati problémák kortársközösségekben kezelése. (*Varga Dani*)
- Szerintem a közösen végzett munka öröme, a szakmai fejlődés és kiteljesedés lehetősége, a partizás szeretete, a segítő szándék és a jó értelemben vett szociális kielégülés, a jó társaság, az alternatív szerveződési formák preferálása és közös sors átélése. (*Dávid Feco*)

Azok a motívumok, amelyekkel az önkéntesek a PS-be érkeznek, különböző karaktereket jelenítenek meg. Vannak szakmai tudással nem rendelkező, a partizást jól ismerő sorstársak, akik fokozatosan képzett segítőkkel válnak, a PS segítségével normalizálják szerhasználatukat és életüket, esetleg a PS hatására szociális munkásként tanulnak tovább. Közülük kerülnek ki a logisztikai koordinátorok. Vannak olyanok, akik nem ismerik a partik világát, azonban rendelkeznek segítői attitűddel, őket általában a kíváncsiság vonzza a PS-be. E második karakter esetében nagy felelőssége van a PS-nek abban, hogy ezeket az önkénteseket ne szippantsa be a partik világa. Ebben segítségül hívható a szupervízió, ahol jelezni lehet, ha egy önkéntes elkezdett „lecsúszni”. Mivel a szupervíziók tartalmi részét a titoktartás övezi, ezért ezzel a témával kapcsolatos konkrét folyamatot nem tudok leírni. Azt azonban tudom, hogy a PS elmúlt 7 évében megközelítőleg 3 olyan önkéntes volt, aki ezt az utat járta be. Közülük sajnos az egyik lány jelenleg is komoly pszichés problémákkal küzd. Azzal kapcsolatban, hogy ebben mekkora része volt a PS működésének, esetleg az önkéntes koordinátorok oda nem figyelésének, nem lehet megállapításokat tenni. Azt sem lehet tudni, hogy mi történt volna ezzel az önkéntessel, ha nem találkozik a PS-sel. Az ebbe a karakterbe sorolható lányok (két lány) – rövid rekreációs használói útszakasz után – tapasztalataikat későbbi munkájukban hasznosították. (Mára mindketten végzett pszichológusok.) Belőlük általában rövid idő alatt mentális koordinátor válik. A harmadik karaktert kettős karakternek is nevezhetnénk, ugyanis ebben mind a partikultúrában való mozgás, mind a segítői attitűd megtalálható a kezdetektől fogva. Az idetartozó önkéntesek általában meghatározó személyiségei lesznek a PS-nek. Belőlük mentális, illetve logisztikai koordinátorok is válhatnak.

A PS közösségében létrejövő problémák, konfliktusok a havi rendszerességgel tartott szupervíziókon derülnek ki, a megoldás ezen alkalmakkor, illetve a teameken körvonalazódik és a fórumon nyer végső formát. A fórum fontossága az évek során fokozatosan nőtt. Az egyik topik az önkéntesekkel szembeni elvárásokat taglalja:

Elvárások egy PS-önkéntessel szemben:

mate 1.

mars expeditor

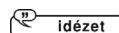
Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:11

Hozzászólások: 744

Elküldve: 2004.06.16 11:19 Hozzászólás témája:

Elvárások egy ps önkéntessel szemben:

Direkt nem írtam szabályokat, hogy egyemmegaszíved-feco anarchista énje ne-hogy beleakadjon a kötöttségekbe => Na, szedjük össze, hogy party service önkéntesként mi az a kisszámú betartandó minimális elv, aminek illene megfelelni munkatársként. Nyitom a sort, játszunk olyat, hogy mindenki ír egyet: 1. Szupervízió havonta van, kedden 18 és 20 óra között. Elejétől végéig illene maradni, a szv tartalmi része alatt nem dohányzunk. _____ fayapowah

feco 2.

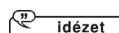
mars expeditor

Csatlakozott:

2003.11.04. Kedd 22:39

Hozzászólások: 646

Elküldve: 2004.06.16 13:01 Hozzászólás témája:

mate: az anarchista társadalom-elképzelések is számolnak a mindenkori és elengedhetetlen szabályokkal..csupán a szabály forrásként utasítják el – alapjaiban – a kényszert és a hatalmat.. 2. A partyservice önkéntes nem használ illegális tudatmódosító szereket a partyservice munka során/közben/közvetlenül előtte. (keveset se).

ugyanaz vonatkozik a szupervízióra is(+ alkohol).

gabor 3.

Proton Raptor

Csatlakozott:

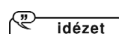
2004.02.17. Kedd 23:43

Hozzászólások: 371

Tartózkodási hely:

Angyalföld

Elküldve: 2004.06.16 13:31 Hozzászólás témája:

1. – *kiegészítés* – néha havonta több szupervízió is van, ha sok a program, és sok mindenről akarunk beszélni, még néha 21-ig tart a csoport. 3. A partyservice ÖNKÉNTES saját szabad elhatározásából ÖNKÉNT vállalja a munkát, azért, mert (többek között) szívesen segít a partizó embereken/nek.

judit 4.

menta

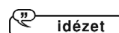

Csatlakozott:

2004.01.27. Kedd 12:22

Hozzászólások: 279

Elküldve: 2004.06.16 17:06 Hozzászólás témája:

4. tilos a partykon intim kapcsolatba bonyolodni a partyzókkal, mert ez esetleg megszarvarhatja a psdolgozó-kliens viszony valódi lényegét. szerintem ez a szabály azért is fontos, hogy mindenki egyformán részesüljön a figyelmünkben és ne kivételezzünk senkivel. ezt nehezebb betartani, mint a szerhasználatról szóló szabályt és nagyon nehéz meghúzni a határokat. ugye akik mostanában jöttek, azoknak mondom hogy ez a téma komolyabb, mint amilyennek tűnik és már több szupervízión próbáltuk alaposan átrágni.

borz 5.

menta

Csatlakozott:

2003.11.07. Péntek 14:55

Hozzászólások: 261

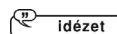
Tartózkodási hely:

Itt lakom egész közel.

Feljössz? :)

Elküldve: 2004.06.17 03:04 Hozzászólás témája:

Re: Elvárások egy ps önkéntessel szemben:

mate írta: 1. Szupervízió havonta Huhh, hogy is volt az az első szabály?
 Uhh, ohh... _____ meet sue be she, sue zoo key, be aime
 double you, one two three

nyuszeszita 6.

menta

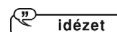

Csatlakozott:

2003.11.07. Péntek 14:55

Hozzászólások: 210

Elküldve: 2004.06.17 10:57 Hozzászólás témája:

Hühh, kösi Judit, hogy magadra vállaltad a 4. számú szabály
 leírását....hálátlan feladat.... ha én mondtam volna (mámegin), meg akarnának
 ölni bizonyos fiúk..... De téged szeretnek....

Tide 7.

Elektron Raptor

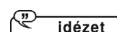
Csatlakozott:

2003.11.19. Szerda 22:14

Hozzászólások: 182

Tartózkodási hely: v.i.p. :)

Elküldve: 2004.06.17 16:30 Hozzászólás témája:

5.: a log és a menthál köteles ki- és bepakolásnál is jelen lenni.. asszem
 ebből is voltak már problémák..
 persze ha megállapodnak a koordinátorok és az önkéntesek akkor lehetnek
 „szabályszegések” vagy valami ilyesmi _____ A zene által
 önmagukat élvezik a szenvedélyek :..... (nietzsche)

plastik 8.

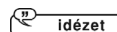
raptor

Csatlakozott:

2004.03.09. Kedd 2:05

Hozzászólások: 100

Elküldve: 2004.06.20 16:47 Hozzászólás témája:

a 15.-ei szv nem vettem részt.igazolnám ezt azzal,hogy 18-án érettségiztem és
 igyekeztem bepótolni abban a pár napban azt amit az elmúlt négy évben nem
 sikerült.
 btw: magyar: 5 töri:5 földrajz:4 matek:3

gabor 9.

Proton Raptor

Csatlakozott:

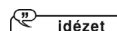
2004.02.17. Kedd 23:43

Hozzászólások: 371

Tartózkodási hely:

Angyalföld

Elküldve: 2004.06.20 18:44 Hozzászólás témája:

6. a ps önkéntes töltse be a 18. életévét, mielőtt elkezd önkénteskedni a
 partyservice-nél.

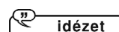
judit 10.

menta

Csatlakozott:
2004.01.27. Kedd 12:22
Hozzászólások: 279

Elküldve: 2004.06.20 18:48 Hozzászólás témája:

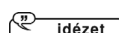
tidehoz annyit fűznék hozzá,hogy a mentálnak az érkezéskor és az induláskor is a busznál kell lennie,nem maradhat ott a partyban és nem küldheti haza a csapatot anélkül,hogy ő is menne (én már kaptam ilyenér leszúrást)

judit 11.

menta

Csatlakozott:
2004.01.27. Kedd 12:22
Hozzászólások: 279

Elküldve: 2004.06.20 18:56 Hozzászólás témája:

nyuszeszita írta: Hühh, köszí Judit, hogy magadra vállaltad a 4. számú szabály leírását....hálátlan feladat.... ha én mondtam volna (mámegin), meg akarnának ölni bizonyos fiúk..... De téged szeretnek....

hát én is kicsit félve nyúltam ehhez a témához,mert tartottam bizonyos fiúk megjegyzéseitől,mivel többször volt ez vita tárgya bizonyos partykon, de mára tisztázódtak a dolgok és hálsten' úgy látom senki se háborog!

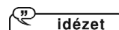
mate 12.

mars expeditor

Csatlakozott:
2004.01.14. Szerda 15:11
Hozzászólások: 744

Elküldve: 2004.06.21 09:32 Hozzászólás témája:

És partyszervízes kollégával ér pasizni-csajozni-egy-hálósákba bújni munka címén? => „Én nem tudom, hogy hol a határ, szeretem azt is, ha valami fáj.” Judit, nem tudom, kinek a megjegyzésétől tartottál, ezt a pasizás-csajozás dolgot már lezártuk többször. Igen, nem lehet, de igen, a ffi-nő pezsgést nem lehet kivédeni, amikor full beekizett lányok jönnek oda vízért. És hidd el, ti lányok ugyanúgy a női komplementer szerepet alakítjátok helyes ffi „klienssel”. Miezaszexparamármegint? Férfi és nő között minden interakció szex a verbáltól a nonverbálig, lazuljunk már le. Erről annyit, hogy ha álmaim nőjét, gyermekeim potenciális anyját fogom egyszer megpillantani egy partin és beszédbe elegyedni vele, nyilván nem fogok csajozni... => _____
fayapowah

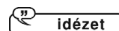
judit 13.

menta

Csatlakozott:
2004.01.27. Kedd 12:22
Hozzászólások: 279

Elküldve: 2004.06.21 22:04 Hozzászólás témája:

de mára tisztázódtak a dolgok és hálsten' úgy látom senki se háborog! [/quote] kedves mate,szerelmes angyalkám!

ha megnézed a fenti idézetet,te is láthatod,hogy külön kitértem rá,hogy ez a paránk már megszűnt,szóval te vagy az egyetlen,aki „háborog”. igazad van,ki kellett volna térnem a „NAGY Ó” esetére.ilyenkor az a teendő,hogy számot cserélünk és máskor,máshol folytatjuk a kapcsolatépítést. ami a hálósákos témát illet,képzeld,hiszed,vagy sem nagyon fáztam(önfeláldozó ártalomcsökkentőhöz illően kölcsön adtam a pulóveremet majának),de ami azt illeti te sem aludtál épp egyedül.

judit 14.

menta

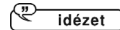

Csatlakozott:

2004.01.27. Kedd 12:22

Hozzászólások: 279

Elküldve: 2004.06.21 22:08 Hozzászólás témája:

kissé félremagyarázod az írományom célját,ugyanis azért írtam erről,mert ez is egy íratlan szabály.csak ennyit akartam még hozzáfűzni.

mate 15.

mars expeditor

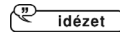

Csatlakozott:

2004.01.14. Szerda 15:11

Hozzászólások: 744

Elküldve: 2004.06.22 08:59 Hozzászólás témája:

Judit szívem, kedves kis pöttyöm, kiscsibém, háborog a gobbihilda, én csak a te és nyuszi megjegyzését nehezményezem („meg akarnának ölni bizonyos fiúk”, „tartottam bizonyos fiúk megjegyzéseitől”). Ha ez a téma olyannyira le van zárva bennetek, akkor miért tartotok bizonyos fiúk (gondolom Danival nyugodtan magunkra vállalhatjuk e megtisztelő meghatározást, vagy Dudi is bizonyos?) megjegyzéseitől? Hálózásákolással nekem semmi gondom, ezért is volt a szmájli, hiszen én majocskát melegítettem, sztereóban hemperegtünk... ezt meg csak azért írtam, hogy ne gondoljuk már azt, hogy ffi és nő interakciójából kűrthető szándékkal az intimitás. Intimitáspara, csajozás-pasizás-para. Következő ps előtt kasztráltatom magam és boldog vágynélküliséggel tekintek a megmentendő, immár nem vonzó lány-lények felé. _____
fayapowah

oxybion 16.

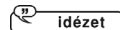
tag

Csatlakozott:

2004.05.25. Kedd 23:02

Hozzászólások: 29

Elküldve: 2004.06.22 09:41 Hozzászólás témája:

Na kisangyalocskáim, Én azért nehezményezem ezt a hálózásák témát – kinézem magamnak a srácokat, aztán mindhez odabujik valaki! Felháborító! Naszóval a parám az hogy én meg egyedül aludtam. hát nem csoda hogy háborgok, mint za zóceján, ha parás.Bevallom fáztam, és irigykedem – nagyon jó kis hálózásák-
ok vótak azok. Mindenesetre átkellene rágnunk ezt a kiskorú témát. Az ok, hogy servicelni ne comeljanak a komák, de szupervízióra? – 1.így már lennebetanított servicelőnk, ha elérik a nagykorúságot, nem kellene visszajönni később és akkor beleszokniuk az egészbe – és hoznának automatic hálózásákokat. 2. ha bevállalja azt, hogy szervizelni nem jöhet, akkor mért ne járhatna szupervízióra – különbözni látom attól, hogy a rádiós csaj sem jöhetett, mert Ő nem is akart jófejönkénteslenni. 3. Lehet hogy több partiról tudnánk – gondolok itt most arra a sráca aki el lett tanácsolva a legutóbbi szv-ön, mert littleage. Ő tökre eljárna csak szv-ra, és becsletesen bevallotta hogy littleage. Ő is szervezett már party. Szerintem érdemes átgondóni. Vagy not?

judit 17.

menta

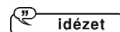

Csatlakozott:

2004.01.27. Kedd 12:22

Hozzászólások: 279

Elküldve: 2004.06.22 17:03 Hozzászólás témája:

szerintem is érdemes átgondolni,amit olaf mond.ami a hálózásákat illeti,szerintem a következő támogatásból kéne venni mondjuk hármat és akkor lehetne felváltva(véletlenül sem egyszerre)aludni jó melegben.

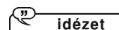
gabor 18.

Proton Raptor

Csatlakozott:
2004.02.17. Kedd 23:43
Hozzászólások: 371
Tartózkodási hely:
Angyalföld

Elküldve: 2004.07.30 13:37 Hozzászólás témája:

a fecő üzenetét másoltam ide kisebb módosításokkal, hogy ne csak a szigetre legyen igaz: szabályok és irányelvek a PS cafe-ban és a farmon. AMIKOR DOLGOZUNK, TISZTA TUDATTAL LÁTUNK NEKI A MUNKÁNAK! LÁDÁS PARTI ESETÉN 1. a ládában csak olyan egyén cucca lehet, aki PS tag, vagy valaha az volt.

azt, hogy azvolte az illető, legalább két PS önkinek igazolnia kell a szájával az aktuális menta felé.

2. mindig és folyamatosan szedjük a szemetet a PS körül.

3. egyszerre kezdünk és egyszerre végzünk, senki sem megy el korábban és nem késik el.

LÁDÁS PARTI ESETÉN 4. minden reggel úgy rakunk rendet a ládában, mint ahogyan este átvettük. ha rendetlenséggel vettük át akkor is rendet rakunk benne, de akkor a rendetlenséget kiváltó csapat logisztikáját vonjuk kérdőre az ügyben.

5. a mentális kordinátor a csapattal közösen, munkakezdés előtt rendet tesz saját és aktuális csapatának a fejében és a lelkében az esti küldetést illetően.

(kimitcsinál, mirefigyel, stb.)

6. minden kritikus avagy kérdéses helyzetben a menta véleménye az irányadó, ő határozhatja meg kritikus helyzetben – a csapattal egyeztetve persze – a munka végének idejét illetve tényét.

7. reggel munka után minden cucc a ládában van. semmit nem hagyunk elől, nem adunk kölcsön, nem felejtünk kint. a logisztikai kordinátor a PS bezárásakor felméri a keletkezett károkat, a fogyást és a teljes hardver állapotát, amit megoszt velem és a csapat többi tagjával.

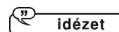
9. A PÉES CAFE TERÜLETÉN MINDEN LÁTVÁNYOS ITALOZÁS VAGY EGYÉB LEGÁLIS ÉS ILLEGÁLIS NARKÓZÁS ILLETVE AZOKNAK BÁRMILYEN ELŐKÉSZÍTÉSE (TEKERÉS, FÓLIABONTOGATÁS, LUFIFÚJÁS, HERBÁLMIXELÉS, EKITESZTELES, PÁLINKAFÓZÉS, CSIKHUZOGATÁS, KORMOS KISKANÁLLAL VALÓ MATATÁS, TÚPÖCKÖLGETÉS, LEFELEZGETÉS, PAPIRMUTOGATÁS, STB.) TILOS! ENNEK BETARTATÁSA ÉS ELLENŐRZÉSE MINDEN PÉES ÖNKÉNTES SZÁMÁRA ELSŐDLEGES FELADAT. A PÉES CAFE TERÜLETE A SÁTOR, A FOTELEK ÉS A KORDON ÁLTAL HATÁROLT TERÜLET. MINDEN EGYÉB HELYEN MINDENKI AZT CSINÁL AMIT AKAR.

Oxybion 19.

tag

Csatlakozott:
2004.05.25. Kedd 23:02
Hozzászólások: 29

Elküldve: 2004.08.01 12:15 Hozzászólás témája:

(TEKERÉS, FÓLIABONTOGATÁS, LUFIFÚJÁS, HERBÁLMIXELÉS, EKITESZTELES, PÁLINKAFÓZÉS, CSIKHUZOGATÁS, KORMOS KISKANÁLLAL VALÓ MATATÁS, TÚPÖCKÖLGETÉS, LEFELEZGETÉS, PAPIRMUTOGATÁS, STB.) Hááát az eszem megáll!!! Még ilyen vaskalaposak. Pedig direkt a szigetre összegyűjtöttem 2 tucat túpöckölgetőt, meg megdumáltuk a srácokkal, hogy leugranak és főzünk egy jó kis gyümit. Elrontották a bulimat!!! Még fóliát sem bontogathatok..... Nem vagytok többé a barátaim

Aláírás: Polly Toxikomán, britt partyservice önkéntes

A professzionalizálódás szerepspecifikációkat hívott életre. Kezdetekben a PS-nek egy vagy két projektkoordinátora volt, illetve voltak az önkéntesek. Később maradt az egy-két koordinátor, azonban az önkénteseken belül különböző szerepek alakultak ki, attól függően, hogy az önkéntesek milyen ismeretekkel, készségekkel, kapcsolatokkal, tudással rendelkeztek, mennyi időt tudtak a PS-re fordítani. Ez alapján beszélhetünk ún. logisztikai koordinátorról, aki partiszervezői kapcsolatokkal rendelkezik. Az ő közreműködésével tud a PS eljutni új partikra, illetve az adott partin is vannak ún. eseti logisztikai koordinátorok, akik a partikon kapcsolatot tartanak annak szervezőjével, és a gyakorlati háttérrel intézik (áram, víz, helyszínválasztás stb.).

Az önkéntesekkel való közvetlen kapcsolattartás és koordinálás a mentális koordinátorok feladata. A mentális koordinátorok olyan képzett önkéntesekből kerülnek ki, akik vagy valamely normalitás problémával kapcsolatos tudományterületről érkeztek a PS-be, vagy önkéntesi gyakorlatuk során elérték azt a képzettségi szintet, amely alkalmassá teszi őket sajátos feladatuk ellátására. A mentális, avagy csoportkoordinátorok feladata a kapcsolattartás az önkéntesekkel, a konkrét munka összehangolása a helyszínen, az önkéntesek mentális fejlődésének segítése, és minden olyan tevékenység, ami közvetlenül kapcsolódik a helyszíni megjelenéshez, illetve a helyszíni munkához. Az önkéntesek, illetve a projektkoordinátorok feladatáról a fentebb már említett két koordinátor a velük felvett kérdőívben a következőképpen nyilatkoznak:

2. Szerinted mi az önkéntesek feladata a PS-ben?

- Az önkéntesek feladata a program futtatása a parti megtalálásától az aktuális team összeszervezésén át a konkrét partiszervezés a pakolással, építéssel egyetemben. (*Varga Dani*)
- A küldetés szellemiségének megfelelő mennyiségű és minőségű önkéntes munka elvégzése (*Dávid Feco*)

3. Szerinted mi a koordinátor feladata a PS-ben?

- A koordinátor felel a program megvalósítás feltételeinek biztosításáért, valamint az önkéntesek motiválásáért. (*Varga Dani*)
- A koordinátor feladata az, hogy a példamutatás és a horizontális szerveződés kritériumait szem előtt tartva segítse a projekt fejlődését, meghatározza a fejlődés irányát, ötleteket és ajánlásokat tegyen a team számára. Biztosítsa a munkavégzéshez szükséges anyagi és szellemi erőforrásokat, szervezze és koordinálja a projektet az önkéntesek aktív részvételével. Kanalizálja és hasznosítsa a küldetés érdekében az önkéntesekben éledő segítő szándékot és tudást. (*Dávid Feco*)

Miután részletesen bemutattam a PS kialakulásának körülményeit, hátterét, működését, szeretném megismertetni a PS életében várható undergroundból a mainstream szférába történő áttörést hozó „criticalex.hu” kampányt.

„A CRITICALEX.HU kampány⁸ a partizó fiatalok önszerveződésére, és a gazdasági szereplők (partiszervezők) bevonására alapozva hivatott a PS által elindított folyamatot a diffúzió irányába segíteni, felhasználva azokat a gyakorlati és elméleti elemeket, amelyeket a PS az elmúlt közel tíz évben megszerzett.

A DIFFÚZIÓ GÁTJAI – A PROBLÉMÁK

1. A morális pánik

Amint arról már volt szó, a budapesti partikultúra első általános megítélését és drogproblémaként történő definiálását nagyrészt a tömegmédia és a kormányzat közös projektjében megvalósuló, enyhe lefolyású morális pániknak köszönhetjük. Az erősen eltorzított kép nagyban hozzájárult a kábítószer használó egyén társadalmon belüli elutasításának további fokozásához. A segítség lehetőségét morális alapon mérlegelő, a droghasználó partizót betegként vagy bűnözőként kezelő egészségügyi és rendvédelmi szervek nem tudták érdemben kezelni a problémát, mivel céljaik nem estek egybe a valóság adta lehetőségekkel. A meglepetésszerű rendőrségi razziák – és az azt követő „drogos hely” stigma – réme már az első pár évben elriasztotta azokat a szervezőket, akik egyetértettek ugyan az ártalomcsökkentés filozófiájával, ugyanakkor attól féltek, ha megrendelik a PS-szolgáltatást, akkor azzal felhívják magukra a figyelmet, hiszen ha kell a PS, akkor azon a partin vélhetően illegális drogokat használnak a résztvevők. Márpedig ez Magyarországon bűncselekmény, amit a rendőrségnek minden esetben, amikor módja nyílik rá, fel kell derítenie – érvelnek a rendőrök.

2. Az ingyenes ásványvíz és a profit problematikája

Az elektronikus zenei partik szervezése remek üzleti lehetőséget jelent azok számára, akik rendelkeznek a megfelelő kapcsolatokkal és tőkével. A fellépő dj-k, technikusok, a vetítősők (vj), a chillt üzemeltetők és a biztonsági személyzet mellett a partibiznisz egy nagyon fontos szereplőjét kell még megemlítenünk: a büfést. A büfés biztosítja a szervező számára az alkoholos és az alkoholmentes italokat, a dohányárut és az energitalakat. A piacosodás során a büfés egyre nagyobb hatalomhoz jutott, hiszen a bevétel jelentős része a büfé forgalmából adó-

⁸ A CRITICALEX.HU részt Dávid Ferenc írta.

dik. Mivel a parti területén megjelenő ártalomcsökkentő szolgáltatások egyik legfontosabb eleme a mindenki számára ingyen és korlátlan mennyiségben elérhető friss víz, a büfés és a partiszervíz érdekei a profit dimenziójában keresztezik egymás útjait. A büfés meggyőzi a szervezőt arról, hogy ha a partiszervíz jelen van, akkor ne számítson nagy bevételre – örüljön, ha nem bukik –, mivel senki nem fog nála vásárolni, ha van ingyen elérhető ásványvíz. Jó esetben a partiszervező meggyőzi a büfést, hogy ne féljen, úgyis csak az veszi igényben a party service szolgáltatásait, akinek már nincs pénze, vagy az, aki rosszul van, vagy pedig aki amúgy sem költene több száz forintot egy palack ásványvízre. A jó esetek szinte csak a toleranciájáról méltán híres pesti goa-szcénában fordultak elő, ezért itt több éves hagyománya van a biztonságosabb partizás gyakorlatának és a PS-jelenlétnek. Számtalan esetben fordult elő, hogy partiszervezők elutasították a számukra teljesen ingyenes PS-szolgáltatást azzal az – egyébként teljesen hazug és téves – indokkal, hogy a büfének nem lesz haszna, és így akkor ő bukik a partin, pedig hát annyira szeretné, hogy ott legyünk, mert ez neki milyen fontos. Mondanunk sem kell, az esetek nagy részében a szervező és a büfés ugyanaz az ember. A legvadabb partiszervezők addig merészkedtek, hogy csak meleg vizes csapot működtettek a klub mellékhelyiségeiben, megakadályozva, hogy ott oltásák a szomjukat a fiatalok a büfé helyett. A PS megkeresésére általában azt a választ adták, hogy senki sem használ kábítószerket a klubban. A droghasználatban érintett partizók így nehezen elérhető csoportot alkotnak, és a partin nem juthatnak hozzá ártalomcsökkentő anyagokhoz, egészségügyi és szociális szűrőanyagokhoz.

3. A partizó önkéntesek hiánya

A diffúzió egyik gátjaként meghatározott tiltó drogpolitikai gyakorlat és az azt kísérő szenzációhajhász médiatámogatás (démongyártás) mellett a kíméletlen profitszemponatok egészségügyi érdekekkel szembeni prioritását tekintettük további gátló tényezőnek. Azonban az eddig említett két probléma meglelte ellérére is jócskán vannak olyan szervezők, akik örömmel veszik igénybe a PS ingyenes és anonim szolgáltatásait, ami jól mutatja a budapesti partiélet kiterjedt és tömegeket megmozgató jellegét. A probléma harmadik eleme, a kormányzat által a biztonságosabb partizás és szórakozás terjedésének céljára létrehozott pályázati pénzalapok mentén éledező civil szolgáltatók sikertelenségében is keresendő. A PS-szerű szolgáltatások diffúziójának minisztériumi szintű igénye már évekkel ezelőtt megjelent az erre irányuló pályázati felhívások formájában. A drogprobléma kezelésében érdekelt NGO-k közepesen erős érdeklődést mutattak a probléma kezelésének tematikus kidolgozására vagy konkrét, PS-szerű szolgáltatások kialakítására. A pályázat több tucat nyertese közül szinte egyiknek sem sikerült

integrálnia a szolgáltatását a partikultúrába, mivel a projektek sokszor egyáltalán nem vették figyelembe az elektronikus zenei partizás és a partikultúra sajátosságait, egyéni jellemzőit és az eddig ismert szórakozási formáktól való eltéréseit. A PS-szerű szolgáltatások egyik kulcseleme a sorstárs segítők programba vonása. A sorstárs segítők olyan partizó önkéntesek, akik évek óta részt vesznek elektronikus zenei partikon, ismerik a szcénák működését, a parti felépítését, tudják és beszélik azt a sajátos nyelvet, amit a partizók a hétköznapiakban és az internetes fórumokban egyaránt használnak. A partizó fiatalok bevonása nélkül működő PS-szerű szolgáltatások így nem igazán tudják beváltani a hozzájuk fűződő reményeket, mivel nincs meg a közös kapcsolódási pont, hiányzik a partizás élménye és szeretete, ezért az abból eredő kompetenciahiány nem tudja hatékonyan aktivizálni az egyébként akár nagy mennyiségben rendelkezésre álló finanszíris forrásokat és valódi segítő szándékot.

A három probléma természetesen nem választható szét teljesen, hiszen a folyamatosan tovább gyűrűző profitérdekek megváltoztatják az elektronikus zenei partiszcénák – és a partizók – médiában megjelenő képét és társadalmi megítélését, ami visszahat a szervezők PS-szerű szerveződésekkel szembeni bizalmatlanságára, feloldva a korábbi rossz érzéseket. A folyamatot jól szemlélteti a budapesti Sziget Fesztivál esete, amelyik egy valódi underground kezdeményezésből kiindulva vált egy hatalmas pénzügyi költségvetéssel és óriási reklámbevételekkel bíró, Európa-szerte ismert könnyűzenei fesztivállá. A PS az első pár év kivételével minden Szigeten ott volt, így saját bőrünkön figyelhettük meg az átalakulást. A kezdetben „drogsziget”-nek csúfolt egyhetes fesztivált a szervezők tudatos imázsépítéssel varázsolták – tíz év leforgása alatt – egy mindenki számára elfogadható és fogyasztható mainstream rendezvénné. A szervezők pár év alatt kitárták a kaput azok előtt a cégek előtt, amelyek a szigetlakó fiatalokban találták meg saját termékük jövőbeli boldog tulajdonosát. A PS számára ez a rendezvény különösen fontos szereppel bír, hiszen az egyhetes zenei fesztiválon szinte az összes szervezői csoport megjelenik valamilyen formában.

A CRITICALEX.HU kampány részeként az idei Sziget Fesztiválon mutattuk be a KABO projektünket (Kék Pont Ártalomcsökkentő Bázis és Óázis). A KABO egyik célja az volt, hogy a gyakorlatban is szemléltessük a nagyobb fesztiválokon is alkalmazható ártalomcsökkentő programunk működési gyakorlatát. A projekt része annak a két éve indított irányvonalnak, amelyik a nagy fesztiválokon történő látványos és hatékony megjelenésekkel segíti az ártalomcsökkentés gyakorlatának elfogadását és terjedését.

Az üzleti alapon szerveződő partik napjainkra szinte teljesen kiszorították a kezdetekben még túlnyomórészt az illegálisban szerveződő nullszaldós vagy ún. buko partikat.

Ahogy a könnyűzenei rádió- és televízió-műsorok elektronikus zenei tartalmi egyre nagyobb hangsúlyt kapnak, annál nagyobb eséllyel lehet profitálni a partikultúra fiataljainak fogyasztási szokásaiból. A fogyasztást népszerűsítő kampányok (reklámok) eredményeként a partik világa jórészt elveszítette a partiélményre, a közösen megélt magányos utazás igényére épülő szerveződési formáját. A zenei határok felett átívelő hatalmi és marketing-erővonalak behálózják a szcénákat, és olyan üzleti feltételeket diktálnak, melyeket csak a tőkeerős szervezők tudnak teljesíteni. A partikultúrában érdekelt cégek és ügynökségek gyorsan reagálnak az undergroundból folyamatosan érkező újabbnál újabb zenei anyagokra és üzleti lehetőségekre, így a budapesti partikultúra nem a csillogó klubokról és giga rave-partikról, hanem a szinte egyedülállóan sokszínű zenei kínálatáról ismert a nemzetközi partivilágban. A goa, a drum and bass, a house, a breakbeat és a kemény techno rajongói számtalan parti közül választhatják ki a számukra leginkább megfelelőt.

A partikon megfigyelhető tiltott droghasználatból eredő problémákat azért nem határozzuk meg most külön feladatként, mivel azokat a PS már régóta jól tudja menedzselni. A probléma most az, hogy a partiszcénákban nincs rendszeres és állandó PS-szerű szolgáltatás, tehát nem történik meg a régóta várt diffúzió, mivel sem a szervezők, sem a partizók, sem az önkormányzatok nem érzik a felelősségüket abban, hogy a hétvégenként szórakozó fiatalokat ne két lábon járó pénztárcának vagy gyógyítandó betegnek, hanem szórakozó vendégnek tekintsék.

A CRITICALEX.HU kampány ezt a diffúz folyamatot indította be, felhasználva azokat az ismereteket és tapasztalatokat, amelyeket a Kék Pont Party Service a kampányt megelőzően – mint integrált szolgáltató és mint kutatási terep – megszerzett.

Az alkohol- és a dohányforgalmazók voltak az első legális drogokat árusító beszállítók a partikultúra-bizniszbe, őket követte nem sokkal az energiaszármazékok gyártó cégek megjelenése. Az illegális drogokat az alkohollal szemben előnyben részesítő partizók körében csak lassan csökkent az alkohol kezdeti presztízvesztettsége. A mainstream partik reklámközpontú értékvilága fokozatosan alakította át a fogyasztási szokásokat, új kombinációkat (tömény és energiaszármazékok keveréke) és új ikonokat helyezve a pult mögé. A partikultúrában érdekelt alkoholgyártó és -forgalmazó cégek a legális drogok köntösébe bújtatva árulják az extázis kultúráját.

CRITICALEX.HU

A fentiekben vázolt komplex és többszintű probléma kezelésére az évek során már több megoldási javaslat és projekt is született. A PS vizuális megjelenésének javítása és az önkéntesek célirányos képzése valamennyire javította a mainstream partik világába való betörésünk esélyeit, ugyanakkor nem oldotta meg a további programok megjelenésének hiányát, illetve a PS-szerű programok teljes elfogadását.

A KUTATÁS ÉS A FELDERÍTÉS

Stábunk abban a szerencsés helyzetben van, hogy a témában született hazai kutatások nagy része az általunk működtetett szolgáltatáson keresztül érte el a kutatáshoz szükséges megfelelő mennyiségű partizót, illetve arra is volt példa, hogy az egyik önkéntes tagja volt az utóbbi évek legnagyobb, partizó fiatalok droghasználati mutatóit kutató vizsgálatnak. A kapott adatok megerősítették azokat a feltevéseinket, amelyeket a partin megfigyelt droghasználatról gondoltunk.

A kutatás legfontosabb célja az volt, hogy pontos képet kapjunk a szcénák méreteiről, a benne szórakozók számáról, a véleményformálók kommunikációs hatékonyságáról, a partizók drogokról alkotott képének valóságáról és nem utolsósorban a minket potenciálisan támogató partizók „mozgósításának” lehetőségeiről.

Már a kezdetekkor biztosak voltunk abban, hogy csak akkor beszélhetünk majd sikeresen beindított diffúzióról, ha lesz olyan partizókból álló csoport, amely a mi példánkat követve indít el egy PS-szerű szolgáltatást. Tehát a szolgáltatás mainstream szcénákba történő integrálása bár fontos és régóta tervezett aktus, de még nem elégséges a diffúzió megindításához. Ahhoz azokra a mainstream partizókra van szükség, akik maguk követelik meg a szervezőktől a biztonságosabb táncolás és szórakozás feltételeit, amit úgy tudunk elérni, ha előbb a partizókkal ismertetjük meg ezeket a feltételeket. Ennek logikus útja az lehetne, hogy a PS olyan partikat látogat, ahol mainstream fiatalok szórakoznak, de ide meg nem tudunk bejutni, mert a szervezők nem tudják vagy nem akarják megérteni a szolgáltatás szükségességét és mindenkinek kedvező jellegét. A hagyományos médiában való megjelenés rendkívül veszélyes lehet, hiszen – mint arról már volt szó – gyakran (sőt, szinte minden esetben) az ellenkező hatást váltja ki a híradás, mivel az általában a drogozásra és a hangos zenére van kiélezve.

A probléma feloldására egy minden érintett számára könnyen elérhető, ám mégis diszkrét taktikával kezelhető kampány mellett döntöttünk. Ez a kampány a CRITICALEX.HU, amiben a kritikus szó a budapesti kerékpáros felvonulás (criticalmass) nagyszerű, tömegeket megmozgató kampányerejére utal, az ex

szócska pedig az extasy tableta – minden takargatás ellenére – partikultúrában elfoglalt központi szerepét hangsúlyozza. Fontos, hogy értsük, a kampány nem irányulhat közvetlenül a széles értelemben vett lakossági tömegtájékoztatás felé, mert könnyen előfordulhat, hogy ellenkező hatást érünk el vele.

A HONLAP

A kampány központi eleme egy internetes honlap. A site tartalmi és vizuális kialakításánál figyelembe kellett vennünk, hogy nem az általunk eddig megismert és elért underground ifjúsági csoportokhoz fogunk szólni elsősorban, hanem olyan fiatalokhoz, akik a partizást mint profi szolgáltatást ismerték meg, illetve a legális és illegális drogfogyasztási szokásaikra nem éppen a tudatosság a legtalálhatóbb jelző. A másik fontos célcsoportként a szervezőket jelöltük meg, ezért számukra is helyeztünk el fontos és érdemi információkat a biztonságosabb partizásról. Nem ringattuk magunkat hiú ábrándokban arról, hogy a szervezők majd az interneten böngészve beleakadnak a biztonságos partizás feltételrendszerébe, a szakmai anyagot inkább hivatkozási alapként szándékoztuk hasznosítani abban az esetben, ha a szervezővel való tárgyalás során szükségesnek találjuk. A partizók esetében abból a szempontból volt fontos az „Ajánlások partiszervezőknek” tartalmi elem ismertetése, hogy az internetes fórumokban megfogalmazott partikritikákban legyenek olyan vonatkoztatási pontok, amelyeket az oldalunkon elhelyezett anyagokból tudnak könnyen megszerezni.

A kifejezetten az aktívan partizó fiatalok számára készült oldalon az aktuális partiélet hírei mellett az ártalomcsökkentés szemléletében íródott, hasznos tanácsokban bővelkedő írásokat találhatnak az érdeklődők, a biztonságosabb droghasználat, a biztonságosabb szex, illetve a baráti segítségnyújtás témáiban.

A site egyik legfontosabb eleme a „Csináld magad partiszervíz”, egy rövid kézikönyv. Erre egy fél éves speciális partiszervíz-képzés épül, amelyet a kampány hatására jelentkező önkéntes csoportok számára tartunk.

A már megszokott és jól bevált internetes fórum mellett egy olyan új szolgáltatást is elindítottunk, ahol a partizóknak lehetőségük van egy standard skálán értékelni azt, hogy az a parti, ahol szórakozott, mennyiben felelt meg az oldal által támasztott elvárásoknak.

A skála egyrészt így visszajelzőként szolgál a partik színvonaláról, a partizók aktivitásáról és nem utolsósorban ismertté teszi a biztonságosabb partizás feltételeit.

A kampány első szakaszában a honlap beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és aktivizálta az ismert internetes partifórumok állandó megmondó embereit, akik a kampányunk szempontjából különösen fontosak lettek, hiszen a hozzászó-

lásaikon keresztül juthatunk el az aktív partizókhoz, kikerülve így a szervezők által emelt falakat.

A SZERVEZŐK ÉS A KÖZÖSSÉGI MÉDIA

A budapesti partikultúra valódi véleményformálóinak viszonylag zárt társasága egy olyan korlátozottan nyilvános médiafelületet eredményezett, ahol a megfelelő ismeretek és kapcsolatok hiányában nem igazán lehet hatékonyan kommunikálni. A partizó önkéntesek ismerik ugyan ezeket a felületeket, de kapcsolatok hiányában csupán a befogadó oldal szerepe adatik meg a számukra.

Az egyik ilyen fontos médiafelület a Tilos Rádió. A budapesti partiélet meghatározó erejű közösségi rádiója a nap huszonnégy órájában sugározza adását az éterben és az interneten. A progresszív elektronikus zenei műsorok mellett lehetőség van olyan szöveges műsorok szerkesztésére is, amelyek egyébként nem bírnák el a kereskedelmi vagy akár a közszolgálati rádióadók kereteit. Amellett, hogy a közösségi rádiózás szabta keretek között lehetőség nyílik az ártalomcsökkentés filozófiájának a nyílt népszerűsítésére, nem kell tartanunk a téma tállalásának erősen eltorzított formájától sem. A Tilos Rádió szabad kezét ad az autonóm műsorok szerkesztőinek, így a „Morális Vállalkozók” című drogműsor projektbe emelése és a CRITICALEX.HU kampány havi rendszerességgel megjelenő, célirányos népszerűsítése adta meg az első nagyobb lökést a kampánynak. A műsorba meghívott szervezők, partizók, önkéntes segítők egy moderátor segítségével tárgyalták meg a biztonságosabb partizás helyzetét és hiányosságait. A viták mentén kialakuló szakmai kapcsolatok további szereplők felbukkanását hozták magukkal, majd ennek eredményeként megtörtént az első konkrét, állandó együttműködéssel kecsegtető szervezői csoport, a Fresher. A szervezők egy olyan konstruktív javaslattal álltak elő, ahol a PS érdekei és a Fresher hosszú távú tervei azonos metszéspontban találkoztak. A partikultúra értékeinek védelmében és az évek alatt kikristályosodó tehetségeinek felkarolásában érdekelt szervezők azt tervezik, hogy egy olyan alapítványt hoznak létre, amelyik céljaként a budapesti partikultúra megővését és a partizók egészségének a megőrzését jelölik meg. A PS-szerű szolgáltatások így bekerülhetnek egy olyan struktúrális keretbe, ami a partiszervezők által is legitimitást élvez.

A sikeres modell felállításában nagy szerepe van annak, hogy sikerül-e megtalálni azt a sokszor láthatatlan médiafelületet (blog, fórum, portál), ahol a meghatározó vélemények találkoznak, illetve ha ezek megvannak, akkor azokba milyen módon lehet bekapcsolódni.

A KORMÁNYZATI SZERVEK SZEREPE

Fontos, hogy az egymástól nagyon eltérő működésű területeket külön kezeljük a kampány során. Az a módszer, amit sikeresen alkalmaztunk a partiszervezők projektbe vonásánál, nem működőképes az önkormányzatok felé nyitás esetében. A szakmai viták legnagyobb gátja a kormányzati döntéshozók inkompetens hozzáállása. A hagyományos diszkók képétől elszakadni képtelen, a diszkórazziákban vakon hívó hivatalnoksereg a budapesti partikultúra egyik visszatérő rémálma. A hatóság által a partiszervezőkre ráerőltetett szolgáltatások nem vezetnek sehova, ha nincsenek meg a korrekt megvalósításhoz szükséges modellek és praktikák. Ha a döntéshozók felé indított kampánytevékenység eléri a célját, tehát az adott önkormányzat sietve egy rendeletben szabályozza az elektronikus zenei partik szervezésekor bizonyos feltételek kötelező betartását és PS-szerű szolgáltatások jelenlétét, akkor az olyan helyzetet eredményezhet, amelyben a rendelet betartásának kényszere ismét a már említett életképtelen PS-szerű projektek megvalósulását hozza. Tehát a kampány célja itt az, hogy létrejöjjön egy olyan mintaértékű modell, amelyik a mainstream partiszcéna, az önkormányzat és a PS-szerű szolgáltató közös munkáján alapul.

A PARTIZÓK BEVONÁSA

Amint arról már többször volt szó, nem elégséges a PS-szerű szolgáltatások megváltozott igényekhez igazítása és integrálása a szolgáltatás diffúziójának beindítására, hiszen ha nem tudjuk folyamatosan biztosítani a programok számára a képzett partizó önkénteseket, akkor a programok megmaradnak a modell szintjén és nem tudják hatékonyan szolgálni a biztonságosabb partizás célrendszerét.

A partizó önkéntesek önálló szerveződésének elérése talán az egyik legnehezebb feladat. Az internetes kampány megteremti ugyan a motivációt és a sorsrész segítőtővé válás lehetőségét a partizók körében, ugyanakkor az őket összefogó intézményi struktúrák csak elvétve jelennek meg. Sajnos az alulról jövő és olajfoltszerűen táguló önszerveződés általános hiánya jellemzi a civil társadalom közei múltját és jelenét, így a kampányunk ennek a helyzetnek a megváltoztatására irányuló próbálkozásait különösen értékesnek tartjuk. A droghasználók érdekvédelmi törekvései az elmúlt pár évben erősödtek fel Magyarországon. A tiltó drogpolitika elleni küzdelem következtében kismértékben változott csak meg a droghasználók társadalmi megítélése, ugyanakkor a folyamat kedvezően befolyásolhatja az önszerveződés gondolatának népszerűsítését a partizók körében. A Magyarországon mostanában kibontakozó és egyre táguló kenderkultusz több olyan

üzleti célú vállalkozás létrejöttét segítette – és viszont –, amelyik a kenderhasználat (papír, pipa, tip) és a háztáji kendertermesztés (kertészfelszerelés) kellékeit árusítja legális keretek között. Az egyik ilyen bolt tulajdonosa a társadalmi felelősségvállalás oldaláról közelítve jutott el addig a gondolatig, hogy a CRITICALEX.HU oldalon talált információk alapján egy Party Depo nevű, partizó önkéntesekből álló formációt hozzon létre azzal a céllal, hogy a bolt promotálása mellett a biztonságosabb partizást segítse alapvető ártalomcsökkentő eszközökkel.

Az internetes kampány egyik fontos tartalmi eleme a hasznos és hiteles információk nyújtása azok számára, akik PS-szerű szolgáltatást szeretnének létrehozni, ugyanakkor az előzetes tervek szerint mi olyan, partizók által alkotott közösségek bevonására fókuszáltunk, ahol a szervezőerő a közös zenei irányzat preferálása, vagy az azonos lakóhely, vagy több, közösen szervezett partizás és élménykeresés. Bár a bolt által üzemeltetett chillszerű ártalomcsökkentő pont a PS szolgáltatási spektrumának csupán a három alapvető elemét nyújtja (pihenőhely, víz és szőlőcukor) a partizóknak, ugyanakkor az önszerveződés pozitív példája régóta várt és remélt jelenség a partikultúrában.

BÉKÉBEN MINDENKIVEL

A CRITICALEX.HU kampány hármas célrendszere az elektronikus zenei partizók, a partiszervezők és a helyi politikai döntéshozók megszólításával és érdekszövetségbe vonásával próbálta meg elérni azt, hogy a fiatalok megváltozott szórakozási szokásaihoz alkalmazkodva olyan szolgáltatások elfogadottságát és diffúzióját erősítse, amelyek a biztonságosabb partizás gyakorlatát terjesztik el a budapesti partikultúrában.

A kampány során figyelembe vettük a zenei szcénák működésének sajátos érdekviszonyait, és egy olyan stratégia megvalósításán fáradoztunk, amelyik számol a drogokat gyakran demonizáló kereskedelmi média működésével, az üzleti érdekek aktív jelenlétével és a kormányzati kompetencia határaival.

A partiszervezőket a véleményformáló aktorok és az önkormányzatok segítségével is be tudtuk vonni, ami a PS-szerű programok kompetenciájának és legitimitásának a fokmérője is egyben. A tömegmédia megkerülésének taktikája szintén hasznos ötletnek bizonyult, hiszen sikeres tárgyalásokat tudtunk elérni anélkül, hogy felelősökre mutogattunk volna valamelyik esti híradóban vagy bűnügyi műsorban. A CRITICALEX.HU kampány üzenetei nem léptek túl az előzetesen meghatározott célcsoportok keretein, ami azt mutatja, hogy képesek vagyunk egy érzékeny problémát a láthatóság és a kezelés felé mozdítani úgy, hogy közben nem sérülnek meg a résztvevő felek érdekei.

A CRITICALEX.HU kampány sikeressége a további életképes modellek megjelenésében és integrálásában mérhető le, illetve idővel majd abban, hogy ezek a modellek hogyan tudják a további programok megjelenését szolgálni.” (Dávid Ferenc)

MELLÉKLETEK

AZ ÖNKÉNTES PARTIZÓK MUNKASTRUKTÚRÁJA

A közös munka hatékonyságának növelése érdekében a PS-ben kialakítottunk egy olyan munkastruktúrát, amely nagy hangsúlyt fektet a partiszervíz-önkéntesek csoportban vállalt feladatainak egyéni specifikációjára. Ennek az elképzelésnek az alapján alakultak ki a különböző koordinációs szerepkörök, amelyek továbbra is az önkéntesség alapján szerveződnek, ugyanakkor nagyobb teret enged azok számára, akik a partiszervíz életében fontosabb szerepet, illetve nagyobb feladatrészt vállalnának.

Az aktuális partiszervíz megjelenést két koordinátor összehangolt munkája irányítja, ez a két szerep a logisztikai és a mentális koordinátor. A mentális koordinátorok olyan képzett önkéntesek, akik ismerik a kortárs segítség alapjait, és tudásukat folyamatosan bővítik. A mentális, avagy csoportkoordinátorok feladata a kapcsolattartás az önkéntesekkel, a konkrét munka összehangolása a helyszínen, az önkéntesek mentális fejlődésének segítése, és minden olyan tevékenység, ami közvetlenül kapcsolódik a helyszíni megjelenéshez, illetve a helyszíni munkához. A logisztikai koordinátorok olyan önkéntesek, akik az elektronikus zenei szcéná elhivatott partiarcai, így olyan kapcsolatokkal rendelkeznek, amelyek elősegítenek egy aktuális partiszervíz-megjelenést, illetve annak technikai részletekig terjedő kidolgozását.

A logisztikai tevékenységek magukban foglalják a megjelenés helyszínével, időpontjával kapcsolatos teendőket, valamint azokat az alapvető logisztikai feladatokat, amelyek elengedhetetlenek egy sikeres megjelenéshez (pl. víz, áram, csendes terület, kapcsolattartás a partiszervezővel, belépők száma stb.). A logisztikai koordinátorok főleg a parti teréből érkező önkéntesek, így biztosítva a folyamatos kapcsolatot a partikultúra fontos szereplőivel és partiszervezők nagy részével. Ennek a koordinációs szerepkörnek lényegesen lazábbak a keretei, amit a szerepkör eseti jellegű formája is jelez.

A KÉK PONT PARTY SERVICE BÁZIS SZERKEZETI KIALAKÍTÁSA

A Kék Pont Party Service kezdeti és korai szakaszát jellemző sörpad-garnitúrás megjelenés alapját egy olyan térkialakítási koncepció jellemezte, amelynek a középpontjában egy hosszú asztal található. Ez az asztal jelenti azt a kommunikációs és interakciós teret, ahol az önkéntes segítők és a partizók beszélgetnek. Ez a térkialakítás a személyes beszélgetéseknek kedvez, ugyanakkor gátat emel a folyamatosan érkező kliensek irányába, mivel azok zárt asztaltársaságként definiálhatják a partiszervíz-szolgáltatást. Többszöri próbálkozás és tesztelés eredményeként sikerült kidolgozni egy olyan térkialakítást, amely több kisebb asztalra és azok köré elhelyezkedő formabontó fotelekre osztja fel a rendelkezésre álló teret. Az így megjelenő partiszervíz inkább hasonlít egy klasszikus pihenőszoba (chill-out) térbeliségére, mint annak sörpados elődje. A vizuális megjelenést az uv-dekor túlsúlya jellemzi, ami egyrészt nagyszámú goaparti megjelenésnek köszönhető, másrészt ez a stílus az underground elektronikus zenei szcénák mind-egyikében elfogadott, így elősegíti a partiszervíz vizuális kompatibilitását.

A parti területén, az élménycentrum határán túl felépített bázison kívül, a táncolókhöz közelebb is érdemes elhelyezni egy kihelyezett ártalomcsökkentő pultot, ahol friss ásványvíz és szőlőcukor található.

A KÉK PONT PARTY SERVICE SZOLGÁLTATÁSAI

Felvilágosítás a drogok fajtáiról, hatásairól és hatásmechanizmusairól, váratlan következményeiről – személyes beszélgetés és szóróanyagok révén.

Probléma-, illetve krízishelyzetben lévő droghasználók számára pszichológiai segítségnyújtás (pl. túlzott „pörgés” és testi kimerülés, dehidráció, túlmelegedés, paranoid állapotok, szorongással járó hallucinációk – „badtrip”, különböző szorongásos és zavart állapotok, aluszékonyság esetén).

Szükség esetén – súlyos túlادagolás gyanújánál, egyéb pszichiátriai vagy orvosi problémáknál – mentőhívás (epilepsziás roham, öngyilkossági kísérlet).

Beszélgetés szociális problémákról, a segítség lehetőségeivel való megismertetés: intézmények, hozzáférés.

Jogi információnyújtás (a Btk.-módosítás és következményei).

Pszichikailag vagy testileg „láthatóan” rosszul lévő fiatalok felkutatása a közönség soraiban és számukra segítség nyújtása (pl. nagyon „betépett” fiatalok leállítása, itt-ott elfekvő vagy a buli végén zavartan kóválygó fiatalok felkeltése, illetve társaságba juttatása, vagy a partiszervíz-bázis közelében lefektetésük, elhelyezésük).

A Kék Pontba (vagy más kezelőhelyre) irányítás további segítségnyújtás céljából.

A droghasználat káros hatásait (felmelegedés, hiponatrémia, kiszáradás, vitaminhiány, kimerülés) csökkentő folyadék-, ásványi só-, cukor- és vitaminpótlás, kekszadás (ezek a módszerek egyben a kapcsolatfelvétel eszközeül is szolgálnak).

A biztonságos szex elősegítése: óvszeradás.

Információgyűjtés kérdőíveken, interjúkon, drogtoton keresztül az adott célcsoport problémáiról, drogfogyasztási szokásairól, arról, hogyan képesek nehézségeik legyőzésére.

A hazai partikultúra kialakulásának és megerősödésének segítése.

Feltárni azt, hogy mire lenne még igény, mi az a terület, ami nincs még lefedve.

A Kék Pont Party Service munkáját bemutató írás a sortárs segítség egy formájának működését vázolja fel és helyenként értelmezi. A tanulmány töredezettsége, a különféle műfajú írások (interjúk, elemzések, fórum-szövegek) egybeszerkesztése azt a célt szolgálta, hogy az olvasó élményközeli megvilágításban is lássa egy ilyen szervezet munkáját, a munka közegét és hangulatát, mely utóbbi lényeges része a segítség e speciális formájának.

Adatok

A kékpont PS megalakulása óta évente kb. 20-40 rendezvényen vett részt, összesen 30-60 napot (éjszakát) dolgozva: ebből látható, hogy sok több napos rendezvényen vett részt. A rendezvényeken a kontaktusok számát az elfogyasztott vízből (poharak száma) és vitaminokból, valamint az elfogyott szóróanyagokból lehet megbecsülni: ez évi 10-20 ezer között mozgott. A rendezvényeken összesen – PS vonzáskörzetében – 30-60 ezer ember fordult meg. A PS vonzáskörzete azt jelenti, hogy pl. nem a Sziget Fesztivál összlátogatóit számítjuk ide, hanem csak az elektronikus partiarénában megfordultak erősen becsült számát. A 30-60 ezer fő még így is inkább alulbecslés. A PS kezdetben rögzíteni próbálta a segítő beszélgetéseket, de ez az éjszakában nem bizonyult kivihetőnek. Azt az eljárást követték a PS önkéntesei, hogy esettanulmányokat írtak egy-egy alkalom után az éjszaka legjellegzetesebb vagy legproblémásabb találkozásaiából, amiket aztán a szupervízió is feldolgozott.

ÖSSZEGZÉS

(Rácz József)

Azok a megközelítések nem tűnnek eredményesnek, melyek a kortárs segítők „aszpecifikus”, azaz körülírt célok nélküli bevonására épülnek („a kortárs segítő ahol tud, segít”). *Azokat az intervenciókat láttuk eredményesnek, amelyek specifikus területeken, specifikus populációkkal kapcsolatban történtek:* tehát nem pusztán hasonló korú fiatalokkal; ennél lényegesen több szociológiai és kulturális hasonlóság megléte volt szükséges: kiemelendő ebből a szempontból az érték- és normavilág hasonlósága, valamint a mindennapi életben (a szocializáció során) szerzett tapasztalatok hasonlósága. További fontos szempont, hogy a kortárs segítők *megfelelő képzés* után (amit általában valamilyen válogatás előz meg), *egy jól körülírt program keretében* dolgozzanak, melyet (megfelelően képzett) *szakemberek* alakítanak ki, vezetnek, biztosítják a rendszeres *szupervíziót* és az *értékelést*. Ugyanebben a rendszerben, a különösen veszélyeztetett és/vagy nehezen elérhető, rejtett csoportok elérésében és számukra információnyújtásban a *sorstárs segítő*kkal értek el eredményeket.

A kortárs/sorstárs módszerek tehát egyes – körülhatárolt – magatartásformákkal kapcsolatban eredményesek, főleg azokkal, melyek „kényesnek” minősülnek, mint amilyen a droghasználat vagy a szexualitás. A kortárs támogató programok eredményesek akkor is, ha a „normál” serdülőkori fejlődésre mintegy rásegítenek, akár a kortárs segítők oldaláról, akár a „segített” serdülők oldaláról. Túlzottan nagy elvárás, ha azt hisszük, hogy amit egy szakember nem tud megtenni, azt majd egy kortárs segítő meg fogja tudni tenni. Ez az elvárás kudarcokhoz vezet. Nem csak a program vall kudarcot, de súlyos törést idézhetünk elő a túlzott – és a felnőtt, a szakmai – elvárásoknak megfelelni nem tudó kortárs segítők, valamint a segített fiatalok esetében is. Utóbbiaknál ez a veszély még kisebb is.

A sorstársak elsősorban az elérést biztosító programokban (outreach) eredményesek, de az elérés kapcsán információkat vagy más segítséget (pl. óvszer, szűrőtesztelésre történő „irányítás”) is közvetítenek. A kortárs segítők képzése magukat a kortárs segítőket pozitív önértékeléshez kell hogy juttassa, kiegészülve más készségek fejlesztésével is.

A kortárs/sorstárs segítség akkor eredményes, ha egy egészségfejlesztő és vagy komplex intervenció részeként működik: megfelelő képzéssel, szupervízióval, professzionális támogatással; ha a kortárs/sorstárs segítők világosan látják szerepei-

ket, kompetenciáikat és azok határát a prevenció, egészségfejlesztő vagy segítő intézmény munkájában. Mint láttuk, bizonyos tevékenységek ma már szinte el sem képzelhetők kortárs, de főleg sorstárs segítő nélkül: ilyen a megkereső tevékenység, ahol a sorstársak szinte minden területen eredményesebbek, mint a professzionális segítő. A Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Ambulancia tapasztalatai is aláhúzzák ezt az utóbbi tapasztalatot: a kortárs és sorstárs segítő főleg a kockázati csoportokkal történő kapcsolatfelvételben és információáramlásban eredményesek, akkor, ha ennek a kapcsolatfelvételnek van folytatása, most már a szakemberek közreműködésével.

Meg kell ismét említeni azt a hiányt, amely Magyarországon a sorstársak bevonása terén tapasztalható: ha egyes feladatokra a segítő szervezetek alkalmazzák is őket, az már szinte alig fordul elő, hogy magának a szolgáltatásnak a működtetésébe is bevonják őket: pl. nem vesznek részt egyes speciális szolgáltatások tervezésében, kivitelezésében, a szolgáltatást érintő döntések meghozatalában. Pedig az „empowerment” (esélyerősítés) szellemében egyes kockázati csoportok esetében a segítés alapkérdése éppen ez: mennyire tudjuk tagjaikat egy segítő szolgáltatásba bevonni, vagy mennyire tudnak ők ilyen segítő szolgáltatást működtetni, nem lehasítva azt a professzionális segítsérről, hanem azzal együttműködésben.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton is köszönöm a kötetben meginterjúvolt kortárs és sorstárs segítők hozzájárulását, továbbá azokat is, akikkel ugyan nem készültek most interjúk, de részt vettek csoportjainkon. Sok esetben, főleg a kezdeti időkben, bizonyos szempontból a kortárs segítő csoportok tagjai – de a sorstárs segítőkkal sem volt ez másképp – aktív módon alakították a képző programjainkat, valamint a képzést követő kapcsolattartást és supervíziót.

Felsorolni sem tudnám annak a több száz kortárs és sorstárs segítőnek a nevét, akik elősegítették az elmúlt kb. 20 év alatt programjaink megvalósítását!

Ismételten köszönöm *Szabó Gabriella* munkáját, aki nemcsak dramatikus módszereit, hanem teljes személyiségét hozta a képző csoportokba. Nélküle a kötetben közölt programok – még azok is, amelyekben már nem vett részt – nem valósulhattak volna meg.

A Tini-Lánc Alapítvány idejében *Piszker Ágnes* és *Göncz Kinga* segítette a kortárs módszerek kialakítását. Köszönöm *Szakács Kata* segítségét is, aki abban segített, hogy angol kortárs támogató-képzőkkel (*Helen Cowie*-val) felvegyük a kapcsolatot és tanulmányozzuk az általa kifejlesztett képzési programot. *Helen Cowie*-ra több helyütt is hivatkozunk a kötetben.

Az utóbbi években a Correlation Network (www.correlation-net.org, <http://www.correlation-net.org>) európai uniós hálózat keretében (ezt megelőzően szintén egy uniós hálózatban, az INSIDE-ban) foglalkoztunk sorstárs segítőkkal; ez a Kék Pont Drogkonzultációs Központ és Ambulancia ún. Party Service szolgáltatásában résztvevőket érintette elsősorban.

A kötet szerkesztésében *Kastaly Ildikó* működött közre.

- AITKEN, C. K., KERGER, M., CROFTS, N. (2002): Peer-delivered hepatitis C testing and counselling: a means of improving the health of injecting drug users. *Drug and Alcohol Review* 21, 33-37.
- ALTPETER, M., EARP, J. A., BISHOP, C., ENG, E. (1999): Lay health advisor activity levels: definitions from the field. *Health Educ Behav*; Aug. Vol 26, Issue 4, 495-512.
- BACKETT-MILBURN, K., WILSON, S. (2000): Understanding peer education: insights from a process evaluation. *Health Education Research: Theory and Practice*, 15 (1): 85-96.
- BADURA, A. S., MILLARD, M., PELUSO, E.A., ORTMAN, N. (2000): Effects of peer education training on peer educators: Leadership, self-esteem, health knowledge, and health behaviors. *Journal of College Student Development*, 41 (5): 471-478.
- BAGINSKY, M. (2004): Peer Support: Expectations and Realities. *Pastoral Care*, March, 3-9.
- BANGERT-DROWNS, R. L. (1988): The effects of school-based substance abuse education – a meta analysis, *Journal of Drug Education*, 18 (3): 243-264.
- BAKLIEN, B. (1993): Two-step drug education in Norway, *Journal of Drug Education*, 23 (2): 171-182.
- BATTA, B. (2004): Főbb elektronikus zenei irányzatok és altípusaik a party zenei szubkultúrában. Kézirat.
- BEAM, N., TESSARO, I. (1994): The lay health advisor model in theory and practice: An example of an agency-based program. *Fam Community Health* 17 (3): 70-79.
- BEITEL, M. (1997): Nuances before dinner: exploring the relationship between peer counselors and delinquent adolescents. *Adolescence*; Fall. Vol 32, Issue 127, 579-91.
- BENSON, J. A., BENSON, J. M. (1993): Peer mediation: Conflict resolution in schools. *Journal of School Psychology*, 31, 3: 427-430.
- BERKLEY-PATTON, J., FAWCETT, S. B., PAINE-ANDREWS, A., JOHNS, L. (1997): Developing capacities of youth as lay health advisors: a case study with high school students. *Health Educ Behav*; Aug. Vol 24, Issue 4, 481-94.
- BLACK, D. R., TOBLER, N. S., SCIACCA, J. P. (1998): Peer helping/involvement: an efficacious way to meet the challenge of reducing alcohol, tobacco, and other drug use among youth?, *Journal of School Health*, 68 (3): 87-93.
- BLAIN, G. H., BRUSKO, M. (1985): Starting a peer counseling program in the high school. *J Sch Health*, Mar. Vol 55, Issue 3, 116-118.
- BLOOR, M., FRANKLAND, J., LANGDON, N.P., ROBINSON, N., ALLERTSON, S., COOPER, L., GIBBS, L., GIBBS, N., HAMILTON-KIRKWOOD, L., JONES, E., SMITH, R. W., SPRAGG, B. (1999): controlled evaluation of an intensive, peer-led, schools-based anti-smoking programme, *Health Education Journal*, 58:17-25.

- BOOKER, V. K., ROBINSON, J. G., KAY, B. J., NAJERA, L. G., STEWART, G. (1997): Changes in empowerment: effects of participation in a lay health promotion program. *Health Educ Behav*; 24, 4: 452-464.
- BOULTON, M. J. (2005): School peer counselling for bullying services as a source of social support: a study with secondary school pupils. *British Journal of Guidance & Counselling*, 33, 4, November, 485-494.
- BOYD, M. R., MONEYHAM, L., MURDAUGH, C., PHILLIPS, K. D., TAVAKOLI, A., JACKWON, K., JACKSON, N., VYAVAHARKAR, M. (2005): A Peer-Based Substance Abuse Intervention for HIV + Rural Women: A Pilot Study. *Archives of Psychiatric Nursing*, Volume 19, Issue 1, February, 10-17.
- BROADHEAD, R. S., HECKATHORN, D. D., WEAKLIEM, D. L., ANTHONY, D. L., MADRAY, H., MILLS, R. J. et al. (1998): Harnessing peer networks as an instrument for AIDS prevention: results from a peer-driven intervention. *Public Health Reports*, 113 (Suppl. 1), 42-57.
- CAPUTO, T., WEILER, R., GREEN, L. (1996): *Peer helpers initiatives for out-of-the mainstream youth: A report and compendium*. Helth Canada. Ottawa, Ontario.
- CARKHUFF, RR. (1969): *Helping and human relations*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- CARR, R. (1994): Peer helping in Canada. *Peer Counselling Journal*, 11, 1: 6-9.
- CARR, R. (1988): The city-wide peer counseling program. *Children and Youth Services Review*, 10, 217-232.
- CARTER, S. P., JANZEN, H. L. (1994): Peer counseling or peer support. There is a difference. *Canadian Journal of School Psychology*, 10 (1), 36-42.
- CARTWRIGHT, N. (2005): Setting up and Sustaining Peer Support Systems in a Range of Schools over 20 Years. *Pastoral Care*, June, 45-50.
- CARTY, L., ROSENBAUM, J. N., LAFREINE, K., SUTTON, J. (2000): Peer Group Counselling: An Intervention that Works. *Guidance & Counseling*, Winter, Vol. 15, Issue 2, 2-7.
- CHINMAN, M. J., ROSENHECK, R., LAM, J. A., DAVIDSON, L. (2000): „Comparing consumer and nonconsumer provided case management services for homeless persons with serious mental illness,” *Journal of Nervous and Mental Disease* 188, 446-453.
- CHRISTOPHER, J. S., HANSEN, D. J., MACMILLAN, V. M. (1991): Effectiveness of a peer-helper intervention to increase children's social interactions. Generalization, maintenance, and social validity. *Behav Modif*; Jan. Vol 15, Issue 1, 22-50.
- COWIE, H. (2004): Challenging school bullying with peer support. *Compass* 17 (1): 19-23.
- COWIE, H., HUTSON, N. (2005): Peer Support: A Strategy to Help Bystanders Challenge School Bullying. *Pastorale Care*, June 40-44.
- COWIE, H., SHARP, S. (1995): Transition roles for peer helpers. *Peer Counselling Networker*. 1, 2. (Roehampton Institute London)
- COWIE, H., SHARP, S. (1996): *Peer Counselling in Schools: A Time to Listen*. David Fulton Publ., London.
- COWIE, H., WALLACE, P. (2000): *Peer Support in Action*. Sage.

- COY, D. R. (2001): *Bullying. ERIC/CASS Digest.* ; ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services, Greensboro, NC., <http://www.ericdigests.org/2002-3/bullying.htm>. Hozzáférés: 2007. 04. 16.
- CUIJPERS, P. (2002): Peer-led and adult-led school drug prevention: a meta-analytic comparison, *J Drug Education*, 32, 2, 107-109.
- CSIKSZENTMIHALYI, M., LARSON, R. (1984): *Being adolescent: Conflict and growth in the teenage years*. Basic Books, New York.
- D'ANDREA, V. J., SALOVEY, P. (1983): *Peer Counseling Skills and Perspectives*. Palo Alto, Calif.: Science and Behavior Books Inc.
- D'ANDREA, V. J. (1987): Peer counselling in colleges and universities: A developmental viewpoint. *Journal of College Student Psychotherapy*, 1, 39-55.
- DAUNIC, A. P., STEPHEN, W., ROBINSON, T. R., LANDRY, K. L., MILLER, M. D. (2000): School-wide Conflict Resolution and Peer Mediation Programs: Experiences in Three Middle Schools. *Intervention in School & Clinic*, Nov, Vol. 36, Issue 2, 94-101.
- DÁVID, F. (2000-2007): Kéziratok.
- DEMETRIADES, A. (1996): Children of the Storm, in H. Cowie – S. Sharp (eds.): *Peer Counselling in Schools: a Time to Listen*. London:
- DEMETROVICS, Zs. (szerk.) (2000): *A szintetikus drogok világa. Diszkódrogok, drogfogyasztók, szubkultúrák*. Animula Kiadó, Budapest.
- DEMETROVICS, ZS., MENCZEL, ZS. (2004): *Droghasználat parti-látogató fiatalok körében*. A Magyar Addiktológiai Társaság V. Országos Kongresszusa. 2004. október 21-23. Balatonfüred. Abstracts.
- DISHION, T. J., McCORD, J., POULIN, F. (1999): When Interventions Harm: Peer Groups and Problem Behavior. *American Psychologist September*, Vol. 54, No. 9, 755-64.
- DUNN, J. (1983): Sibling relationships in early childhood. *Child Development*, 54, 787-811.
- ENG E., HATCH J. (1991): Networking between agencies and Black churches: The lay health advisor model. *Prevention in Human Services* 10 (1): 123-146.
- ENG, E., PARKER, E., HARLAN, C. (1997): Lay health advisor intervention strategies: a continuum from natural helping to paraprofessional helping. *Health Educ Behav*; Aug. Vol 24, Issue 4, 413-17.
- ENG, E., YOUNG, R. (1992): Lay health advisors as community change agents. *Faro Community Health*, 15: 24-40.
- ENRIGHT, S. M., AXELROD, S. (1995): Peer-Tutoring: Applied behavior analysis working in the classroom. *School Psychology Quarterly*, 10, 1, 29-40.
- FERGUSON, S. (1998): Peer counseling in a culturally specific adolescent pregnancy prevention program. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 9 (3): 322-340.
- GAMMONLEY, D., LUKEN, K. (2004): Peer education and advocacy through recreation and leadership. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 25, 2: 170-178.
- GLASER, B., STRAUSS, A. (1967): *The discovering of grounded theory*. Chicago: Aldine Publishing Co.

- GOFFMANN, E. (1963): *Stigma: notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- GOLDBERG, C. (1988): *On being a psychotherapist: The journey of the healer*. New York: Gardner Press.
- GRAY, R. E. (1988): Roles of school counselors with bereaved teenagers: With and without support groups. *School Counselor*, 35, 188-192.
- HARTUP, W. W. (1983): Peer relations. In: Mussen P. H. (ed.): *Handbook of child psychology*. Vol. 4. Wiley, New York. 103-196.
- HENRIKSON, E. (1991): A peer helping program for the middle school. In: *Canadian Journal of Counselling* (25/1) 12-18.
- HOLSTEIN, J.A., GUBRIUM, J.F. (1997): Active Interviewing. In: David Silverman (ed.): *Qualitative Research*. London, Sage, 113-130.
- HUNTER, G., POWER, R. (2002): *Involving Big Issue Vendors in a Peer Education Initiative to Reduce Drug-related Harm: a feasibility study*. *Drugs: education, prevention and policy*, 9, 1: 57-69.
- HYDÉN, L. C. (1995): The rhetoric of recovery and change. *Culture, Medicine and Psychiatry*, 19: 73-90.
- International Journal of Men's Health*, Vol. 3, No. 3, Fall, 221-240.
- ISRAEL, B. A., CHECKOWAY, B., SCHULZ, A., ZIMMERMANN, M. (1994): Health education and community empowerment: conceptualizing and measuring perceptions of individual, organizational, and community control. *Health Educ Q*; Summer. Vol 21, Issue 2, 149-170.
- IVEY, A. E. (1976): Counseling psychology, the psychoedmentor model and the future. *The Counseling Psychologist*, 6, 72-75.
- JACKSON, E. J., PARKS, C. P. (1997): Recruitment and training issues from selected lay health advisor programs among African Americans: a 20-year perspective. *Health Educ Behav*, Aug. Vol 24 Issue 4, 418-431.
- JENKINS, R., KLEIN, J., PARKER, C. (2005): Mental health in post-communist countries. *BMJ*, 331, 173-174.
- JOUBERT, N., RAEBURN, J. (1998): Mental health promotion: People, power and passion. *The International Journal of Mental Health Promotion*. Inaugural Issue. September, 15-22.
- KELLY, J. A. (2004): Popular opinion leaders and HIV prevention peer education: resolving discrepant findings, and implications for the development of effective community programmes. *Aids Care* (February), Vol. 16, No. 2, 139-150.
- KERTÉSZ, A. (2003): Technokultúra. Az elektronizáció és a művészet közös gyermeke. *Kultúra és közösség*, 2-3, 27-57.
- KIRBY, D., SHORT, L., COLLINS, J. et al. (1994): School-based programs to reduce sexual risk behaviors: A review of effectiveness. *Public Health Rep* May-Jun., 109 (3): 339-360.
- KONET, R. (1991): 'Peer helpers in the middle school', *Middle School Journal*, September: 13-16.
- KORF, D. J., RIPER, H., FREEMA, M., LEWIS, R., GRANT, I., JACOB, E., MOUGIN, C., NILSON, M. (1999): *Outreach work among drug users in Europe: Concepts, practice and termino-*

- logy. EMCDDA, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- LATKIN, C. A., HUA, W., DAVEY, M. A. (2004): Factors associated with peer HIV prevention outreach in drug-using communities. *AIDS Education and Prevention*, 16 (6), 499-508.
- McADAMS, D. P. (1993): *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. New York: William Morrow.
- McCORD, J. (1981): Consideration of some effects of a counseling program. In S. E. Martin, L. B. Sechrest – R. Redner (eds.): *New directions in the rehabilitation of criminal offenders*. Washington, DC: The National Academy of Sciences. 394-405.
- McDONALD, J., ROCHE, A. M., DURBRIDGE, M., SKINNER, N. (2003): *Peer Education: From Evidence to Practice*. National Centre for Education and Training on Addiction (NCETA). Flinders University of South Australia.
- McINTOSH, J., McKEGANEY, N. (2000): Addicts' narratives of recovery from drug use: constructing a non-addict identity. *Social Science and Medicine*, 50, 1501-1510.
- McINTOSH, J., McKEGANEY, N. (2001): Identity and recovery from dependent drug use: the addict's perspective. *Drugs: education, prevention and policy*, 8, 1: 47-59.
- McLEOD, J. (1993): *An introduction to counselling*. Open University Press: Buckingham, Philadelphia.
- MEAD, S., HILTON, D., CURTIS, L. (2001): Peer support: A theoretical perspective. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 25, 2: 134-141.
- MEASHAM, F., PARKER, H., ALDRIDGE, J.: The teenage transition: from adolescent recreational drug use to the young adult dance culture in Britain in the mid-1990s. *J. Drug Issues*, 28 (1), 1998, 9-33.
- MEISTER, J., WARRICK, L., ZAPIEN, J., WOOD, A. (1992): Using lay health workers: Case study of a community-based prenatal intervention. *J Community Health* 17 (1): 37-51, 1992.
- MELLANBY, A. R., NEWCOMBE, R. G., REES, J., TRIPP, J. H. (2001): A comparative study of peer-led and adult-led school sex education, *Health Education Research*, 16 (4): 481-492.
- MORSE, PS., D'ANDREA, R. (1994): Peer mediation in schools: Teaching conflict resolution techniques to student. *NASSP Bulletin*, 78 (560), 75-82.
- MOSENA, P.W., ELY, J., H.O, J., RUCH-ROSS, H.S. (2004): Peer Advocates for Health: A Community-Based Program to Improve Reproductive Health Knowledge and lifestyle Choices among Adolescent Males. *International Journal of Men's Health*, 3. 221-240.
- MOZINA, M. (2002): Can we remember differently? A case study of the new culture of memory of voluntary organizations. *Int J Soc Welfare*, 11: 310-320.
- MYRICK, R. D., SORENSON, D. L. (1988): *Peer Helping: A Practical Guide*. Minneapolis: Educational Media Corporation.
- NELSON-JONES, R. (1993): *Practical counselling and helping skills*. How to use the lifeskills helping model. 3. ed., Cassel, London.
- PACIFICI, C., WHITE, L., CUMMINGS, K., NELSON, C. (2005): Vstreet.com: A Web-Based Community for At-Risk Teens CHILD WELFARE, LXXXIV. 1, January/February 25-46.

- RÁCZ, J. (1999): *Addiktológia. Tünettan és intervenciók*. HIETE Egészségügyi Főiskolai Kar, Budapest.
- RÁCZ, J. (2003): Technikai konzultáció a HIV/AIDS-prevenzióról alkalmi, fiatal és kipróbáló fázisban levő injekciós droghasználók között a közép- és kelet-európai, a balti, valamint a közép-ázsiai régióban. Az ENSZ ügynökségei (UNAIDS, UNODC, UNICEF és WHO Európai Régió) és a Közép- és Kelet-Európai Ártalomcsökkentő Hálózat által szervezett találkozó, Moszkva, 2003. október 26-28. *Addiktológia* (Addictologia Hungarica), 2003, 3-4: 589-593.
- RÁCZ, J. (2006): *Kvalitatív droggutatások. Kvalitatív kutatások budapesti droghasználók között*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- RHODES, J. E., JASON, L. A. (1988): Preventing substance abuse among children and adolescents. *Psychology Practitioner Guildbooks*. Pergamon Press, New York.
- RIESSMAN, F., CARROLL, D. (1995): *Redefining self-help: Policy and practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- RITOÓKNÉ, A. M. (1996): Student counselling in Hungary in the mid-nineties. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 19, 1, 29-40.
- RITOÓKNÉ Á. M., VAJDA Zs. (szerk.) (1995): *Felsőoktatási tanácsadás Magyarországon. Hazai körkép '95*. Magyar Pszichológiai Társaság, Pályalélektani Szekció, Felsőoktatási Tanácsadás Munkacsoport, Budapest.
- RUBERG, L. F., MOORE, D. M., TAYLOR, C. D. (1996). Student participation, interaction, and regulation in a computer-mediated communication environment: A qualitative research. *Journal of Educational Computing Research*, 14 (3): 243-268.
- RUTTER, M. (1990): Psychosocial resilience and protective mechanisms. In: Rolf J, Masten AS, Cicchetti D, Nuechterlein KH és Weintraub S (szerk.): *Risk and protective factors in the development of psychopathology*. Cambridge University Press. 181-214.
- SALMIVALLI, C. H. (2001): Peer-led intervention campaign against school bullying: who considered it useful, who benefited? *Educational Research* Vol. 43, No. 3, Winter, 263-278.
- SELLORS, A. (1996): 'Three Years in the Life of A Peer Counselling Service', in H. Cowie – S. Sharp (eds.): *Peer Counselling in Schools: A Time to Listen*. 87-96. London: David Fulton.
- SERVICE, C., SALBER, E. J. (eds.) (1979): *Community Health Education: The Lay Health Advisor Approach*, Durham, NC: Health Care Systems.
- SHINER, M. (1999): Defining peer education. *Journal of Adolescence*, 22, 555-566.
- SILVERMAN, D. (1999): *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*, London: Sage Publications.
- SIMONSON, S. K. (1987): Peer counseling in health care: a collaboration of social work and voluntarism. *Soc Work Health Care*; 1987 Summer. Vol 12, Issue 4, 1-19.
- SISCO P.: Peer counseling: an overview. www.independetliving.org, <http://www.independetliving.org>
- SLATER, P., MCKEOWN, M. (2004): The role of peer counselling and support in helping to reduce anxieties around transition from primary to secondary school. *Counselling & Psychotherapy Research*, 14733145, Jul. Vol. 4, Issue 1, 72-79.

- SMITH, M.U., DiCLEMENTE, R. J. (2000): STAND: A peer educator training curriculum for sexual risk reduction in the rural south, *Preventative Medicine*, 30: 441-449.
- SOLOMON, P. (2004): Peer support/peer provided services underlying processes, benefits and critical ingredients. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 27, 4: 392-401.
- SOLOMON, P., DRAINE, J. (2001): „The state of knowledge of the effectiveness of consumer provided services”. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, vol. 25, 20-27.
- SPEEDY, J. (2000): The ‘storied’ helper: narrative ideas and practices in counselling and psychotherapy. *European Journal of Psychotherapy, Counselling and Health*, 3, 3: 361-374.
- SPRINTHALL, N. A., HALL, J. S., GERLEL, E. R. (1992): Peer counseling for middle school students experiencing family divorce: A deliberate psychological education model. *Elementary School Guidance and Counseling*, 26 (4), 279-294.
- SREBNIC, D. S., ELIAS, M. J. (1993): An ecological, interpersonal skills approach to dropout prevention. *American Journal of Orthopsychiatry*, 63 (4), 526-535.
- STEPHENSON, J. M., STRANGE, V., FORREST, S., OAKLEY, A., COPAS, A., ALLEN, E., BABIKER, A., BLACK, S., ALI, M., MONTEIRO, H., JOHNSON, A. M., and the RIPPLE study team (2004): Pupil-led sex education in England (RIPPLE study): cluster-randomised intervention trial. *Lancet* 364: 338-346.
- STUART, C., WAALEN, J. K., HAELESTROMM, E. (2003): Many helping hearts: an evaluation of peer gatekeeper training in suicide risk assessment. *Death Studies*, 27: 3217-3333.
- STURKIE, J., CASSADY, M. (1992): *Acting it out*. Junior. Resource Publications, Inc. San Jose, California.
- STURKIE, J., HANSON, C. (1992): *Leadership skills for peer group facilitators*. Resource Publications, Inc., San Jose, California.
- STURKIE, J., TAN, S. Y. (1992): *Peer counseling in youth groups*. Equipping your kids to help each other. Zondervan Publishing House. Grand Rapids, Michigan (A Division of Harper Collins Publishers).
- UNAIDS (1999): *Peer Education and HIV/AIDS: Concepts, users and challenges*.
- UN ODC, PEER TO PEER (2003): *Using peer to peer strategies for drug abuse prevention*. UN Publications, NY.
- VAN RYN, M., HEANEY, C. A. (1997): Developing effective helping relationships in health education practice *Health Educ Behav*; Dec. Vol 24 Issue 6, 683-702.
- VARENHORST, B. B. (2004): Tapping the Power of Peer Helping. *Reclaiming Children and Youth* 13: 3, 130-133.
- WALLERSTEIN, N. (1992): Powerlessness, empowerment and health: Implications for health promotion programs. *Am J of Health Promotion*, 16: 197-205.
- WIEBLE, W. (1993): *The indigenous leader outreach model: Intervention Manual*. Rockville, MD: National Institutes of Drug Abuse.
- WOLFE, A. M. (kézirat): *Peer mediation: What works*. Using peer mediation in the classroom: what works. California State University, Northridge.